

Μνήμων

Τόμ. 4 (1974)

Τ Ο Μ Ο Σ Τ Ε Τ Α Ρ Τ Ο Σ

ΜΝΗΜΩΝ

ΧΡΗΣΤΟΣ Κ. ΛΟΥΚΟΣ : 'Ο Κυβερνήτης 'Ιω. Καποδιστριάς και οί Μαυρομυχαλαί • ΕΛΕΝΗ ΓΑΡΔΙΚΑ - ΚΑΤΣΙΑΔΑΚΗ : Μία προσπάθεια γιά τήν ἄρση τοῦ Βουλγαρικοῦ σχίσματος (Νοέμβριος 1912) • ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ : Μαμελοῦκοι 'Ελληνικῆς καταγωγῆς (οί ἀδελφοί Γαῖτα) • ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΓΑΡΔΙΚΑ : Παράγοντες τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας γύρω στό 1875 • ΘΑΝΟΣ ΒΕΡΕΜΗΣ : Τό ἐπίμαχο θέμα τῆς ἐπετηρίδος τοῦ στρατοῦ τοῦ 1927 • ΒΓΕΝΑ Α. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ : 'Η δίκη τοῦ Θεόκλητου Φαρμακίδου (1829 - 1830) • Βιβλιογραφία 'Ιστορίας τοῦ Νέου 'Ελληνισμοῦ (1973).

Α Θ Η Ν Α 1 9 7 4

Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ ΙΩ. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΛΑΙΟΙ

ΧΡΗΣΤΟΣ Κ. ΛΟΥΚΟΣ

doi: [10.12681/mnimon.178](https://doi.org/10.12681/mnimon.178)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΛΟΥΚΟΣ Χ. Κ. (2013). Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ ΙΩ. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΛΑΙΟΙ. *Μνήμων*, 4, 1–110.
<https://doi.org/10.12681/mnimon.178>

Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ ΙΩ. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΑΙΟΙ*

Οί Μαυρομιχαλαίοι φαίνονταν πρόθυμοι, έναντι ούσιαστικῶν ανταλλαγμάτων, νὰ γίνουν στυλοβάτες τοῦ καθεστώτος τὸ ὁποῖο ὁ Ἰω. Καποδίστριας ἐγκαθίδρυσε στὴν ἐπαναστατημένη Ἑλλάδα τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1828. Νόμιζαν ὅτι θὰ ἦταν ἀπὸ τοὺς πρώτους ποὺ θὰ καλοῦνταν νὰ βοηθήσουν τὸν Κυβερνήτη στὸ ἔργο του. Αὐτὸς ὅμως δὲν ἐπιθυμοῦσε νὰ κυβερνήσῃ τοὺς Ἕλληνες ἔχοντας ὡς στήριγμα τοὺς Μαυρομιχαλαίους ἢ ἄλλους καπεταναίους καὶ προκρίτους, οἱ ὁποῖοι, ἂν καὶ πρόσφεραν πολλὰ στὸν Ἀγῶνα, εἶχαν, κατὰ τὴ γνώμη του, πάντοτε ἐκμεταλλευθῇ τὸ λαὸ καὶ μὲ πείσμα ἀγωνίζονταν νὰ τὸν κρατήσουν κάτω ἀπὸ τὴν πολιτικὴ τους κηδεμονία. Τὸ ὄραμα τοῦ Κυβερνήτη γιὰ τὸ σχηματισμὸ ἑνὸς κράτους μικρῶν καλλιεργητῶν καὶ βιοτεχνῶν, ποὺ θὰ ζοῦσαν κάτω ἀπὸ τὴν ἀγρυπνὴ φροντίδα τῆς πατρικῆς του κηδεμονίας, ἦταν ἀσυμβίβαστο μὲ τὴ διατήρηση τῶν κοινωνικῶν μορφῶν ποὺ δημιουργήθηκαν στὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας καὶ τὶς ὁποῖες δὲν μπόρεσε νὰ ξεριζώσῃ ἡ Ἐπανάσταση. Ἀναμφίβολα ὁ στόχος αὐτὸς τοῦ Ἰω. Καποδίστρια ἀποτελοῦσε μιὰ ἀπὸ τὶς ἀναγκαῖες προϋποθέσεις γιὰ τὴν ὀργάνωση σύγχρονου κράτους, ἀλλὰ στὴν πράξῃ δὲν ἐφαρμόστηκε μὲ τὴν ἀποφασιστικότητα ποὺ χρειαζόταν. Τὰ ἐμπόδια ὑπῆρξαν ὁμολογουμένως μεγάλα : ἡ ρευστὴ κατάσταση τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας καὶ ἡ στενὴ ἐξάρτηση τοῦ σχηματιζόμενου κράτους ἀπὸ τὶς τρεῖς μεγάλες εὐρωπαϊκὲς δυνάμεις, ποὺ μὲ τὶς συχνὲς ἐπεμβάσεις τους παρέλυναν τὴν πρωτοβουλία τῆς Κυβερνήσεως. Ὁ Ἰω. Καποδίστριας, ἐξάλλου, δὲν ἀναζήτησε σὲ ἄλλες κοινωνικὲς δυνάμεις τὸ ἔρεισμα γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ προγράμματός του παρὰ μόνο σὲ ἀφοσιωμένους ὁπαδοὺς ἢ στὴν παθητικὴ ἀγάπη τοῦ λαοῦ. Ἡ βασισμένη

* Συντομογραφίες : ΓΑΚ = Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους· Σὺλλ. Βλαχ. = Ἱστορικὸν Ἀρχεῖον Γιάννη Βλαχογιάννη, ποὺ βρίσκεται στὰ ΓΑΚ· Ἀρχ. Καποδ. = Ἀρχεῖον Ἰονίου Γερουσίας - Τμῆμα Καποδιστριακόν· ΑΙΕΕ = Ἀρχεῖον Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας· Ἐπιτομὲς = Ἐπιτομαὶ ἐγγράφων τοῦ Βρετανικοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, Γενικὴ Ἀλληλογραφία — Ἑλλάς (Foreign Office 32), τόμ. Α' (F.O. 32, φάκελοι 1 - 34, 1827 - 1832), συνταχθεῖσαι ὑπὸ Ἐ λ ε υ θ ε ρ ί ο υ Π ρ ε β ε λ ά κ η καὶ Φ ι λ ί π π ο υ Γ λ ύ τ σ η (ὑπὸ ἐκτύπων)· φάκ. = φάκελος· σχ. = σχέδιο· πρωτ. = πρωτότυπο· ἀντ. = ἀντίγραφο· ἰδ. = ἰδιαιτερο.

Ὅλες οἱ χρονολογίαι δίδονται σύμφωνα μὲ τὸ παλιὸ ἡμερολόγιο.

Εὐχαριστῶ τοὺς Διευθυντὰς καὶ τὸ προσωπικὸ τῶν Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους, τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας καὶ τοῦ Ἱστορικοῦ Ἀρχείου Κερκύρας γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ ἔδειξαν στὴν προσπάθειά μου νὰ ἐρευνήσω τὸ σχετικὸ μὲ τὴν παρούσα ἐργασία ἀρχεῖακὸ ὕλικό.

σὲ ὑψηλὲς ἀρχὲς ἀλλὰ πολλὰς φορὲς ἄκαμπτη πολιτικὴ του, καθὼς καὶ τὸ ἀνελεύθερο θεσμικὸ πλαίσιο μέσα στὸ ὁποῖο κινήθηκε ἐπέτρεψαν στὴ βαλλόμενη τάξη τῶν προκρίτων καὶ καπεταναίων νὰ μεταθέσῃ σὲ ἄλλο πεδίο τὴ διαμάχη καὶ νὰ ἐμφανίσῃ τὴν υπεράσπιση τῶν συμφερόντων της ὡς ἀγώνα κατὰ τοῦ συγκεντρωτισμοῦ καὶ τῆς ἀπολυταρχικῆς διακυβερνήσεως. Γενικὰ ἡ ἀντίσταση στὰ μέτρα τοῦ Κυβερνήτη ὑπῆρξε σφοδρὴ. Οἱ πρόκριτοι καὶ ὀπλαρχηγοὶ αἰσθάνθηκαν τὸν κίνδυνο ποὺ τοὺς ἀπειλοῦσε καὶ οἱ περισσότεροι—μὲ ἐξαίρεση κυρίως τὸν Θ. Κολοκοτρώνη καὶ τοὺς συνεργάτες του—πάλεψαν μὲ κάθε μέσο γιὰ νὰ ἐξουδετερώσουν τὶς κυβερνητικὲς προσπάθειες. Προβάλλοντας τὶς ὑπηρεσίες τοὺς στὸν Ἀγώνα κέρδισαν τὴ συμπάθεια καὶ μερικὲς φορὲς τὴν υποστήριξη τῶν συμπατριωτῶν τους, οἱ ὅποιοι δὲν μπορούσαν νὰ ἀντιληφθοῦν τὸ βαθύτερο νόημα τῆς συγκρούσεως. Τελικὰ πέτυχαν, μὲ τὴ βοήθεια καὶ ἄλλων παραγόντων, νὰ παραμείνουν ἡ ἡγετικὴ τάξη καὶ στοὺς ἐπόμενους χρόνους, ἐμποδίζοντας ἔτσι τὴν ἀνάπτυξη τῶν λοιπῶν κοινωνικῶν δυνάμεων. Οἱ παραπάνω διαπιστώσεις προκύπτουν σαφέστερα ἀπὸ τὴν ἀνάλυση τῆς διαμάχης ἀνάμεσα στὸν Κυβερνήτη καὶ τοὺς Μαυρομιχαλαίους¹.

Τὰ αἷτια τῆς συγκρούσεως

Συγκεκριμένη εἰκόνα γιὰ τοὺς Μαυρομιχαλαίους σχημάτισε ὁ Ἰω. Καποδίστριας λίγο μετὰ τὴν ἀφίξή του στὴν Ἑλλάδα (Ἰαν. 1828). Ὁ Κωνσταντῖνος Μαυρομιχάλης, ἀδελφὸς τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογένειας Πετρόμπεη, κατηγορήθηκε ὡς ἔνοχος πειρατείας.² Γιὰ τὸ γιὸ τοῦ Πετρόμπεη Γεώργιο,

1. Γιὰ τὶς ἐπαφὲς τῶν Μαυρομιχαλαίων μὲ τὸν Ἰω. Καποδίστρια πρὶν ἀπὸ τὴν Ἐπανάσταση βλ. Ἰω. Β. Δασκαλάκης, Ἡ Μάνη καὶ ἡ Ὁθωμανικὴ Αὐτοκρατορία, Ἀθήνα 1923, σσ. 237 - 241· τοῦ Ἰδίου, «Ἡ προπαρασκευὴ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Λακωνίαν», *Λακωνικαὶ Σπουδαί* Α' (1972) 26-29· C. M. Woodhouse, Capodistria. The Founder of Greek Independence, Λονδίνο 1973, σσ. 219-221, 226-227. Στὴ διάρκεια τοῦ Ἀγώνα ὁ Πετρόμπεης, ὅπως καὶ ἄλλοι πολιτικοὶ καὶ πολεμικοὶ ἀρχηγοί, ἔκανε ἐκκλήση στὸν Ἰω. Καποδίστρια, ποὺ τότε βρισκόταν στὴ Γενεὴ ἀπομακρυσμένος ἀπὸ τὴ ρωσικὴ ὑπηρεσία, νὰ ἔλθῃ στὴν ἀγωνιζόμενη χώρα. Βλ. Π. Μαυρομιχάλης κ.ἄ. (Ναύπλιο) πρὸς Ἰω. Καποδίστρια, 1 Ἰαν. 1824 : Ἰω. Καποδίστρια, Ἐπιστολές, ἐκδ. Ἐ. Α. Βέτι, μετάφρ. Μ. Σχινῆ, τόμ. Δ', Ἀθήνα 1843, σσ. 433 - 434, σημ. Τὴν ἀπάντησή τοῦ Ἰω. Καποδίστρια βλ. αὐτόθι, σσ. 427-433. Γιὰ τὴ στάση τῶν Μαυρομιχαλαίων κατὰ τὴν ἐκλογὴ τοῦ Ἰω. Καποδίστρια ἀπὸ τὴν Γ' Ἐθνοσυνέλευση τῆς Τροιζήνας βλ. Π. Μαυρομιχάλης (Τροιζήνα) πρὸς Ἰω. Καποδίστρια, 3 Ἀπρ. 1827, πρῶτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 545. Βλ. καὶ παράρτημα ἐγγράφων ἀρ. 2, 6. Πρβλ. ἀντίθετη ἄποψη τοῦ Pellion (La Grèce et les Capodistrias pendant l'occupation française de 1828 à 1834, Παρίσι 1855, σ. 112). Γιὰ τὴν προθυμία ποὺ ἔδειξαν οἱ Μαυρομιχαλαῖοι νὰ ὑπηρετήσουν κάτω ἀπὸ τὶς διαταγὲς τοῦ Ἰω. Καποδίστρια βλ. Π. Μαυρομιχάλης (Αἴγινα) πρὸς Ἰω. Καποδίστρια, 15 Ὀκτ. 1827 : «Γενικὴ Ἐφημερίς», ἀρ. 86 (21 Δεκ. 1827), σ. 345.

2. Δέσπ. Θεμελιῆ - Κατηφόρη, Ἡ δίωξις τῆς πειρατείας καὶ τὸ

πού διατέλεσε μέλος της ‘Αντικυβερνητικής ‘Επιτροπής, διατυπώθηκαν βάσιμες υπόνοιες ότι καταχράσθηκε χρήματα του Δημοσίου.³ ‘Ο άλλος αδελφός του Πετρόμπεη ‘Ιωάννης (Κατσής), φρούραρχος της Μονεμβασίας, δέν παρείχε έγγυήσεις ότι θά προστάτευε τὰ Ν.Α. παράλια της Πελοποννήσου ἀπὸ τὴν ἐπανεμφάνιση πειρατῶν. Συγχρόνως οἱ περισσότεροι ὀπλαρχηγοὶ τῆς Μάνης, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους διακρίνονταν ὁ Διονύσιος Μούρτζινος καὶ ὁ Τζαννετάκης Γρηγοράκης, ἔπαψαν νὰ ἀναγνωρίζουν τὸν Πετρόμπεη ὡς ἀντιπρόσωπό τους στὴν Κυβέρνηση καὶ τὸν κατηγορήσαν εὐθέως ὅτι οἰκειοποιήθηκε, γιὰ τὴν οἰκογένειά του μόνο, ὅλη τὴ δόξα ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες τῶν Μανιατῶν, ἐνῶ παράλληλα εἰσέπραξε ὅλα τὰ χρήματα ποὺ δόθηκαν γιὰ τὴ Μάνη ἀπὸ τὶς ἐλληνικὲς κυβερνήσεις. Στους ἀδελφούς, ἐξάλλου, γιους καὶ ἀνιψιούς τοῦ Πετρόμπεη ἀπέδωσαν τὶς διαιρέσεις καὶ τὶς ἐμφύλιες συγκρούσεις τῶν Μανιατῶν.⁴

‘Η ἀτμόσφαιρα ἦταν ἐπομένως βαριά, ὅταν οἱ Μαυρομιχαλαί, ἀφοῦ πρῶτα διαδήλωσαν τὴν ἀφοσίωσή τους στὸν Κυβερνήτη⁵, ἄρχισαν νὰ ζητοῦν ἐπίμονα «ἐξοικονόμηση» ὡς ἀποζημίωση γιὰ ὅσα πρόσφεραν στὸ ἔθνος⁶. Βρίσκονταν, πράγματι, σέ δύσκολη οἰκονομικὴ κατάσταση. Μὲ τὴν ‘Επανάσταση ἔχασαν τὰ περισσότερα εἰσοδήματα ποὺ ὁ τίτλος τοῦ μπέη τῆς Μάνης ἐξασφάλιζε στὸν Πέτρο Μαυρομιχάλη⁷. ‘Όσα εἰσπράχθηκαν, κυρίως ἀπὸ ἄλλες πηγές, στὰ χρόνια τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνα ξοδεύτηκαν στὶς πολεμικὲς ἐπιχειρήσεις καὶ στὴν προσπάθεια νὰ διατηρηθῇ μὲ γενναιοδωρίες ἡ πολιτικὴ τους ἐπιρροή στους φτωχοὺς Μανιάτες πολεμιστές. ‘Ετσι στὶς ἀρχές τοῦ 1828 βρίσκονταν χωρὶς κτημα-

Θαλάσσιον Δικαστήριον κατὰ τὴν πρώτην Καποδιστριακὴν περίοδον (1828 - 1829), ‘Αθήνα 1973, μέρος Β’, σσ. 88 κέξ.

3. Πανελλήνιο (Οἰκονομικὸ Τμῆμα) πρὸς Κυβερνήτη, 5 ‘Οκτ. 1828, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 136. Πρβλ. αὐτόθι : Πάνος Μπουτούνης κ.ἄ. (Αἴγινα) πρὸς Κυβερνήτη, 5 ‘Οκτ. 1828, πρωτ. ‘Η Βουλὴ τῆς Γ’ Περιόδου, πρὶν ἀκόμα διαλυθῇ, εἶχε ἐγκρίνει τὴν ἀναθεώρηση ὅλων τῶν λογαριασμῶν ποὺ ἐπικυρώθηκαν κατὰ τὴν περίοδο τῆς ‘Αντικυβερνητικῆς ‘Επιτροπῆς. Βλ. Βουλὴ πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 182, 19 ‘Ιαν. 1828, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 2.

4. Πρόκριτοι τῆς Σπάρτης (= Μάνης) πρὸς Κυβερνήτη, 28 Φεβρ. 1828, πρωτ., καὶ συνημμένο : Πρόκριτοι τῆς Σπάρτης πρὸς Π. Μαυρομιχάλη, 28 Φεβρ. 1828, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 22.

5. Π. Μαυρομιχάλης κ.ἄ. (Σπάρτη) πρὸς Κυβερνήτη, 28 Μαΐου 1828, πρωτ. : ‘Αρχ. Καποδ., φάκ. 7, ἀρ. 3.

6. Π. Μαυρομιχάλης (Αἴγινα) πρὸς Κυβερνήτη, ‘Ιούνιος 1828, πρωτ. : ‘Αρχ. Καποδ., φάκ. 545, ἀρ. 9 (βλ. παράρτημα ἐγγράφων ἀρ. 1). Βλ. καὶ Π. Μαυρομιχάλης (Αἴγινα) πρὸς Κυβερνήτη, 18 Αὐγ. 1828, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 112.

7. Ν ι κ. Κ α σ ο μ ο ὺ λ η, ‘Ενθυμήματα Στρατιωτικά, ἐκδ. Γ ι ἄ ν ν η Β λ α χ ο γ ι ἄ ν ν η, τόμ. Γ’, ‘Αθήνα 1942, σσ. 444 - 445, σημ. 1 τοῦ ἐκδότῃ. Βλ. καὶ παρκατό, σ. 16.

τική περιουσία, με πολυμελή οικογένεια⁸, με υπέρογκα χρέη και με επιτακτική την ανάγκη να συντηρούν τους πολυπληθείς ακόλουθους των, πού ήταν και το σπουδαιότερο κοινωνικό τους έρεισμα⁹.

Ο Κυβερνήτης ενδιαφέρθηκε ειλικρινά να προστατέψει την υπόληψη των Μαυρομιχαλαίων. Επιθυμούσε να τους βοηθήσει να αποδείξουν την άθωότητά τους, όπως αυτοί διακήρυσσαν, αλλά δεν μπορούσε να επέμβη στο έργο της Δικαιοσύνης, όταν μια τουλάχιστον υπόθεση πειρατείας με αυτούς υπόλογους έφθασε στο δικαστήριο¹⁰. Ήταν επίσης αδύνατο να ικανοποιήσει άμέσως τις υπερβολικές απαιτήσεις του Πετρόμπεη. Ο τελευταίος υπολόγιζε σε διόμισι εκατομμύρια γρόσια το χρέος του ξθνους προς την οικογένειά του και ζητούσε από τα πρόσφατα έξοδά τους (400.000 γρ.) για τον Άγωνα τα μισά ή το ένα τρίτο να καταβληθούν άμέσως και τα υπόλοιπα να δοθούν σε δόσεις. Ζητούσε επίσης να καθοριστή έτήσιος μισθός γι' αυτόν και τους συγγενείς του ανάλογος *«του χαρακτηρος και των εκδουλεύσεων των Μαυρομιχάληδων»* και επέμενε στην τοποθέτηση μελών της οικογένειας σε δημόσιες θέσεις¹¹. Ο Κυβερνήτης του έδωσε μερικά χρήματα στην αρχή και ύστερα συνέστησε υπομονή εξώστου έλεγχθουν οι λογαριασμοί του, και οι πόροι του κράτους επιτρέψουν την αποζημίωση όλων των πολιτών που ξόδεψαν τις περιουσίες τους στην Έπανάσταση¹². Όπως ο ίδιος ανέφερε, δεν είχε έλθει στην Ελλάδα μόνο

8. Τα μέλη της οικογένειας, στο Ναύπλιο και τη Μάνη, μαζί με τους συγγενείς τους έφθαναν το 1830 τα 70 άτομα. Άλλοι 67 ήταν οι υπηρέτες. Βλ. Κων/νος και Γεώργιος Μαυρομιχάλης (Ναύπλιο) προς Κυβερνήτη, 16 Οκτ. 1830, πρωτ. : Αρχ. Καποδ., φάκ. 159, αρ. 9.

9. Πολύ όρθά ο καθηγητής J. A. Petropoulos (Politics and Statecraft in the Kingdom of Greece, 1833 - 1843, Princeton 1968, σ. 69) τονίζει ότι : *«Ο Πετρόμπεης ζητούσε συνεχώς χρήματα, όχι τόσο γιατί ήταν άπληστος... όσο γιατί βρισκόταν στην ανάγκη να χορηγή φιλοδομήματα, ώστε να εξασφαλίζει πλατιά πολιτική έπιρροή»*. Η συντήρηση πολυπληθών οπαδών είχε όδηγήσει τις μεγάλες οικογένειες της Μάνης σε χρεωκοπία. Βλ. Ίω. Γενοβέλης (Μαραθονήσι) προς Κυβερνήτη, 8 Μαρτ. 1829, πρωτ., συνημμένο σε έγγραφο του ίδιου προς τον ίδιο της 27 Ίαν. 1829 : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 82 (βλ. παράρτημα αρ. 4).

10. Δ. Θ ε μ ε λ ή - Κ α τ η φ ό ρ η, ένθ' άνωτ., μέρος Β', σσ. 89- 90.

11. Π. Μαυρομιχάλης (Αίγινα) προς Βιάρo Καποδίστρια και Ίω. Γενατά, 10 Σεπτ. 1828, πρωτ. : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 220 (βλ. παράρτημα αρ. 2). Βλ. και τον ισχυρισμό του Πετρόμπεη ότι διεκδικούσε 1000 τάλληρα το μήνα από τότε πού έφθασε στην Ελλάδα ο Κυβερνήτης (β' κατάθεση Π. Μαυρομιχάλη, 4 Φεβρ. 1831, πρωτ. : ΓΑΚ, Γραμμ. Δικαίου, φάκ. 94).

12. Στην αρχή ο Κυβερνήτης ανέλαβε τα έξοδα σπουδών στο έξωτερικό του Δημητρίου (Δημητράκη) Μαυρομιχάλη, νεώτερου γιού του Πετρόμπεη. Βλ. Πέτρος και Γεώργιος Μαυρομιχάλης (Αίγινα) προς Δημήτριο Μαυρομιχάλη (Παρίσι), 25 Ίαν. 1828, πρωτ. : Αρχ. Καποδ., φάκ. 159, αρ. 10. Πρβλ. Κυβερνήτης (Αί-

για τους Μαυρομιχαλαίους¹³. Καθημερινά έβλεπε τις χήρες και τὰ ὀρφανά, τοὺς φτωχοὺς ἀκτῆμονες καὶ τοὺς πρόσφυγες, ποὺ δὲν εἶχαν οὔτε ἓνα κομμάτι ψωμί γιὰ νὰ συντηρηθοῦν στὴ ζωή. Ἐξάλλου ὁ Πετρόμπεης καὶ οἱ συγγενεῖς του διεκδικοῦσαν τὰ «δικαιώματά» τοὺς μὲ τρόπο ἐπίμονο, πιεστικό καὶ μερικὲς φορὲς ἀπειλητικό. Αὐτὴ ἡ συμπεριφορὰ μετέτρεψε γρήγορα τὴν ἀρχικὴ δυσπιστία τοῦ Κυβερνήτη σὲ ἀντιπάθεια πρὸς τοὺς Μαυρομιχαλαίους¹⁴, τοὺς ὁποίους φρόντισε νὰ ἀπομακρύνῃ ἀπὸ καίρια δημόσια ἀξιώματα. Στὸν Γεώργιο καὶ Κων/νο δὲν πρόσφερε ἀξίωμα, ἐνῶ ἀφαίρεσε ἀπὸ τὸν Ἰωάννη, μὲ διάφορες ὑποσχέσεις, τὴ φρουραρχία τῆς Μονεμβασίας¹⁵. Μόνο τὸν Πετρόμπεη διόρισε στὸ Πανελλήνιο, θέσῃ τιμητικὴ ἀλλὰ χωρὶς πραγματικὴ πολιτικὴ δύναμη. Οὔτε δέχθηκε τὴν πρόταση τῶν Μαυρομιχαλαίων νὰ ἀνατεθῇ σ’ αὐτοὺς ἡ στρατιωτικὴ ὀργάνωσις τῶν κατοίκων τῆς Λακεδαιμόνος, Μάνης καὶ Μεσσηνίας γιὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν Αἰγυπτίων¹⁶. Ἀντίθετα, πρὸς μεγάλη ὀργή τοῦ Πετρόμπεη, ἀνέθεσε στὸν Θ. Κολοκοτρώνη τὴν ἄμυνα τῆς Πελοποννή-

γινᾶ πρὸς Ἑνάρδο (Γενεύη), 5 Αὐγ. 1828 : Ἰω. Καποδίστρια, Ἐπιστολές, μετάφρ., τόμ. Β’, Ἀθήνα 1841, σ. 194. Γιὰ τὰ πρῶτα χρήματα ποὺ δόθηκαν στὸν Πετρόμπεη βλ. Κυβερνήτης πρὸς Π. Μαυρομιχάλη, 13 καὶ 26 Ὀκτ. 1828 : Αὐτόθι, τόμ. Β’, σσ. 271 - 273, 293. Βλ. καὶ Κυβερνήτης πρὸς Π. Μαυρομιχάλη, ἀρ. 5602, 19 Αὐγ. 1828, σχ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 112. Ὁ Κ. Mendelssohn-Bartholdy (Geschichte Griechenlands, τόμ. 1 - 2, Λειψία 1871 - 1874, ἑλλην. μετάφρασις Ἀγγ. Βλάχου, τόμ. Β’, Ἀθήνα 1876, σσ. 380 - 381) ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ὁ Κυβερνήτης ἔδινε χρήματα στοὺς Μαυρομιχαλαίους δὲν ἦταν οὔτε γενναῖος οὔτε πολιτικός, ἀλλὰ προσβλητικός.

13. Ν. Σπηλιᾶδου, Ἀπομνημονεύματα, ἔκδ. Κ. Διαμαντή, τόμ. Δ’, μέρος Α’, Ἀθήνα 1970, σ. 217, σημ. 2.

14. Π. Μαυρομιχάλης (Αἴγινα) πρὸς Κυβερνήτη, 20 Νοεμ. 1828, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 157 : « ... Ἄν δὲν διορθωθοῦν τὰ τοιαῦτα καθ’ ὃν τρόπον σᾶς προβάλλει [ὁ Κων. Μαυρομιχάλης], προβλέπω ὀλέθρια ἀποτελέσματα ... ». Βλ. καὶ Ν. Κασομούλη, Ἐνθυμήματα Στρατιωτικά, τόμ. Γ’, σ. 446, σημ. 1 Γιάννη Βλαχογιάννη. Βλ. ἐπίσης παράρτημα ἀρ. 13, 15.

15. Κυβερνήτης (Μονεμβασία) πρὸς Ἰω. Μαυρομιχάλη, 18 Ἰουν. 1828 : Ἰω. Καποδίστρια, Ἐπιστολές, μετάφρ., τόμ. Β’, σ. 149. Βλ. καὶ Κυβερνήτης πρὸς Ἰω. Μαυρομιχάλη, ἀρ. 254, 10 Φεβρ. 1828, σχ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 15. Νέος φρούραρχος Μονεμβασίας διορίστηκε ὁ Κων. Κανάρης. Ὁ Ἰω. Μαυρομιχάλης ὑπέβαλε στὸν Κυβερνήτη (17 Αὐγ. 1828, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 111) τοὺς λογαριασμοὺς τῆς φρουραρχίας του, γιὰ νὰ ἀντικρούσῃ τὶς κατηγορίες γιὰ κατάχρησις ποὺ διατυπώθηκαν σὲ βάρος του.

16. Π. Μαυρομιχάλης (Αἴγινα) πρὸς Κυβερνήτη, 15 Μαρτ. 1828, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 32. Πρβλ. Γεωργίου Ψύλλα, Ἀπομνημονεύματα, ἔκδ. Ἐλ. Πρεβελάκη, στὴ σειρὰ Μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, ἀρ. 8, Ἀθήνα 1974, σ. 175.

σου¹⁷. Συγχρόνως ἐφάρμοσε καὶ στὴ Μάνη τὸ συγκεντρωτικὸ τοῦ συστήματος, ποὺ ἀποσκοποῦσε στὴ σταδιακὴ συντριβὴ τῆς δυνάμεως τῶν προκρίτων καὶ ὀπλαρχηγῶν.

Ἡ διοίκηση τῆς Μάνης παρουσίαζε τὰ δυσκολώτερα προβλήματα. Ἡ κοινωνικὴ τῆς δομὴ δὲν εἶχε ἀλλάξει μὲ τὴν Ἐπανάσταση¹⁸, ἀφοῦ οἱ Κυβερνήσεις τῶν ἐτῶν 1822 - 1827 δὲν εἶχαν τολμήσει νὰ ἐπέμβουν στὴν αὐτοδιοίκησίν της. Λίγοι ἰσχυροὶ καπεταναῖοι ἐξακολουθοῦσαν νὰ ἀσκοῦν ἀνεξέλεγκτη τοπικὴ ἐξουσία. Ἐχοντας ὥς στήριγμα ἀφοσιωμένους ὀπαδοὺς — συγγενεῖς κυρίως —, τοὺς ὁποίους αὐτοὶ συντηροῦσαν, καταπίεζαν τοὺς λοιποὺς Μανιάτες καὶ ἐκμεταλλεύονταν τοὺς λίγους πόρους τῆς ὀρεινῆς ἐπαρχίας τους¹⁹. Στὶς ἀρχὲς τοῦ 1828 ἰσχυρότερες οἰκογένειες ἦταν στὴν Ἀνατολικὴ Μάνη²⁰ τῶν Γρηγοράκηδων καὶ στὴ Δυτικὴ Μάνη τῶν Μαυρομιχαλαίων, τοῦ Μοῦρτζινου καὶ τῶν Κουμουνδουράκηδων. Ἀκολουθοῦσαν σὲ δευτέρη κατηγορία οἱ οἰκογένειες τῶν Καπετανάκηδων, τοῦ Χρηστέα, τῶν Δουράκηδων, τοῦ Κυβέλου καὶ τοῦ Πατριαρχέα, ὅλες στὴ Δυτ. Μάνη. Μιὰ τρίτη κατηγορία τέλος ἀποτελοῦσαν οἰκογένειες μὲ μικρότερη ἐπιρροή²¹. Σ' ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ πολέμου ἡ οἰκογένεια τοῦ Πέτρου Μαυρομιχάλη, τελευταίου μπέη τῆς Μάνης, κατόρθωσε νὰ διατηρήσῃ τὴν πρώτη θέσιν ἀνάμεσα στὶς ἄλλες οἰκογένειες. Τὴ δύναμη καὶ τὸ κύρος της ἀντλήσε ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴ τῆς ὑπεροχὴ, τοὺς πολυπληθεῖς συγγενεῖς καὶ ὀπαδοὺς της ποὺ κινητοποίησε, καὶ ἀπὸ τὶς μεγάλες θυσίες τῶν μελῶν της στὸν Ἀγῶνα. Ἐτσι πέτυχε νὰ ἐκπροσωπήσῃ αὐτὴ ὅλους τοὺς Μανιάτες στοὺς διάφορους πολιτικούς σχηματισμούς. Μὲ τὴν ἀφίξη ὅμως τοῦ Κυβερνήτη καὶ τὴν ἀλ-

17. Αὐτόθι. Βλ. καὶ παράρτημα ἀρ. 2.

18. Γιὰ τὴν κατάστασι τῆς Μάνης λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν Ἐπανάστασι βλ. Ἀ π. Β α κ α λ ο π ο ὺ λ ο υ, Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, τόμ. Δ', Θεσ/νίκη 1973, σσ. 617 - 619. Γιὰ τὴν εἰκόνα ποὺ παρουσίαζε ἡ Μάνη τὸ 1828 - 1829 βλ. τὶς ἀξιόλογες πληροφορίες τοῦ Γ. Ψ ὺ λ λ α (Ἀπομνημονεύματα, σσ. 142 - 183). Βλ. καὶ τὰ ὅσα ἀναφέρει ὁ G. L. M a u r e r, Das griechische Volk, τόμ. 1 - 3, Heidelberg 1835, ἑλλην. μετάφρασι Χρ. Πράτσικα - Εὔστ. Καραστάθη, τόμ. Α' - Β', Ἀθήνα 1943, σσ. 134 - 162 καὶ 26 ἀντιστοίχως.

19. Κυρίως τὸ λάδι καὶ τὰ βαλανίδια. Βλ. Ν ι κ. Κ α σ ο μ ο ὺ λ η, Ἐνθυμήματα Στρατιωτικά, τόμ. Γ', σσ. 444 - 445, σημ. 1 Γιάννη Βλαχογιάννη.

20. Γιὰ τὴ διαίρεσι τῆς Μάνης σὲ Ἀνατολικὴ καὶ Δυτικὴ, καθὼς καὶ γιὰ τὶς ἐπαρχίες ποὺ περιελάμβανε κάθε τμήμα βλ. Μ ι χ α ῆ λ Β. Σ α κ ε λ λ α ρ ῖ ο υ, Ἡ Πελοπόννησος κατὰ τὴν δευτέραν Τουρκοκρατίαν (1715 - 1821), Ἀθήνα 1939, σ. 113. Βλ. καὶ Ν ι κ ῆ τ α Ν η φ ᾱ κ η, Μανιάτικα ἱστορικὰ στιχουργήματα, ἐκδ. Σ ω κ ρ. Β. Κ ο υ γ ῆ α, Ἀθήνα 1964, σ. 48.

21. Π. Α. Ἀναγνωστόπουλος πρὸς Δημ. Ὑψηλάντη, 23 Ἰαν. καὶ 6 Φεβρ. 1828, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 545, ἀρ. 10.

λαγή του καθεστώτος οί Μαυρομιχαλαίοι έχασαν τὰ ἐρείσματά τους στην Κυβέρνηση και τὸ στρατό, τὰ ὁποῖα ἐξασφάλιζαν και τοὺς ἀναγκαίους πόρους γιὰ ἄσκηση ἰσχυρῆς ἐπιρροῆς, μὲ ἀποτέλεσμα οί ἀντίπαλοί τους καπεταναῖοι στὴ Μάνη νὰ ἐνθαρρυνθοῦν και νὰ συνασπιστοῦν ἐναντίον τους²².

Τὸ σύστημα τῶν καπετανιῶν ἦταν ἀσυμβίβαστο μὲ τὴν ἐπιθυμία τοῦ ‘Ιω. Καποδίστρια νὰ ἐνισχύσῃ τὴ δύναμη τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας. Δίσταζε ὅμως νὰ λάβῃ μέτρα ἀποφασιστικά, γιὰτὶ ὁ ἀγώνας κατὰ τῶν Τούρκων δὲν εἶχε λήξει και ἡ ὀριστικὴ τύχη τῆς ‘Ελλάδος δὲν εἶχε ἀκόμη ἀποφασιστῇ ἀπὸ τίς τρεῖς Συμμαχικὲς Δυνάμεις²³. Ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ βαδίσῃ προσεχτικά : διόρισε Ἐκτάκτους Ἐπιτρόπους στὶς διάφορες ἐπαρχίες, μὲ σκοπὸ νὰ ἀποσπᾷ προοδευτικά τοὺς κατοίκους ἀπὸ τὴν κηδεμονία τῶν προκρίτων και καπεταναιῶν. Ὁ λαὸς ἔπρεπε νὰ ἀντιληφθῇ ὅτι ὑπῆρχε κράτος ἱκανὸ νὰ ἐπιβάλλῃ τὸ σεβασμὸ στοὺς νόμους και νὰ προστατέψῃ τοὺς πολίτες ἀπὸ τὴν αὐθαίρεσία τῶν δυνατῶν.

Σύμφωνα μὲ τὸ νέο διοικητικὸ ὄργανισμὸ στὴ Ν. Πελοπόννησο στάλθηκαν δύο κυβερνητικοὶ ἀντιπρόσωποι: ὁ Γεώργιος Ψύλλας ὡς Ἐκτ. Ἐπίτροπος Κάτω Μεσσηνίας και ὁ Ἰωάννης Γενοβέλης ὡς Ἐκτ. Ἐπίτροπος Λακωνίας²⁴. Στὴν ἀρχὴ κύρια φροντίδα τους ἦταν ἡ κινητοποίηση τοῦ πληθυσμοῦ γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση ἐνδεχόμενης ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως, ἡ καταπολέμηση τῆς πειρατείας και τοῦ λαθρεμπορίου, καθὼς και ἡ ὁργάνωση τῶν δημογεροντιῶν²⁵. Ὑστερα ὅμως ἀπὸ τὴν ἀποχώρηση τῶν Αἰγυπτίων ἡ

22. Βλ. αὐτόθι τὴν πληροφορία ὅτι γύρω ἀπὸ τὸν Μούρτζινο εἶχαν συνασπιστῇ οί Κουμουνδουράκηδες, Γρηγοράκηδες, Χρηστέας, Δουράκηδες και Πατριαρχέας, ἐνῶ οί Μαυρομιχαλαίοι εἶχαν συμμάχους τοὺς Καπετανάκηδες και τὸν Κυβέλο.

23. Οί δισταγμοὶ τοῦ Κυβερνήτη φαίνονται χαρακτηριστικά ἀπὸ ὅσα εἶπε στὸν Γ. Ψύλλα (Ἀπομνημονεύματα, σ. 144) : «Δὲν ἤξεύρομεν... ὅτι ὁ Πέτρος Μαυρομιχάλης εἶναι πρῶτος πειρατής; Ἀλλ’ εἴμεθα ἀναγκασμένοι νὰ τὸν ἔχωμεν εἰς τὸ Πανελλήνιον...».

24. Σύμφωνα μὲ τὸ ὑπ’ ἀρ. 1698 Γ’ ψήφισμα τῆς 13 Ἀπρ. 1828 («Γενικὴ Ἐφημερίς», ἀρ. 27, 18 Ἀπρ. 1828, σ. 111) ἡ Πελοπόννησος διαιρέθηκε σὲ 7 τμήματα. Ἀπὸ αὐτὰ ἡ Κάτω Μεσσηνία περιέλαβε τίς ἐπαρχίες Νησίου (Μεσσηνίας), Καλαμάτας, Ἐμ(π)λακίων, Ἀνδρουσσης, Λεονταρίου, Μικρομάνης και Δυτικῆς Μάνης· ἡ Λακωνία τίς ἐπαρχίες τῆς Ἀνατολικῆς Μάνης, Μονεμβασίας, Μυστρά και Πραστοῦ. Βλ. αὐτόθι (ἀρ. 28, 21 Ἀπρ. 1828, σ. 116) τὸ ὑπ’ ἀρ. 1758 διάταγμα (16 Ἀπρ. 1828) διορισμοῦ τοῦ Γ. Ψύλλα και τοῦ Ἰω. Γενοβέλη.

25. Γιὰ τὴν πειρατεία στὴ Μάνη και τὸ λαθρεμπόριο μὲ τοὺς Αἰγυπτίους βλ. Δ. Θεμελή - Κατηφόρη, ἐνθ’ ἄνωτ., μέρος Α’, σσ. 93 - 94. Βλ. και Κυβερνήτης πρὸς Ἰω. Γενοβέλη, ἀρ. 817, 11 Μαρτ. 1828, σχ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 30. Τὰ μέτρα γιὰ τὴν ἀπόκρουση τυχόν ἐπιθέσεως τοῦ Ἰμπραήμ βλ. εἰς : Κυ-

προσοχή τους στράφηκε αποκλειστικά στα έσωτερικά προβλήματα των επαρχιών που διοικούσαν. Ίδιαίτερα ο Ίω. Γενοβέλης έδειξε υπερβολικό ζήλο στην εφαρμογή της κυβερνητικής επιθυμίας για τόν περιορισμό της αυθαιρεσίας των ισχυρών. Από τους τελευταίους απέσπασε την εκμετάλλευση της μοναστηριακής περιουσίας²⁶. Συγκρότησε επιτροπές για την ανάκαλυψη και καταμέτρηση των δημοσίων κτημάτων, καθώς και για την όμαλη είσπραξη των εθνικών προσόδων²⁷. Έλαβε επίσης μέτρα για την εξάλειψη της ληστείας και της πειρατείας²⁸. Αυστηρότερο έλεγχο επέβαλε στις πράξεις των Μαυρομιχαλαίων, ίσως γιατί οι τελευταίοι δέν έδειχναν τάσεις ύποταξης και αντιμετώπιζαν άγέρωχα τις κυβερνητικές πρωτοβουλίες. Ο Έκτ. Επίτροπος Λακωνίας ανάκαλυψε ότι ο Ίω. Μαυρομιχάλης, όταν ήταν φρούραρχος Μονεμβασίας, κατακράτησε παράνομα πειρατική λεία²⁹. Συγχρόνως κατήγγειλε στην Κυβέρνηση τó γιό του Πετρόμπεη Άναστάσιο ότι νοίκιασε εθνικές προσόδους και άρνιόταν, με διάφορες προφάσεις, νά πληρώσει τις δόσεις του στο Έθνικό Ταμείο³⁰. Άλλά και ή πιστή εφαρμογή των διατάξεων για την είσπραξη των τελωνειακών δασμών

βερνήτης πρὸς Ίω. Γενοβέλη, άρ. 2305, 9 Μαΐου 1828, πρωτ. : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 123. Για τις δυσκολίες που προέκυψαν στη σύσταση δημογεροντιών στη Μεσσηνία και Μάνη βλ. Γ. Ψύλλα, Άπομνημονεύματα, σσ. 147 - 148, 149, 150 - 151.

26. Κυβερνήτης πρὸς Ίω. Γενοβέλη, 30 Όκτ. 1828, σχ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 147. Ίω. Γενοβέλης (Μαραθονήσι) πρὸς Κυβερνήτη, άρ. 1465, 21 Σεπτ. 1828, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 128. Βλ. και Έλένης Μπελιά, «Μοναστήρια της Λακωνίας. (Όταν οι πρόκριτοι ένέμοντο την μοναστηριακή περιουσία και ό λαός πεινούσε)», περ. *Λακωνικά*, έτος Β', άρ. 9 (Μάιος - Ιούνιος 1965), σ. 75.

27. Ίω. Γενοβέλης (Μαραθονήσι) πρὸς Κυβερνήτη, άρ. 1067, 1284 και 1912, 12 Αύγ., 1 Σεπτ. και 22 Όκτ. 1828, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 109, 119 και 143. Βλ. αυτόθι (φάκ. 143) και τις ύπ' άρ. 5431 και 5456 διαταγές του Κυβερνήτη. Ο Ίω. Γενοβέλης μάλιστα πρότεινε «τήν ίσομερή διανομήν των χωραφιών» (πρὸς Κυβερνήτη, άρ. 1203, 24 Αύγ. 1828, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 115). Βλ. και σημ. άρ. 102.

28. Ίω. Μπόγρης (Μυστράς) πρὸς Ίω. Γενοβέλη, 10 Ιουν. 1828, πρωτ. : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 124.

29. Ίω. Γενοβέλης (Μαραθονήσι) πρὸς Κυβερνήτη, 22 Αύγ. 1828, πρωτ., και συνημμένο έγγραφο του Παν. Μαρτζελάκου, 3 Αύγ. 1828 : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 114. Ίω. Γενοβέλης (Μαραθονήσι) πρὸς Γραμμ. Έπικρατείας, άρ. 1693, 5 Όκτ. 1828, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 136. Πρβλ. Π. Ρ. Καλκανδής (Μαραθονήσι) πρὸς Ίω. Γενοβέλη, 1 Δεκ. 1828, πρωτ. : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 125. Οι Μαυρομιχαλαίοι φαίνεται ότι είχαν οικειοποιηθί και προσόδους στην επαρχία Μονεμβασίας. Βλ. Δ. Καλκαντής (Αίγινα) πρὸς Κυβερνήτη, 15 Όκτ. 1828, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 140. Πρβλ. άπόψεις του ίδιου του Ίω. Μαυρομιχάλη (πρὸς Κυβερνήτη, 17 Αύγ. 1828, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 111).

30. Κυβερνήτης πρὸς Π. Μαυρομιχάλη, 26 Όκτ. 1828 : Ίω. Καποδίστρια, Έπιστολές, τόμ. Β', σ. 292, Πρβλ. Έπιτροπή Οικονομίας πρὸς Κυβερ-

ἐπληττε οἰκονομικὰ τοὺς Μαυρομιχαλαίους καὶ λοιποὺς καπεταναίους, ποὺ εἶχαν συνηθίσει νὰ εἰσπράττουν τὰ χρήματα αὐτὰ γιὰ λογαριασμό τους. Παράλληλα ὁ ‘Ιω. Γενοβέλης ἀντιλήφθηκε ἔγκαιρα τὶς ἀντιπολιτευτικὲς διαθέσεις τῶν Μαυρομιχαλαίων καὶ φρόντισε νὰ προσεταιριστῇ τοὺς δυὸ ἄλλους ἰσχυροὺς Μανιάτες ὀπλαρχηγούς : τὸν Διον. Μούρτζινο καὶ τὸν Τζαν. Γρηγοράκη. Δέχθηκε καὶ τὴν σύμπραξιν τοῦ Πιέρρου Μαυρομιχάλη καὶ τοῦ γιοῦ του Νικολάκη (Πιερράκου), γιατί γνώριζε ὅτι ὁ κλάδος αὐτὸς τῶν Μαυρομιχαλαίων βρισκόταν σὲ θανάσιμη ἐχθρὰ μὲ τὴν οἰκογένειαν τοῦ Πετρόμπεη. Πρέπει νὰ τονισθῇ ὅμως ὅτι ὁ ‘Ιω. Γενοβέλης παρασύρθηκε ἀπὸ τὸν κυβερνητικὸ τοῦ ‘Ἰζήλο καὶ παρουσίασε ὅλες τὶς ἐνέργειες τῶν Μαυρομιχαλαίων ὡς ὑποπτες καὶ ἀντιπολιτευτικὲς, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μεγαλῶνῃ συνεχῶς ἡ δυσπιστία τοῦ ‘Ιω. Καποδίστρια πρὸς τοὺς τελευταίους ³¹.

‘Ο Πετρόμπεης δὲν μποροῦσε νὰ παραμείνῃ ἀδιάφορος, ὅταν ἡ ἐπιρροή τῆς οἰκογενείας του στὴ Μάνη κινδύνευε. Ζήτησε τὴν ἄδεια τοῦ ‘Ιω. Καποδίστρια νὰ ἐπισκεφθῇ τὴ γενέτειρά του. ‘Ο Κυβερνήτης μὲ διπλωματικὴ ἀπάντησιν ἀρνήθηκε ³². Οἱ εἰδήσεις ἀπὸ τὴ Μάνη, καθὼς καὶ ἡ πρόσφατη συνάντησιν τοῦ Κυβερνήτη μὲ τὸν Διον. Μούρτζινο καὶ τὸν Τζαν. Γρηγοράκη εἶχαν ἀνησυχήσει ὑπερβολικὰ τὸν Πετρόμπεη. Οὔτε φαίνεται νὰ τὸν καθυσόχασε ἡ κυβερνητικὴ διαβεβαίωσιν ὅτι ἡ συνάντησιν αὐτὴ ἀπέβλεπε μόνον στὴν ἐπίτευξιν ὁμόνοιας ἀνάμεσα στοὺς Μανιάτες ὀπλαρχηγούς ³³. ‘Ο ‘Ιω. Καποδίστριας ὅμως, τὴν ἐποχὴ αὐτὴ τουλάχιστον, ἐπι-

νήτη, ἀρ. 2329, 30 ‘Οκτ. 1828, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 147. Βλ. καὶ Κυβερνήτης πρὸς ‘Επιτροπὴ Οἰκονομίας, ἀρ. 7552, 2 Νοεμ. 1828, σχ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 148. Συνολικὰ ὁ ‘Αναστάσιος Μαυρομιχάλης κατακράτησε 24.250 γρ. ἀπὸ τὶς προσόδους. Γιὰ τὶς δικαιολογίας ποὺ πρόβαλε βλ. ‘Επιτροπὴ Οἰκονομίας πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 906, 12 Φεβρ. 1830, πρωτ. : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 221.

31. ‘Ιω. Γενοβέλης (Μαραθονήσι) πρὸς Κυβερνήτη, 26 Αὐγ. 1828, πρωτ., καὶ συνημμένα ἔγγραφα : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 116. Κατὰ τὸν M e n d e l s s o h n - B a r t h o l d y (‘Ιστορία, μετάφρ., τόμ. Β’, σσ. 379 - 380) οἱ ἐνέργειες κατὰ τῶν Μαυρομιχαλαίων κατευθύνονταν ἀπὸ τὸν ‘Ιω. Καποδίστρια, ὁ ὁποῖος νόμιζε ὅτι «ἤθελε ταχέως δεσπόσει τῆς ἐν Μάνῃ ἀντιστάσεως, πατάσων, ὡς κεφαλὴν αὐτῆς, τὴν μαυρομιχαλικὴν οἰκογένειαν». Βλ. καὶ G. F i n l a y, History of the Greek Revolution, τόμ. 1 - 2, ‘Εδιμβούργο - Λονδίνο 1861, ἐπιμ. ἑλλην. ἐκδ. Τάσου Βουρνά, τόμ. Β’, ‘Αθήνα 1954, σ. 230. P e l l i o n, ἐνθ’ ὀνωτ., σσ. 237 - 240.

32. Κυβερνήτης πρὸς Π. Μαυρομιχάλη, 13 ‘Οκτ. 1828 : ‘Ιω. Καποδίστρια, ‘Επιστολές, μετάφρ., τόμ. Β’, σσ. 271-273. ‘Η συγκεντρωτικὴ πολιτικὴ τοῦ Κυβερνήτη ἐπληξε ὅλους τοὺς προκρίτους καὶ ὀπλαρχηγούς, ἰδιαίτερα ὅμως τοὺς Μαυρομιχαλαίους. Βλ. D. C. F l e m i n g, John Capodistrias and the Conference of London (1828 - 1831), Θεσσαλονίκη 1970, σσ. 198, 210.

33. Κυβερνήτης πρὸς Π. Μαυρομιχάλη, 26 ‘Οκτ. 1828 : ‘Ιω. Καποδίστρια, ‘Επιστολές, μετάφρ., τόμ. Β’, σσ. 292 - 293.

θυμοῦσε τὴ συμφιλίωση τῶν ἀντιπάλων οἰκογενειῶν στὴ Μάνη. Κάθε ἐμφύλια σύγκρουση θὰ δημιουργοῦσε δυσάρεστες ἐντυπώσεις στοὺς Πληρεξούσιους Πρεσβευτὲς τῶν Συμμαχικῶν Δυνάμεων, οἱ ὁποῖοι, συγκεντρωμένοι στὸν Πόρο, ἀσχολοῦνταν μὲ τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Ἰω. Γενοβέλης, ποὺ ἀπὸ τὸν Ὀκτ. 1828 εἶχε ἀναλάβει προσωρινά, ὅσο δηλ. θὰ ἀπουσίαζε ὁ Γ. Ψύλλας, καὶ τὴ διεύθυνση τῆς Κάτω Μεσσηνίας, πῆρε ὁδηγίες νὰ ἐπιτύχῃ διευθέτηση τῶν διαφορῶν ἀνάμεσα στοὺς Διον. Μούρτζινο - Τζαν. Γρηγοράκη καὶ τοὺς Μαυρομιχαλαίους³⁴. Συγχρόνως, γιὰ νὰ δοθῇ πόρος στοὺς φτωχοὺς Μανιάτες καὶ νὰ ικανοποιηθῇ ἡ φιλοδοξία ὀρισμένων καπεταναίων, συζητήθηκε ἡ συγκρότηση σώματος 1500 περίπου ἀνδρῶν καὶ ἡ ἀποστολὴ του στὴ Στερεὰ Ἑλλάδα³⁵.

Ἀπόπειρα δολοφονίας τοῦ Πιερράκου

Κάθε προσπάθεια ὁμαλοποιήσεως προσέκρουσε στὴν ἀγέρωχη στάση τοῦ Γεωργίου Μαυρομιχάλη, ποὺ στὸ μεταξὺ εἶχε κατέβῃ στὴ Μάνη³⁶. Ὁ μπεζαντές, ὁ ὁποῖος δὲν ἔκρυβε πλέον τὴν ἀντίθεσή του πρὸς τὸ κυβερνητικὸ σύστημα τοῦ Ἰω. Καποδίστρια³⁷, ἀγωνιζόταν νὰ προστατέψῃ τὴν ἡγε-

34. Αὐτόθι. Βλ. καὶ Κυβερνήτης πρὸς Ἰω. Γενοβέλη, ἀρ. 7409, 24 Ὀκτ. 1828, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 144. Ὁ Ἰω. Μαυρομιχάλης καὶ ὁ Διον. Μούρτζινος δὲν κατέληξαν σὲ συμφωνία γιὰ τὴν ἐπίλυση τῶν διαφορῶν τους. Βλ. Ἰω. Γενοβέλης (Μαραθονήσι) πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 2583, 14 Δεκ. 1828, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 170.

35. Αὐτόθι. Βλ. καὶ Κυβερνήτης (Πόρος) πρὸς στρατηγὸν Maison, 27 Σεπτ. 1828 : Ἰω. Καποδίστρια, Ἐπιστολές, μετάφρ., τόμ. Β', σ. 255· Δ. Θεμελεῖ - Κ. Αττηφόρη, ἐνθ' ἀνωτ., τμῆμα Α', σσ. 96 - 97.

36. Γιὰ τὴν πρώτη συνάντηση Ἰω. Καποδίστρια - Γ. Μαυρομιχάλη βλ. Γεωργίου Τερτσέτη, Ἀπομνημονεύματα Ἀγωνιστῶν τοῦ 1821, ἐπιμ. Ντίνου Κονόμου, Ἀθήνα 1970, σσ. 257 - 260. Στὴν ἀρχὴ ὁ Γ. Μαυρομιχάλης, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι συγγενεῖς του, ἀπέφυγε νὰ ἐκδηλώσῃ τὰ ἀντικυβερνητικὰ του αἰσθήματα. Δέχθηκε μάλιστα, ὕστερα ἀπὸ ὑπόδειξη τοῦ Βιάρου Καποδίστρια, νὰ συγκεντρώσῃ ἀναφορὰς ἀπὸ κατοίκους τῆς Ν. Πελοποννήσου γιὰ τὴν ἀποστολὴ εὐχαριστήριας ἀναφορὰς πρὸς τὴν Κυβέρνηση. Ἡ ἐνέργειά του ὁμως αὐτὴ προκάλεσε τὴ δυσἀρέσκεια τοῦ Ἰω. Καποδίστρια, ποὺ δὲν ἤθελε νὰ φανῇ ὅτι ὑπέθαλπε τὴν ὑπογραφὴ παρόμοιων ἀναφορῶν. Ὁ Γ. Μαυρομιχάλης, δικαιολογούμενος, τόνισε ὅτι τὴν εὐθύνῃ δὲν εἶχε ὁ ἴδιος ἀλλὰ ὁ Βιάρος. Βλ. Σπ. Τρικούπη, Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, φωτοτυπικὴ ἐπανεκδόση τῆς β' ἐκδόσεως (1860 - 1862), τόμ. Δ', Ἀθήνα 1968, σσ. 294-295, 398 - 399. Βλ. καὶ Ἀρχεῖα Λαζάρου καὶ Γεωργίου Κουντουριώτου, ἐκδ. Κ. Διαμάντη, τόμ. 9ος, Ἀθήνα 1968, σσ. 296, 304.

37. Τὸν Αὐγ. 1828 δυὸ γιοὶ τοῦ Πετρόμπεη, προφανῶς ὁ Γεώργιος καὶ ὁ Ἀναστάσιος, πῆγαν ἐπικεφαλῆς ὁπαδῶν τους στὸ Ναβαρίνο, ὅπου μόλις εἶχε φθάσει τὸ γαλλικὸ ἐκστρατευτικὸ σῶμα. Ἐνας ἀπὸ τοὺς δυὸ, ὁ Γεώργιος πιθανότατα, παρουσιάστηκε στὸν στρατηγὸν Maison καὶ πρόσφερε μαζί μὲ τὴν ἀφο-

τική θέση τῶν Μαυρομιχαλαίων ἀνάμεσα στοὺς Μανιάτες. Ἀψηφώντας τις διαταγές τοῦ ‘Ιω. Γενοβέλη δημιουργοῦσε συμμαχίες καὶ ἀπειλοῦσε τοὺς ἀντιπάλους του. Οἱ ἀπειλές στρέφονταν κυρίως ἐναντίον τοῦ ἐξαδέλφου του Νικολάκη Πιέρρου Μαυρομιχάλη (Πιερράκου), γιατί τόλμησε νὰ συνεργαστῇ μὲ τὸν ‘Ιω. Γενοβέλη³⁸. Στις 24 ‘Οκτ. 1828 συναντήθηκαν ὁ Γ. Μαυρομιχάλης καὶ ὁ γιὸς τοῦ ‘Ιω. Μαυρομιχάλη ‘Ηλίας Κατσάκος μὲ τὸν Πιερράκο. Ἐπειδὴ ὁ τελευταῖος ἀρνήθηκε νὰ δεχθῇ τις προτάσεις τῶν συγγενῶν του γιὰ συνεργασία, πυροβολήθηκε ἀπὸ τὸν Κατσάκο καὶ τοὺς ἄνδρες του καὶ πληγώθηκε σοβαρά³⁹. Ὁ μπεηζαντές, ὡς ἰσχυρότερος, ἔσπευσε νὰ ἐπιβάλλῃ στὸν πληγωμένο ἐξαδέλφό του, μὲ ἰδιότυπη μανιάτικη συμφωνία, ἀνακωχὴ καὶ διαιτησία, γιὰ νὰ καλύψῃ ἔτσι τὴν ἐγκληματικὴ πράξη⁴⁰. Ἀλλὰ ὁ ‘Ιω. Γενοβέλης κατήγγειλε τὴ συνδιαλλαγὴ ὡς προῖον «ἐξαναγκασμοῦ» καὶ ἐνίσχυσε μὲ χρήματα τὸν Πιερράκο, ποὺ κινδύνευε νὰ δεχθῇ νέα ἐπίθεση⁴¹. Οἱ Μαυρομιχαλαῖοι τότε κατέφυγαν στὴ γνωστὴ ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας μέθοδο : ἔπεισαν ἢ ἐξανάγκασαν πολλοὺς Μανιάτες νὰ ὑπογράψουν ἀναφορά μὲ τὴν ὁποία ζητοῦσαν τὴν ἀπομάκρυνση τοῦ Ἐκτ. Ἐπιτρόπου Λακωνίας. Τὸν κατηγοροῦσαν ὅτι διαίρεσε τοὺς

σίωση τῆς οἰκογένειάς του καὶ τὴ βοήθειά της γιὰ τὴν ἐκδίωξη τῶν Αἰγυπτίων. Στὴν πραγματικότητα ἤθελε νὰ διαπιστώσῃ τὸ σκοπὸ τῆς ἀποστολῆς τῶν Γάλλων στὴν Ἑλλάδα. Σὲ ἰδιαίτερη συνομιλία του μὲ τὸν Th. Feburier, εἰδικὸ ἀπεσταλμένο τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως, δὲν δίστασε νὰ καταγγείλῃ τὸν Κυβερνήτη ὡς «*Ρῶσο ἀντιβασιλιά*» καὶ «*τύρανο*», καὶ ἀπερίφραστα τόνισε ὅτι : «*... Si la France ne nous sauve de l'influence russe, du despotisme de St. Petersbourg auquel il [ὁ ‘Ιω. Καποδ.] cherche à nous former, il est en Grèce de provinces qui ne s'y soumettront jamais...*». Βλ. D. C. Fleming, ἐνθ’ ἄνωτ., σσ. 196 - 198. Βλ. καὶ É d. D r i a u l t - M. L h é r i t i e r, *Histoire diplomatique de la Grèce*, τόμ. Α’, Παρίσι 1925, σσ. 416 - 417.

38. Βλ. ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς τοῦ Γ. Μαυρομιχάλη (Λιμένι) πρὸς ‘Ιω. Γενοβέλη, 20 ‘Οκτ. 1828, ἀντ., συνημμένο στὸ ὑπ’ ἀρ. 1912 τῆς 22 ‘Οκτ. 1828 : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 143 (βλ. παράρτημα ἀρ. 3).

39. ‘Ιω. Γενοβέλης (Μαραθονήσι) πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 2099, 2 Νοεμ. 1828, πρωτ. Πιέρρος Μαυρομιχάλης (Τσίμοβα) πρὸς ‘Ιω. Γενοβέλη, 25 ‘Οκτ. 1828, ἀντ., συνημμένα μαζί μὲ ἄλλα ἔγγραφα στὸ : Πιέρρος Μαυρομιχάλης (Τσίμοβα) πρὸς Κυβερνήτη, 5 Νοεμ. 1828, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 150. Πρβλ. Νικ. Πιέρρου Μαυρομιχάλης (Ἄργος) πρὸς Πρωτ. Δικαστήριον Ἄργους καὶ Ναυπλίου, 7 Ἰαν. 1831, ἀντ., συνημμένο στὸ ὑπ’ ἀρ. 2490 τῆς 2 Ἰουν. 1831 : ΓΑΚ, Γραμμ. Δικαίου, φάκ. 103. Βλ. καὶ Γ. Ψύλλα, Ἀπομνημονεύματα, σ. 166.

40. Τὸ ἐλληνικὸ κείμενο τῆς συμφωνίας (29 ‘Οκτ. 1828) βλ. στὸ Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 7, ἀρ. 5. Πρβλ. G. L. M a u r e r, ἐνθ’ ἄνωτ., μετάφρ., τόμ. Α’, σσ. 427 - 428. Βλ. καὶ Σ. Β. Κ ο υ γ έ α, «Ἡ ἀνθρωποκτονία (τὸ φονικὸ) ὡς διεγγύημα τρίτου ἐν Μάνη», *Προσφορά εἰς Στίλπανα Π. Κυριακίδην*, Θεσ/νίκη 1953, σσ. 364 - 367. Βλ. ἐπίσης Γ. Ψύλλα, Ἀπομνημονεύματα, σσ. 166 - 167.

41. ‘Ιω. Γενοβέλης (Ναύπλιο) πρὸς Κυβερνήτη, 19 Σεπτ. 1829, πρωτ., καὶ συνημμένο : Νικ. Πιέρρου Μαυρομιχάλης (Τσίμοβα) πρὸς ‘Ιω. Γενοβέλη, 4 Νοεμ.

κατοίκους και προκάλεσε εμφύλιο πόλεμο, που τον απέτρεψε ή μεσολάβηση των Μαυρομιχαλαίων. Ως αντικαταστάτη του Ίω. Γενοβέλη ζητούσαν τον Γ. Ψύλλα⁴².

Ο Κυβερνήτης πληροφορήθηκε με άνησυχία τη φονική απόπειρα κατά του Πιερράκου, καθώς και τις κατοπινές ενέργειες του Γ. Μαυρομιχάλη⁴³. Θα επιθυμούσε να ξεριζώσει τα αίτια των ταραχών, αλλά οι περιστάσεις δεν επέτρεπαν παρά μόνο προσωρινά μέτρα, για να εμποδιστεί τουλάχιστον ή επέκτασή τους. Γι' αυτό διέταξε τον Γεώργιο και τον Ήλία Μαυρομιχάλη να παρουσιαστούν στην έδρα της Κυβερνήσεως, έπείσπυσε την επιστροφή του Γ. Ψύλλα στην Κάτω Μεσσηνία και επανέλαβε την απόφασή του να στρατολογήσει μερικές εκατοντάδες Μανιατών. Συγχρόνως έστειλε και τον πλοίαρχο Κ. Κοτζιά, για να εμποδίσει με το πλοίο του την επανεμφάνιση της πειρατείας στα παράλια της Ν. Πελοποννήσου⁴⁴. Με άρκετή καθυστέρηση οι δύο Μαυρομιχαλαίοι, συνοδευόμενοι από τον θείο τους Κων/νο, παρουσιάστηκαν στον Έκτ. Έπιτροπο Γ. Ψύλλα και έμειναν κοντά του με σκοπό να συναντήσουν τον ίδιο τον Κυβερνήτη, που άναμενόταν να επισκεφθί τη Μεσσηνία κατά την μετάβασή του στη Μεθώνη⁴⁵. Η συνάντηση έγινε στο Λεοντάρι (Μάρτιος 1829). Ο Γεώργιος και ο Ήλιος έδωσαν άναφορά με την όποια δήλωσαν την ύποταγή τους, ενώ συγχρόνως προσπάθησαν να επιρρίψουν στις ραδιουργίες του Ίω. Γενοβέλη την ευθύνη για τη φονική απόπειρα κατά του Πιερράκου⁴⁶. Ο Κυβερνήτης τους διέταξε

1828, άντ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 220. Βλ. και την ύπ' άρ. 2099 άναφορά του Ίω. Γενοβέλη της σημ. 39.

42. Κάτοικοι Σπάρτης (Κίττα) προς Κυβερνήτη, 23 Δεκ. 1828, πρωτ. : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 220.

43. Χωρίς διαταγή του Ίω. Γενοβέλη ο Γ. Μαυρομιχάλης προσπάθησε να συγκροτήσει συνέλευση στην Τσίμοβα για την έκλογή νέας δημογεροντίας. Βλ. παραπομπές σημ. 39. Για τις άπειλές που ο Γ. Μαυρομιχάλης μαζί με τον Κατσάκο έκτόξευαν κατά του πληγωμένου Πιερράκου βλ. έπιστολή του τελευταίου (Τσίμοβα) προς Κυβερνήτη, 24 Ίαν. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 183.

44. Κυβερνήτης προς Ίω. Γενοβέλη, 25 Νοεμ. και 4 Δεκ. 1828 : Ίω. Κ α π ο δ ί σ τ ρ ι α, Έπιστολές, μετάφρ., τόμ. Β', σσ. 316 - 317, 337 - 338. Βλ. αυτόθι, σ. 336 (Κυβερνήτης προς πλοίαρχο Κοτζιά, 4 Δεκ. 1828). Βλ. και Κυβερνήτης προς Ήλία και Γ. Μαυρομιχάλη, άρ. 8135 και 8136, 5 Δεκ. 1828, σχ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 166. Πρβλ. Γ. Ψ ύ λ λ α, Άπομνημονεύματα, σσ. 167 - 168.

45. Γ. Ψύλλας (Καμάρι) προς Κυβερνήτη, άρ. 966, 18 Φεβρ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 187. Βλ. και Γ. Ψ ύ λ λ α, Άπομνημονεύματα, σσ. 168-174.

46. Γεώργιος και Ήλιος Μαυρομιχάλης προς Κυβερνήτη, Μάρτιος 1829, πρωτ., συνημμένο στο ύπ' άρ. 10191 της 23 Μαρτίου 1829 : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 192. Βλ. και Ήλιος Μαυρομιχάλης (Λιμένι) προς Κυβερνήτη, 17 Δεκ. 1828, πρωτ., συνημμένο στο ύπ' άρ. 175 της 20 Δεκ. 1828 : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 174. Πρβλ. Γ. Ψ ύ λ λ α, Άπομνημονεύματα, σσ. 174 - 176.

νά μεταβούν στην Αίγινα και νά περιμένουν την επιστροφή του⁴⁷.

Τῇ συμμόρφωση στίς κυβερνητικές ἐντολές φαίνεται ὅτι ὑπέδειξε στοὺς συγγενεῖς τοῦ ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογένειας Πετρόμπεης. Στίς ἀρχές τοῦ 1829 οἱ Μαυρομιχαλαῖοι εἶχαν περιέλθει σὲ ἀδιέξοδο. Οἱ καταγγελίες ἐναντίον τοὺς συσσωρεύονταν ἀπὸ ὅλες τὶς μεριές. ‘Ο Γεώργιος καὶ ὁ ‘Ηλίας ἦταν ἔνοχοι γιὰ ἀπόπειρα φόνου· ὁ ‘Ιωάννης βρισκόταν ὑπὸ κράτηση, γιὰτὶ βρέθηκε ἔνοχος πειρατείας καὶ συγχρόνως κατηγορήθηκε ἀπὸ τὸν ‘Ιω. Γενοβέλη καὶ τὸν Κ. Κανάρη ὅτι σχεδίαζε τὴν κατάληψη τοῦ φρουρίου τῆς Μονεμβασίας⁴⁸. ὁ ‘Αναστάσιος χρεωστοῦσε χρήματα στὸ Δημόσιο Ταμεῖο ἀπὸ τὶς προσόδους τοῦ 1828⁴⁹. ἡ δίκη τοῦ Κων/νου γιὰ πειρατεία δὲν εἶχε τελειώσει ἀκόμα, γιὰτὶ προέκυψε ἔνοχη γιὰ τὸν ‘Ιω. Μαυρομιχάλη καὶ τὸν γιό τοῦ ‘Ηλία⁵⁰. ὁ Γεώργιος ἀποδείχθηκε τελικὰ ὅτι καταχράσθηκε, ὡς μέλος τῆς ‘Αντικυβερνητικῆς ‘Επιτροπῆς, μεγάλη ποσότητα χρημάτων⁵¹. Παράλληλα τοὺς πίεζαν οἱ δανειστὲς, ἐνῶ τοὺς ἔλειπαν τὰ ἀπαραίτητα γιὰ τὴ συντήρησή τους⁵². ‘Ο ‘Ιω. Καποδίστριας, ἐξάλλου, εἶχε τονίσει μὲ σαφήνεια ὅτι ἀπὸ τὴ συμπεριφορὰ τῶν Μαυρομιχαλαίων θὰ ἔξαρτιόταν καὶ ἡ ἀνταπόκριση τῆς Κυβερνήσεως στίς ἀπαιτήσεις τους⁵³. ‘Επειτα ἡ Δ’ ‘Εθνοσυνέλευση πλησίαζε καὶ ὁ Πετρόμπεης χρειαζόταν τὴν εὐνοια τοῦ Κυβερνήτη, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ

47. Αὐτόθι. Βλ. καὶ Κυβερνήτης (Λεοντάρη) πρὸς ‘Υπουργ. Συμβούλιο, ἀρ. 10191, 23 Μαρτ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 192.

48. ‘Ιω. Γενοβέλης (Μαραθονήσι) πρὸς Κυβερνήτη, 17 ‘Ιαν. καὶ 5 Μαρτ. 1829, πρωτ., καὶ συνημμένα : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 182 καὶ 189. Οἱ ἀποδείξεις γιὰ τὴν ἔνοχη τοῦ Κατση ἦταν ἀμφίβολες καὶ φαίνεται ὅτι ὅλα προήλθαν ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴ καχυποψία τοῦ φρουράρχου Μονεμβασίας Κων. Κανάρη. Τὴν ἀγανάκτηση τῶν Μαυρομιχαλαίων γιὰ τὴ φυλάκιση τοῦ Κατση στὴ Μονεμβασία βλ. εἰς : Π. Μαυρομιχάλης (Αἴγινα) πρὸς Κυβερνήτη, 20 Νοεμ. 1828, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 157. Βλ. καὶ παράρτημα ἀρ. 5, 6, 7.

49. ‘Επιτροπὴ Οἰκονομίας πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 906, 12 Φεβρ. 1830, πρωτ. : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 221.

50. Δ. Θ ε μ ε λ ῆ - Κ α τ η φ ὁ ρ η, ἐνθ’ ἄνωτ., μέρος Β’, σσ. 90 - 93.

51. Κυβερνήτης πρὸς Γ. Μαυρομιχάλη, ἀρ. 8136, 5 Δεκ. 1828, σχ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 166· Κυβερνήτης (Λεοντάρη) πρὸς ‘Υπουργ. Συμβούλιο, ἀρ. 10191, 23 Μαρτ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 192. Βλ. καὶ «‘Απόσπασμα ἐκ τῆς πρὸς τὸ Πανελλήνιον ἀναφορᾶς τῆς ‘Επιτροπῆς, συνισταμένης παρὰ τῶν κ.κ. Τάτζη Μαγγίνα, Α. Παπαδοπούλου καὶ Χ. Αἰνιάν, διορισθείσης εἰς ἐπεξεργασίαν τῶν λογαριασμῶν τῆς ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Γραμματείας ἐπὶ τῆς ‘Αντικυβερνητικῆς ‘Επιτροπῆς», 5 ‘Οκτ. 1828, ΓΑΚ, ἀντ. Γραμμ. ‘Επικρατείας πρὸς Γ. Μαυρομιχάλη, ἀρ. 3733, 3 ‘Απρ. 1829, σχ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 194. Βλ. καὶ σημ. 3.

52. Βλ. παράρτημα ἀρ. 6, 16.

53. Κυβερνήτης πρὸς Π. Μαυρομιχάλη, 10 Φεβρ. 1829 : ‘Ιω. Καποδίστριας, ‘Επιστολές, μετάφρ., τόμ. Γ’, ‘Αθήνα 1842, σ. 32.

έθνους αποζημίωση για τὰ έξοδα τῶν Μαυρομιχαλαίων στὴν Ἐπανάσταση. Τὴν πολιτικὴ του καθόριζε βασικά μὲ γνώμονα τὰ συμφέροντα τῆς οἰκογένειάς του, συμφωνοῦσε ὅμως τότε αὐτὴ ἡ πολιτικὴ μὲ τὴ γενικότερη στάση τῶν δυσारेστημένων μὲ τὸν Κυβερνήτη προκρίτων, οἱ ὅποιοι, ἀνοργάνωτοι ἀκόμα, προσπαθοῦσαν νὰ κερδίσουν χρόνο περιμένοντας, πρὶν ἀντιπολιτευθοῦν φανερά, τὶς πρωτοβουλίες τῶν Συμμαχικῶν Δυνάμεων γιὰ τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος ⁵⁴.

Τὴ νέα του τακτικὴ ἐγκαινίασε ὁ Πετρόμπεης μὲ τὴν ὁμολογία ὅτι «*συνῆλθεν εἰς τὸν ἑαυτὸν του καὶ ἔκαμε σταθερὰν ἀπόφασιν ν' ἀφοσιωθῇ αὐτὸς καὶ ὅλη ἡ οἰκογένειά του εἰς τὴν Κυβέρνησιν*» ⁵⁵. Δὲν παρέλειψε ὅμως νὰ προβάλῃ καὶ τὶς ἀπαιτήσεις του, ὡς ἀντάλλαγμα, κατὰ κάποιον τρόπο, γιὰ τὴν ἀφοσίωση τῆς οἰκογένειάς του. Ζήτησε: χρήματα· τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωάννη, ποὺ ἡ φυλάκισή του ἦταν ὄνειδος γιὰ ὅλους τοὺς Μαυρομιχαλαίους· τὴ μεσολάβηση τοῦ Ἰω. Καποδίστρια γιὰ τὴ συμφιλίωση τοῦ Ἡλίου Κατσάκου μὲ τὸν Πιερράκο· τὴν ἵδρυση σχολείου στὴ Μάνη. Ζήτησε ἀκόμα νὰ ἀνατεθῇ σὲ συγγενεῖς του (τὸν Κων/νο ἢ τὸν Ἰωάννη) ἡ στρατολογία Μανιατῶν, γιὰ νὰ συμμετάσχουν στὴν ἀπελευθέρωση τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ⁵⁶, καὶ πρότεινε νὰ διοριστοῦν ὁ ἀδελφός του Ἀντώνιος ἢ ὁ γιός του Ἀναστάσιος ὡς γενικοὶ ἐπιστάτες τῶν δασμοτελωνείων τῆς Μάνης ⁵⁷. Γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῶν αἰτήσεών του ὁ Πετρόμπεης ἐπιδίωξε τὴ μεσολάβηση τοῦ Κώστα Μπότσαρη, ποὺ θὰ συναντοῦσε τὸν Αὐγουστίνο Καποδίστρια, καὶ τοῦ Γ. Ψύλλα. Στὸν τελευταῖο στήριζε πολλὲς ἐλπίδες ὅτι θὰ πείσῃ τὸν Κυβερνήτη νὰ «*μετακαλέσῃ τὴν προτέρα του σοφὸν καὶ συνετὴν πατρικὴν του εὐνοίαν*» πρὸς ὅλους τοὺς Μαυρομιχαλαίους καὶ ἰδιαίτερα πρὸς τὸν Γεώργιο ⁵⁸. Ὁ Γ. Ψύλλας φαίνεται ὅτι τοὺς ἀντιμε-

54. Τοὺς Μαυρομιχαλαίους πλησίασαν οἱ Δεληγιανναῖοι, ἄσπονδοι ἐχθροὶ τοῦ Ἰω. Καποδίστρια. Βλ. Π. Νικολαΐδης (Αἴγινα) πρὸς Γ. Κουντουριώτη, 2 Φεβρ. 1829 : Ἀρχεῖον Λαζάρου καὶ Γεωργίου Κουντουριώτου, τόμ. 9ος, σ. 384.

55. Ν. Σπηλιάδης (Αἴγινα) πρὸς Κυβερνήτη, 20 Φεβρ. 1829, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 186, ἀρ. 1.

56. Π. Μαυρομιχάλης (Αἴγινα) πρὸς Κυβερνήτη (Μεσσηνία), 20 Μαρτ. 1829, πρωτ.· Π. Μαυρομιχάλης (Αἴγινα) πρὸς Ἀντώνιο, Κων/νο καὶ Γεώργιο Μαυρομιχάλη (Μεσσηνία), 20 καὶ 22 Μαρτίου 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 82 (βλ. παράρτημα ἀρ. 5, 6, 7).

57. Π. Μαυρομιχάλης (Αἴγινα) πρὸς Ἐπιτρ. Οἰκονομίας, 28 Φεβρ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 220. Βλ. αὐτόθι : Π. Μαυρομιχάλης (Αἴγινα) πρὸς Ἐπιτρ. Οἰκονομίας, 5 Ἰουν. 1829, πρωτ., συνημμένο στό : Ἐπιτρ. Οἰκονομίας πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 6435, 5 Ἰουν. 1829, πρωτ.

58. Βλ. παραπομπὲς τῆς σημ. 56. Ὁ Πετρόμπεης, στὴν προσπάθειά του νὰ κερδίσῃ τὴν εὐνοία τοῦ Κυβερνήτη, εἶχε ζητήσῃ συστατικὴ ἐπιστολὴ καὶ ἀπὸ τὸν Ribeaupierre, Ρῶσο Πρεσβευτὴ στὴν Κων/πολη, ποὺ στὰ τέλη τοῦ

τώπιζε με περισσότερη από τὸν Ίω. Γενοβέλη ἀντικειμενικότητα. Κυρίως εἶχε καταλάβει ὅτι γιὰ τὴ δεινὴ κατάσταση τῆς Μάνης δὲν ἦταν μόνο αὐτοὶ ὑπεύθυνοι, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι ὀπλαρχηγοὶ τῆς, τοὺς ὁποίους ὅμως, ὡς ἐχθροὺς τῶν Μαυρομιχαλαίων, ὑποστήριζε ὁ Ίω. Γενοβέλης καὶ παρέβλεπε τὰ ἀδικήματά τους.⁵⁹

Δὲν ἱκανοποιήθηκαν ὅλα τὰ αἰτήματα τοῦ Πετρόμπεη. ‘Ο Κυβερνήτης φρόντισε νὰ διευθετηθοῦν πολλὰς ἀπὸ τὶς ὑποθέσεις πὺ ἐνοχοποιοῦσαν τοὺς Μαυρομιχαλαίους⁶⁰, ἀλλὰ ἀρνιόταν ἐπίμονα νὰ τοὺς ἀναθέσῃ ὑπεύθυνο λειτουργημα. Δὲν ἀμφέβαλλε μόνο γιὰ τὴν ἠθικὴ τους ἀκεραιότητα,

1828 συμμετεῖχε στὴ Διάσκεψη τοῦ Πόρου. Βλ. Ribeaupierre (Αἴγινα) πρὸς Κυβερνήτη, 28 Δεκ. 1827 (=1828), πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 163, ἀρ. 3.

59. Γ. Ψύλλα, Ἀπομνημονεύματα, σσ. 148, 165, 175, 180 - 181.

60. α) Θεώρησε ἀνεπαρκῆ τὰ στοιχεῖα πὺ ἐνοχοποιοῦσαν τὸν Ίω. Μαυρομιχάλη ὡς ὑποκινητὴ συνωμοσίας γιὰ τὴν κατάληψη τοῦ φρουρίου τῆς Μονεμβασίας (Κυβερνήτης πρὸς Ίω. Γενοβέλη, ἀρ. 10105, 14 Μαρτ. 1829, σχ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 191). β) Ἐδωσε ἄλλες 10.000 γρ. στὸν Πετρόμπεη (διαταγὴ ἀρ. 12370, 11 Μαῖου 1829, σχ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 200) «εἰς λογαριασμὸν τῶν ὅσων ἔχει νὰ λαμβάνῃ, ὡς λέγει, ἀπὸ τὸ Ἐθνικὸν Ταμεῖον». γ) Διέταξε νὰ πληρωθοῦν 50.000 φράγκα στὸν Γάλλο Godebout, ὅταν, ὕστερα ἀπὸ πολὺμην διαδικασία ἐνώπιον τῆς Ἀντιθαλασσίου Δικαστηρίου Ἐπιτροπῆς, ἀποδείχθῃ ἀθῶος πειρατείας ὁ Κων/νος Μαυρομιχάλης, ἀλλὰ ἐνοχοὶ ὁ ἀδελφός του Ἰωάννης καὶ ὁ γιὸς τοῦ τελευταίου Ἡλίας. Ἐτσι θὰ ἔπαυε τὸ ὄνομα τῶν Μαυρομιχαλαίων νὰ διασύρεται γιὰ πράξεις πειρατικές. Βλ. Δ. Θεμελή - Κατηφόρη, ἐνθ’ ἀνωτ., μέρος Β’, σσ. 90 - 93). δ) Δὲν ἐπέτρεψε τὴ δίωξη τοῦ Γεωργίου Μαυρομιχάλη, ἀν καὶ τὰ ἐπιχειρήματα πὺ αὐτὸς προσκόμιζε γιὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὶς καταχρήσεις του ἐπὶ Ἀντικυβερνητικῆς Ἐπιτροπῆς δὲν ἦταν καθόλου ἀδιάσειστα. Βλ. Γ. Μαυρομιχάλης (Λιμένι) πρὸς Κυβερνήτη, 17 Δεκ. 1828, πρωτ., συνημμένο στὸ ὑπ’ ἀρ. 175 τῆς 20 Δεκ. 1828 : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 174· Γ. Μαυρομιχάλης (Αἴγινα) πρὸς Γραμμ. Ἐπικρατείας, 8 Ἀπρ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 194. ε) Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀπόπειρα κατὰ τοῦ Πιερράκου, ὁ Ίω. Καποδίστριας κάλεσε καὶ τὸν παθόντα στὸ Ναῦπλιο μὲ σκοπὸ νὰ ἀποδοθῇ δικαιοσύνη, ἀλλὰ μὲ τέτοιο τρόπο ὥστε νὰ μὴ θιγῇ ἡ ὑπόληψη τῶν Μαυρομιχαλαίων. Πάντως σιωπηλὰ ἄφησε νὰ πέσῃ τὸ βάρος τῆς ἐνοχῆς μόνο στὸν Κατσάκο, ἐνῶ πολλὰ στοιχεῖα ἀποδείκνυναν ὅτι ὁ τελευταῖος κατευθυνόταν ἀπὸ τὸν Γεώργιο. Βλ. Κυβερνήτης πρὸς Γ. Μαυρομιχάλη, ἀρ. 8136, 5 Δεκ. 1828, σχ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 166· Κυβερνήτης (Λεοντάρι) πρὸς Ὑπουργ. Συμβούλιο, ἀρ. 10191, 23 Μαρτ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 192. Βλ. καὶ Γ. Ψύλλα, Ἀπομνημονεύματα, σ. 168.

Δὲν εἶναι δύσκολο νὰ ἐξηγηθῇ ἡ ἐπιείκεια τοῦ Κυβερνήτη. Ἐγνώριζε ὅτι τὰ ἀδικήματα τῶν Μαυρομιχαλαίων ὀφείλονταν σὲ μεγάλο βαθμὸ στὶς ἀνώμαλες καταστάσεις πὺ δημιούργησε ὁ ἀπελευθερωτικὸς ἀγῶνας. Ἦταν ἐπομένως διατεθειμένος νὰ λησμονήσῃ πολλὰ, ἀν οἱ Μαυρομιχαλαῖοι ἀποδείκνυναν μὲ συγκεκριμένους ἐνέργειες ὅτι σέβονταν τοὺς νόμους τοῦ κράτους. Ὅταν ὅμως τὸν ἀντιπολιτεύθηκαν καὶ ἐπέμειναν στὶς αὐθαίρετες πράξεις τους, ξανάφερε στὴν ἐπιφάνεια τὶς παλιὰς κατηγορίες ἐναντίον τους, πὺ ὁ ἴδιος εἶχε φροντίσει νὰ ἀτονήσουν. Οἱ Μαυρομιχα-

ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ γνησιότητα τῆς ἀφοσιώσεώς τους. Ἐβλεπε ὅτι ἐξαρτοῦσαν, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον, τὴ νομιμοφροσύνη τους ἀπὸ τὴν προσφορὰ χρημάτων ἢ ἀξιώματων. Ἡ ἀναμενόμενη, ἐξάλλου, σύγκρουση μετὰ τὴν Ἀντιπολίτευση, καθὼς καὶ ἡ ἔμμονη ἰδέα ὅτι ἡ Ἀγγλία ὑπονόμευε μετὰ πράκτορες καὶ προσηλύτους τὴ θέση του⁶¹, τὸν ὠθοῦσαν στὴν ἀναζητήση ἀσφαλέστερων στηριγμάτων γιὰ τὸ καθεστῶς του. Παρὰ τὶς ἐπιφυλάξεις του δέχθηκε τὴν κομματικὴ συμπαράσταση τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη καὶ τῶν συνεργατῶν του, τοὺς ὁποίους ἐμπιστευόταν περισσότερο καὶ γνώριζε τὴν ἐπιρροή τους στὸ λαό. Στὴ Δυτ. Ἑλλάδα ἔστειλε τὸν Γενναῖο Κολοκοτρώνη καὶ τὸν Νικήτα Σταματελόπουλο ἐπικεφαλῆς Πελοποννησίων γιὰ νὰ βοηθήσουν τὸν ἀδελφὸ του Αὐγ. Καποδίστρια στὴν κατάληψη τῆς Ναυπάκτου⁶². Ἔτσι οἱ Μαυρομιχαλαῖοι ἔχασαν ἄλλη μιὰ εὐκαιρία νὰ προβληθοῦν καὶ συγχρόνως νὰ ἐξοικονομήσουν ὀρισμένα χρήματα ἀπὸ μισθοὺς καὶ σιτηρέσια. Δύσκολα ἔκρυβαν τὸ φθόνο τους γιὰ τοὺς Κολοκοτρωναίους. Οἱ τελευταῖοι ὄχι μόνο εἶχαν κερδίσει τὴν εὐνοία τοῦ Κυβερνήτη καὶ εἶχαν χρησιμοποιηθῇ σὲ στρατιωτικὲς ὑπηρεσίες ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ 1828, ἀλλὰ διέθεταν καὶ ἀρκετοὺς πόρους, ὥστε νὰ ἐνοικιάζουν τὶς ἐθνικὲς προσόδους ὁλόκληρων ἐπαρχιῶν⁶³. Σύμφωνα μετὰ τὴ λογικὴ τοῦ Πετρόμπεη ἦταν ἀδικία νὰ πεινοῦν οἱ Μαυρομιχαλαῖοι, ποὺ κάποτε ὡς ἡγεμόνες τῆς Μάνης εἶχαν εἰσόδημα 450-500 χιλιάδες γρόσια, καὶ νὰ ἀμειβόνται μετὰ ἀξιώματα οἱ «κλέφτες», δηλ. οἱ Κολοκοτρωναῖοι καὶ οἱ συνεργάτες τους, ποὺ ἦταν ἀμφοτῶχοι ὅταν ἤλθαν, στίς παραμονὲς τῆς Ἐπαναστάσεως, ἀπὸ τὰ Ἐπτάνησα στὴν Πελοπόννησο⁶⁴.

λαῖοι, ἀντίθετα, παραπονιοῦνταν ὅτι μόνο αὐτοὺς κατέτρεξε ὁ Κυβερνήτης, ἐνῶ τόσοι ἄλλοι ποὺ διέπραξαν ἀδικήματα κατὰ τὴν Ἐπανάσταση παρέμεναν ἀτιμώρητοι. Βλ. Νικ. Κασομούλη, Ἐνθυμήματα Στρατιωτικά, τόμ. Γ', σ. 346.

61. Κυβερνήτης (Μεθώνη) πρὸς Γ. Ἀθανασιάδη, ἀρ. 10229, 1 Ἀπρ. 1829, σχ., συνημμένο στὸ ὑπ' ἀρ. 10237 τῆς 1 Ἀπρ. 1829 : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 194. Βλ. καὶ Ἐπιτομὲς 5/17, 10/3α, 10/18. Πρβλ. αὐτόθι 11/18β.

62. Γενναίου Θ. Κολοκοτρώνη, Ἀπομνημονεύματα, ἐπιμ. Ἐμμ. Πρωτοψάλτη, στὴ σειρὰ Ἀπομνημονεύματα Ἀγωνιστῶν τοῦ 21, ἀρ. 1, Ἀθήνα 1955, σσ. 201 - 202. Βλ. καὶ Ἰω. Θ. Κολοκοτρώνης (στρατόπεδο Ναυπάκτου) πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια, 16 Ἀπρ. 1829, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 21.

63. Βλ. «Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῶν προσόδων τῆς Πελοποννήσου» (Τριπολιτσά) πρὸς Κυβερνήτη, 24 Μαΐου 1829, πρωτ., ἰδ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 202. Βλ. καὶ Ἐπιτροπὴ Οἰκονομίας πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 6318, 31 Μαΐου 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 203. Γιὰ τὴν περιουσία τοῦ Νικήτα Σταματελόπουλου, ἀνιψιοῦ τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη, βλ. Γ. Ψύλλα, Ἀπομνημονεύματα, σσ. 160 - 161.

64. Βλ. παράρτημα ἀρ. 2 καὶ 15. Βλ. καὶ Νικ. Κασομούλη, Ἐνθυμήματα Στρατιωτικά, τόμ. Γ', σσ. 362 - 363.

Συνωμοσία κατὰ τῶν Μαυρομιχαλαίων — Δ' Ἐθνοσυνέλευση

Περισσότερο εὐαίσθητοι ἦταν οἱ Μαυρομιχαλαῖοι στὶς ἐνέργειες τοῦ Ἰω. Καποδίστρια νὰ περιορίσῃ τὴν ἐπιρροή τους στὴ Μάνη. Ὁ Πετρόμπεης μὲ ἰδιαίτερη ἀνησυχία πληροφορήθηκε ὅτι οἱ ἀντίπαλοί του καπεταναῖοι τῆς Δυτ. Μάνης ἔσπευσαν νὰ συναντήσουν τὸν Κυβερνήτη στὴν Κορώνη καὶ ἐκεῖ ἔλαβαν ὁδηγίες γιὰ τὸν τρόπο ἐκλογῆς τῶν πληρεξουσίων τους στὴν Δ' Ἐθνοσυνέλευση ⁶⁵. Ὁ Διον. Μούρτζινος μάλιστα διορίστηκε μέλος τοῦ Πολεμικοῦ Συμβουλίου ⁶⁶. Συγχρόνως ὁ Ἰω. Γενοβέλης, ἀφοῦ πέτυχε νὰ πείσῃ τὸν Κυβερνήτη νὰ ἀναβάλῃ τὴν ἀντικατάστασή του ⁶⁷, ἀγωνιζόταν μὲ ζῆλο ὑπερβολικὸ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐκλογὴ κυβερνητικῶν πληρεξουσίων στὴ Μάνη ⁶⁸. Γιὰ πρώτη φορά οἱ Μαυρομιχαλαῖοι δὲν ἦταν ἀπόλυτα

65. Γιὰ τὴ συνάντησιν βλ. Κυβερνήτης (Κορώνη) πρὸς Ἰω. Γενοβέλη, ἀρ. 10211, 28 Μαρτ. 1829, σχ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 193.

66. Κυβερνήτης (Κορώνη) πρὸς Διον. Μούρτζινο, ἀρ. 10217, 28 Μαρτ. 1829, σχ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 193. Καὶ ὁ Μούρτζινος βρισκόταν σὲ ἀπελπιστικὴ οἰκονομικὴ κατάσταση, ἀλλὰ εἶχε περισσότερη ὑπομονὴ ἀπὸ τοὺς Μαυρομιχαλαίους καὶ δὲν συνόδευε τίς ἀπαιτήσεις του μὲ συνεχῆ ὑπόμνηση τῶν «δικαιωμάτων» του. Βλ. Διον. Μούρτζινος (Σκαρδαμούλα) πρὸς Κυβερνήτη, 16 Μαρτ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 191.

67. Τὸν Ἰω. Γενοβέλη εἶχε διορίσει ὁ Κυβερνήτης μέλος τοῦ Ἀνεκκλήτου Δικαστηρίου καὶ στὴ θέση του εἶχε ἀποστείλει τὸν Γ. Βαλτινὸ ὡς Προσ. Δ/τὴ Λακωνίας. Βλ. Γραμμ. Ἐπικρατείας πρὸς Γ. Βαλτινὸ, ἀρ. 3480, 23 Μαρτ. 1829, σχ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 192. Κυβερνήτης (Μεθώνη) πρὸς Γ. Βαλτινὸ, ἀρ. 10224, 30 Μαρτ. 1829, σχ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ. φάκ. 193. Ἡ ἀπομάκρυνση τοῦ Ἰω. Γενοβέλη ἀπὸ τὴ Μάνη πρέπει νὰ εἶχε σχέση μὲ τίς κατηγορίες ποὺ διατύπωναν ἐναντίον του οἱ Μαυρομιχαλαῖοι καὶ ἄλλοι παράγοντες τῆς Μάνης καὶ Λακεδαιμόνος. Μὲ τὸ ζῆλο του ἦταν ἐπόμενο νὰ φθάσῃ κι αὐτὸς στὶς ὑπερβολές στὶς ὁποῖες ἔφθασαν καὶ τόσα ἄλλα ὄργανα τοῦ καποδιστριακοῦ καθεστώτος. Βλ. Δανιὴλ Χარიουπόλεως (Λακεδαίμονα) πρὸς Κυβερνήτη, 20 Ἰαν. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 183. Τὸν Ἰω. Γενοβέλη ὅμως ὑποστήριζαν οἱ ἰσχυροὶ καπεταναῖοι Διον. Μούρτζινος, Τζαν. Γρηγοράκης, Στ. Καπετανάκης καὶ Ἀθ. Κουμουνδουράκης. Βλ. Γ. Βαλτινὸς (Μυστράς) πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 465, 29 Μαΐου 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 203 : «... Εἶπαν [οἱ παραπάνω καπεταναῖοι] ὅτι ὁ κ. Γενοβέλης συντελεῖ εἰς τὸ κόμμα των καὶ καθ' ὅλους τοὺς τρόπους θέλουσι τὸν ὑπερασπισθῆναι». Ἐτσι ἐξηγεῖται ἡ ὑπαναχώρησις τοῦ Κυβερνήτη, ὁ ὁποῖος διέταξε τὸν Ἰω. Γενοβέλη νὰ παραμείνῃ προσωρινὰ στὴ θέση του. Βλ. Κυβερνήτης πρὸς Ἰω. Γενοβέλη, ἀρ. 12452, 17 Μαΐου 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 126. Βλ. καὶ Ἰω. Γενοβέλης (Μαραθονήσι) πρὸς Κυβερνήτη, 31 Μαρτ. 1829, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 408, ἀρ. 6.

68. Ἰω. Γενοβέλης (Μυστράς) πρὸς Κυβερνήτη, 27 Ἰουν. 1829, πρωτ. ἰδ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 207.

βέβαιοι ότι θα εκπροσωπήσουν την ἐπαρχία τους στην Ἐθνοσυνέλευση ⁶⁹. Ἦταν ὁμως ἀποφασισμένοι νὰ ματαιώσουν τὰ σχέδια τῶν ἀντιπάλων τους. Ὁ Γ. Μαυρομιχάλης ἀπὸ τὸ Ναύπλιο διαβίβαζε, μὲ συνθηματικά γράμματα ⁷⁰, ὁδηγίες στοὺς συγγενεῖς του, ἐνῶ ὁ Κων/νος κατέβηκε στὴ Μάνη.

Τὸν Ἰούνιο 1829 στὴν Τσίμοβα ἀποκαλύφθηκε συνωμοσία ποὺ στρεφόταν κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ Κων/νου καὶ ἄλλων Μαυρομιχαλαίων. Πιάστηκαν ἐπ' αὐτοφώρῳ, ὕστερα ἀπὸ προδοσία, μερικοὶ συνωμότες, ἀλλὰ διέφυγε ὁ ὀργανωτὴς τῆς συνωμοσίας Ν. Βοϊδῆς Μαυρομιχάλης, παλιὸς ἐχθρὸς τῆς οἰκογένειας τοῦ Πετρόμπεη. Οἱ Μαυρομιχαλαῖοι ἐκμεταλλεύτηκαν ἐπιδέξια τὸ γεγονός. Ὅχι μόνο πέτυχαν νὰ ἀνανεώσουν τὴν προσήλωση σ' αὐτοὺς τῶν Μανιατῶν, οἱ ὁποῖοι ἐξέλεξαν παμψηφεί τὸν Πετρόμπεη καὶ τὸν γιό του Γεώργιο πληρεξούσιους τῆς ἐπαρχίας Μαΐνης, ἀλλὰ καὶ προσπάθησαν νὰ ἐμφανίσουν ὡς ὑποκινητὲς τῆς ἐπιβουλῆς τοὺς σπουδαιότερους ἀντιπάλους τῶν : τὸν Διον. Μούρτζινο, τὸν Τζαν. Γρηγοράκη καὶ ἄλλους καπεταναίους. Δὲν παρέλειψαν νὰ ἐνοχοποιήσουν καὶ τὸν Ἰω. Γενοβέλη ⁷¹. Τόσο πολὺ ἐξυπηρέτησε τὰ σχέδιά τους ἡ ἀνακάλυψη τῆς συνωμοσίας, ὥστε ὁ Προσ. Δ/τῆς τῆς Δυτ. Σπάρτης Κ. Πεταλᾶς δὲν ἀπέφυγε τὸν πειρασμό, μὲ ἀφορμὴ πιθανῶς ὀρισμένα σκοτεινὰ σημεῖα στὴν ὅλη ὑπόθεση, νὰ ἀναρωτηθῇ μήπως ὅλα ἦταν σχεδιασμένα ⁷². Τὸ Πρωτόκλητο πάντως Δικαστήριό τῆς Μεσσηνίας, στὸ ὁποῖο παραπέμφθηκε ἡ ὑπόθεση, ἔκρινε ἐνοχοὺς καὶ καταδίκασε τοὺς συνωμότες. Ἡ διαδικασία ἀπέδειξε ὡς ὑποκινητὴ τοῦ ἐγκλήματος τὸν Ν. Βοϊδῆ, ὁ ὁποῖος ἀρνήθηκε, παρὰ τίς ἐπανεπιλημμένες

69. Βλ. παράρτημα ἀρ. 6.

70. Ν. Σπηλιδάδης (Αἰγίνα) πρὸς Κυβερνήτη, 30 Μαΐου 1829, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 186, ἀρ. 10.

71. Κ. Πεταλᾶς (Ἀλμυρὸ) πρὸς Κυβερνήτη, 16 Ἰουν. 1829, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 561, ἀρ. 11. Πρβλ. τίς ἀπόψεις τῶν Μαυρομιχαλαίων : Κων/νος καὶ Ἀναστάσιος Μαυρομιχάλης (Λιμένι) πρὸς Πέτρο καὶ Γεώργιο Μαυρομιχάλη, 17 Ἰουν. 1829, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 159, ἀρ. 12 (βλ. παράρτημα ἀρ. 8). Τὰ πρακτικὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Γεωργίου Μαυρομιχάλη ὡς πληρεξουσίων Μαΐνης (13 Ἰουν. 1829) βλ. στὰ ΓΑΚ, Ἔκτ. Ἐπίτροποι, φάκ. 83. Πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι καὶ στὴν ἐκλογὴ τῆς Ἐπαρχιακῆς Δημογεροντίας Μαΐνης, ποὺ εἶχε γίνει λίγους μῆνες νωρίτερα, οἱ κάτοικοι προτίμησαν ἀνθρώπους τοῦ Πετρόμπεη. Βλ. Γ. Ψύλλα, Ἀπομνημονεύματα, σσ. 180 - 181. Γιὰ τὴν ἐχθρα ἀνάμεσα στοὺς Βοϊδηδες καὶ τοὺς Μαυρομιχαλαίους βλ. Ν. Βοϊδῆς Μαυρομιχάλης (Ναύπλιο) πρὸς Γραμμ. Ἐπικρ., 14 Μαΐου 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 200. Βλ. καὶ βιβλιοκρισία Σ. Κουγέα στὸ ἔργο τοῦ Δ. Β. Βαγιακάκου, Ὁ Ἱμβραῖμ ἐναντίον τῆς Μάνης, Ἀθήνα 1961 : *Πελοποννησιακὰ Ε'* (1962) 366 - 367.

72. Κ. Πεταλᾶς (Καλαμάτα) πρὸς Κυβερνήτη, 7 Ἰουλ. 1829, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 561, ἀρ. 14.

προσκήσεις του δικαστηρίου, να παρουσιαστή. Δεν προέκυψαν στοιχεία έναντίον άλλων πολιτών⁷³.

Στην Δ’ Έθνοσυνέλευση (‘Ιούλιος - Αύγουστος 1829) οί αντιπρόσωποι του έθνους, ύστερα από εισήγηση του ‘Ιω. Καποδίστρια, δέχθηκαν την έκκληση του Πετρόμπεη, αναγνώρισαν τις θυσίες της οικογένειάς του στον ‘Αγώνα και πρότειναν στην Κυβέρνηση να *«λάβη περί αυτής πρόνοιαν και της εξοικονομήσεως τακτικόν πόρον, καθώς τα χρηματικά μέσα του κράτους τὸ συγχωρήσωσιν»*⁷⁴. Μὲ βάση την πρόταση αὐτὴ τῶν πληρεξουσίων ὁ Πετρόμπεης ζήτησε ἀμέσως χρήματα⁷⁵. ‘Ο Κυβερνήτης δὲν ἀπάντησε. ‘Ο Πετρόμπεης ἐπέμεινε καὶ μὲ νέες ἀναφορὲς ξανατόνισε ὅτι ὁ ἴδιος καὶ οἱ συγγενεῖς του βρίσκονταν σὲ ἄθλια οἰκονομικὴ κατάστασις. Χρειάζονταν ἐνίσχυση γιὰ νὰ πληρώσουν τοὺς δανειστὲς τοὺς καὶ ἐτήσιο εἰσόδημα γιὰ νὰ ζοῦν ἐντιμὰ, ὅπως ταίριαζε στὴν κοινωνικὴ τοὺς θέση. Τοὺς ἦταν ἐπίσης ἀπαραίτητη μιὰ εὐρύχωρη οἰκία στὸ Ναύπλιο, ὅπου θὰ μπορούσε νὰ ἐγκατασταθῇ ὅλη ἡ οἰκογένεια. Τὰ αἰτήματα αὐτὰ συνοδεύτηκαν μὲ τὴν προειδοποίησιν ὅτι, ἂν δὲν ἱκανοποιηθοῦν, οἱ Μαυρομιχαλαῖοι θὰ φύγουν σὲ ξένη γῆ, γιὰτι τοὺς ἦταν ἀδύνατο πᾶ νὰ ζοῦν στὴν Ἑλλάδα μέσα σὲ τόση περιφρόνησι καὶ στέρησι. Διατυπώθηκε καὶ ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ἦταν δίκαιο νὰ πληρώσουν ὅλοι οἱ Ἕλληνες, γιὰ νὰ ἀποζημιωθοῦν οἱ Μαυρομιχαλαῖοι, ποὺ τόσα πρόσφεραν στὸν κοινὸ σκοπὸ⁷⁶. ‘Ο Κυβερνήτης ἀπάντησε μόνο μετὰ τὴν τέταρτη καὶ δριμύτερη σὲ ὕφος ἀναφορὰ τοῦ Πε-

73. Πρωτόκλητο Δικαστήριον Κάτω Μεσσηνίας (Καλαμάτα) πρὸς Κ. Πεταλᾶ, ἀρ. 233, 26 ‘Ιουλ. 1829, πρωτ., καὶ συνημμένη ἡ ὑπ’ ἀρ. κγ’ ἀπόφασις τοῦ δικαστηρίου (26 ‘Ιουλ. 1829) : ΓΑΚ, Ἐκτ. Ἐπίτροποι, φάκ. 84 (βλ. παράρτημα ἀρ. 9). Βλ. αὐτόθι : 1) τὴν ὑπ’ ἀρ. κστ’ (27 ‘Ιουλ. 1829) ἀπόφασιν τοῦ ἰδιοῦ δικαστηρίου, μὲ τὴν ὁποία κηρυσσόταν ἀθῶος ὁ Πατρίκιος Γκιτάκος, ποὺ ἀποκάλυψε τὴ συνωμοσίαν· 2) δικαστικὰ ἐντάλματα ἐμφανίσεως τοῦ Ν. Βοϊδῆ (9 ‘Ιουν. καὶ 31 ‘Ιουλ. 1829). Δὲν μπόρεσα νὰ ἀνακαλύψω στοιχεῖα ποὺ νὰ ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ Ν. Βοϊδῆς ἀπαλλάχθηκε ἐνώπιον δικαστηρίου ἀπὸ τις ἐναντίον του κατηγορίες. Κι ὅμως ὁ Κυβερνήτης τὸν διόρισε ἀργότερα σὲ δημόσια θέση καὶ τὸν χρησιμοποίησε στὸν ἀγῶνα τοῦ ἐναντίον τῶν Μαυρομιχαλαίων (βλ. παρακάτω σ. 41, 56). Φαίνεται ὅτι ἡ Κυβέρνησις θεώρησε ὑποπτὴ ὅλη τὴν ὑπόθεσιν τῆς συνωμοσίας κατὰ τῶν Μαυρομιχαλαίων. Ἐσφαλὲς ὅμως ἂν, ὅπως εἶναι πιθανότερο, ἀπάλλαξε σιωπηρὰ, χωρὶς δηλ. δικαστικὴ ἀπόφασιν, τὸν Ν. Βοϊδῆ ἀπὸ καθέτι κατηγορία. Ἀλλὰ μ’ αὐτὸ τὸν τρόπο ἀγνοήθηκε ἡ ἀπόφασις τοῦ Πρωτοκλήτου Δικαστηρίου καὶ οἱ Μαυρομιχαλαῖοι ὀπλίστηκαν μὲ ἓνα ἀκόμη ἐπιχείρημα γιὰ νὰ καταγγείλουν τὴν Κυβέρνησιν ὅτι ὑπέθαλπε τὴν ἐξόντωσίν τους. Βλ. Ρ e l l i o n, ἐνθ’ ἀνωτ., σσ. 239-240.

74. Βλ. Ἀρχεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας (1821 - 1832), ἀρ. 4 : Αἱ Ἑθνικαὶ Συνελεύσεις, τόμ. Β’ (Δ’ ἐν Ἀργεὶ Ἑθνικὴ Συνέλευσις), Ἀθήνα 1973, σσ. 578 - 581.

75. Π. Μαυρομιχάλης (Ἄργος) πρὸς Κυβερνήτην, 4 Αὐγ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 84.

76. Π. Μαυρομιχάλης (Ἄργος) πρὸς Κυβερνήτην, 10 Αὐγ. 1829, πρωτ., καὶ

τρόμπεη. Ὑπενθύμισε, σὲ αὐστηρὸ τόνο, ὅτι ἡ Ἐθνοσυνέλευση, ἂν καὶ ἀναγνώρισε παμψηφεί τὰ «δίκαια» τῶν Μαυρομιχαλαίων, ἐν τούτοις δὲν προσδιόρισε τὸ χρόνο οὔτε τὸν τρόπο γιὰ τὴν ἱκανοποίησίν τους. Δὲν εἶχε χρήματα γιὰ νὰ τοὺς δώσῃ· οὔτε μποροῦσε νὰ παραχωρήσῃ μόνο σ' αὐτοὺς κατάλυμα ⁷⁷. Ἡ συνείδησή του δὲν τοῦ ἐπέτρεπε νὰ ἀποζημιώσῃ μόνο τοὺς Μαυρομιχαλαίους καὶ ν' ἀφήσῃ πεινασμένους τοὺς στρατιῶτες τοῦ Καραϊσκάκη ἢ τῇ φρουρᾷ τοῦ Μεσολογγίου, ποὺ μὲ τίς θυσίες τους δὲν εἶχαν λιγότερα δικαιώματα. Μὲ δυσκολία καὶ μόνο γιὰ λόγους σκοπιμότητος δέχθηκε νὰ συμπεριλάβῃ τὸν Πετρόμπεη στὰ μέλη τῆς Γερουσίας ⁷⁸, ἡ ὁποία μετὰ τὴν Δ' Ἐθνοσυνέλευση ἀντικατέστησε τὸ Πανελλήνιο, ἀλλὰ ἐπιμελῶς ἀπέκλεισε τοὺς ἄλλους Μαυρομιχαλαίους ἀπὸ κάθε διορισμὸ καὶ συνεπῶς μέσο βιοπορισμοῦ. Ἡ φτώχεια ὅμως καὶ ἡ κυβερνητικὴ περιφρόνηση θὰ ὠθήσουν τὴν υπερήφανη μανιάτικη οἰκογένεια σὲ πράξεις ἀπελπισίας.

Αὐθαίρετες ἐνέργειες Ἰω. Μαυρομιχάλη — Σχέδια τῆς Κυβερνήσεως γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων τῆς Μάνης

Πράγματι τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1829 στὸ Λιμένι ὁ Ἰω. Μαυρομιχάλης (Κατσης) ⁷⁹ κατακράτησε τοὺς δασμοὺς ἀπὸ τὴν ἐξαγωγή βαλανιδιῶν καὶ στὸν δασμοτελώνη δικαιολογήθηκε : «*Τὰ κρατῶ διὰ λογαριασμὸν τῶν ἐξόδων μου τῶν ἐξοδευθέντων εἰς ἐθνικὰς ἐπιηρεσίας πρὸς ἐξοικονόμησιν τῆς πολυαριθμοῦν οἰκογενείας μου, διὰ τὰ ὁποῖα θέλω δώσει λόγον πρὸς τὴν Σ.*

συνημμένο : Ἄν. Μαυρομιχάλης (Καλαμάτα) πρὸς Π. Μαυρομιχάλη, 3 Αὐγ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 214· Π. Μαυρομιχάλης πρὸς Κυβερνήτη, 16 Αὐγ. καὶ 27 Σεπτ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 215, 221 (βλ. παράρτημα ἀρ. 11). Βλ. καὶ Π. Μαυρομιχάλης (Ἄργος) πρὸς Κυβερνήτη, 11 Ὀκτ. 1829, πρωτ., καὶ συνημμένο : Κων. Μαυρομιχάλης (Καλαμάτα) πρὸς Πετρόμπεη, 5 Ὀκτ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 222 (βλ. παράρτημα ἀρ. 13 καὶ 14). Ὁ Πετρόμπεης παρόρμησε κι ἄλλους νὰ ὑπενθυμίσουν στὸν Ἰω. Καποδίστρια τὴν ἀχρηματία του. Βλ. Κων. Ράδος πρὸς Κυβερνήτη, 9 καὶ 11 Σεπτ. 1829, πρωτ. : Ἄρχ. Καποδ., φάκ. 225· Π. Μαυρομιχάλης (Ἄργος) πρὸς Ρήγα Παλαμῆδη (Ναύπλιο), 12, 16 καὶ 19 Ὀκτ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 254. Τὰ ἴδια παρακάλεσε καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Πετρόμπεη Κων/νος (πρὸς Κυβερνήτη, 17 Αὐγ. 1829, πρωτ. : Γεν. Γραμμ., φάκ. 215).

77. Κυβερνήτης (Αἴγινα) πρὸς Π. Μαυρομιχάλη, 2 Ὀκτ. 1829, σχ., ἰδ. : Ἄρχ. Καποδ., φάκ. 159, ἀρ. 8 (βλ. παράρτημα ἀρ. 12).

78. Γενναίου Θ. Κολοκοτρώνη, Ἀπομνημονεύματα, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 204.

79. Τὸν Κατση οἱ κάτοικοι τῆς Μάνης δονόμαζαν βασιλιά τους. Βλ. Κ. Πεταλῶς (Καλαμάτα) πρὸς Κυβερνήτη, 3 Σεπτ. 1829, πρωτ. : Ἄρχ. Καποδ., φάκ. 561, ἀρ. 18. Βλ. καὶ Σ. Β. Κουγέα, «Ὁ τάφος ἐνὸς Ἑλλήνου ἀγωνιστοῦ εἰς τὸ Μόναχον», *Ἡμερολόγιον Μεγάλης Ἑλλάδος* (1936) 436 - 437.

Κυβέρνησιν»⁸⁰. ‘Αρνήθηκε επίσης νά δεχθῇ τὸ διορισμὸ νέου δασμοτελώνη στὸ Λιμένι λέγοντας ὅτι «ὧδε εἶναι οἰκία μου καὶ εἰς αὐτὴν δὲν εὐχαριστοῦμαι νά στέλλετε ὅποιον θέλετε ... »⁸¹. Δασμοὺς κατακράτησε καὶ ὁ ‘Αν. Μαυρομιχάλης⁸². Στὸ Ναύπλιο ὁ Πετρόμπεης ἔσπευσε νά δικαιολογήσῃ τοὺς συγγενεῖς του καὶ δὲν δίστασε νά ὁμολογήσῃ ὅτι αὐτὸς ἔδωσε ἐντολὴ νά οἰκειοποιηθοῦν τὰ δημόσια χρήματα γιὰ νά συντηρηθοῦν, ἐωσότου ἀποδοθῇ καὶ σ’ αὐτοὺς δικαιοσύνη⁸³. ‘Η Κυβέρνηση ἀντέδρασε μὲ αὐστηρὴ προειδοποίησι⁸⁴.

Στὸ μεταξὺ ὁ ‘Ιω. Καποδίστριας εἶχε ἀποφασίσει νά ἀσχοληθῇ συστηματικότερα μὲ τὰ προβλήματα τῆς Μάνης⁸⁵. Οἱ εἰδήσεις ἀπὸ τὴν ἐπαρχία αὐτὴ δὲν ἦταν καθόλου ἐνθαρρυντικές. Οἱ περισσότεροι Μανιάτες κα-

80. ‘Ιω. Μαυρομιχάλης (Λιμένι) πρὸς δασμοτελώνη Λιμενιοῦ, 11 ‘Οκτ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, ‘Εκτ. ‘Επίτροποι, φάκ. 87. Πρβλ. Κ. Πεταλᾶς (Καλαμάτα) πρὸς Κυβερνήτη, 16 ‘Οκτ. 1829, πρωτ. : ‘Αρχ. Καποδ., φάκ. 561, ἀρ. 21. Βλ. καὶ ‘Ιω. Μαυρομιχάλης (Λιμένι) πρὸς Κ. Πεταλᾶ, 29 ‘Οκτ. 1829, ἀντ. : ΓΑΚ, ‘Εκτ. ‘Επίτροποι, φάκ. 87 : «... Τὰ ὅσα χρήματα ἐκράτησα ἀπ’ ἐθνικὰ δικαιώματα, δὲν τὰ ἐκράτησα δυναστικῶς, ἀλλὰ δικαιοματικῶς...». ‘Ο Κατσης καὶ γιὰ δεύτερη φορὰ κατακράτησε τοὺς δασμοὺς ἀπὸ τὴν ἐξαγωγή βαλανιδιῶν καὶ τὴν εἰσαγωγὴ ριζιοῦ. Βλ. Κ. Πεταλᾶς (Καλαμάτα) πρὸς Κυβερνήτη, 30 ‘Οκτ. 1829, πρωτ., ἐσφαλμένα συνημμένο στὸ ὑπ’ ἀρ. 1170 τῆς 5 Μαρτ. 1830 : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 221. Δασμοὺς φαίνεται ὅτι ἄρπαζαν ἢ ἀρνοῦνταν νά πληρώσουν καὶ ἄλλοι ἰσχυροὶ Μανιάτες, δὲν ἔδειχναν ὁμῶς τὴν προκλητικότητα τῶν Μαυρομιχαλαίων. Βλ. δασμοτελώνης ‘Αλμυροῦ κλπ. πρὸς Κ. Πεταλᾶ, ἀρ. 29, 8 ‘Ιουλ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, ‘Εκτ. ‘Επίτροποι, φάκ. 84.

81. ‘Ιω. Μαυρομιχάλης (Λιμένι) πρὸς Κ. Πεταλᾶ, 23 ‘Οκτ. 1829, ἀντ. : ΓΑΚ, ‘Εκτ. ‘Επίτροποι, φάκ. 87. Πρβλ. αὐτόθι : ‘Επαρχιακὴ Δημογεροντία Μαΐνης (Λιμένι) πρὸς Κ. Πεταλᾶ, ἀρ. 399, 29 ‘Οκτ. 1829, ἀντ. Βλ. καὶ Κ. Πεταλᾶς (Καλαμάτα) πρὸς Κυβερνήτη, 2 Νοεμ. 1829, πρωτ. : ‘Αρχ. Καποδ., φάκ. 561, ἀρ. 22.

82. Βλ. ἀπόδειξη στὸ ὄνομα τοῦ ‘Αναστασίου Π. Μαυρομιχάλη, 24 ‘Οκτ. 1829, πρωτ., συνημμένη στὸ : δασμοτελώνης ‘Αλμυροῦ κλπ. πρὸς Κ. Πεταλᾶ, ἀρ. 87, 25 ‘Οκτ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, ‘Εκτ. ‘Επίτροποι, φάκ. 87. Βλ. καὶ Γ. ‘Αθανασιάδης (‘Αλμυρὸ) πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 3, 1 Νοεμ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 225. Πρβλ. Κ. Πεταλᾶς (Καλαμάτα) πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 1870, 2 Νοεμ. 1829, πρωτ., ἐσφαλμένα συνημμένο στὸ ὑπ’ ἀρ. 1170 τῆς 5 Μαρτ. 1830 : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 221. Βλ. καὶ σημ. 186.

83. Π. Μαυρομιχάλης (‘Αργος) πρὸς Γραμματεία ‘Επικρατείας, 22 ‘Οκτ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 224 (βλ. παράρτημα ἀρ. 15). Πρβλ. Νικ. Σπηλιόπου, ‘Απομνημονεύματα, τόμ. Δ’, μέρος Α’, σσ. 216 - 217. Βλ. πῶς δικαιολογήθηκαν ὁ ‘Αντώνιος, Κων/νος καὶ ‘Αναστάσιος Μαυρομιχάλης (Καλαμάτα) πρὸς Κυβερνήτη, 27 ‘Οκτ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 224 (βλ. παράρτημα ἀρ. 16).

84. Γραμμ. ‘Επικρατείας πρὸς Π. Μαυρομιχάλη, ἀρ. 127, 20 ‘Οκτ. 1829, σχ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 224.

85. ‘Η προετοιμασία τῆς Δ’ ‘Εθνοσυνελεύσεως εἶχε ἐμποδίσῃ τὴν Κυβέρνηση νά στρέψῃ ἐνωρίτερα τὴν προσοχὴ της στὴ Μάνη. Βλ. Γραμμ. ‘Επικρατείας πρὸς Κ. Πεταλᾶ, ἀρ. 5518, 9 ‘Ιουλ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, ‘Εκτ. ‘Επίτροποι, φάκ. 84.

πεταναῖοι δὲν ἔκρυβαν τὴ δυσαρέσκειά τους πρὸς τὸν Κυβερνήτη, γιατί μετὰ τὴν Ἐθνοσυνέλευση ἔδωσε ἀξιώματα μόνο στὸν Διον. Μούρτζινο καὶ τὸν Π. Μαυρομιχάλη, ποὺ διορίστηκαν μέλη τῆς Γερουσίας ⁸⁶. Ὁ Τζαννετάκης Γρηγοράκης μάλιστα τόσο πολὺ πειράχθηκε ποὺ δὲν ἔγινε Γερουσιαστής, ὥστε ἐγκατέλειψε τὴ συνεργασία του μὲ τὸν Διον. Μούρτζινο καὶ στράφηκε στοὺς Μαυρομιχαλαίους ⁸⁷. Τὸ Μαραθονήσι ἔγινε κέντρο παρασκηνιακῶν ἐνεργειῶν. Σὲ συνάντηση τοῦ Τζαννετάκη ἦλθε ὁ Κων. Μαυρομιχάλης καὶ ὁ Π. Γιατράκος, ἐνῶ φήμες κυκλοφόρησαν γιὰ ἐπικείμενη συνωμοσία κατὰ τῶν κυβερνητικῶν ἀρχῶν. Πολλοὶ φοβήθηκαν λεηλασία τῶν γειτονικῶν ἐπαρχιῶν ἀπὸ τοὺς Μανιάτες ⁸⁸. Ἡ ἐπιμονὴ τοῦ Κυβερνήτη νὰ μὴν ἐξαιρεθῇ ἡ Μάνη ἀπὸ τὴ φορολογία τῆς δεκάτης ἔδωσε στοὺς καπεταναίους καὶ προκρίτους τὴν εὐκαιρία νὰ ἐρεθίσουν τὸ λαὸ ⁸⁹. Φαίνεται ὅτι ἤθελαν, μὲ τὴν ὑποκίνηση τῶν φτωχῶν Μανιατῶν σὲ λεηλασίες, νὰ ἀναγκάσουν τὴν Κυβέρνηση νὰ ἀναθέσῃ σ' αὐτοὺς τὴν εἰρήνευση τῆς ἐπαρχίας ⁹⁰. Ἄν καὶ οἱ προσπάθειές τους δὲν καρποφόρησαν, γιατί ὁ λαὸς κατάλαβε τὰ σχέδιά τους ⁹¹, ἡ κατάστασις παρέμενε συγκεχυμένη : οἱ συγκρούσεις ἀνάμεσα στὶς οἰκογένειες συνεχίζονταν καὶ κατέληγαν, ὡς συνήθως, σὲ φόρους ⁹². Παράλληλα παρατηρήθηκαν περιπτώσεις λαθρεμπορίου, ἐνῶ ὁ

86. Διον. Μούρτζινο (Ναύπλιο) πρὸς Κυβερνήτη, 18 Αὐγ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 215. Βλ. καὶ Κ. Πεταλᾶς (Καλαμάτα) πρὸς Κυβερνήτη, 21 Αὐγ. 1829, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 561, ἀρ. 12.

87. Ἰω. Γενοβέλης (Ναύπλιο) πρὸς Κυβερνήτη, 8 Σεπτ. 1829, πρωτ., καὶ συνημμένα : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 218. Βλ. καὶ Διον. Μούρτζινο (Ναύπλιο) πρὸς [Μανιάτες τῆς ἐπαρχίας Μονεμβασίας], 15 Δεκ. 1829, ἀντ., συνημμένο στό : Ἰω. Κρανιδῆς πρὸς Ἀν. Δεσποτόπουλο, 27 Ἰαν. 1830, τὸ ὁποῖο συνημμένο στό : Γ. Δεσποτόπουλος πρὸς Ἀρ. Μωραΐτινη, 4 Φεβρ. 1830 : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 221.

88. Ἰω. Γενοβέλης (Ναύπλιο) πρὸς Γραμμ. Ἐπικρατείας, 22 Σεπτ. 1829, πρωτ., καὶ συνημμένα : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 220. Βλ. καὶ Κ. Πεταλᾶς (Καλαμάτα) πρὸς Κυβερνήτη, 13 Ὀκτ. 1829, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 561, ἀρ. 20· Γ. Βαλτινὸς (Μυστράς) πρὸς Κυβερνήτη, 25 Ὀκτ. 1829, ἀντ., συνημμένο στό ὑπ' ἀρ. 202 τῆς 1 Νοεμ. 1829 : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 220.

89. Γ. Βαλτινὸς (Μυστράς) πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 2138, 13 Νοεμ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 225. Βλ. καὶ Κ. Πεταλᾶς (Καλαμάτα) πρὸς Κυβερνήτη, 2 Νοεμ. 1829, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 561, ἀρ. 22.

90. Γ. Ἀθανασιάδης (Τζίμοβα) πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 5, 15 Νοεμ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 226.

91. Ἰω. Γενοβέλης (Ναύπλιο) πρὸς Γραμμ. Ἐπικρατείας, 14 Σεπτ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 219.

92. Ἐπαρχ. Δημογεροντία Μαΐνης (Λιμένι) πρὸς Κ. Πεταλᾶ, ἀρ. 342, 12 Σεπτ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Ἐκτ. Ἐπίτροποι, φάκ. 86. Πρβλ. Ἐπαρχ. Δημογεροντία Ζυγοῦ πρὸς Λυκ. Λογοθέτη, 21 Νοεμ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 127. Βλ. καὶ «Ἐκθεσιν ἐν συνόψει τῶν κατὰ τὴν Λακωνίαν ταραχῶν καὶ ἀλληλομαχιῶν, ὅσων

κίνδυνος νὰ ἐπανεμφανιστῇ ἡ πειρατεία ἦταν μεγάλος⁹³. Ὅλα αὐτά, σὲ συσχετισμὸ μὲ τὶς ἐνέργειες τοῦ ‘Ιω. Μαυρομιχάλη, δημιουργοῦσαν τὴν ὑπόνοια μήπως γίνονταν μὲ βάση καλὰ προετοιμασμένο σχέδιο, ποὺ ἀπέβλεπε στὴν ἔνωση ὅλων τῶν Μανιατῶν ἐναντίον τῆς Κυβερνήσεως⁹⁴. Ὁ ‘Ιω. Καποδίστριας τότε ἔσπευσε νὰ καλύψῃ τὸ κενὸ ποὺ ἄφησε τελικὰ μὲ τὴ μετάθεσή του στὸ δικαστικὸ κλάδο ὁ ‘Ιω. Γενοβέλης καὶ διόρισε τὸν Λυκοῦργο Λογοθέτη ὡς Ἑκτακτο Ἐπίτροπο Λακωνίας καὶ Κάτω Μεσσηνίας⁹⁵. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἀναχώρηση τοῦ τελευταίου καθυστέρησε, στάλθηκε στὴ Μάνη ὡς ἐπιθεωρητὴς ὁ Γ. Ἀθανασιάδης⁹⁶.

Ἀπὸ τὶς ὁδηγίες ποὺ ἔδωσε στὸν Ἑκτ. Ἐπίτροπο Λυκ. Λογοθέτη φαίνεται ὅτι ὁ ‘Ιω. Καποδίστριας προσπαθοῦσε νὰ ἀποφύγῃ δυναμικὰ μέτρα γιὰ τὴν ἐπιβολὴ τῆς τάξεως στὴ Μάνη⁹⁷. Δὲν σκεπτόταν μόνον τὰ ὑπέρογκα ἔξοδα ἀπὸ τὴν κινητοποίηση δυνάμεων. Κυρίως φοβόταν μήπως ξεσπάσῃ ἐμφύλιος πόλεμος μὲ ὀδυνηρὲς συνέπειες γιὰ τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος. Ἐγνώριζε ὅτι ἡ φτώχεια καὶ ἡ ἀμάθεια ὠθοῦσαν τοὺς περισσότερους Μανιάτες σὲ παράνομες πράξεις, καὶ ὅτι λίγοι ἦταν ἐκεῖνοι ποὺ ὑπέθαλπαν τὴν ἀναταραχὴ γιὰ τὰ συμφέροντά τους. Κι ὅμως ἡ ἰδιότυπη ὀργάνωση τῆς μανιάτικης κοινωνίας ἐπέτρεπε στοὺς τελευταίους νὰ ἀσκοῦν σημαντικὴ ἐπιρροὴ στοὺς συμπολίτες τους. Γιὰ νὰ συντρίψῃ ἀκριβῶς αὐτὴ τὴν ἐπιρροὴ καὶ νὰ σταματήσῃ ὀριστικὰ τὴν οἰκονομικὴ ἐξάρτηση τῶν φτωχῶν Μανιατῶν πολεμιστῶν ἀπὸ τοὺς καπεταναίους καὶ προκρίτους, ὁ Κυβερνήτης ἐπιθυμοῦσε νὰ ἐγκαταστήσῃ δύο χιλιάδες περίπου οἰκογένειες ἀπὸ τὴν

συνέβησαν ἀπὸ τοῦ 1828 ἔτους», συνημμένη στὸ ὑπ’ ἀρ. 14584 τῆς 24 Σεπτ. 1829 : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 220.

93. Δασμοτελώνης Ἀλμυροῦ κτλ. πρὸς Κ. Πεταλᾶ, ἀρ. 49 καὶ 56, 13 καὶ 18 Σεπτ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Ἑκτ. Ἐπίτροποι, φάκ. 86. Βλ. καὶ Γ. Βαλτινὸς (Μυστράς) πρὸς Γραμμ. Ἐπικρατείας, ἀρ. 1274, 10 Αὐγ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 214.

94. Κ. Πεταλᾶς (Καλαμάτα) πρὸς Κυβερνήτη, 13 Ὀκτ. 1829, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 561, ἀρ. 20.

95. Βλ. διάταγμα διορισμοῦ (ἀρ. 13705, 14 Αὐγ. 1829) εἰς : «Γεν. Ἐφημερίς», ἀρ. 60 (31 Αὐγ. 1829).

96. Γραμμ. Ἐπικρατείας πρὸς Γ. Οἰκονόμου, ἀρ. 134, 21 Ὀκτ. 1829, σχ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 224.

97. Κυβερνήτης πρὸς Λυκ. Λογοθέτη, ἀρ. 14584, 24 Σεπτ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, [Συλλ. Βλαχ., φάκ. 220 (βλ. παράρτημα ἀρ. 10)]. Ἡ διαλλακτικότητα τοῦ Κυβερνήτη ὑπαγορευόταν ἀπὸ τὴ γενικότερη ἐκτίμηση τῶν ἐλληνικῶν πραγμάτων (πρὸς Κ. Πεταλᾶ, ἀρ. 13479, 16 Ἰουλ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Ἑκτ. Ἐπίτροποι, φάκ. 84) : «Ἀλλ’ ἡ Κυβέρνησις ὀφείλει νὰ ἐκτιμᾷ καὶ τὰς περιστάσεις, νὰ ἔχῃ πάντοτε ὑπ’ ὄψιν τὰ γενικά, τὰ μεγάλα τοῦ ἔθνους συμφέροντα, καὶ νὰ συμβιβάζῃ τοῦλάχιστον πρὸς τὸ συμφέρον τὰ πράγματα, καθόσον εἶναι δυνατόν, ὑποχωροῦσα εἰς τὴν ἀνάγκην ὡς πρὸς τὰ βιαζόμενα δίκαια».

ἄγονη Μάνη στὶς εὐφορες πεδιάδες τῆς Μεσσηνίας καὶ τῆς Μονεμβασίας ⁹⁸. Στὴν ἀρχὴ εἶχε σκεφθῇ νὰ στρατολογήσῃ χίλιους ἢ χίλιους πεντακόσιους Μανιάτες καὶ νὰ τοὺς χρησιμοποιοῦσῃ στὴ Ρούμελη ⁹⁹. Μὲ τὸ μέτρο αὐτὸ θὰ ἀπομάκρυνε τὰ πιὸ ἐπικίνδυνα στοιχεῖα ἀπὸ τὴ Μάνη, θὰ ἔδινε πόρο ζωῆς στοὺς φτωχότερους καὶ θὰ ἱκανοποιοῦσε τὴ φιλοδοξία ὀρισμένων καπεταναίων, ποὺ θὰ γίνονταν ἀξιωματικοί. Ἡ στρατολογία σκόνταψε σὲ μεγάλες δυσκολίες, γιατί δὲν ἦταν εὐκολο νὰ συμβιβαστοῦν οἱ ἀντικρουόμενες ἀπαιτήσεις ὅλων τῶν οἰκογενειῶν ¹⁰⁰. Ἀλλὰ καὶ ἡ σκέψη νὰ συγκροτηθῇ διοικητικὴ φρουρὰ ἀποκλειστικὰ ἀπὸ Μανιάτες, ποὺ θὰ τοὺς ὑποδείκνυαν ἀναλογικὰ οἱ σπουδαιότεροι καπεταναῖοι, δὲν κρίθηκε συμφέρουσα γιὰ τὴ διασφάλισή τῆς τάξεως ¹⁰¹. Ἡ ἀποτυχία τῶν παραπάνω λύσεων εἶχε καταστήσει ἐπιτακτικὴ τὴν ἀνάγκη διανομῆς γῆς στοὺς Μανιάτες. Ὁ Γ. Βαλτινὸς καὶ ὁ Ἰω. Γενοβέλης εἶχαν ἐπανειλημμένα ἀναφέρει στὸν Κυβερνήτη ὅτι μόνον μὲ τὴν μετατροπὴ τῶν ἄγριων πολεμιστῶν σὲ εἰρηνικοὺς γεωργοὺς θὰ ξέφευγαν οἱ Μανιάτες ἀπὸ τὴν ἀθλιότητα καὶ θὰ εἰρήνευε ἡ ἐπαρχία τους ¹⁰². Ἀλλὰ ἡ ἐγκατάστασή σὲ καλλιεργήσιμα ἐδάφη δύο χιλιάδων οἰκογενειῶν δημιουργοῦσε πολλὰ προβλήματα. Ὑπῆρχαν ἄφθονα ἐθνικὰ κτήματα γιὰ νὰ μοιραστοῦν στοὺς ἀκτῆμονες, ἔλειπαν ὅμως τὰ χρήματα ποὺ, ὑπὸ μορφὴ δανείου, θὰ χορηγοῦσε ἡ Κυβέρνηση στοὺς καλλιεργητὲς γιὰ νὰ ἀγοράσουν βόδια ἢ ἐργαλεῖα, νὰ χτίσουν τὶς καλύβες τους καὶ γενικὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν τὰ βασικά τους ἔξοδα. Γι' αὐτὸ ὁ Κυβερνήτης δὲν τόλμησε νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴ διανομὴ τῶν ἐθνικῶν γαιῶν, πρὶν λάβῃ τὸ δάνειο τῶν ἐξήντα ἑκατομμυρίων φράγκων ποὺ μὲ τόση ἀγωνία περίμενε ἀπὸ τὶς Συμμ. Δυνάμεις, ἀλλὰ τελικὰ δόθηκε στὴν Ἀντιβασιλεία. Ἀναγ-

98. Βλ. τὸ ὑπ' ἀρ. 14584 (24 Σεπτ. 1829) ἐγγραφο τοῦ Κυβερνήτη (σημ. ἀρ. 97).

99. Βλ. παραπάνω, σσ. 10, 12. Βλ. καὶ Κυβερνήτης (Μεθώνη) πρὸς Γ. Βαλτινὸ, ἀρ. 10224, 30 Μαρτ. 1829, σχ.: ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 193. Βλ. αὐτόθι καὶ τὶς ὑπ' ἀρ. 10225 καὶ 10226 διαταγὲς τοῦ Κυβερνήτη πρὸς τὸν Ἰω. Γενοβέλη καὶ Γ. Ψύλλα, 30 Μαρτ. 1829, σχ.

100. Κ. Πεταλᾶς (Ἄλμυρὸ) πρὸς Κυβερνήτη, 18 Ἀπρ. καὶ 15 Μαΐου 1829, πρωτ.: Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 561, ἀρ. 1 καὶ 8.

101. Αὐτόθι. Πρβλ. Κ. Πεταλᾶς (Ἄλμυρὸ) πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 218, 20 Ἀπρ. 1829, πρωτ.: ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 196. Βλ. καὶ Δ. Θεμελιῆ - Κατηφόρη, ἐνθ' ἄνωτ., μέρος Α', σσ. 99 - 100.

102. Γ. Βαλτινὸς (Μαραθονήσι) πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 119, 30 Ἀπρ. 1829 : Δ. Θεμελιῆ - Κατηφόρη, αὐτόθι, σσ. 236-237. Βλ. καὶ Ἰω. Γενοβέλης (Ἄργος) πρὸς Κυβερνήτη, 2 Αὐγ. 1829, πρωτ.: Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 408, ἀρ. 3. Πρβλ. καὶ ριζοσπαστικότερες προτάσεις τοῦ Ἰω. Γενοβέλη γιὰ ἀναδασμό τῆς γῆς καὶ μοίρασμά τῶν ἐθν. χωραφιδῶν τῆς Λακωνίας σὲ Ἰσους κλήρους (πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 3676, 13 Μαΐου 1829 καὶ πρὸς Γραμμ. τῆς Ἐπικρατείας, ἀρ. 3695, 16 Μαΐου 1829 : Δ. Θεμελιῆ - Κατηφόρη, αὐτόθι, σσ. 237 - 238).

κάστηκε λοιπὸν ἀπὸ τὰ πράγματα νὰ περιοριστῇ, πρὸς τὸ παρὸν τουλάχιστον, στὴ συγκέντρωση πληροφοριῶν ποὺ ἦταν ἀπαραίτητες, γιὰ νὰ γίνη στὸ μέλλον ἡ ἐγκατάσταση τῶν ἀκτημόνων μὲ δικαιοσύνη καὶ ταχύτητα ¹⁰³. Ὡς τότε ὅμως ἔπρεπε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν τάξη στὴ Μάνη καὶ νὰ ἐξουδετερώσῃ τὶς ἐνέργειες τῶν ἀντιπολιτευομένων. Ἐνίσχυσε τὴ φρουρὰ τῶν διοικητικῶν τοῦ ὀργάνων στὴν περιοχὴ καὶ ἔδωσε ἐντολὴ στὸν Λυκ. Λογοθέτη νὰ μελετήσῃ ἐπὶ τόπου τὰ προβλήματα τῶν Μανιατῶν καὶ νὰ προτείνῃ στὴν Κυβέρνηση τὶς ἀναγκαῖες διοικητικὲς μεταρρυθμίσεις ¹⁰⁴. Ἀλλὰ τὰ προσωρινὰ αὐτὰ μέτρα, ἐνῶ δὲν κλόνιζαν σοβαρὰ τὴ θέση τῶν καπεταναίων, ἔκαναν τοὺς περισσότερους Μανιάτες νὰ ἀναρωτηθοῦν ἂν πράγματι ἤθελε ἢ ἂν μπορούσε ἡ Κυβέρνηση νὰ τοὺς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τοὺς τοπικοὺς δυνάστες. Τὴ διαλλακτικότητά, ἐξάλλου, ἢ τὴν ἀνοχὴν, ποὺ οἱ περιστάσεις ἐπέβαλλαν στὸν Ἰω. Καποδίστρια, εὐκόλα τὶς ἐρμήνευαν ὡς κυβερνητικὴ ἀδυναμία ¹⁰⁵ καὶ τὴν καθυστέρηση στὴ θεραπεία τῶν ἀναγκῶν τοὺς ὡς ἐγκατάλειψη τῆς ἐπαρχίας τους. Ἐτσι ἡ φτώχεια, ἡ διάψευση πρόωρων ἐλπίδων καὶ ἡ ἀμάθεια δημιουργοῦσαν τὸ κατάλληλο κλίμα, γιὰ νὰ βρίσκουν ἀπήχηση στοὺς Μανιάτες οἱ φήμες ποὺ διαδίδονταν μὲ σκοπὸ νὰ ὑποσκάψουν τὸ κύρος τῆς Κυβερνήσεως.

Ἡ πληροφορία ὅτι ἐρχόταν στὴ Μάνη νέος Ἐκτακτὸς Ἐπίτροπος ἀνέστειλε προσωρινὰ τὶς αὐθαίρετες ἐνέργειες τῶν Μαυρομιχαλαίων. Ὁ Κατοῆς, ὕστερα ἀπὸ τὴ μεσολάβηση τοῦ ἀδελφοῦ του Κων/νου καὶ τοῦ ἀνιψιοῦ του Ἀναστασίου ¹⁰⁶, ἀναγκάστηκε νὰ δεχθῇ στὸ Λιμένι τὸ νέο δασμοτελώνη ¹⁰⁷. Ὡς τὰ τέλη τοῦ 1829 ἀπέφυγε κάθε πρόκληση, περιμένοντας νὰ δῇ ποιὲς θὰ ἦταν οἱ ἐνέργειες τοῦ Λυκ. Λογοθέτη. Τὴν ὁρμὴ τῶν Μαυρομιχαλαίων δὲν ἀνέκοψε λιγότερο καὶ ἡ ἐμφάνιση ρωσικῆς φρεγάτας στὰ παράλια τῆς Μάνης. Τὸ πλοῖο αὐτὸ εἶχε σταλῇ ἀπὸ τὸν Κυβερνήτη, γιὰ νὰ τρομοκρατήσῃ τοὺς Μανιάτες καὶ νὰ ἐμποδίσῃ τὴ φημολο-

103. Κυβερνήτης πρὸς Γ. Βαλτινὸ, ἀρ. 12302, 11 Μαΐου 1829, σχ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 200· Κυβερνήτης πρὸς Ἰω. Γενοβέλη, ἀρ. 12580, 19 Μαΐου 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 126· Κυβερνήτης πρὸς Λυκ. Λογοθέτη, ἀρ. 14584, 24 Σεπτ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 220.

104. Αὐτόθι.

105. Κ. Πεταλᾶς (Καλαμάτα) πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 785, 4 Αὐγ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 213.

106. Κων/νος καὶ Ἀναστάσιος Μαυρομιχαλῆς (Καλαμάτα) πρὸς Κ. Πεταλᾶ, 1 Νοεμ. 1829, ἀντ., συνημμένο στὸ ὑπ' ἀρ. 1870 τῆς 2 Νοεμ. 1829, τὸ ὁποῖο συνημμένο στὸ ὑπ' ἀρ. 1170 τῆς 5 Μαρτ. 1830 : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 221.

107. Ἰωάννης Σάντου (Λιμένι) πρὸς Λυκ. Λογοθέτη, 16 Νοεμ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 220. Βλ. καὶ Κ. Πεταλᾶς (Καλαμάτα) πρὸς Κυβερνήτη, 20 Νοεμ. 1829, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 561, ἀρ. 23,

γούμενη συνένωσή τους. Στο Μαραθονήσι ο διερμηνέας του ρωσικού στόλου Ίω. Παπαρρηγόπουλος συνάντησε τὸν Τζαννετάκη καὶ ἔλαβε διαβεβαίωση τῆς ἀφοσιώσεώς του στὴν Κυβέρνηση. Τὰ ἴδια αἰσθήματα ἔσπευσαν νὰ ἐκδηλώσουν μὲ ἀναφορά τους καὶ πολλοὶ καπεταναῖοι τῆς Δυτ. καὶ Ἀνατ. Μάνης¹⁰⁸. Ἡ ἡσυχία ὅμως ποὺ φαινόταν νὰ ἐπανερχεῖται στὴν πολυτάραχη αὐτὴ ἐπαρχία ἀποδείχθηκε προσωρινή καὶ ἀνελικρινεῖς οἱ διαβεβαιώσεις τῶν Μαυρομιχαλαίων¹⁰⁹ καὶ ἄλλων καπεταναίων. Σὲ λίγο, καὶ πρὶν ἀκόμη ἀρχίσουν νὰ ἀποδίδουν τὰ μέτρα ποὺ ὁ Λυκ. Λογοθέτης ἔλαβε γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς τάξεως¹¹⁰, ἡ εἶδηση γιὰ τὴν ἐπικείμενη ἐκλογὴ ἡγεμόνα στὸ θρόνο τῆς Ἑλλάδος θὰ δημιουργήσῃ νέα κατάσταση πραγμάτων καὶ θὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς ἀντικυβερνητικοὺς Μανιάτες σὲ νέες παράμονες πράξεις.

108. Λυκ. Λογοθέτης (Μαραθονήσι) πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 301, 11 Δεκ. 1829, πρωτ., καὶ συνημμένη γραπτὴ ὁμολογία ἀφοσιώσεως κατοίκων ἀπὸ τῆ Δυτ. καὶ Ἀνατ. Μάνης, 8 Δεκ. 1829, ἀντ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227. Βλ. καὶ Ίω. Παπαρρηγόπουλος (Μαραθονήσι) πρὸς Κυβερνήτη, 11 Δεκ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 228.

109. Στις ἀρχὲς Ἰαν. 1830 ὁ Ίω. Μαυρομιχάλης χτύπησε σοβαρὰ τὸν δασμοτελώνη στὸ Λιμένι, γιατί τόλμησε νὰ εἶναι προσεκτικὸς στὰ καθήκοντά του (Ι. Α. Ἀλαμάνης πρὸς ἐπιστάτη δασμοτελωνείου Ἀλμυροῦ, 4 Ἰαν. 1830, ἀντ., συνημμένο στὸ ὑπ' ἀρ. 1621 τῆς 8 Ἰαν. 1830 : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 229. Βλ. καὶ Ἐπιτροπὴ Οἰκονομίας πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 464, 28 Ἰαν. 1830, πρωτ. : ΓΑΚ, Σὺλλ. Βλαχ., φάκ. 221). Στὸ Ναύπλιο ἡ Κυβέρνηση χαρακτήρισε τὶς ἐνέργειες τοῦ Κατσῆ ὡς «ἐσχάτης προδοσίας ἐγκλήματα» (Κυβερνήτης πρὸς Λυκ. Λογοθέτη, ἀρ. 691, 17 Φεβρ. 1830, σχ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ. φάκ. 231. Βλ. καὶ Γραμμ. Ἐπικρατείας πρὸς Λυκ. Λογοθέτη, ἀρ. 895, 12 Ἰαν., πρωτ. : ΓΑΚ, Σὺλλ. Βλαχ., φάκ. 220). Οἱ Μαυρομιχαλαῖοι ἔδειξαν ἀπορία γι' αὐτὸ τὸ χαρακτηρισμὸ τῶν πράξεών τους καὶ ἀρνήθηκαν ὅτι στράφηκαν ἐναντίον τοῦ καθεστώτος (Λυκ. Λογοθέτης (Καλαμάτα) πρὸς Ἰωάννη, Κων/νο καὶ Ἀναστάσιο Μαυρομιχάλη, ἀρ. 1009, 20 Φεβρ. 1830, ἀντ. : Ἰωάννης καὶ Ἀναστάσιος Μαυρομιχάλης (Λιμένι) πρὸς Λυκ. Λογοθέτη, 26 Φεβρ. 1830, ἀντ. : Κων/νος Μαυρομιχάλης (Καλαμάτα) πρὸς Λυκ. Λογοθέτη, 5 Μαρτ. 1830, ἀντ. : ΓΑΚ, Ἐκτ. Ἐπιτροποὶ, φάκ. 90). Ὁ Κυβερνήτης διέταξε νὰ συλληφθῇ ὁ Κατσῆς, ἂν τολμοῦσε νὰ παρανομήσῃ καὶ πάλι (πρὸς Λυκ. Λογοθέτη, ἀρ. 872, 10 Μαρτ. 1830, σχ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 233), καὶ εἰδοποίησε τὴν Ἐπιτροπὴ τῆς Οἰκονομίας (ἀρ. 840, 8 Μαρτ. 1830, σχ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 233) νὰ χρεώσῃ στὸν Πετρόμπεη τὰ χρήματα ποὺ καταχράσθηκε ὁ Ἰωάννης Μαυρομιχάλης. Γιὰ τοὺς δισταγμοὺς τοῦ Λυκ. Λογοθέτη νὰ συλλάβῃ μὲ ἀπευθείας ἐνέργεια τὸν Κατσῆ βλ. ἀναφορά του πρὸς Κυβερνήτη, 7 Φεβρ. 1830, πρωτ., ἰδ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 480, ἀρ. 5.

110. Λυκ. Λογοθέτης (Μαραθονήσι) πρὸς Κυβερνήτη, 26 Νοεμ. καὶ 15 Δεκ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 226 καὶ 227. Βλ. καὶ Δ. Β. Βαγιακάκου, «Δύο σχέδια ἀφορῶντα εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Μάνης κατὰ τὴν Καποδιστριακὴν περίοδον», *Λακωνικαὶ Σπουδαί*, τόμ. Α' (1972), Σύμμεικτα, σσ. 481-484.

Ἐκλογή τοῦ Λεοπόλδου — Στάση στὴν Τσίμοβα

Μὲ ἐνθουσιασμό πληροφορήθηκε ὁ Πετρόμπεης τὴν ἐκλογή τοῦ πρίγκιπα Λεοπόλδου στὸ θρόνο τῆς Ἑλλάδος (πρωτόκολλο Λονδίνου 22/3 Φεβρ. 1830). Τὸ καποδιστριακὸ καθεστῶς εἶχε παραμερίσει τελείως τὴν οἰκογένειά του, ἐνῶ τώρα διάχυτη ἦταν ἡ ἐλπίδα ὅτι ὁ ἡγεμόνας θὰ συγκέντρωνε γύρο του αὐτοὺς ἀκριβῶς ποὺ ἡ πολιτικὴ τοῦ Κυβερνήτη εἶχε ὠθήσει στὴν ἀντιπολίτευση. Ὁ Πετρόμπεης, πιστεύοντας ὅτι κάθε ἐνέργεια ἐναντίον τοῦ ‘Ιω. Καποδίστρια θὰ ἐξασφάλιζε τὴν εὐνοια τοῦ Λεοπόλδου¹¹¹, ἔστειλε ὁδηγίες στοὺς συγγενεῖς του στὸ Λιμένι νὰ ἐπιδιώξουν, σὲ συνεννόηση μὲ τοὺς ἄλλους καπεταναίους, τὴ «γενικὴ σύμπνοια καὶ ἁρμονία» ὅλων τῶν Μανιατῶν γιὰ τὴ διεκδίκηση τῶν δικαιωμάτων τους¹¹². Φαίνεται ὅτι ἤθελε νὰ ἐμφανίσῃ ἀνύπαρκτη τὴν ἐξουσία τῆς Κυβερνήσεως στὴ Μάνη καὶ μόνο τοὺς Μαυρομιχαλαίους ἱκανοὺς νὰ διατηρήσουν τὴν τάξη στὴν ἐπαρχία αὐτή. Μὲ τὴν ἄφιξη τοῦ Λεοπόλδου οἱ τελευταῖοι θὰ ἔσπευδαν νὰ δηλώσουν τὴν ἀφοσίωσή τους καὶ θὰ ζητοῦσαν τὴν ἄδεια νὰ εἰρηνεύσουν αὐτοί, ὡς ἐκπρόσωποι τοῦ ἡγεμόνα, τὴν ἐπαρχία. Ἔτσι θὰ ἐκβίαζαν τὴ χρησιμοποίησή τους καὶ θὰ ἀποκοτοῦσαν, μὲ τὴν ἐπιτυχία τους, τὴν ἀπαραίτητη δύναμη, γιὰ νὰ προχωρήσουν στὴ διεκδίκηση τῶν αἰτημάτων τους. Οἱ περιστάσεις φαίνονταν νὰ εὐνοοῦν τὰ σχέδια τῶν Μαυρομιχαλαίων. Μὲ τὸ θάνατο τοῦ στρατηγοῦ Διον. Μούρτζινου (12 Φεβρ. 1830) εἶχαν ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸν ἱκανότερο ἐχθρό τους στὴ Δυτ. Μάνη, ὁ ὁποῖος εἶχε ὡς τότε ἀποτελεσεῖ τὸ σπουδαιότερο ἔρεισμα τῆς Κυβερνήσεως στὴν περιοχὴ καὶ πόλο ἑλξεως ἀρκετῶν καπεταναίων. Στὴν Ἀνατ. Μάνη ὁ Τζαν. Γρηγοράκης, βλέποντας ὅτι ἡ Κυβέρνηση Καποδίστρια κλονιζόταν, παραμέρισε τοὺς δισταγμοὺς του καὶ ἄρχισε νὰ συνεργάζεται συστηματικὰ μὲ τοὺς ἀντικυβερνητικούς¹¹³.

Οἱ ὑποπτες κινήσεις τῶν Μαυρομιχαλαίων στὴ Μάνη, παράλληλα μὲ τὴ δράση ἀντιπολιτευτικῶν παραγόντων στὴ Μεσσηνία, ἀνησύχησαν τὸν Κυβερνήτη, ποὺ ἀποφάσισε νὰ ἀναθέσῃ καὶ πάλι στὸν ‘Ιω. Γενοβέλη τὴ διοίκηση τῆς Κάτω Μεσσηνίας καὶ Λακωνίας. Ὁ τελευταῖος θὰ ἀντικαθι-

111. Χ ρ. Κ. Λ ο ὑ κ ο υ, «Ἡ περιοδεία τοῦ Ἀνδρέα Μεταξᾶ στὴν Πελοπόννησο (1830)», *Μνήμων* 2 (1972) 187 - 189. Ὁ Πετρόμπεης ἦταν ἀνάμεσα στοὺς ἐπιφανεῖς Ἑλληνες ποὺ ἔσπευσαν μὲ ἐπιστολὲς νὰ διακηρύξουν τὴν ἀφοσίωσή τους στὸν Λεοπόλδο. Βλ. Ἐπιτομὲς 11/15.

112. Πετρόμπεης πρὸς συγγενεῖς του, [Μάρτιος 1830], ἀντ. (βλ. παράρτημα ἀρ. 17), ἐσφαλμένα συνημμένο στό : Π. Μαυρομιχάλης (Ναῦπλιο) πρὸς Ἀναστάσιο Π. Μαυρομιχάλη (Λιμένι), 28 Ἰουλ. 1830, πρωτ. : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 220. Γιὰ τὴ χρονολόγηση τοῦ παραπάνω ἐγγράφου βλ. Πέτρος Σεκούρης (Καλαμάτα) πρὸς Κυβερνήτη, 19 Ἀπρ. 1830, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 237. Πρβλ. κατάθεση Π. Σεκούρη, 22 Δεκ. 1830, ἀντ. : ΓΑΚ, Γραμμ. Δικαίου, φάκ. 91.

113. Χ ρ. Κ. Λ ο ὑ κ ο υ, ἐνθ’ ἀνωτ., σσ. 189 - 190.

στούσε τὸν Λυκ. Λογοθέτη, τοῦ ὁποίου ἡ παρουσία ἦταν ἀπαραίτητη στὴ Σάμο μετὰ τὸν ἀποκλεισμό της ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Ἰω. Γενοβέλης φαίνεται ὅτι προτιμήθηκε, γιατί μόνο αὐτὸς εἶχε ἐπιτύχει παλαιότερα νὰ συνενώσει τοὺς πιστοὺς στὴν Κυβέρνηση Μανιάτες καὶ νὰ ματαιώσει ἔτσι τοὺς σκοποὺς ὀρισμένων καπεταναίων. Ἡ ἀπόφαση ὁμως τοῦ Ἰω. Καποδίστρια νὰ στείλῃ στὴ Μάνη ἀκριβῶς τὸν ὑπάλληλο ποὺ οἱ Μαυρομιχαλαῖοι εἶχαν καταγγεῖλει ὡς φατριαστὴ καὶ μισητὸ στοῦ λαοῦ τοὺς ἔδωσε τὴν πρόφασιν γιὰ νὰ ἀναλάβουν δράση. Μὲ ἀπειλὲς ὁ Πετρόμπεης ζήτησε ἀπὸ τὸν Γενοβέλη νὰ παραιτηθῇ καὶ δὲν δίστασε νὰ φωνάξῃ μέσα στὴ Γερουσία ὅτι σὲ ἀντίθετη περίπτωσιν ἦταν «*ἔτοιμος ν' ἀνοίξῃ τουφεκίον*». Ἐφθασε μάλιστα στοῦ σημείου νὰ ζητήσῃ τὴν ἐπέμβαση τῶν Ἀντιπρέσβειων τῆς Γαλλίας, τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ρωσίας, γιὰ νὰ ἀκυρώσῃ τὸ διορισμὸ τοῦ Ἐκτ. Ἐπιτρόπου. Παράλληλα στὴν Τσίμοβα ὁ Ἰω. Μαυρομιχάλης, ἐπείσειοντας τὸν κίνδυνον τῆς δεκάτης, κινητοποίησε (Ἀπρ. 1830) τοὺς Μανιάτες καὶ ἀπέσπασε τὴν πληρεξουσιότητα νὰ ὑπερασπιστῇ τὰ δικαιώματά τους. Μὲ λίγους ἄνδρες ἔφθασε στοῦ Μαυροβούνι τῆς Ἀνατ. Μάνης, συνάντησε τὸν Τζαννετάκη καὶ προσπάθησε νὰ συγκροτήσῃ γενικὴ συνέλευσιν ὅλων τῶν Μανιατῶν. Ὅμως, παρὰ τὶς προσπάθειές του, ἡ συνέλευσις ἀπέτυχε. Λίγοι μόνο κάτοικοι παρασύρθηκαν ἀπὸ τὰ συνθήματά του καὶ μὲ ἀναφορά τους ζήτησαν τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ Ἰω. Γενοβέλη ¹¹⁴.

Ὁ Ἰω. Καποδίστριας δὲν ὑποχώρησε στὶς ἀπειλὲς τῶν Μαυρομιχαλαίων. Οἱ διοικητικοὶ τοῦ ὑπάλληλου τὸν πληροφοροῦσαν ὅτι μόνο λίγοι καπεταναῖοι καὶ οἱ ὁπαδοὶ τους δὲν ἤθελαν τὸν Ἰω. Γενοβέλη, ἐνῶ ὁ λαὸς ἐπικροτοῦσε τὴν ἐκλογὴν ἣ ἔμενε ἀπαθής ¹¹⁵. Ἐγνώριζε πάντως πόσο κρίσιμη ἦταν ἡ κατάστασις στὴ Μάνη καὶ ἤθελε νὰ μεταβῇ ὁ ἴδιος ἐκεῖ, γιὰ νὰ διατάξῃ τὰ κατάλληλα μέτρα ¹¹⁶. Πολλὰ ὁμως προβλήματα τὸν κρατοῦσαν στοῦ Ναύπλιο. Ἐπρεπε νὰ ματαιώσει τὶς ἐνέργειες τῶν ἀντιπολιτευομένων, οἱ ὅποιοι, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Λεοπόλδου, εἶχαν ἀνακτήσει τὸ θάρρος τους καὶ ἦταν προκλητικοί, καὶ κυρίως νὰ ἀγωνιστῇ γιὰ τὴ βελτί-

114. Αὐτόθι. Γιὰ τὶς ἀπειλὲς τοῦ Πετρόμπεη ἐναντίον τοῦ Ἰω. Γενοβέλη καὶ γιὰ τὴ δῆλωσίν του στὴ Γερουσία βλ. Ἰω. Γενατᾶς (Ναύπλιο) πρὸς Κυβερνήτην, 18 Ἀπρ. 1830, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 532, ἀρ. 42. Τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Πετρόμπεη πρὸς τοὺς Ἀντιπρέσβεις τῶν Συμμ. Δυνάμεων (24 Ἀπρ. / 6 Μαΐου 1830) βλ. εἰς : Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη, Τμῆμα Χειρογράφων, Ἀρχεῖον Α', ἀρ. 6993. Βλ. καὶ Ἐπιτομὲς 11/15 - 11/15β. Βλ. ἐπίσης καὶ σημ. 186.

115. Γεώργιος Οἰκονόμου [ἀντιπρόσωπος στὴν Ἀνατ. Μάνη τοῦ Ἰω. Γενοβέλη] (Μαραθονήσι) πρὸς Ἰω. Γενοβέλη, ἀρ. 749, 15 Ἀπρ. 1830, ἀντ. : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 128.

116. Κυβερνήτης (Ναύπλιο) πρὸς Ν. Σπηλιάδη, 20 Ἀπρ. 1830, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 237.

ωση τῶν ὄρων τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 3 Φεβρ.¹¹⁷ Εἶχε, ἐξάλλου, ἐμπιστοσύνη στὸν Ἰω. Γενοβέλη, ποὺ ἦταν ἴσως ὁ μόνος κατάλληλος, γιὰ νὰ ἀποκαλύψῃ ἂν πράγματι κάποια «μεγάλῃ ἀρχή» ἢ «ξένος δάκτυλος» ὑποκινοῦσε τοὺς Μανιάτες. Γιὰ τὸν υπερβολικὰ εὐαίσθητο στὶς κινήσεις τῶν Ἀγγλων Κυβερνήτη οἱ ἐπαφές στὸ Ναύπλιο τοῦ Πετρόμπεη μὲ τὸν R. Church ἢ τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ λεγομένου «ἀγγλικοῦ» κόμματος ἦταν, τὸ λιγότερο, ἀνησυχητικές ¹¹⁸. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ δυσκολίες ποὺ θὰ ἀντιμετώπιζε ὁ Ἰω. Γενοβέλης φαίνονταν μεγάλες, ὁ Ἰω. Καποδίστριας φρόντισε νὰ ἐνισχύσῃ τὸ κύρος τοῦ Δ/τῆ του μὲ τὴν ἔγκαιρη ἀποστολὴ ρωσικῶν πλοίων στὰ παράλια τῆς Μάνης.

Πρῶτος ἦλθε ὁ Ρῶσος ναύαρχος P. Ricord στὸ Μαραθονήσι. Συνάντησε τὸν Τζαννετάκη καὶ ἄλλους καπεταναίους, τοὺς ὁποίους προσπάθησε νὰ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τοὺς Μαυρομιχαλαίους. Τοὺς ὑπενθύμιζε, ὅπως εἶχε ζητήσει ὁ Κυβερνήτης, ὅτι οἱ Συμμ. Δυνάμεις ἐξακολουθοῦσαν καὶ μετὰ τὴν ἐκλογὴ τοῦ Λεοπόλδου νὰ ἀναγνωρίζουν τὴν Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση καὶ ἦταν ἀποφασισμένες νὰ τὴν ὑποστηρίξουν, ἂν χρειαστῇ, μὲ τὶς ναυτικές τοὺς δυνάμεις. Τὰ ἴδια ἐπανελάβε καὶ ὁ διοικητὴς τοῦ ρωσικοῦ πλοίου «Ἀλέξανδρος Νιέφσκη» ποὺ ἔφθασε λίγο μετὰ τὴν ἀναχώρηση τοῦ Ricord ¹¹⁹. Ὁ Τζαννετάκης Γρηγοράκης καὶ ὁ Πιέρρος Μαγγιόρος Γρηγοράκης ὑποσχέθηκαν ἀφοσίωση στὴν Κυβέρνηση. Οἱ Μαυρομιχαλαῖοι, ἀντίθετα, ἂν καὶ φοβήθηκαν στὴν ἀρχή, ἀνέκτησαν τὴν προηγούμενη ὁρμή τους, ἀμέσως μόλις ἔφυγαν τὰ ρωσικὰ πλοῖα. Γιὰ νὰ ἐνθαρρύνουν μάλιστα τοὺς ὁπαδοὺς τῶν διακήρυξαν ὅτι οἱ Ρῶσοι ἀναχώρησαν, γιὰ τὸν τοῦ ἀθῶσαν καὶ ἔκριναν δίκαια τὰ αἰτήματά τους ¹²⁰. Πιὸ ἐπικίνδυνες ἦταν οἱ διαδόσεις ποὺ ὁ Ἰω. Μαυρομιχάλης ἔθεσε σὲ κυκλοφορία : ὅτι ὁ ἡγεμόνας θὰ ἀμνηστεύσῃ ὅλα τὰ ἀδικήματα ποὺ θὰπραχθοῦν ὥς τὸν ἐρχομὸ του ¹²¹. Παράλληλα ἔφθασε στὴ Μάνη ὁ νεώτερος γιὸς τοῦ Πετρόμπεη Δημήτριος. Μόλις εἶχε ἐπιστρέψῃ ἀπὸ τὴ Γαλλία καὶ διαβεβαίωσε τοὺς Μανιάτες ὅτι ὁ Λεοπόλδος θὰ ἐρχόταν στὴν Ἑλλάδα ὥς τὸ Σεπτέμβριο ¹²². Γενικὰ οἱ Μαυρομιχαλαῖοι φαίνεται ὅτι προσπαθοῦσαν νὰ πείσουν τοὺς συμπολίτες τους ὅτι δὲν ὑπῆρχε πλέον Κυβέρνηση καὶ ἐπομένως δὲν εἶχαν καμιὰ ἰσχὺ τὰ διοικητικά της ὄργανα· ὅτι μόνο μ' αὐτοὺς ἐπικεφαλῆς θὰμποροῦσαν νὰ διεκδικήσουν τὰ δικαιώματά τους ἀπὸ τὸν ἡγεμόνα, τὴ μόνη πιά πηγὴ ἐξουσίας.

117. Χρ. Κ. Λούκου, ἐνθ' ἀνωτ., σσ. 192 - 193.

118. Γεώργιος (Βαθὺ) πρὸς Ἰάκ. Κορνῆλιο, 4 Μαΐου 1830, ἀντ. : ΓΑΚ, Ἔκτ. Ἐπίτροποι, φάκ. 90.

119. Χρ. Κ. Λούκου, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 191, κυρίως σημ. 15.

120. Ἰω. Γενοβέλης (Μαραθονήσι) πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 37, 12 Μαΐου 1830, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 239.

121. Χρ. Κ. Λούκου, ἐνθ' ἀνωτ., σσ. 191 - 192.

122. Μιχ. Πικουλάκης (Τσίμοβα) πρὸς Νικ. Πιέρρου Μαυρομιχάλη, 13 Μαΐου 1830, «Ἐκθεσις χρονολογική», ἀρ. ἐγγρ. 34 : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 222.

Ἡ αὐξανόμενη ἀνησυχία τοῦ Κυβερνήτη γιὰ τὰ ὅσα συνέβαιναν στὴ Μάνη φαίνεται ἀπὸ τὴν ἀπόφασή του νὰ στείλῃ ἐκεῖ τὸν ἀδελφὸ του Αὐγουστίνου¹²³. Στὸ Μαραθονήσι ὁ Αὐγουστίνος ἀνέλυσε στὸν Ἰω. Γενοβέλη τὸ σχέδιο ποὺ τὸ Ὑπουργικὸ Συμβούλιο ἔκρινε κατάλληλο γιὰ τὴν εἰρήνευση τῆς περιοχῆς : προβλεπόταν ἡ συγκρότηση ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου γιὰ ὅλη τὴ Μάνη μὲ πέντε ἢ ἕξι μέλη, τὰ ὁποῖα θὰ πρότειναν οἱ τρεῖς μεγάλες οἰκογένειες τοῦ Μαυρομιχάλη, τοῦ Μούρτζινου καὶ τοῦ Τζαννετάκη. Ὁ Ἰω. Γενοβέλης δὲν συμφώνησε. Θεώρησε ἀνεφάρμοστο τὸ σχέδιο καὶ πρότεινε τὴν ἀπομάκρυνση ὅλων τῶν Μαυρομιχαλαίων ἀπὸ τὴ Μάνη. Συγχρόνως προσπάθησε νὰ παρουσιάσῃ τὴ δύναμη τῶν τελευταίων μικρότερη ἀπ' ὅση διαδιδόταν καὶ τοὺς Μανιάτες ἀπρόθυμους νὰ ἀνεχθοῦν περισσότερο τὴν τυραννία τῶν μεγάλων οἰκογενειῶν¹²⁴. Εἶναι φανερὸ ὅτι ἀγωνιζόταν νὰ ἐμποδίσῃ τὴ χρησιμοποίησι τῶν Μαυρομιχαλαίων στὴ διοίκηση τῆς Μάνης, γιατί φοβόταν ὅτι ἡ ὑποχώρησι αὐτῇ τῆς Κυβερνήσεως θὰ ἐνίσχυε τοὺς καπεταναίους καὶ θὰ ἀποθάρρυνε τοὺς ἀπλοὺς Μανιάτες. Μὲ ἐπιμονὴ ἐπίσης ὑποστήριξε ὅτι οἱ συγγενεῖς τοῦ Πετρόμπεη κινούνταν ἀπὸ «ξένο δάκτυλο» καὶ ὅταν ἀπόδειξε ἀνέφερε τὴν πληροφορία ὅτι ὁ Ἰταλὸς ἔμπορος Μοντελάτιτζης, ποὺ ἦταν ἐγκατεστημένος στὴν Καλαμάτα καὶ εἶχε ἐμπορικὲς σχέσεις μὲ Ἑπτανησίους, δάνεισε χρήματα καὶ σιτηρὰ στοὺς Μαυρομιχαλαίους Κατσάκο, Κων/νο καὶ Ἀναστάσιο. Τὸ σχέδιο σκόνταψε καὶ στὴν ἄρνησι τοῦ Τζαννετάκη νὰ δεχθῇ ἐνιαῖο συμβούλιο καὶ γιὰ τὰ δυὸ τμήματα τῆς Μάνης¹²⁵. Σὲ λίγο ὁ Αὐγουστίνος ἀναχωροῦσε ἄπρακτος, ἐνῶ δυὸ χιλιάδες περίπου Μανιάτες ξεχύνονταν (τέλη Μαΐου - ἀρχὲς Ἰουνίου 1830) στὶς πεδιάδες τοῦ Ἑλούς καὶ τῆς Μονεμβασίας γιὰ νὰ ἀρπάξουν τὰ γεννήματα, ἐθνικὰ ἢ τῶν ιδιωτῶν. Ἄν καὶ δὲν ἦταν ἡ πρώτη φορὰ ποὺ οἱ φτωχοὶ κάτοικοι τῆς Μάνης λεηλατοῦσαν τὶς γειτονικὲς ἐπαρχίες, τὰ συνθήματα ποὺ ἐπικράτησαν ἐνίσχυαν τὴ γνώμη τοῦ Ἰω. Γενοβέλη ὅτι ἡ εἰσβολὴ ἦταν κατευθυνόμενη. Οἱ ἐπιδρομεῖς ἔλεγαν ὅτι ὁ τόπος τοὺς ἀνῆκε, γιατί τὸν ἔβαψαν μὲ τὸ αἷμα τους· ὅτι, ἐφ' ὅσον ἡ Κυβέρνησι δὲν τοὺς μοίραζε κτήματα, εἶχαν κάθε δι-

123. Κυβερνήτης πρὸς Ἰω. Γενοβέλη, 26 Μαΐου 1830, σχ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 408, ἀρ. 12.

124. Ἰω. Γενοβέλης (Μαραθονήσι) πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια, 28 Μαΐου 1830, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 59. Βλ. καὶ Ἰω. Γενοβέλης (Μαραθονήσι) πρὸς Κυβερνήτη, 29 Μαΐου 1830, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 408, ἀρ. 5.

125. Αὐτόθι. Ἀπὸ καιρὸ ὁ Ἰω. Καποδίστριας παρακολουθοῦσε μὲ προσοχὴ τὶς κινήσεις Ἑπτανησίων ἐμπόρων στὴν Πελοπόννησο (βλ. Γ. Ψύλλα, Ἀπομνημονεύματα, σσ. 178-179). Δὲν δίστασε λοιπὸν νὰ πιστέψῃ τὴν ἄποψι τοῦ Ἰω. Γενοβέλη γιὰ τὸν Μοντελάτιτζη. Βλ. Κυβερνήτης (Ναύπλιο) πρὸς στρατηγὸ Schneider, 9 Ἰουν. 1830 : Ἰω. Καποδίστρια, Ἐπιστολές, μετάφρ., τόμ. Δ', σ. 42.

καίωμα στήν ἀρπαγή. Ἀποκαλοῦσαν τὸν Ἰω. Μαυρομιχάλη «βασιλιά» τοὺς καὶ δικαιολογοῦνταν ὅτι μὲ τὴν ἄδειά του κρατοῦσαν τοὺς καρποὺς ὡς ἀντάλλαγμα γιὰ τὶς στρατιωτικὲς τοὺς ὑπηρεσίες ¹²⁶.

Στὴν ἀποχώρηση τῶν Μανιατῶν ἀπὸ τὶς πεδιάδες τοῦ Ἑλous καὶ τῆς Μονεμβασίας συνέβαλε ἀποφασιστικὰ ἡ δράση τοῦ Νικήτα Σταματελόπουλου, ποὺ ὡς Γενικὸς Ἀρχηγὸς τῆς Πολιτικῆς Φρουρᾶς τῆς Πελοποννήσου ἐφθασε στὴ Λακωνία ¹²⁷, κυρίως ὅμως ἡ εἰδηση ὅτι ὁ Λεοπόλδος παραιτήθηκε ἀπὸ τὸ θρόνο τῆς Ἑλλάδος. Οἱ ἀντιπολιτευόμενοι τὸν Ἰω. Καποδίστρια ἠγορεύθησαν, ἰδιαίτερα ὅσοι εἶχαν σπεύσει νὰ ἐκδηλώσουν τὰ ἀντικυβερνητικὰ τοὺς αἰσθήματα ¹²⁸. Ὁ Πετρόμπεης ἦταν ἀνάμεσα στοὺς περισσότερο αἰσιόδοξους, ποὺ ἔλπιζαν ὅτι σὲ λίγους μῆνες οἱ Συμμ. Δυνάμεις θὰ προέβαιναν στὴν ἐκλογή νέου ἡγεμόνα ¹²⁹. Ὡς τότε ὅμως ἔπρεπε καὶ πάλι νὰ ὑποκριθῇ τὸν νομιμόφρονα, γιὰ νὰ προστατευθῇ ἢ καὶ νὰ ἐπωφεληθῇ ἀπὸ τὰ νέα μέτρα ποὺ ἡ Κυβέρνηση, ἐνισχυμένη ὕστερα ἀπὸ τὴν παραίτηση τοῦ Λεοπόλδου, ἐτοιμαζόταν νὰ λάβῃ γιὰ τὴν εἰρήνευση τῆς Μάνης. Ἐπειδὴ οἱ κατηγορίες τῶν Μαυρομιχαλαίων καὶ τῶν ὁπαδῶν τοὺς ἐναντίον τοῦ Ἰω. Γενοβέλη εἶχαν φθάσει ὡς τὸν στρατηγὸ Schneider, ἀρχηγὸ τοῦ γαλλικοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος στὸ Μοριά, ὁ Ἰω. Καποδίστριας ἀποφάσισε νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους του καὶ τὸ τελευταῖο πρόσχημα γιὰ τὶς ἀντικυβερνητικὲς τοὺς ἐνέργειες. Ἀφοῦ ἀνέπτυξε στὸ Γάλλο στρατηγὸ τὰ πραγματικὰ κίνητρα τῶν Μαυρομιχαλαίων καὶ τῶν ὑποκινητῶν τοὺς ¹³⁰, ἀνακάλεσε τὸν Ἰω. Γενοβέλη. Διόρισε ἔπειτα τὸν Ἄνδρ. Μεταξᾶ Ἐκτακτὸ Ἐπίτροπο τῆς Πελοποννήσου καὶ τὸν διέταξε νὰ ἀρχίσῃ τὴν περιοδεία του ἀπὸ τὴ Λακωνία, ὅπου ἡ τάξη εἶχε διασαλευτῇ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη περιοχὴ τῆς χερσονήσου. Ὁ Ἐκτ. Ἐπίτροπος ἔλαβε ὁδηγίες νὰ ἀποστείλῃ στὸ Ναύπλιο τὸν Ἰω. Μαυρομιχάλη καὶ τοὺς ἐπικίνδυνους συγγενεῖς του, καὶ συγχρόνως νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴ διοικητικὴ ὀργάνωση τῆς Μάνης σὲ στέρεις βάσεις ¹³¹.

Ἀποστολὴ τοῦ Ἄνδρ. Μεταξᾶ στὴ Μάνη

Μὲ τὴν ἀπομάκρυνση τοῦ Ἰω. Γενοβέλη ὁ Πετρόμπεης ἐσφαλμένα νόμιζε ὅτι θὰ ἄλλαξε καὶ ἡ πολιτικὴ τῆς Κυβερνήσεως. Ἐφθασε μάλιστα

126. Χρ. Κ. Λούκου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 192.

127. Αὐτόθι.

128. Αὐτόθι, σ. 193.

129. Βλ. παράρτημα ἀρ. 18.

130. Κυβερνήτης πρὸς Schneider, 9 Ἰουν. 1830 : Ἰω. Καποδίστρια, Ἐπιστολές, μετάφρ., τόμ. Δ', σσ. 40 - 43. Ὁ Κων. Μαυρομιχάλης εἶχε γράψῃ ἐπιστολὴν πρὸς Schneider. Βλ. Κ. Ράμφος (Μεθώνη) πρὸς Κυβερνήτη, 11 Ἰουν. 1830, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 228.

131. Χρ. Κ. Λούκου, ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 194 - 196.

νά πιστέψη ότι ο Ἄνδρ. Μεταξᾶς θὰ χρησιμοποιοῦσε τοὺς Μαυρομιχαλαίους στὴ διοίκηση τῆς Μάνης¹³². Ἀμέσως ἔστειλε νέες ὁδηγίες στοὺς συγγενεῖς του στὸ Λιμένι τονίζοντας τὴν ἀνάγκη συνεργασίας μὲ τὸν Ἔκτ. Ἐπίτροπο Πελοποννήσου, ἀλλὰ μὲ τέτοιο τρόπο ὥστε νὰ κατοχυρώσουν τὰ συμφέροντα τῆς οἰκογένειάς τους. Ὁ Κων/νος καὶ ὁ Κατσαῆς, παρερμηνεύοντας τὶς ὁδηγίες, ἔσπευσαν νὰ συναντήσουν τὸν Ἄνδρ. Μεταξᾶ στὸ Μαραθονήσι καὶ δέχθηκαν πρόθυμα νὰ μεταβοῦν μὲ συνοδεία στὸ Ναύπλιο¹³³. Ὁ πρωταίτιος ὅμως τῶν ταραχῶν Ἰω. Μαυρομιχάλης δὲν ἐμφανιζόταν, ἀλλὰ μὲ τὶς ἐπεμβάσεις του ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν Χρηστέα στίς διενέξεις τῶν διαφόρων φατριῶν στὴ Δυτ. Μάνη δημιουργοῦσε κινδύνους γενικότερης συγκρούσεως. Ὁ Ἄνδρ. Μεταξᾶς ἔστειλε (ἀρχὲς Αὐγούστου) κυβερνητικὲς δυνάμεις γιὰ νὰ τὸν συλλάβουν, αὐτὸς ὅμως σώθηκε μὲ τὴν ἐνοπλὴ ἐπέμβαση τοῦ Ἀναστασίου Μαυρομιχάλη. Ὁ Ἔκτ. Ἐπίτροπος τότε εἰσηγήθηκε στὸν Κυβερνήτη σειρὰ ὁλόκληρη μέτρων γιὰ τὴν τιμωρία τῶν Μαυρομιχαλαίων. Συγχρόνως ζήτησε νὰ περιοριστοῦν καὶ ὅσοι ἀπὸ τοὺς τελευταίους βρίσκονταν στὸ Ναύπλιο, γιατί δὲν ἦταν ἀμέτοχοι στίς ἐνέργειες τῶν συγγενῶν τους¹³⁴. Πράγματι ὁ Πετρόμπεης, ποὺ τόσο παράλογες ἐλπίδες εἶχε στηρίξει στὸν Ἄνδρ. Μεταξᾶ, εἶχε δεῖ μὲ ἀγωνία ὄχι μόνο νὰ ἀποκλείωνται οἱ συγγενεῖς του ἀπὸ τὴ διοίκηση τῆς ἰδιαίτερης πατρίδας τους, ἀλλὰ καὶ νὰ στέλνονται μὲ συνοδεία ἐνόπλων στὴν πρωτεύουσα. Ἀποφασισμένος νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν ἐπιρροή τῆς οἰκογένειάς του στὴ Μάνη, εἶχε παραγγεῖλει στὸ γιό του Ἀναστάσιο νὰ ἐμποδίσῃ καὶ τὴν ἀποστολὴ τοῦ Ἰω. Μαυρομιχάλη στὸ Ναύπλιο¹³⁵.

Στὸν Κυβερνήτη δινόταν ἡ εὐκαιρία νὰ συντρίψῃ τοὺς Μαυρομιχαλαίους. Ἀπέφυγε ὅμως καὶ πάλι δυναμικὴ λύση καὶ ἀπέρριψε τὶς προτάσεις τοῦ Ἄνδρ. Μεταξᾶ. Στὸ μεταξὺ οἱ Μαυρομιχαλαῖοι ποὺ βρίσκονταν στὸ Ναύπλιο ἔσπευσαν νὰ προλάβουν αὐστηρότερα μέτρα ἐναντίον τους καὶ πρότειναν τὴ μεσολάβησή τους γιὰ νὰ πεισθῇ ὁ Ἰω. Μαυρομιχάλης νὰ ἔλθῃ

132. Βλ. β' κατάθεση τοῦ Πέτρου Μαυρομιχάλη, 4 Φεβρ. 1831, πρωτ. : ΓΑΚ, Γραμμ. Δικαίου, φάκ. 94.

133. Χρ. Κ. Λούκου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 204.

134. Αὐτόθι, σσ. 207 - 215.

135. Βλ. τὶς ἐξῆς τέσσερις ἐπιστολὲς τοῦ Πετρόμπεη : 1) πρὸς Κων/νο καὶ Ἀναστάσιο Μαυρομιχάλη, 26 Ἰουλ. 1830, πρωτ.· 2) πρὸς Ἀναστάσιο Μαυρομιχάλη, 28 Ἰουλ. 1830, πρωτ.· 3) πρὸς Ἰω. Μαυρομιχάλη κ. ἄ., 28 Ἰουλ. 1830, πρωτ.· 4) πρὸς Ἀναστάσιο, [Ἰούλιος 1830] (βλ. παράρτημα ἀρ. 18). Καὶ τὰ τέσσερα ἔγγραφα βρίσκονται στὰ ΓΑΚ, Σὺλλ. Βλαχ., φάκ. 220. Οἱ παραπάνω ἐπιστολὲς πιάστηκαν ἀπὸ τὶς κυβερνητικὲς δυνάμεις πρὶν φθάσουν στὸν προορισμό τους. Ὡστόσο φαίνεται πιθανὸ ὅτι οἱ ἐντολὲς τοῦ Πετρόμπεη ἐγίναν γνωστὲς στὸν Ἀναστάσιο ἀπὸ ἄλλη ὁδὸ καὶ προκάλεσαν τὴν ἐπέμβασή του. Βλ. καὶ Χρ. Κ. Λούκου, ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 213 - 214.

στήν πρωτεύουσα. ‘Ο ‘Ιω. Καποδίστριας δέχθηκε. Στη Μάνη στάλθηκε ό ‘Ιω. Μελάς ώς άντιπρόσωπος τής Κυβερνήσεως και ό Γεώργιος Μαυρομιχάλης, πού θα ένεργοϋσε ώς μεσολαβητής. Στις 15 Αϋγ. 1830 έφθασαν με πλοίο στο Λιμένι. ‘Ο ‘Ιω. Μαυρομιχάλης, άφοϋ πληροφορήθηκε τις νέες έντολές τοϋ Πετρόμπεη, υπάκουσε στη διαταγή τοϋ Κυβερνήτη και άναχώρησε μαζί με τόν άνιψιό του Γεώργιο για την πρωτεύουσα. Στη Μάνη έμεινε ό ‘Ιω. Μελάς για νά εξετάσει πώς είχαν τά πράγματα και νά ένημερώσει σχετικα την Κυβέρνηση¹³⁶.

‘Όταν ό Κυβερνήτης δέχθηκε τή μεσολάβηση τών Μαυρομιχαλαίων για νά επιτύχει και τόν έρχομό τοϋ Κατσή στο Ναϋπλιο, φαίνεται ότι δέν δεσμεϋθηκε με υποσχέσεις. ‘Απλώς τόνισε ότι με την ένέργειά τους αϋτή απέφευγαν τις όδυνηρές συνέπειες από τά αϋστηρά μέτρα πού σέ αντίθετη περίπτωση έπρεπε νά διατάξει. ‘Ηταν έπομένως άδικαιολόγητη ή προσδοκία τοϋ Πετρόμπεη ότι τώρα « θα γρύριζε δεξιά ή είμαρμένη »¹³⁷. ‘Ο Κυβερνήτης, αντίθετα, πίστευε ότι οί ένέργειες τών Μαυρομιχαλαίων υπήρξαν μέρος ένός γενικότερου σχεδίου τής ‘Αντιπολιτεύσεως για την άνατροπή του¹³⁸. Γι’αϋτό δέν δέχθηκε τις προτάσεις τοϋ ‘Ιω. Μελά, πού είδε με συμπάθεια τούς Μαυρομιχαλαίους και είσηγήθηκε τή χρησιμοποίηση τοϋ μπεζαντέ Γεωργίου για την ειρήνευση τής Μάνης, αλλά προτίμησε νά υίοθετήσσει, στα περισσότερα τουλάχιστον σημεία, τó διοικητικό σύστημα πού πρότεινε ό ‘Ανδρ. Μεταξάς. Συγχρόνως απομάκρυνε από την ‘Ανατ. Μάνη τόν Τζαννετάκη, τόν όποιο διόρισε μέλος τής Γερουσίας, και επικύρωσε την άπόφαση τοϋ ‘Ανδρ. Μεταξά νά όρίσει ώς Δ/τή όλης τής Σπάρτης (Μάνης) τόν ‘Ιάκ. Κορνήλιο¹³⁹.

Οί προσδοκίες τών Μαυρομιχαλαίων διαψεύστηκαν άπότομα, όταν ή Κυβέρνηση δέχθηκε την παραπομπή σέ δίκη τοϋ ‘Ιω. Μαυρομιχάλη, Στράτη Χρηστέα και τών συνεργατών τους ‘Αναστ. Μαυρομιχάλη, Δημ. Χρηστέα κ.ά. με την κατηγορία ότι υπήρξαν υπεύθυνοι για φόνους και ληστείες πού συνέβησαν στη Μάνη κυρίως τόν ‘Ιούλιο - Αϋγουστο 1830¹⁴⁰. ‘Ο ‘Ιω. Μαυρομιχάλης άρνήθηκε νά παρουσιαστή, χωρίς διαταγή τοϋ Κυβερνήτη, στο

136. Αϋτόθι, σσ. 217 - 218, 220 - 221.

137. Αϋτόθι, σσ. 217 σημ. 100, 221 σημ. 109.

138. Αϋτόθι, σσ. 215 - 216, 237.

139. Αϋτόθι, σσ. 218 - 219, 221 - 222, 224 - 225. Τις διοικητικές μεταρρυθμίσεις πού είσηγήθηκε ό ‘Ανδρ. Μεταξάς για τή Μάνη βλ. αϋτόθι, σσ. 204 - 207.

140. Για τά γεγονότα τοϋ ‘Ιουλίου - Αϋγούστου 1830 βλ. αϋτόθι, σσ. 207 - 211. ‘Ως κατήγοροι κατά τοϋ ‘Ιω. Μαυρομιχάλη κ. ά. έμφανίστηκαν στο Ναϋπλιο οί πληρεξούσιοι τών έπαρχιών Μηλέας και Ζυγοϋ τής Δυτ. Μάνης Π. Σεκούρης, ‘Ιω. Γιαννουλάς και Εϋστρ. ‘Ιατροϋ. Στην άρχή ό Κυβερνήτης σκέφθηκε νά παραπέμψει τή διαφορά στο άναμενόμενο νά συσταθή δικαστήριο τής Μά-

Πρωτόκλητο Δικαστήριο τῶν Δυτ. Σποράδων, πού τελικά ἀνέλαβε τὴν ὑπόθεση, καὶ προσπάθησε νὰ ρίξει τὴν εὐθύνη γιὰ τὰ γεγονότα στοὺς κατηγοροῦς του ¹⁴¹. Ὁ Κυβερνήτης δὲν ἦταν διατεθειμένος νὰ ἐπέμβῃ στὸ ἔργο τῆς Δικαιοσύνης ¹⁴² καὶ μὲ ἐντολὴ του ἀνάγκασε τὸν Ἰω. Μαυρομιχάλη νὰ μεταβῇ στὶς Σπέτσες, ὅπου ἦταν ἡ ἔδρα τοῦ Πρωτοκλήτου, γιὰ νὰ ἀντικρούσῃ τὶς ἐναντίον του κατηγορίες ¹⁴³. Παράλληλα ὁ Πιερράκος ἀγωνιζόταν νὰ συγκεντρώσῃ ὅλα τὰ ἀπαραίτητα στοιχεῖα γιὰ νὰ εἰσαγάγῃ σὲ δίκη τὸν Γεώργιο Μαυρομιχάλη καὶ τὸν Κατσακό μὲ τὴν κατηγορία ὅτι προμελέτησαν τὴ δολοφονία του ¹⁴⁴. Ὁ ὀρίζοντας γινόταν καὶ πάλι ζοφερός γιὰ τοὺς Μαυρομιχαλαίους. Συγχρόνως ἡ ἔλλειψη χρημάτων τοὺς πίαζε φοβερὰ, ἐνῶ τὸ χρέος τους τὴν ἐποχὴ αὐτὴ πλησίαζε τὶς 14.000 τάλληρα ¹⁴⁵. Ἔτσι τὰ 1.000 τάλληρα πού ὁ Κυβερνήτης διέταξε νὰ δώσουν στὸν Κων/νο

νης (πρὸς Ἐπιτρ. Οἰκονομίας, ἀρ. 2312, 12 Σεπτ. 1830, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 251). Ὑστερα ἄλλαξε γνώμη καὶ ἀνέθεσε τὴν ὑπόθεση στὸ Πρωτ. Δ/ριο Δυτ. Σποράδων (δ/μα ἀρ. 175, 18 Σεπτ. 1830, ἀντ. : ΓΑΚ, Γραμμ. Δικαίου, φάκ. 80). Στὶς 22 Ὀκτ. 1830 ὁ Π. Σεκούρης, μὲ ὑπόδειξη τῆς Γραμματείας Δικαιοσύνης, πέρασε στὶς Σπέτσες καὶ ἐγκάλεσε στὸ ἐκεῖ δικαστήριο τὸν Ἰω. Μαυρομιχάλη κ.ἄ. Βλ. Π. Σεκούρης πρὸς Πρωτ. Δ/ριο Δυτ. Σποράδων, 22 Ὀκτ. 1830, ἀντ. : ΓΑΚ, Γραμμ. Δικαίου, φάκ. 84.

141. Ἰω. Μαυρομιχάλης (Ναύπλιο) πρὸς Πρόεδρο Πρωτ. Δ/ρίου Δυτ. Σποράδων, 26 Ὀκτ. 1830, ἀντ. : ΓΑΚ, Γραμμ. Δικαίου, φάκ. 105. Βλ. καὶ Ἰω. Μαυρομιχάλης (Ναύπλιο) πρὸς Κυβερνήτη, 7 Δεκ. 1830, πρωτ. : ΓΑΚ, Γραμμ. Δικαίου, φάκ. 88, ὅπου καὶ συνημμένο ἔγγραφο τοῦ Ἰω. Μαυρομιχάλη (5 Δεκ. 1830, ἀντ.), μὲ τὸ ὁποῖο τόνιζε ὅτι τὸ παραπάνω δικαστήριο τῶν Δυτ. Σποράδων ἦταν ἀναρμόδιο νὰ τὸν δικάσῃ καὶ ὅτι ἔπρεπε, ὡς Μανιάτης, νὰ δικαστῇ στὴν ἰδιαίτερη πατρίδα του. Τὴν ἴδια δικαιολογία ἐπικαλέστηκε καὶ ὁ Ἀναστάσιος Μαυρομιχάλης (πρὸς Πρωτ. Δ/ριο Ὑδρας καὶ Σπετσῶν, 4 Ἰαν. 1831, ἀντ. : ΓΑΚ, Γραμμ. Δικαίου, φάκ. 92).

142. Βλ. Κυβερνήτης πρὸς Ἰάκ. Κορνῆλιο, 6 Ὀκτ. 1830, πρωτ. : ΑἰΕΕ, ἀρ. 2290. Βλ. καὶ σημείωση τῆς Γραμμ. Δικαιοσύνης στὸ νῶτο τοῦ ἐγγράφου : Ἰω. Μαυρομιχάλης (Ναύπλιο) πρὸς Κυβερνήτη, 7 Δεκ. 1830, πρωτ. : Γραμμ. Δικαίου, φάκ. 88.

143. Ἰω. Μαυρομιχάλης (Σπέτσες) πρὸς Κυβερνήτη, 18 Δεκ. 1830, πρωτ. : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 220. Ἐνδιαφέρουσες εἶναι οἱ καταθέσεις τοῦ Π. Σεκούρη, κατηγοροῦ, καὶ τοῦ Ἰω. Μαυρομιχάλη, κατηγορουμένου. Βλ. τὶς καταθέσεις αὐτῶν συνημμένες στό : Π. Σεκούρης (Σπέτσες) πρὸς «ἐξεταστικὸ δικαστῆ» Πρωτ. Δ/ρίου Ὑδρας καὶ Σπετσῶν, 24 Δεκ. 1830, ἀντ. : ΓΑΚ, Γραμμ. Δικαίου, φάκ. 91.

144. Νικ. Πιέρρου Μαυρομιχάλης (Ναύπλιο) πρὸς Γραμμ. Δ/σύνης, 4 Δεκ. 1830, πρωτ., καὶ συνημμένο τῆς 28 Ὀκτ. 1830 : ΓΑΚ, Γραμμ. Δικαίου, φάκ. 88.

145. Κων/νος καὶ Γεώργιος Μαυρομιχάλης (Ναύπλιο) πρὸς Κυβερνήτη, 16 Ὀκτ. 1830, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 159, ἀρ. 9.

Μαυρομιχάλη «ὡς δῶρον ἀντὶ σπάθης»¹⁴⁶ ξοδεύτηκαν γρήγορα. Σὲ λίγο ἄρχισαν νέες αἰτήσεις γιὰ περίθαλψη¹⁴⁷. Περισσότερο ὅμως καὶ ἀπὸ τὴ φτώχεια ἢ τὸ διασυρμὸ στὰ δικαστήρια, ἡ περήφανη οἰκογένεια τοῦ Πετρόμπεη δὲν ἀνεχόταν τὴν ταπείνωσή της μέσα στὴ Μάνη, ἐκεῖ ὅπου εἶχε συνηθίσει νὰ ἐξουσιάζη.

Στάση στὸ Λιμένι. Φυγὴ καὶ σύλληψη τοῦ Πετρόμπεη

Ὁ νέος Δ/τῆς τῆς Σπάρτης Ἰάκ. Κορνήλιος χρησιμοποίησε τὴν πειθῶ ἀλλὰ καὶ τὴ βία γιὰ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν τάξη στὴ Μάνη. Νόμιζε ὅτι σ' ἓνα «βάρβαρο» λαό, ὅπως οἱ Μανιάτες, ἡ αὐστηρότητα καὶ ὄχι ἡ ἠθικὴ δύναμη φέρνει ἀποτελέσματα¹⁴⁸. Συνεχῶς ζητοῦσε νὰ τοῦ σταλοῦν κανόνια, γιὰ νὰ τρομάξῃ τοὺς Μανιάτες καὶ νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ νὰ ἀσφαλίζονται στοὺς ὄχυρους πύργους τῶν¹⁴⁹. Συνέλαβε τὸν ληστὴ Β. Ν. Ξηροβάσιλα καί, ἐπειδὴ δραπετεύσε, γιὰ νὰ τὸν ἐξαναγκάσῃ νὰ παραδοθῇ, ἔκαψε τὸ σπίτι του, δήμευσε τὴν περιουσία του καὶ φυλάκισε τὸν πατέρα του¹⁵⁰. Στὸν Κυβερνήτη πρότεινε νὰ ληφθοῦν ἔκτακτα μέτρα στὴ Μάνη, ὥστε νὰ τιμωροῦνται ἐπὶ τόπου τὰ ἀδικήματα¹⁵¹. Θεωροῦσε, ἐπίσης, ὡς ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιὰ τὴν εἰρήνευση τῆς ἐπαρχίας τὴν ἀπομάκρυνση τῶν ἰσχυρῶν οἰκογενειῶν. Ἐπίμονος ἦταν στὴν προτροπὴ του νὰ τιμωρηθοῦν οἱ ὑπόδικοι Μαυρομιχαλαῖοι, γιατί μόνο τότε θὰ ἡσύχαζαν οἱ ὁπαδοὶ τους καὶ θὰ ἐνθαρρύνονταν οἱ «καλοὶ» πολῖτες¹⁵². Ὁ Κυβερνήτης ἀρνήθηκε νὰ στείλῃ κανόνια στὸν Ἰάκ. Κορνήλιο καὶ δὲν ἐνέκρινε τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου ἀκόμα καὶ στὴν περίπτωσι ληστών. Ὅπως χαρακτηριστικὰ ἀνέφερε, «δὲν εἶναι

146. Κυβερνήτης πρὸς Ἐπιτρ. Οἰκονομίας, ἀρ. 1691, 16 Ὀκτ. 1830, σχ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 254. Κατὰ τὴν πληροφορίαν τοῦ [Ἰω. Φιλήμονα] (Ἐπιστολὴ τοῦ κυρίου Α. Θ. Δημητρίου πρὸς τὸν εἰς Τριέστιον Κύριον * * *, Ἐκ Πετσῶν, 15/27 Ὀκτωβρίου 1831, σ. 17) ὁ Κων/νος Μαυρομιχάλης ὀνομάσθηκε ὑπασπιστὴς τῆς Κυβερνήσεως, ἀλλὰ ἤθελε τὴν ἀρχηγία τοῦ Τυπικοῦ «μ' ὅλην τὴν ἀμάθειαν καὶ τὴν ἀγνοίαν του εἰς τὴν τακτικὴν».

147. Κων. Μαυρομιχάλης (Ναύπλιο) πρὸς Κυβερνήτη, 5 καὶ 28 Νοεμ. 1830, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 255 καὶ 256.

148. Ἰάκ. Κορνήλιος (Κοτρώνι) πρὸς Κυβερνήτη, 3 Νοεμ. 1830, πρωτ.: ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 220.

149. Ἰάκ. Κορνήλιος (Καλαμάτα) πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 157, 8 Σεπτ. 1830, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 251. Βλ. καὶ Ἰάκ. Κορνήλιος (Σκαρδαμούλα) πρὸς Κυβερνήτη, 26 Σεπτ. 1830, πρωτ., ἰδ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 242, ἀρ. 23.

150. Ἰάκ. Κορνήλιος πρὸς Κυβερνήτη, 11 Νοεμ. 1830, πρωτ., καὶ συνημμένα : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 255.

151. 14 Νοεμ. 1830, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 255.

152. Βλ. σημ. 148.

ἀληθινόν τὸ συμπέρασμα ὅτι αἱ αὐστηραὶ ποιναὶ ὀλιγοστεύουν τὰ ἐγκλήματα» καὶ τόνισε ὅτι «εἰς μόνην τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν ἀπόκειται νὰ ἐφαρμόζη τὰς ποινὰς κατὰ τὸν νόμον»¹⁵³. Ὁ Δ/τὴς προσπάθησε νὰ δικαιολογήσῃ τὰ αὐστηρὰ μέτρα πού ἔλαβε¹⁵⁴. Συγχρόνως φρόντισε νὰ σταλῇ ἀναφορά ὀρισμένων Μανιατῶν πρὸς τὴν Κυβέρνηση, μὲ τὴν ὁποία ἐκφράζονταν ἐπαινετικὰ γιὰ τὴ διοικητικὴ του δράση¹⁵⁵. Δὲν τοῦ ἔλειψαν καὶ οἱ ἐπιτυχίες : ὁ Χρηστέας παρέδωσε τοὺς πύργους του καὶ ἐκεῖ, καθὼς καὶ σὲ ἄλλα ὀχυρὰ σημεῖα τῆς περιοχῆς, ἐγκατέστησε στρατιῶτες. Ἔτσι οἱ ἐπαρχίες Ζυγοῦ καὶ Μηλέας βρέθηκαν κάτω ἀπὸ κυβερνητικὸ ἔλεγχον. Ὁ Ἰάκ. Κορνῆλιος ἐνθαρρύνθηκε καὶ πίστεψε ὅτι δὲν θὰ ἦταν δύσκολο νὰ ἐφαρμόσῃ τὰ ἴδια μέτρα καὶ στὴ Μέσα Μάνη, ὅταν, συνεχίζοντας τὴν περιοδεία του, θὰ ἔφθανε ἐκεῖ. Χρειαζόταν μόνο χρήματα, μὲ τὰ ὁποία θὰ μποροῦσε νὰ πείσῃ τοὺς ἰσχυρότερους καπεταναίους νὰ τοῦ παραδώσουν τοὺς πύργους των καὶ συγχρόνως νὰ περιθάλψῃ τοὺς φτωχότερους ἀπὸ τοὺς πιστοὺς στὴν Κυβέρνηση Μανιάτες¹⁵⁶.

Οἱ ἀντικυβερνητικοὶ Μανιάτες ἐκμεταλλεύτηκαν ἐπιδέξια τὰ αὐστηρὰ μέτρα τοῦ Δ/τῆ τῆς Σπάρτης, καθὼς καὶ τὴν ἐκτέλεση ἑνὸς συμπατριώτη τους, πού εἶχε καταδικαστῇ σὲ θάνατο ἀπὸ τὸ δικαστήριον τῆς Καλαμάτας, γιὰ νὰ ἐμφανίσουν ὡς ἐκδικητικοὺς καὶ τυραννικοὺς τοὺς στόχους τῆς Κυβερνήσεως¹⁵⁷. Συγχρόνως διέδωσαν ὅτι ὁ Δ/τὴς εἶχε μυστικὰς ὁδηγίες νὰ εἰσπράξῃ τὸ δέκατο ἀπὸ τὶς προσόδους τῆς ἐπαρχίας καὶ νὰ στρατολογήσῃ μὲ τὴ βία Μανιάτες γιὰ τὸν τακτικὸ στρατό¹⁵⁸. Ἄλλοι ἐνθάρρυναν τοὺς

153. Κυβερνήτης πρὸς Ἰάκ. Κορνῆλιο, ἀρ. 2716, 21 Νοεμ. 1830, σχ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

154. Ἰάκ. Κορνῆλιος πρὸς Κυβερνήτη, 27 Νοεμ. 1830, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

155. Κάτοικοι τῶν ἐπαρχιῶν Ἀνδρούβιστας, Σταυροπηγίου καὶ Ζυγοῦ πρὸς Κυβερνήτη, 29 Νοεμ. 1830, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

156. Ἰάκ. Κορνῆλιος (Κουτήφαρι) πρὸς Κυβερνήτη, 17 Νοεμ. 1830, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 242, ἀρ. 10α. Ὁ Κυβερνήτης, ἀντίθετα, ἔβλεπε ἐπικίνδυνη τὴ βιαστικὴ χορήγηση μισθῶν στοὺς Μανιάτες, γιὰτὶ «πιθανὸν νὰ ἐμβῇ εἰς τὸν νοῦν τοῦ λαοῦ ἡ ἰδέα ὅτι, διὰ τὴν ἀπολαύσιν μισθῶν πολίτης τις, εἶναι ἀρκετὸν νὰ ταραξῇ τὴν κοινὴν ἡσυχίαν ἢ νὰ δεῖξῃ ὅτι εἶναι ἄξιος νὰ κάμῃ τοῦτο» (πρὸς Ἰάκ. Κορνῆλιο, 24 Νοεμ. 1830, πρωτ. : ΑΙΕΕ, ἀρ. 2291).

157. Γιὰ τὴν ἐντύπωση πού προκάλεσε στοὺς Μανιάτες ἡ ἐκτέλεση στὴν Καλαμάτα τοῦ Δημ. Κασιμάκου, ὁ ὁποῖος κρίθηκε ἔνοχος ληστείας μετὰ φόνου, βλ. Δημ. Ταγκόπουλος (Δ/τὴς Καλαμάτας καὶ Νησίου) πρὸς Γραμμ. Δ/σύνης, ἀρ. 873, 18 Νοεμ. 1830, πρωτ. : ΓΑΚ, Γραμμ. Δικαίου, φάκ. 86. Βλ. καὶ Ν. Σηλιάδης πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια, 5 Ἰαν. 1831, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 11, ἀρ. 2.

158. Ἰάκ. Κορνῆλιος (Σκαρδαμούλα) πρὸς Κυβερνήτη, 26 Σεπτ. 1830, πρωτ., ἰδ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 242, ἀρ. 23. Βλ. καὶ Ἰω. Κρανίδης πρὸς Ν. Μπούκουρα (Δ/τὴ Λακεδαιμόνος κλπ.), 2 Ἰαν. 1831, ἀντ., συνημμένο στοδ ὑπ' ἀρ. 2357 τῆς 12 Ἰαν. 1831 : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 259.

όπαδούς των λέγοντας ότι σύντομα θα έλθῃ ὁ Πετρόμπεης ὡς Δ/τῆς τῆς Μάνης¹⁵⁹. Στὸν ‘Ιάκ. Κορνῆλιο ἐφθασε καὶ ἡ φήμῃ ὅτι οἱ Μαυρομιχαλαῖοι δὲν τὸν «δέχονταν» στὸ Λιμένι καὶ γι’ αὐτὸ ἀποφάσισε νὰ μεταβῇ ἐκεῖ, γιὰ νὰ ἀποδείξῃ ψευδῆ ὅσα διαδίδονταν¹⁶⁰. Ἔτσι, γιὰ νὰ προστατέψῃ ὁ Δ/τῆς τῆς Σπάρτης τὴν ὑπόληψιν τοῦ ἀξιώματός του, ἀνέλαβε μιὰ ἐπιχείρηση γιὰ τὴν ὁποία δὲν διέθετε τίς ἀπαιτούμενες δυνάμεις, ὥστε νὰ ἐπιβάλῃ, σὲ περίπτωσιν ἀπειθείας, διὰ τῆς βίας τὴ θέλησιν τῆς Κυβερνήσεως. Ἡ τελευταία, μὲ τὴ βιαστικὴ ἐνέργεια τοῦ διοικητικοῦ τοῦ ὄργανου, σὺρθηκε σὲ μιὰ ἀναμέτρηση μὲ τοὺς ἀντιπάλους τῆς στὴν πιὸ ἀκατάλληλῃ γι’ αὐτὴν περίοδον.

‘Ο ‘Ιάκ. Κορνῆλιος ἐγένε δεχτὸς (μέσα Δεκ. 1830) στὸ Λιμένι μὲ φανερὴ ψυχρότητα. Μαζί του εἶχε 2 ἐθνικὰ πλοῖα καὶ 110 περίπου ἄνδρες, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους βρίσκονταν καὶ προσωπικοὶ ἐχθροὶ τῶν Μαυρομιχαλαίων. Στὰ σπίτια τῶν τελευταίων παρατηρήθηκε συρροὴ ὀπλοφόρων. ‘Ο Ἀναστάσιος Μαυρομιχάλης, ὁ ὁποῖος φοβόταν μήπως ὁ Δ/τῆς πιάσῃ τοὺς πύργους τῆς οἰκογένειάς του καὶ συλλάβῃ τὸν ἴδιον, ποὺ δικαζόταν τότε στὸ Πρωτ. Δικαστήριον Δυτ. Σποράδων, δὲν φάνηκε διατεθειμένος νὰ ὑποκύψῃ. Μὲ βάση, ὅπως εἶναι πιθανόν, ὁδηγίης τοῦ Πετρόμπεη, καλοῦσε τοὺς Μανιάτες νὰ «κάμουν πατρίδα» καὶ νὰ ἐλευθερώσουν τὴ Μάνη. Τόνιζε ὅτι ἡ Κυβέρνησις μὲ ὄργανον τὸν Δ/τὴ ἤθελε νὰ ὑποδουλώσῃ τοὺς Μανιάτες καὶ νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ πληρώνουν δέκατο. Καὶ γιὰ νὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς ὀπαδούς του, ἀνέφερε τὴν ἐπανάστασιν τῶν Πολωνῶν ἐναντίον τῶν Ρώσων, τῶν Ἰταλῶν κατὰ τῆς Αὐστρίας, τοὺς ἀγῶνες τῶν Ἰσπανῶν καὶ Πορτογάλων γιὰ τὴν ἐλευθερίαν τους, τὸν ἐπικείμενον εὐρωπαϊκὸν πόλεμον κλπ. Προσπαθοῦσε δηλ. νὰ ἐντάξῃ τὸ κίνημά του μέσα στὴ γενικότερην ἀπελευθερωτικὴ προσπάθειαν τῶν καταπιεζόμενων λαῶν τῆς Εὐρώπης. Ἡ ἐντασις δὲν ἄργησε νὰ κορυφωθῇ. Ἀρχισε μὲ ἀνταλλαγὴν ἐπιστολῶν ἀνάμεσα στὰ δύο μέρη καὶ κινδύνευε νὰ καταλήξῃ σὲ ἀνοιχτὴ σύγκρουσιν τῶν ἀντικυβερνητικῶν μὲ τοὺς στρατιῶτας τῆς φρουρᾶς τοῦ Δ/τῆ. ‘Ο Ἀναστ. Μαυρομιχάλης μάλιστα, συνοδευόμενος ἀπὸ πολλοὺς ὀπλοφόρους, παρουσιάστηκε στὸν ‘Ιάκ. Κορνῆλιο καὶ παραπονέθηκε γιὰ τὴν ὑποστήριξιν ποὺ ἔδινε ἡ Κυβέρνησις στοὺς ἀντιπάλους του. Στὸ τέλος πλῆθος Μανιατῶν, μὲ ἐπικεφαλῆς ἕνα ἐπίσκοπον καὶ ἄλλους ἱερεῖς, συγκεντρώθηκαν μπροστὰ ἀπὸ τὸ κατάλυμα τοῦ Δ/τῆ καὶ ἀπαίτησαν τὴν ἀναχώρησίν του γιὰ τὸ Μαραθονήσι, ἐνῶ παράλληλα ἔστειλαν ἀναφορὰ στὴν Κυβέρνησιν ζητώντας τὴν ἀντικατάστασίν του. ‘Ο ‘Ιάκ. Κορνῆλιος, προσπαθώντας νὰ διασώσῃ τὸ κύρος του, ἀρνή-

159. ‘Ιάκ. Κορνῆλιος πρὸς Κυβερνήτην, 27 Νοεμ. 1830, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

160. ‘Ιάκ. Κορνῆλιος πρὸς Κυβερνήτην, 12 Δεκ. 1830, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 258.

θηκε να υποκύψει. Ἀμέσως ἔγραψε στὸν Κυβερνήτη προτείνοντας τὴ χρησιμοποίηση βίας, τὴν ἀπομάκρυνση ὅλων τῶν Μαυρομιχαλαίων, τὴν παράδοση τῶν πύργων τοὺς στὴν Κυβέρνηση καὶ τὴν ἐγκατάσταση τοῦ διοικητηρίου στοὺς Λιμενί¹⁶¹.

Μὲ ἰδιαίτερη ἀνησυχία πληροφορήθηκε ἡ Κυβέρνηση τὰ γεγονότα τοῦ Λιμενιοῦ. Ὁ Ἰω. Καποδίστριας ἔλειπε στὸν Πόρο¹⁶² καί, πρὶν φθάσουν οἱ ὁδηγίες του, ὁ ἀδελφός του Αὐγουστίνος ἀσχολήθηκε μὲ τὴν ὑπόθεση. Ὅρισμένες ἐνδείξεις ἐνισχύουν τὴν ἄποψη ὅτι μὲ τὴ συγκατάθεση ἢ ἔστω τὴν ἀνοχή τοῦ τελευταίου κατέβηκε στὴ Μάνη ὁ Κων. Μαυρομιχάλης ὡς «συμβιβαστής»¹⁶³. Ἦλθε σὲ ἐπαφὴ (τέλη Δεκ. 1830/ἀρχὲς Ἰαν. 1831) μὲ τὸν Ἰάκ. Κορνήλιο καὶ προσφέρθηκε νὰ μεσολαβήσει, ὥστε νὰ ἀποτραπῇ ἡ σύγκρουση. Ἡ αἰσιοδοξία ποὺ ἐπικράτησε τὶς πρώτες ἡμέρες¹⁶⁴ διαλύθηκε, ὅταν ὁ Κων. Μαυρομιχάλης δήλωσε ὅτι δὲν μποροῦσε νὰ διασκορπίσει τοὺς συγκεντρωμένους συμπατριῶτες του, παρὰ μόνο ἂν ὁ

161. Ἰάκ. Κορνήλιος πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 844 τῆς 21 Δεκ. 1830, ἀρ. 908 τῆς 23 Δεκ. 1830 καὶ ἀρ. 921 τῆς 26 Δεκ. 1830, πρωτ., καὶ συνημμένα : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 258. Βλ. αὐτόθι καὶ τὴν ἀναφορὰ τῶν κατοίκων τῆς ἐπαρχίας Μαινης πρὸς τὸν Κυβερνήτη, 21 Δεκ. 1830, πρωτ. Βλ. καὶ τὰ συνημμένα ἔγγραφα στὴν ὑπ' ἀρ. 1022 (22 Ἰαν. 1831) ἀναφορὰ τοῦ Δ/τῆ τῆς Σπάρτης : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260. Γενικὲς πληροφορίες γιὰ τὴ στάση στοὺς Λιμενί βλ. στὴν ἐκθεση τοῦ Μ. Σικελιανοῦ, Γραμματέα τῆς Δικαιοσύνης, πρὸς τὴν Ε' Ἐθνικὴ Συνέλευση [7 Ἰαν. 1832] : Ἀρχεῖον Κοινότητος Ὑδρας, τόμ. ΙΕ' (Πειραιεὺς 1931), σ. 500. Πρβλ. μὲ προσοχὴ ὅσα ἀναφέρει ὁ P e l l i o n, ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 242-243. Ὁ Ἰάκ. Κορνήλιος δὲν ἐδείξε σύνεση, ὅταν μεταβαίνοντας στοὺς Λιμενί περιέλαβε στὴ φρουρά του Μανιάτες ποὺ ἦταν ἐχθροὶ τῶν Μαυρομιχαλαίων. Βλ. Νικ. Κασομούλη, Ἐνθυμήματα Στρατιωτικά, τόμ. Γ', σσ. 348-349, σημ. 4. Γιὰ τὶς προγενέστερες σχέσεις μεταξὺ Κορνηλίων καὶ Μαυρομιχαλαίων βλ. Σταύρου Σκοπετέα, «Οἱ Κορνήλιοι τοῦ Εἰκοσιένα», περ. Ἡώς, ἀρ. 44 (Μάρτιος 1961) 21-23· ἀρ. 45 (Ἀπρίλιος 1961) 49-50· ἀρ. 46 (Μάιος 1961) 68-69· ἀρ. 48-49 (Ἰούλιος-Αὐγустος 1961) 100-101. Βλ. καὶ Δ. Β. Βαγιακάκου, Ὁ Ἰμβραήμ ἐναντίον τῆς Μάνης, σσ. 63-64, σημ. 30. Οἱ Μαυρομιχαλαῖοι, ὅπως ἀναφέρει ὁ Κασομούλης (ἐνθ' ἄνωτ., σ. 361), δὲν ἀνέχονταν νὰ τοὺς καταδιώκῃ ὁ Ἰάκ. Κορνήλιος, ποὺ στὴν Ἐπανάσταση ὑπηρέτησε κάτω ἀπὸ τὶς διαταγὲς τοὺς.

162. Εἶχε μεταβῇ ἐκεῖ γιὰ νὰ διαπραγματευθῇ μὲ τὸν ἀντιπρόσωπο τῆς Πύλης καὶ τοὺς Ἀντιπρέσβεις τῶν Συμμ. Δυνάμεων τὴν ἐκκένωση τῆς Ἀττικῆς καὶ Εὐβοίας ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

163. Γραμμ. Ἐπικρατείας πρὸς Δ/τῆ Σπάρτης, ἀρ. 4297, 3 Ἰαν. 1831, σχ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 259. Βλ. καὶ Ἰάκ. Κορνήλιος (Λιμενί) πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια, 3 Ἰαν. 1831, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 578 : «Ἐχω τὴν τιμὴν ν' ἀπαντήσω τὴν ἀπὸ 26 τοῦ ἡδὴ πνεύσαντος ἑκλαμπροῦ ἐπιστολὴν σας, ἐγχειρισθεῖσαν μοι παρὰ τοῦ κυρίου Κωνσταντίνου Μαυρομιχάλη τὴν 2 τοῦ ἀρξαμένου».

164. Αὐτόθι.

Δ/τῆς μετέβαινε σὲ ἄλλο μέρος τῆς Μάνης, ὅπου καὶ ὁ ἴδιος ἦταν πρόθυμος νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ. Ζήτησε ἐπίσης νὰ χαλάσῃ ὁ Δ/τῆς τὰ ταμπούρια τοῦ καὶ νὰ ἀπολύσῃ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς φρουρᾶς τοῦ¹⁶⁵. ‘Ο ‘Ιάκ. Κορνῆλιος ὅμως ἐπέμεινε στὸ αἶτημά του νὰ διαλυθοῦν οἱ ὁπαδοὶ τῶν Μαυρομιχαλαίων, ἐνῶ μὲ ἀγωνία περίμενε τὶς διαταγὲς τῆς Κυβερνήσεως γιὰ νὰ ἀναλάβῃ δράσῃ. Οἱ μικροσυμπλοκὲς συνεχίστηκαν. Οἱ κάτοικοι τοῦ Λιμενιοῦ ἔκοψαν τὰ παλαμάρια τῶν ἐθνικῶν πλοίων, ποὺ φαίνεται ὅτι μὲ ἐντολὴ τοῦ ‘Ιάκ. Κορνῆλιου τοὺς κανονιοβολοῦσαν, καὶ κάλεσαν τοὺς πλοιάρχους νὰ πλεύσουν στὸ ‘Αλμυρὸ, γιατί ὁ Δ/τῆς μὲ τὴν ἐπιμονή του θὰ προκαλοῦσε ἐμφύλια σύγκρουση¹⁶⁶.

Στὸ Ναύπλιο, στὸ μεταξύ, δὲν παρατηρήθηκε ὁμοφωνία στὴν ἀντιμετώπιση τῆς κρίσεως. ‘Ο Αὐγουστίνος Καποδίστριας εἶχε ἀμφιβολίες ἂν πράγματι ὁ Δ/τῆς τῆς Σπάρτης χειρίστηκε τὸ ὅλο θέμα μὲ τὴν προσοχὴ ποὺ ἔπρεπε. Ἀντίθετα ὁ Ν. Σπηλιάδης, Γραμματέας τῆς Ἐπικρατείας, ὑπερασπίστηκε τὸν ‘Ιάκ. Κορνῆλιο, τονίζοντας ὅτι ὁ τελευταῖος δὲν πῆγε στὸ Λιμένι γιὰ νὰ συλλάβῃ τὸν Ἀναστάσιο Μαυρομιχάλη, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς σταθμοὺς τῆς περιοδείας του. Ἦταν πεπεισμένος ὅτι ὁ Ἀναστάσιος ἐνήργησε μὲ ὁδηγίες ποὺ ἔστειλαν οἱ συγγενεῖς του ἀπὸ τὸ Ναύπλιο¹⁶⁷. ‘Ο Κυβερνήτης, ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ἔτσι ὅπως ἤλθαν τὰ πράγματα δὲν μπορούσε νὰ ἀφήσῃ ἀβοήθητο τὸν ἀντιπρόσωπό του στὴ Μάνη. Τὸν διέταξε νὰ παραμείνῃ στὸ Λιμένι, ἐωσότου φανῇ ἂν ἔφερε ἀποτέλεσμα ἡ μετάβαση ἐκεῖ τοῦ Κων. Μαυρομιχάλη¹⁶⁸. Συγχρόνως προσκάλεσε τὸν Τζαν. Γρηγοράκη νὰ ἀσκήσῃ κι αὐτὸς τὴν ἐπιρροή του γιὰ τὴν ἐπίτευξη συνδιαλλαγῆς. Ἔδωσε ἐπίσης ἐντολὴ νὰ προτρέψουν ἐντονα τὸν Πετρόμπεη νὰ ἀναιρέσῃ ὅσα διέδιδαν οἱ συγγενεῖς του ὅτι τοὺς συμβούλευε καὶ νὰ τοὺς καλέσῃ ὅλους στὸ Ναύπλιο. ‘Ο Πετρόμπεης ἔλαβε καὶ τὴν προειδοποίησις ὅτι αὐτὴ ἦταν ἡ τελευταία «συγκατάβασις» τῆς Κυβερνήσεως πρὸς αὐτὸν

165. Βλ. τὶς ἐπιστολὰς ποὺ ἀντάλλαξαν ὁ ‘Ιάκ. Κορνῆλιος μὲ τὸν Κων/νο Μαυρομιχάλη, 30 Δεκ. 1830, 1 καὶ 2 ‘Ιαν. 1831, ἀντ., συνημμένες στὸ ὑπ’ ἀρ. 400 τῆς 4 ‘Ιαν. 1831 : ΓΑΚ, Ἔκτ. Ἐπίτροποι, φάκ. 95.

166. Νικ. Δέμης (Λιμένι) πρὸς ‘Ιάκ. Κορνῆλιο, 7 ‘Ιαν. 1831, ἀντ.· Δ. Φωκᾶς (Λιμένι) πρὸς ‘Ιάκ. Κορνῆλιο, ἀρ. 14, 10 ‘Ιαν. 1831, ἀντ.· «Πληρεξούσιοι τοῦ ἐνταῦθα λαοῦ συναχθέντος τῆς Σπάρτης» (Λιμένι) πρὸς «τοὺς γενναιοτάτους πλοιάρχους τῶν ἐνταῦθα ἐθνικῶν πλοίων», 10 ‘Ιαν. 1831, ἀντ., συνημμένα στὸ ὑπ’ ἀρ. 400 τῆς 4 ‘Ιαν. 1831 : ΓΑΚ, Ἔκτ. Ἐπίτροποι, φάκ. 95. Βλ. μὲ προσοχὴ καὶ τὶς πληροφορίες τοῦ K. M e n d e l s s o h n - B a r t h o l d y, Ἱστορία, μετάφρ., τόμ. Β’, σσ. 382 - 383.

167. Ν. Σπηλιάδης (Ναύπλιο) πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια, 5 ‘Ιαν. 1831, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 11, ἀρ. 2.

168. Κυβερνήτης (Αἴγινα) πρὸς ‘Ιάκ. Κορνῆλιο, ἀρ. 2913, 5 ‘Ιαν. 1831, σχ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 259,

καὶ τὰ μέλη τῆς οἰκογένειάς του¹⁶⁹. Ἡ σύγκυση πάντως γύρο ἀπὸ τὶς προθέσεις τῶν Μαυρομιχαλαίων ἄρχισε νὰ ξεκαθαρίζεται μόνο ὅταν ὁ Πετρόμπεης καὶ ὁ ἀνιψιὸς του Κατσάκος ἐφυγαν κρυφὰ γιὰ τὴν Μάνη.

Στις 8 Δεκ. 1830 ὁ Πετρόμπεης εἶχε ζητήσῃ ἀπὸ τὸν Κυβερνήτη ἄδεια γιὰ νὰ μεταβῇ στὴ Μάνη. Ἦθελε νὰ δῇ, ὅπως εἶπε, τὴν οἰκογένειά του ποὺ ὑπέφερε. Ὑποσχέθηκε ὅτι κατὰ τὴν ἀπουσία του θὰ φύλαγε «τὰ καθεστῶτα» καὶ τὶς κυβερνητικὰς διαταγὰς «ὡς κόρη» ὀφθαλμοῦ¹⁷⁰. Φαίνεται ὅτι δὲν ἔγινε δεχτὸ τὸ αἴτημά του, γιατί δυὸ μέρες ἀργότερα (10 Δεκ. 1830) ζητοῦσε ἐπίμονα νὰ συναντήσῃ τὸν Κυβερνήτη¹⁷¹. Νέα σιωπὴ τοῦ Ἰω. Καποδίστρια, ἐνῶ ἡ ἀγωνία τοῦ Πετρόμπεη αὐξανόταν, καθὼς ἐφθάναν οἱ πληροφορίες ὅτι ὁ Δ/τῆς τῆς Σπάρτης μετέβαινε στὸ Λιμένι ἔχοντας στὴ φρουρά του μερικοὺς ἀπὸ τοὺς ἄσπονδους ἐχθροὺς τῶν Μαυρομιχαλαίων¹⁷². Ὁ Πετρόμπεης στὶς 28 Δεκ. 1830 χρησιμοποίησε σκληρὴ γλώσσα, ὅταν γράφοντας στὸν Αὐγ. Καποδίστρια ζήτησε : νὰ ἐλευθερωθῇ ὁ Κατσάκος, γιατί, ὅπως ἰσχυρίστηκε, ἡ ὑπόθεσή του ἦταν δεδικασμένη· νὰ πάψῃ ἡ στρατιωτικὴ ἐπιτήρηση τοῦ γιοῦ του Γεωργίου· νὰ ἀπολυθῇ ἀπὸ τὶς Σπέτσες ὁ Κατσης· νὰ τοὺς δοθοῦν γρήγορα χρήματα¹⁷³. Δὲν ἔλαβε οὔτε ἀπάντησιν. Ἀντίθετα στὶς 7 Ἰαν. 1831 ὁ Πιερράκος ἀπήγγειλε στὸ δικαστήριον τοῦ Ἄργους σύνολο ἀπὸ κατηγορίες ἐναντίον τοῦ Γεωργίου Μαυρομιχάλη καὶ τοῦ Κατσάκου¹⁷⁴. Τὴν ἴδια ἀκριβῶς ἡμέρα, τὸ ἀπόγευμα, ὁ Πετρόμπεης ἐπι-

169. Κυβερνήτης (Αἴγινα) πρὸς Γραμματέα τῆς Ἐπικρατείας, 5 Ἰαν. 1831 : Ἰω. Καποδίστρια, Ἐπιστολές, μετάφρ., τόμ. Δ', σσ. 145 - 146.

170. Π. Μαυρομιχάλης (Ναύπλιο) πρὸς Κυβερνήτη, 8 Δεκ. 1830, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 257.

171. Π. Μαυρομιχάλης (Ναύπλιο) πρὸς Κυβερνήτη, 10 Δεκ. 1830, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 257.

172. Βλ. παραπάνω, σ. 37.

173. Π. Μαυρομιχάλης (Ἄργος) πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια, 28 Δεκ. 1830, πρωτ. : Ἄρχ. Καποδ., φάκ. 7, ἀρ. 1 (βλ. παράρτημα ἀρ. 19). Δὲν ἀνακάλυψα στοιχεῖα ποὺ νὰ ἀποδεικνύουν σωστῇ τὴν ἄποψιν τοῦ Πετρόμπεη ὅτι ἡ ὑπόθεσις τῆς ἀπόπειρας φόνου κατὰ τοῦ Πιερράκου ἦταν δεδικασμένη τὸν Δεκ. 1830. Ἐκτὸς ἂν ἐννοοῦσε τὴ μανιάτικη συμφωνία ποὺ ὑπογράφηκε ἀπὸ τὰ ἀντίπαλα μέρη λίγο μετὰ τὴν ἀπόπειρα. Βλ. παραπάνω, σ. 11.

174. Νικ. Πιέρρου Μαυρομιχάλης (Ἄργος) πρὸς Πρωτόκλητο Δικαστήριον Ἄργους καὶ Ναυπλίου, 7 Ἰαν. 1831, ἀντ., συνημμένο στὸ ὑπ' ἀρ. 2445 τῆς 29 Μαΐου 1831, τὸ ὁποῖο συνημμένο στὸ ὑπ' ἀρ. 2490 τῆς 2 Ἰουν. 1831 : ΓΑΚ, Γραμμ. Δικαίου, φάκ. 103. Οἱ κατηγορίες ποὺ διατυπώθηκαν ἦταν : 1) «ἐγκλημα προμελετισμένης δολοφονίας»· 2) «ἐσχάτη προδοσία»· 3) «σφετερισμὸς δημοσίου ἐξουσίας»· 4) «ἐμπαθὲς βιαιὰ παρθενοφθορία»· 5) «προσπάθεια δολερᾶς φαρμακεύσεως καὶ προσπάθεια ἐμπρησμοῦ»· 6) «γύνωσις τοῦ μοναστηρίου τοῦ Ἁγίου Φιλίππου». Βλ. καὶ ἔνταλμα ὑπ' ἀρ. 2445 (27 Μαΐου 1831) τοῦ παραπάνω δικαστηρίου : «Γεν. Ἐφημερίς», ἀρ. 48 (27 Ἰουν. 1831), σ. 280.

βιβάστηκε στο πλοῖο τοῦ Ἑγγλ. φιλέλληνα Th. Gordon καὶ ἀναχώρησε γιὰ τὸ Λιμένι. Πίσω του ἄφησε ἐπιστολὴ γιὰ τὸν Κυβερνήτη. Σ’ αὐτὴν τόνιζε ὅτι ἡ οἰκογένειά του ὄχι μόνο πεινοῦσε ἀλλὰ δὲν βρισκόταν οὔτε σὲ ἀσφάλεια. Ἰδιαίτερα ἀναφέρθηκε στὸν Ν. Βοῖδῆ, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ ἀποδείχθηκε ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου ὅτι ἦταν ἀρχηγὸς συνωμοσίας ἐναντίον τῶν Μαυρομιχαλαίων, παρόλα αὐτὰ ἡ Κυβέρνηση τὸν ἀντάμειψε μὲ «τριπλᾶ ὑποουγγήματα». Τέλειωνε τὸ γράμμα του μὲ τὴν ἐξῆς φράση: «... σ’ ἀφίνω κριτὴν τῆς συνειδήσεώς σου καὶ κριτὴν τῶν ἱστοριῶν, διὰ νὰ κρίνουν τὰς πράξεις τῆς ἐξοχότητός σου καὶ τὰς ἐδικάς μου»¹⁷⁵. Ὁ Πετρόμπεης ἔστειλε ἐπιστολὴ, προφανῶς ἀντικυβερνητικὴ, καὶ πρὸς τὸν Γάλλο βασιλιὰ Λουδοβίκο Φίλιππο¹⁷⁶. Στις 7 ‘Ιαν. 1831 δραπετεύσε ἀπὸ τὸ Ἑγγλ. καὶ ὁ Κατσάκος¹⁷⁷.

Ἄν καὶ θὰ μπορούσε νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι ἡ φυγὴ τοῦ Πετρόμπεη ἦταν πράξις ἀπελπισίας, πολλὰς ἐνδείξεις πείθουν ὅτι δὲν ἦταν μεμονωμένη ἐνέργεια. Ἡ ἀντιπολίτευση ἐναντίον τοῦ ‘Ιω. Καποδίστρια εἶχε ἀρχίσει νὰ ὀργανώνεται ὕστερα ἀπὸ τὴν Ἰουλιανὴ Ἐπανάσταση στὸ Παρίσι καὶ τὶς ἐξεγέρσεις ποὺ αὐτὴ προκάλεσε στὴν Πολωνία, Ἰταλία, Ἰσπανία καὶ ἀλλοῦ. Ὁ ἐπαναστατικὸς ἄνεμος ἐπηρέασε καὶ τοὺς Ἕλληνες, ἀλλὰ τὸ αἷτημα γιὰ πολιτικὲς ἐλευθερίες μπόρεσε, ὅπως στὴν περίπτωσιν τῶν Μαυρομιχαλαίων, νὰ καλύψῃ καὶ ἄλλα κίνητρα. Ἦδη οἱ ἀντιπολιτευόμενοι εἶχαν καὶ πάλι δοκιμάσει τὸ καποδιστριακὸ καθεστὼς μὲ τὴν προσπάθεια τοῦ

175. Π. Μαυρομιχάλης (Ναύπλιο) πρὸς Κυβερνήτη, 6 ‘Ιαν. 1831: Ἡλῖα Παπαθανασοπούλου, «Οἱ Μαυρομιχαλαῖοι καὶ ὁ Καποδίστριας», περ. *Λακωνικά*, ἔτος Θ’, τεύχ. 53 (Σεπτ. - Ὀκτ. 1972), σσ. 172 - 174. Τὸ ἔγγραφο αὐτό, ἀλλὰ μὲ χρονολογία 8 ‘Ιαν. 1831, βλ. στὰ ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 91. Βλ. καὶ β’ κατὰθεση Π. Μαυρομιχάλη, 4 Φεβρ. 1831, πρωτ.: ΓΑΚ, Γραμμ. Δικαίου, φάκ. 94. Ὑστερα ἀπὸ ἄγρια καταδίωξη τῶν Μαυρομιχαλαίων ὁ Ν. Βοῖδῆς κατέφυγε στὸ Ναύπλιο (Μάρτιος 1830) καὶ πέτυχε νὰ διορισθῇ ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση ὑγειονομολιμενάρχης Νησίου. Ἀργότερα κατατάχθηκε, μὲ πρόταση τοῦ Ἀ. Μεταξᾶ, στὸ ταξιαρχικὸ σῶμα καὶ ὑπηρετήσε κοντὰ στὸν Δ/τὴ τῆς Σπάρτης Ἰάκ. Κορνῆλιο. Βλ. Ν. Βοῖδῆς Μαυρομιχάλης πρὸς Κυβερνήτη, 14 Μαρτ. 1830, πρωτ.: διάταγμα ἀρ. 952, 20 Μαρτ. 1830, σχ.: ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 234. Ἀ. Μεταξᾶς πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 442, 7 Σεπτ. 1830, πρωτ.: ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 251. Ἰάκ. Κορνῆλιος (Ἀλμυρό) πρὸς Γραμμ. Στρατ., ἀρ. 1181, 7 Φεβρ. 1831, πρωτ.: ΓΑΚ, Γραμμ. Στρατ., φάκ. 64. Βλ. καὶ παραπάνω, σημ. 73. Γιὰ τὴ φυγὴ καὶ σύλληψη τοῦ Πετρόμπεη βλ. καὶ K. Mendelsohn - Bartholdy, Ἱστορία, μετάφρ., τόμ. Β’, σσ. 383 - 385.

176. D. C. Fleming, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 353, σημ. 3.

177. Γραμμ. Ἐπικρατείας πρὸς Δ/τὴ Τριπόλεως καὶ Λεονταρίου, ἀρ. 4312, 8 ‘Ιαν. 1831, σχ.: ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 259. Ὁ Κατσάκος εἶχε προφυλακισθῇ ἀπὸ τὶς 21 Δεκ. 1830 γιὰ τὴν ἀπόπειρα κατὰ τοῦ Πιερράκου. Ὁ Γ. Μαυρομιχάλης πιάστηκε ὡς συνέννοχος, ἀλλὰ ἀπολύθηκε μὲ ἐγγύηση. Βλ. Ἀ. Μαυροκορδάτος (Ναύπλιο) πρὸς Γ. Κουντουριώτη, 23 Δεκ. 1830: Ἀρχεῖα Λαζάρου καὶ Γεωργίου Κουντουριώτου, τόμ. 10ος, Ἀθήνα 1969, σσ. 328 - 329.

Ἄν. Πολυζωΐδη νὰ ἐκδώσῃ φιλελεύθερη ἐφημερίδα, τὸν «Ἀπόλλωνα». Ἡ ἀστυνομία Ναυπλίου ἐπενέβη καὶ σταμάτησε τὴν ἐκδοσὴν¹⁷⁸. Εἶναι πολὺ πιθανὸ ὅτι ὀρισμένοι ἀντίπαλοι τοῦ Ἰω. Καποδίστρια ἐκμεταλλεύτηκαν τὸν πληγωμένο ἐγωισμό τῶν Μαυρομιχαλαίων, γιὰ νὰ τοὺς ὠθήσουν σὲ ἀντικυβερνητικὰ ἐνέργειες, ποὺ ὅπωςδήποτε θὰ μείωναν τὸ κύρος τοῦ Κυβερνήτη στὸ ἐσωτερικὸ καὶ ἐξωτερικόν. Ὁ φόβος τοῦ Πετρόμπεη μήπως συντριβῇ ἢ ἐπιρροὴ τῆς οἰκογένειάς του στὴ Μάνη, ἢ ἀγανάκτησή του γιὰ τὸν παραμερισμὸ τῶν συγγενῶν του καὶ γιὰ τὸ διασυρμὸ τῶν περισσοτέρων στὰ δικαστήρια, ἢ πεποιθήσῃ ποὺ τοῦ καλλιέργησαν ὅτι ἡ νέα κατάσταση πραγμάτων στὴν Εὐρώπῃ εὐνοοῦσε ἐπαναστατικὰς ἐνέργειες, τέλος ἴσως καὶ ἡ ὑπόσχεση ὅτι θὰ ὑπάρξουν καὶ ἄλλες ἐστίες ἀντιστάσεως, ἐξηγοῦν γιὰτὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Μαυρομιχαλαίων ἀποφάσισε νὰ ἔλθῃ σὲ φανερὴ σύγκρουση μὲ τὴν Κυβέρνηση. Δὲν εἶναι εὐκολο νὰ ἐξακριβωθῇ ἂν ξένος παράγοντας ἐπαιξε μεγάλον ἢ μικρὸν ρόλον στὸ νὰ πεισθῇ ὁ Πετρόμπεης νὰ ἀναλάβῃ δράσιν. Τὸ γεγονὸς πάντως ὅτι χρησιμοποιήθηκε τὸ πλοῖον τοῦ Th. Gordon ἦταν γιὰ τὸν Κυβερνήτη ἀρκετὸ γιὰ νὰ συνδέσῃ τὸν Ἀγγλὸ Ἀντιπρόσβην Dawkins καὶ τοὺς Ἀγγλοὺς φιλέλληνας στὴν Ἑλλάδα μὲ τὰ γεγονότα τῆς Μάνης¹⁷⁹. Ὁ Πετρόμπεης, λίγο πρὶν ἀναχωρήσῃ, προσπάθησε, χωρὶς ὅμως νὰ τὸ ἐπιτύχῃ, νὰ κερδίσῃ μὲ τὸ μέρος του τὸν Θ. Κολοκοτρώνη, στὸν ὁποῖον παρήγγειλε ὅτι «αὐτοὶ οἱ δύο, ἔχοντες καὶ τὸν Μιαοῦλιν, ἀποκατασταίνουν τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν δουλωμένην Ἑλλάδα»¹⁸⁰. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ σχέδιά του, φαίνεται πιθανὸ ὅτι, φθάνοντας στὸ Λιμένι, εἶχε σκοπὸ νὰ συγκεντρώσῃ γύρω του τοὺς πιστοὺς σ' αὐτὸν Μανιάτες καὶ μὲ τὴ δύναμιν ποὺ θὰ ἀποκοτούσε νὰ ἐξουδετερώσῃ τὶς ἐνέργειες τοῦ Δ/τῆ Ἰάκ. Κορνήλιου καὶ τῶν ἀντιπάλων του ὀπλαρχηγῶν, καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ στὴν Κυβέρνησιν τὰ αἰτήματά του. Ὑπάρχει ἡ πληροφορία ὅτι ὁ Πετρόμπεης σκόπευε νὰ ἰδρύσῃ στὸ Λιμένι τυπογραφεῖον, γιὰ νὰ καταγγεῖλῃ τὸ καποδιστριακὸ καθεστὼς ὡς αὐθαίρετον¹⁸¹.

178. Χ ρ. Κ. Λ ο ὑ κ ο υ, «Ἡ δίωξις τῆς ἐφημερίδας “Ὁ Ἀπόλλων”,», Ἑρμηνεία Θ' (1971), τεύχ. 53, σσ. 200 - 204.

179. Κυβερνήτης (Ναύπλιο) πρὸς πρίγκιπα Σουτσο (Παρίσι), 27 Ἰαν. 1831 : Ἰω. Κ α π ο δ ί σ τ ρ ι α, Ἐπιστολές, μετάφρ., τόμ. Δ', σ. 157. Ὁ Νικ. Κασομούλης (Ἐνθυμήματα Στρατιωτικά, τόμ. Γ', σ. 349, σημ. 1) κατονομάζει τὸν Gordon καὶ τὸν Dawkins ὡς ὑποκινητὰς τῶν Μαυρομιχαλαίων. Βλ. αὐτόθι σσ. 354-355, 360 - 361 πῶς δικαιολόγησαν οἱ Μαυρομιχαλαῖοι τὴ φυγὴν τοὺς ἀπὸ τὸ Ναύπλιο, καθὼς καὶ ποῖα ἐρμηνεία ἔδωσαν στὰ γεγονότα τοῦ Λιμενίου. Κατὰ τὸν Dawkins (Ἐπιτομὲς 20/15) ὁ Ἰω. Καποδίστριας ἀπέδιδε τὶς ταραχὰς τῆς Μάνης στὴν ἐπίδρασιν τῶν ἐπαναστατικῶν γεγονότων τῆς Γαλλίας.

180. Ν. Σπηλιόδης (Ναύπλιο) πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια, 8 Ἰαν. 1831, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 11, ἀρ. 3.

181. Δ έ σ π . Κ α τ η φ ό ρ η, «Ἐνέργειαι τοῦ Ἰωάννου Φιλίμονος γιὰ

‘Ο ‘Ιω. Καποδίστριας έσπευσε νά καταγγείλῃ μὲ ἐγκύκλιό του τὴ φυγὴ τῶν Μαυρομιχαλαίων. Φαινόταν ἀποφασισμένος νά μὴ χαριστῇ πιά σ’ αὐτὴ τὴν οἰκογένεια, ἰδιαίτερα τώρα ποὺ ἦταν βέβαιος ὅτι πίσω ἀπὸ τὶς ἐνέργειές της κρύβονταν σπουδαιότεροι ἀντίπαλοί του. Οἱ Διοικητὲς τῶν ἐπαρχιῶν πῆραν ὁδηγίες νά παρουσιάσουν στὸ λαὸ ὡς ἰδιοτελεῖς τὶς ἀντι-κυβερνητικὲς ἐνέργειες τῶν Μανιατῶν τοῦ Λιμενιοῦ καὶ ὡς ἀκλόνητη τὴν ἐπιθυμία τῶν Συμμ. Δυνάμεων νά διατηρηθῇ ἡ Κυβέρνηση Καποδίστρια¹⁸². Μ’ αὐτὸ τὸν τρόπο προετοιμαζόταν τὸ ἔδαφος γιὰ τὴν ὑπογραφὴ «αὐθόρμητων» ἀναφορῶν στὶς ὁποῖες θὰ καταδικάζονταν «μετ’ ἀγανακτήσεως» ὅσοι ἐπιχειροῦσαν νά διαταράξουν γιὰ «προσωπικὰ συμφέροντα» τὴν ἡσυχία τοῦ κράτους¹⁸³. Συγχρόνως, καὶ πρὶν ἀκόμη συλληφθῇ ὁ Πετρόμπεης, ἄρχισε, ὕστερα ἀπὸ πρόταση τῆς Γραμματείας Δικαιοσύνης¹⁸⁴, ἡ διαδικασία γιὰ τὴν παραπομπή του σὲ δίκη. ‘Ο ‘Ιω. Καποδίστριας τόνισε στὴ Γερουσία τὸ ἀμετανόητο τῶν Μαυρομιχαλαίων καὶ πόσο αὐτοὶ καταχράστηκαν τὴ μακροθυμία τῆς Κυβερνήσεως, καὶ ἀνέφερε ὅτι γιὰ τὴν οἰκογένεια αὐτὴ ξοδεύτηκαν συνολικὰ 120.000 φοῖνικες. Διόρισε στὴ συνέχεια ἐπιτροπὴ ἀπὸ δύο Γερουσιαστὲς καὶ τὸν Γραμματέα τῆς Δικαιοσύνης γιὰ νά κρίνουν ἂν ὑπῆρχε «ὅλη ἐγκληματικὴ» στὶς ἐνέργειες τοῦ Πετρόμπεη¹⁸⁵. ‘Η τριμελὴς

τὴν ἔκδοση φιλοκαποδιστριακῆς ἐφημερίδας», *Μνήμων* 2 (1972) 276 - 277. ‘Ο ‘Ιω. Φιλήμων (Ἐπιστολὴ τοῦ κυρίου Α. Θ. Δημητρίου ..., σ. 17) τονίζει ὅτι ὁ Πετρόμπεης παρακινήθηκε ἀπὸ τοὺς ἀντιπολιτευομένους τὸν Κυβερνήτη «νὰ μὴ γίνῃ ὁ ἔνοπλος κήρυξ μερικοῦ, ἀλλὰ γενικοῦ συμφέροντος».

182. Κυβερνήτης πρὸς Ἑκτ. Ἐπιτρόπους καὶ Δ/τὲς τῆς Πελοποννήσου, ἀρ. 2993, 18 Ἰαν. 1831 : «Γεν. Ἐφημερίς», ἀρ. 7 (28 Ἰαν. 1831), σ. 31. Φυγὰς ἦταν κατὰ τὴν κυβερνητικὴ ἐγκύκλιο καὶ ὁ Κων. Μαυρομιχάλης.

183. Κυβερνήτης πρὸς Ἰάκ. Κορνῆλιο, 27 Ἰαν. 1831, πρωτ., ἰδ. : ΑΙΕΕ, ἀρ. 2294. Πρβλ. Κυβερνήτης πρὸς Δ/τὴ Ἀνδρούσης κλπ., 26 Ἰαν. 1831, πρωτ. : ΑΙΕΕ, ἀρ. 91. Βλ. καὶ Νικ. Κασομούλη, Ἐνθυμήματα Στρατιωτικά, τόμ. Γ’, σ. 350, σημ. 3 τοῦ ἐκδότη.

184. Ἡ Γραμματεία Δικαιοσύνης θεωροῦσε τὸν Πετρόμπεη ἔνοχο ἐσχάτης προδοσίας. Βλ. ἀνυπόγραφο καὶ ἀχρονολόγητο ἔγγραφο στὰ ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 222.

185. Κυβερνήτης πρὸς Γερουσία, ἀρ. 3021, 21 Ἰαν. 1831, σχ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260. Οἱ Γερουσιαστὲς ποὺ διορίστηκαν στὴν τριμελὴ ἐπιτροπὴ ἦταν ὁ Π. Δ. Δημητρακόπουλος καὶ ὁ ‘Ιω. Κωλέττης. ‘Ο τελευταῖος «ἐξῆρθε ἀφ’ ἑαυτοῦ». Παραιτήθηκε καὶ ὁ Γ. Αἰνιάν ποὺ τοποθετήθηκε στὴ θέση τοῦ Κωλέττη. Τελικὰ διορίστηκε ὁ Α. Σ. Χαραλάμπης. Προσωρινὸς Γραμματέας τῆς Δικαιοσύνης ἦταν τότε ὁ Βιόρος Καποδίστριας, γιατί ὁ ‘Ιω. Γενατᾶς ἔλειπε μὲ ἄδεια στὴν Κέρκυρα. Βλ. ἀχρονολόγητο καὶ ἀνυπόγραφο ἔγγραφο στὰ ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 222, ὅπου καταχωρίζονται πληροφορίες σχετικὰ μὲ τὴ συγκρότηση ἐπιτροπῶν γιὰ τὴν παραπομπὴ σὲ δίκη τῶν Μαυρομιχαλαίων. Πρβλ. ἀχρονολόγητο καὶ ἀνυπόγραφο ἔγγραφο (ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 221 καὶ Γραμμ. Δικαίου, φάκ. 96) μὲ τίτλο : «Ὅσαι πράξεις ἔγιναν εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Πέτρου Μαυρομιχάλη».

ἐπιτροπή ἔδωσε καταφατική ἀπάντηση καὶ ἀπαρίθμησε τὰ «ἐγκλήματα» τῶν Μαυρομιχαλαίων¹⁸⁶. Ὑστερα ἀπὸ τὴ γνωμάτευση αὐτή, ὁ Πετρόμπεης παύθηκε ἀπὸ Γερουσιαστῆς¹⁸⁷, ἐνῶ παράλληλα συγκροτήθηκε πενταμελής γερουσιαστική ἐπιτροπή (ἐξαιρετικό δικαστήριο) γιὰ νὰ τὸν δικάσῃ¹⁸⁸. Ἡ ἴδια πενταμελής ἐπιτροπή ἀνέλαβε νὰ δικάσῃ καὶ τὸν Ἰωάννη, Κων/νο, Ἀναστάσιο κ. ἄ. Μαυρομιχαλαίους, καθὼς καὶ τοὺς ὁπαδοὺς τῶν¹⁸⁹. Ὁ μηχανισμὸς τῆς Δικαιοσύνης εἶχε ἤδη κινηθῇ ἐναντίον του, ὅταν ὁ Πετρόμπεης, πού ἡ τρικυμία τὸν ἐμπόδισε νὰ φθάσῃ στὸ Λιμένι, πιάστηκε στὸ Κατάκωλο ἀπὸ τὸν Π. Ἀναγνωστόπουλο, Ἐκτακτο Ἐπίτροπο Ἡλίδος¹⁹⁰. Ὁ Πετρόμπεης μεταφέρθηκε στὸ Ναύπλιο καὶ στίς 2 Φεβρ. 1831 ἄρχισε ἡ ἀνάκρισή του¹⁹¹. Δὲν ὑπῆρχαν γραπτὰ στοιχεῖα πού νὰ ἀποδεικνύουν ὅτι αὐτὸς ὑποκίνησε τὰ τελευταῖα γεγονότα τῆς Μάνης. Οὔτε μποροῦσε νὰ στηριχθῇ σοβαρὴ κατηγορία μὲ βάση τὸ γεγονὸς ὅτι ἔφυγε χωρὶς νὰ ζητήσῃ διαβατήριο ἢ ὅτι ἔγραψε ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Κυβερνήτη σὲ ὕφος ἀνάρμοστο. Γι' αὐτὸ ἡ ἀνάκριση στράφηκε στὰ περασμένα γεγονότα (1829 - 1830) καὶ προσπάθησε νὰ ἀποδείξῃ ὅτι μὲ ἐντολὴ τοῦ Πετρόμπεη

186. Βλ. «Ἀναφορὰ τῆς διορισθείσης Ἐπιτροπῆς νὰ κρίνῃ ἂν ὑπάρχῃ ὕλη ἐγκλήματος εἰς εὐθύνην τοῦ Γερουσιαστοῦ Π. Μαυρομιχάλου», 25 Ἰαν. 1831 : «Γεν. Ἐφημερίς», ἀρ. 9 (4 Φεβρ. 1831), σσ. 42 - 43. Τὸ πρωτότυπο τῆς ἀναφορᾶς βλ. στὰ ΓΑΚ, Γραμμ. Δικαίου, φάκ. 93.

187. Δ/μα ἀρ. 3071, 26 Ἰαν. 1831, σχ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260.

188. Στὴν πενταμελὴ ἐπιτροπὴ διορίστηκαν οἱ Γερουσιαστὲς : Γ. Αἰνιάν, Ἀ. Ν. Ἀνδρουτσος, Ἀ. Μεταξᾶς, Ἀ. Λιδωρίκης καὶ Ἰω. Καράπαυλος. Ὁ Ἀ. Μεταξᾶς παραιτήθηκε καὶ τὴ θέση του πῆρε ὁ Ἀ. Καλαμογδάρτης. Βλ. τὰ ἀχρονολόγητα καὶ ἀνυπόγραφα ἔγγραφα τῆς σημ. 185.

189. Αὐτόθι. Πρβλ. ἀχρονολόγητο καὶ ἀνυπόγραφο ἔγγραφο (ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 221 καὶ Γραμμ. Δικαίου, φάκ. 96) μὲ τίτλο : «Ὅσαι πράξεις ἔγιναν εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῶν λοιπῶν Μαυρομιχάληδων καὶ ἄλλων στρατιωτικῶν τῆς Μάνης». Κατηγοροῦσα ἀρχὴ ἦταν ὁ Δ/τῆς τῆς Σπάρτης, ὁ ὁποῖος κατηγόρησε τὰ μέλη τῆς οἰκογένειας Μαυρομιχάλη (ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Γεώργιο) γιὰ ἐγκλήματα καθοσιώσεως. Βλ. καὶ τὴν ἀναφορὰ τοῦ Γ. Α. Ράλλη (Δημοσίου Συνηγόρου τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστηρίου) πρὸς τὴ Γραμματεία τῆς Δ/σύνης, ἀρ. 266, 1 Φεβρ. 1831, πρωτ. : ΓΑΚ, Γραμμ. Δικαίου, φάκ. 94.

190. Ἐμμ. Πρωτοψάλτη, «Μία δραματικὴ σελὶς τῆς διαμάχης μεταξὺ Ι. Καποδίστρια καὶ Πέτρου Μαυρομιχάλη», *Πελοποννησιακὴ Πρωτοχρονιά* Ζ (1963) 59 - 64. Βλ. καὶ Ἐπιτομὲς 20/22 - 20/22 β. Γιὰ τὶς ἐνέργειες τοῦ Κυβερνήτη πρὸς σύλληψη τοῦ Πετρόμπεη βλ. ἔγγραφὸ του πρὸς Dawkins, 23 Ἰαν. 1831 : Ἰω. Καποδίστρια, Ἐπιστολές, μετάφρ., τόμ. Δ', σσ. 146 - 147. Βλ. καὶ Ἐπιτομὲς 20/16 - 20/16 στ.

191. Τὶς δύο γραπτὲς καταθέσεις τοῦ Πετρόμπεη (2 καὶ 4 Φεβρ. 1831) βλ. στὰ ΓΑΚ, Γραμμ. Δικαίου, φάκ. 94. Τὴν κατάθεση τοῦ Ἰω. Μαυρομιχάλη (13 Μαρτ. 1831) βλ. αὐτόθι, φάκ. 96.

ὁ Ἰωάννης καὶ ὁ Ἀναστάσιος Μαυρομιχάλης οἰκειοποιήθηκαν τελωνειακοὺς δασμοὺς στὴ Μάνη καὶ τὴν ἐποχὴ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Λεοπόλδου ξεσήκωσαν τοὺς Μανιάτες ἐναντίον τῆς Κυβερνήσεως. Ἀλλὰ σὲ λίγο ὁ Ἰω. Καποδίστριας ἔκρινε προτιμότερο νὰ ἀποφύγῃ μιὰ δημόσια δίκη τοῦ Πετρόμπεη, διέταξε ὅμως νὰ συνεχιστῇ ἡ προφυλάκισή του στὸ Παλαμῆδι ¹⁹².

Ἐπιθυμία τοῦ Κυβερνήτη ἦταν οἱ ἴδιοι οἱ κάτοικοι τῆς Μάνης νὰ ἀναγκάσουν τοὺς Μαυρομιχαλαίους νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ Λιμένι. Ἔτσι θὰ φαινόταν στὸ ἐξωτερικὸ ὅτι λίγοι ἦταν ἐκεῖνοι ποὺ μὲ κίνητρο τὰ προσωπικά τους συμφέροντα ἀρνοῦνταν νὰ ζήσουν κάτω ἀπὸ νόμους, ἐνῶ οἱ πολλοὶ εἶχαν καὶ σύνεση καὶ πειθαρχία. Σύμφωνα μὲ αὐτοὺς τοὺς στόχους ὁ Δ/τῆς τῆς Σπάρτης διατάχθηκε νὰ μεταφέρῃ τὴν ἔδρα του ἀπὸ τὸ Λιμένι στὶς Κιτριές ἢ τὸ Μαραθονήσι κι ἀπὸ ἐκεῖ νὰ ἐπιδιώξῃ τὴ συνένωση ὅλων τῶν φιλοκυβερνητικῶν Μανιατῶν. Γιὰ τὴν ἐνθάρρυνσή τους ὁ Ἰω. Καποδίστριας ἐπέτρεψε στὸν Πιερράκο καὶ τὸν Πανάγο Πικουλάκη, ἐχθροὺς θανάσιμους τῶν Μαυρομιχαλαίων, νὰ κατεβοῦν στὴ Μάνη ¹⁹³. Μαζί τους ἔστειλε, ὡς προσωπικὸ του ἀπεσταλμένο, τὸν Ἰω. Τομπακάκη. Παράλληλα ἔδωσε ἐντολὲς νὰ ὑποθάλψουν τὶς προσδοκίες τῶν ὁπαδῶν τοῦ Τζαν. Γρηγοράκη ¹⁹⁴. Ἄν καὶ ἀποφασίστηκε νὰ μὴ χρησιμοποιηθοῦν, παρὰ μόνο σὲ ἔσχατη ἀνάγκη, κυβερνητικὲς δυνάμεις, διατάχθηκε, γιὰ τὴν ἀσφάλεια τῶν γειτονικῶν ἐπαρχιῶν, ἡ προώθησις δύο ἐλαφρῶν ταγμάτων ὡς τὴν Καλαμάτα καὶ τὸ Μυστρά ¹⁹⁵. Συγχρόνως ἐφθασαν στὰ παράλια τῆς Μάνης ἐθνικὰ

192. Αὐτόθι. Πρβλ. ἀνυπόγραφο καὶ ἀχρονολόγητο ἔγγραφο (ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 221) μὲ τίτλο : «*Εἰς τίνα κεφάλαια τῆς κατηγορίας [κατὰ τῶν Μαυρομιχαλαίων] ὑπάρχουσιν ἢ ὄχι ἀποδείξεις*». Βλ. καὶ τὴν ἀναφορὰ πὺρ ἔστειλε ὁ Πετρόμπεης ἀπὸ τὴ φυλακὴ (πρὸς Κυβερνήτη, 6 Φεβρ. 1831, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 261) (βλ. παράρτημα ἀρ. 20). Στὸ διάστημα τῆς προφυλακίσεως τοῦ Πετρόμπεη ἡ Γραμμ. Δ/σύνης προσπαθοῦσε νὰ συγκεντρώσῃ ἐνοχοποιητικὰ στοιχεῖα γιὰ τοὺς Μαυρομιχαλαίους. Βλ. Γ. Α. Ράλλης (Ἄργος) πρὸς Ἰω. Γενατᾶ, 31 Μαΐου 1831, πρωτ. : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 221. Βλ. αὐτόθι (φάκ. 222) περιλήψεις ἐγγράφων πὺρ ἀφοροῦν τοὺς Μαυρομιχαλαίους. Προφανῶς συντάχθηκαν μὲ σκοπὸ τὴ θεμελίωσις κατηγορίας σὲ βάρος τους. Ὁ Α. Παπαδόπουλος - Βρετὸς (Mémoires biographiques - historiques sur le Président de la Grèce le Comte Capodistrias, τόμ. Β', Παρίσι 1837, σσ. 292 - 295) θεωρεῖ τὴ χωρὶς δίκη φυλάκισις τοῦ Πετρόμπεη ὡς τὴ μόνη αὐθαίρετη πράξις τοῦ Ἰω. Καποδίστρια.

193. Κυβερνήτης πρὸς Ἰάκ. Κορνῆλιο, 17 Ἰαν. 1831, πρωτ. : ΑΙΕΕ, ἀρ. 2292. Βλ. καὶ Κυβερνήτης πρὸς Δ/τῆ Ἀνδρούσης, 26 Ἰαν. 1831, πρωτ. : ΑΙΕΕ, ἀρ. 91.

194. Ἰω. Τομπακάκης (Καλαμάτα) πρὸς Κυβερνήτη, 24 Ἰαν. 1831, πρωτ., καὶ συνημμένο : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 221. Κυβερνήτης πρὸς Ἰάκ. Κορνῆλιο, 26 Ἰαν. 1831 : Ἰω. Καποδίστρια, Ἐπιστολές, μετάφρ., τόμ. Δ', σ. 148.

195. «Γεν. Ἐφημερίς», ἀρ. 19 (11 Μαρτ. 1831), σ. 93. Τὸ Δ' ἐλαφρὸ τάγμα διατάχθηκε νὰ μεταβῇ ἀπὸ τὴν Τριπολιτσά στὸ Μυστρά, ἐνῶ τὸ ΙΘ' ἀπὸ τὸν Πύργο στὴν Καλαμάτα. Βλ. Κυβερνήτης πρὸς Δ/τῆ Λακεδαιμόνος κλπ., ἀρ.

πλοῖα καὶ μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν δραστήριο μοίραρχο Κ. Κανάρη ἀνέλαβαν τὸν ἀποκλεισμό τοῦ Λιμενιοῦ ἀπὸ τῆ θάλασσα καὶ τὴν προστασία τῶν ἐμπορευομένων ἀπὸ τὴν ἐπανεμφάνιση πειρατῶν ¹⁹⁶.

Ἄκαρπη μεσολάβηση τοῦ Κων. Μαυρομιχάλη καὶ σύλληψή του

Πρὶν ἀποφασιστῇ ὁποιαδήποτε ἐνέργεια ἐναντίον τῶν στασιαστῶν, ἐμφανίστηκε στὶς Κιτριές ὁ Κων. Μαυρομιχάλης καὶ πρότεινε συμβιβασμό. Ἐπιβιβάστηκε (τέλη Ἰαν. 1831) στὴν κορβέτα τοῦ Κ. Κανάρη καὶ πῆγαν μαζί στὴν Καλαμάτα, ὅπου συνάντησαν τὸν Δ/τὴ Δ. Ταγκόπουλο. Συμφωνήθηκε : ὁ Κων. Μαυρομιχάλης νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐγκάρδια ὑποδοχὴ τοῦ Ἰάκ. Κορνήλιου στὸ Λιμένι καὶ νὰ τοῦ παραχωρήσῃ ἓνα πύργο τῶν Μαυρομιχαλαίων γιὰ τὴν ἐγκατάσταση τοῦ διοικητηρίου τῆς Σπάρτης· ὁ Δ/τῆς νὰ διαλύσῃ τὴν παλιά του φρουρὰ καὶ νὰ παραλάβῃ μαζί του στρατιῶτες ἀπὸ τὸ ἐλαφρὸ τάγμα ποῦ ἦταν στὴν Καλαμάτα. Ἀφοῦ γίνουν ὅλα αὐτά, ὁ Κων. Μαυρομιχάλης ὑποσχέθηκε νὰ ἀναχωρήσῃ μαζί μὲ τοὺς ἀνιψιούς του (Κατσάκο, Ἀναστάσιο καὶ Δημήτριο) γιὰ τὸ Ναύπλιο. Τὴ συμφωνία δέχθηκε καὶ ὁ Ἰω. Τομπακάκης ¹⁹⁷. Γιὰ τὴν ἐπίτευξή της φαίνεται ὅτι κάποιον ρόλο ἔπαιξε καὶ ὁ Νικ. Κασομούλης, ὅταν, ὡς ἀπεσταλμένος τῆς Κυβερνήσεως, βρέθηκε στὴν Καλαμάτα ¹⁹⁸. Ἀντιρρήσεις ἔφερε ὁ Ἰάκ. Κορνήλιος, γιατί πίστευε ὅτι οἱ Μαυρομιχαλαῖοι δὲν ἦταν εἰλικρινεῖς, ἀλλὰ προσπαθοῦσαν νὰ κερδίσουν χρόνο, γιὰ νὰ αὐξήσουν τοὺς ὁπαδούς των. Φοβόταν μάλιστα μήπως ἐξαπατήσουν τὸν Κ. Κανάρη ¹⁹⁹. Συνεχῶς ζητοῦσε διαταγὲς ἀπὸ τὸν Κυβερνήτη

2953, 16 Ἰαν. 1831, σχ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 259. Βλ. καὶ ὁδηγίες πρὸς Δ/τὲς Καλαμάτας καὶ Λακεδαίμονος γιὰ νὰ ἐπαγρυπνοῦν, ὥστε νὰ μὴ βροῦν οἱ Μανιάτες συμμάχους ἀνάμεσα στοὺς κατοίκους τῶν γειτονικῶν ἐπαρχιῶν (ἀρ. 3005 καὶ 3006, 17 Ἰαν. 1831, σχ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 259).

196. Κ. Κανάρης (Ἄλμυρὸ) πρὸς Γραμμ. Ναυτικῶν, 24 Ἰαν. 1831 : «Γεν. Ἐφημερίς», ἀρ. 8 (31 Ἰαν. 1831), σ. 38. Γιὰ τὸν ὑπερβολικὸ ὑπηρεσιακὸ ζήλο τοῦ Κ. Κανάρη βλ. Ν. Κασομούλη, Ἐνθυμήματα Στρατιωτικά, τόμ. Γ', σ. 360, σημ. 1 τοῦ ἐκδότη.

197. Ἰω. Τομπακάκης (Καλαμάτα) πρὸς Κυβερνήτη, 29 Ἰαν. 1831, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 340, ἀρ. 1. Βλ. καὶ τὰ ἔγγραφα τῆς σημ. 199.

198. Νικ. Κασομούλη, Ἐνθυμήματα Στρατιωτικά, τόμ. Γ', σσ. 351 κ.ἐξ. Ὁ Νικ. Κασομούλης προσπάθησε στὴν ἀφήγησή του νὰ ὑπερτονίσῃ τὸ δικό του μεσολαβητικὸ ρόλο. Γιὰ τὴν ἀποστολὴ του βλ. καὶ Νικ. Κασομούλης (Ναύπλιο) πρὸς Γραμμ. Στρατιωτικῶν, 1 καὶ 8 Φεβρ. 1831, πρωτ. : ΓΑΚ, Γραμμ. Στρατιωτικῶν, φάκ. 63 καὶ 64.

199. Ἰάκ. Κορνήλιος (Ἄλμυρὸ) πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια, 31 Ἰαν. 1831, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 578. Βλ. καὶ Ἰάκ. Κορνήλιος (Ἄλμυρὸ) πρὸς Κυβερνήτη, 31 Ἰαν. καὶ 5 Φεβρ. 1831, πρωτ. : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 221· Ἰω. Τομπα-

γιὰ νὰ ἀναλάβῃ δράση πρὸς συντριβὴ τῶν Μαυρομιχαλαίων. Προσπαθοῦσε μάλιστα νὰ ἐμφανίσῃ τὴ δύναμη τῶν στασιαστῶν μικρότερη ἀπ' ὅση διαδιδόταν ²⁰⁰. Συγχρόνως συγκέντρωσε τὶς ἀπαραίτητες ὑπογραφές γιὰ νὰ παρουσιάσῃ τὶς ἐπαρχίες Ζυγοῦ, Σταυροπηγίου καὶ Μηλέας ἀντίθετες πρὸς τὰ κινήματα τοῦ Λιμενιοῦ ²⁰¹. Τὶς ἀπόψεις τοῦ Ἰάκ. Κορνήλιου συμμερίζονταν ὁ Πιερράκος καὶ ὁ Παν. Πικουλᾶκης ²⁰².

Οἱ παρατηρήσεις τοῦ Δ/τῆ τῆς Σπάρτης ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἰω. Τομπακάκη σχετικὰ μὲ τὶς πραγματικὲς προθέσεις τῶν Μαυρομιχαλαίων ²⁰³ φαίνεται ὅτι ἀνησύχησαν σὲ λίγο τὸν Κ. Κανάρη, ὁ ὁποῖος φοβήθηκε μήπως ἐξαπατηθῇ καὶ ἐκτεθῇ ἀπέναντι στὴν Κυβέρνησή του ²⁰⁴. Ἐτσι ἴσως ἐξηγεῖται ἡ ὑπαναχώρησή του καὶ ἡ ἄρνησή του νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἐξοδο τοῦ Κων. Μαυρομιχάλη στὸ Λιμένι. Ἦθελε, ἀντίθετα, νὰ παρασύρῃ μὲ δόλο στὸ πλοῖο του καὶ τοὺς ἄλλους Μαυρομιχαλαίους γιὰ νὰ τοὺς συλλάβῃ ²⁰⁵.

κάκης (Καλαμάτα) πρὸς Κυβερνήτη, 31 Ἰαν. 1831, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 340, ἀρ. 3.

200. Ἰάκ. Κορνήλιος (Ἀλμυρό) πρὸς Κυβερνήτη, 22 καὶ 24 Ἰαν. 1831, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 242, ἀρ. 9 καὶ 8.

201. Αὐτόθι. Τὶς ἀναφορὲς τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Δυτ. Μάνης βλ. στὴν «Γεν. Ἐφημερίδα», ἀρ. 10 (7 Φεβρ. 1831), παράρτημα (8 Φεβρ. 1831), σσ. 49 - 51.

202. Νικ. Πιέρρου Μαυρομιχάλης καὶ Παν. Πικουλᾶκης (Ἀλμυρό) πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 14, 31 Ἰαν. 1831, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 159, ἀρ. 14.

203. Βλ. Ἰάκ. Κορνήλιος (Ἀλμυρό) πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια, 31 Ἰαν. 1831, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 578 : «Πολὺ φοβοῦμαι νὰ μὴν ἀπατήσῃ [ὁ Κων/νος Μαυρομιχάλης] τὴν ἀγαθὴν καὶ τιμιωτάτην ψυχὴν τοῦ μοιράρχου κυρίου Κωνσταντίνου Κανάρη...». Βλ. καὶ Ἰω. Τομπακάκης (Καλαμάτα) πρὸς Ἰω. Καποδίστρια, 31 Ἰαν. 1831, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 340, ἀρ. 3 : «Ἐβῶλα ὑπ' ὄψιν τοῦ μοιράρχου καὶ τοῦ Διοικητοῦ Καλαμάτας ὅτι δύναται ὁ Κωνσταντῖνος νὰ τοὺς ἀπατήσῃ ἐβγαίνοντας εἰς τὸ Λιμένι καὶ οὔτε εἰς τὸ κορβέτον πλέον νὰ θελήσῃ νὰ ἔμβῃ, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ μοι εἶπον ὅτι ἔχουν τὴν βεβαιότητα εἰς ὅσα τοῖς ὑπεσχέθη, εὐχομαι τὸ αἶσιον ἀποτελέσμα».

204. Δὲν ἀποκλείεται στὴ μεταστροφή αὐτῇ τοῦ Κ. Κανάρη νὰ ἔπαιξε κάποιο ρόλο καὶ ὁ γνωστὸς γιὰ τὸν ὑπέρμετρο ζῆλο του ὑπὲρ τῆς Κυβερνήσεως Ἰω. Καποδίστρια Κ. Ράμφος, Δ/τῆς Μεσσηνιακῶν Φρουριῶν, ὁ ὁποῖος συνάντησε τὸν μοίραρχο λίγο μετὰ τὴν ἀναχώρησή του ἀπὸ τὴν Καλαμάτα. Βλ. Ἰω. Τομπακάκης (Καλαμάτα) πρὸς Κυβερνήτη, 2 Φεβρ. 1831, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 340, ἀρ. 4. Ὅσο βρισκόταν ὁ Κ. Κανάρης στὴν Καλαμάτα, ἐπηρεαζόταν ἀπὸ τὶς συμβιβαστικὲς ἀπόψεις τοῦ Δημ. Ταγκόπουλου, ὁ ὁποῖος, ὅπως φαίνεται, εἶχε ἀντιληφθῇ ὅτι γιὰ τὰ γεγονότα τοῦ Λιμενιοῦ δὲν εὐθύνονταν μόνον οἱ Μαυρομιχαλαῖοι ἀλλὰ καὶ ὁ Δ/τῆς Ἰάκ. Κορνήλιος. Γιὰ τὴ σύγκρουση ἀπόψεων ἀνάμεσα στὸν τελευταῖο καὶ τὸν Δημ. Ταγκόπουλο βλ. Ἰω. Τομπακάκης (Καλαμάτα) πρὸς Κυβερνήτη, 31 Ἰαν. 1831, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 340, ἀρ. 3. Πρβλ. Ν. Κ α σ ο μ ο ὕ λ η, Ἐνθυμήματα Στρατιωτικά, τόμ. Γ', σ. 353.

205. Ἰάκ. Κορνήλιος (Ἀλμυρό) πρὸς Κυβερνήτη, 3 Φεβρ. 1831, πρωτ. : Ἀρχ.

Αὐτὸ ὅμως ἦταν κατάφωρη παραβίαση τῆς συμφωνίας ποὺ ἐγίνε στὴν Καλαμάτα καὶ ἴσως δικαιολογήθηκε ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι στὸ Λιμένι γίνονταν ὀχυρώσεις καὶ ὁ Δημ. Μαυρομιχάλης, ἐπικεφαλῆς μερικῶν δεκάδων ἐνόπλων, πλησίαζε ἀπειλητικὰ τὸ Μαραθονήσι, ἐνέργειες ποὺ κάθε ἄλλο παρὰ διάθεση συνδιαλλαγῆς ἐδειχναν²⁰⁶. Ὅπως ἦταν φυσικό, ἡ μεσολαβητική προσπάθεια τοῦ «ὕπὸ κράτησιν» Κων. Μαυρομιχάλη ἔπεσε στὸ κενό : Ἄν καὶ ἔγραψε στοὺς ὁπαδοὺς του στὶς Κιτριές νὰ παραδώσουν σὲ ἄνδρες τοῦ μοιράρχου τὸ φρούριο ποὺ κρατοῦσαν, αὐτοὶ ἀποκρίθηκαν ὅτι μόνο στὶς διαταγὲς τοῦ Ἀναστ. Μαυρομιχάλη ἦταν πρόθυμοι νὰ ὑπακούσουν²⁰⁷.

Ἡ σύλληψη τοῦ Κων. Μαυρομιχάλη, καθὼς καὶ ἡ εἶδηση ὅτι πιᾶστηκε καὶ φυλακίστηκε ὁ Πετρόμπεης, ψύχρανε πολλοὺς στὸ Λιμένι²⁰⁸, ἔκανε ὅμως περισσότερο ἀποφασιστικούς τὸν Ἀναστ. Μαυρομιχάλη καὶ τὸν Κατσακό. Οἱ τελευταῖοι, γιὰ νὰ ἐνθαρρύνουν τοὺς ὁπαδοὺς των, διέδωσαν ὅτι γιὰ τὸν Πετρόμπεη ἐδειξαν ἐνδιαφέρον οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Συμμ. Δυνάμεων στὴν Ἑλλάδα· ὅτι σὲ λίγο θὰ φθάσουν στὴ Μάνη ὁ Γεώργιος καὶ ὁ Ἰωάννης Μαυρομιχάλης· ὅτι καὶ ἄλλα μέρη τοῦ κράτους συμπαραστέκονταν τοὺς Μανιάτες στὸν ἀγώνα τους καὶ ἄλλα πολλὰ²⁰⁹. Συγχρόνως

Καποδ., φάκ. 242, ἀρ. 6 : «Ὁ Κωνσταντῖνος Μαυρομιχάλης εὐρίσκεται ἐντὸς τῆς κορβέτας καὶ δὲν θέλει ἐκβῆ πλέον ἐκεῖθεν· μάλιστα θέλει προσπαθῇ ὁ Μοίραρχος μὲ τὸν πλέον πολιτικὸν καὶ δραστήριον τρόπον, ἐὰν σταθῇ δυνατόν, νὰ συλλάβῃ δι' αὐτοῦ καὶ τοὺς ἄλλους, Ἀναστάσιον καὶ Ἠλίαν Κατζάκον, κατὰ τὴν ἐγγραφὸν τοῦ Μοιράρχου εἰδησιν».

206. Αὐτόθι. Βλ. καὶ Ἰω. Τομπακάκης (Καλαμάτα) πρὸς Κυβερνήτη, 31 Ἰαν. 1831, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 340, ἀρ. 3· Ἰάκ. Κορνήλιος (Ἄλμυρό) πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 1132, 3 Φεβρ. 1831, πρωτ. : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 221. Πρβλ. ὅσα ἀναφέρει ὁ Ν. Κασσομούλης (Ἐνθυμήματα Στρατιωτικά, τόμ. Γ', σσ. 365, 368), καθὼς καὶ ὁ ἐκδότης τῶν Ἐνθυμημάτων Γιάννης Βλαχογιάννης (αὐτόθι σσ. 368 - 369, σημ. 2), ὁ ὁποῖος προσπαθεῖ νὰ ἐντοπίσῃ τὴν εὐθύνη τοῦ Κ. Κανάρη στὴ σύλληψη τοῦ Κων. Μαυρομιχάλη.

207. Ἰάκ. Κορνήλιος (Ἄλμυρό) πρὸς Κυβερνήτη, 17 Φεβρ. 1831, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 242, ἀρ. 5. Βλ. καὶ Κ. Κανάρης (Κιτριές) πρὸς Δ/τὴ Σπάρτης, ἀρ. 295, 16 Φεβρ. 1831, ἀντ. καὶ συνημμένα : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 221.

208. Ἰω. Τομπακάκης (Καλαμάτα) πρὸς Κυβερνήτη, 8 Φεβρ. 1831, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 340, ἀρ. 5.

209. Φήμες ἐπίσης κυκλοφόρησαν γιὰ τὴν ἄφιξη νέων γαλλικῶν δυνάμεων στὴ Μεθώνη, γιὰ νέες ἐπαναστάσεις στὴν Εὐρώπη. Ἄλλοι ἀνέφεραν ἐπαφὲς τοῦ Γ. Μαυρομιχάλη μὲ Ὑδραῖους καὶ διέδωσαν ὅτι τὸν Πετρόμπεη ζητοῦσαν ἀγγλικά πλοῖα. Βλ. Ἰάκ. Κορνήλιος (Μαραθονήσι) πρὸς Κυβερνήτη, 27 Φεβρ. καὶ 4 Μαρτ. 1831, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 242, ἀρ. 4 καὶ 1· Ἰω. Τομπακάκης (Καλαμάτα) πρὸς Κυβερνήτη, 21 Φεβρ. 1831, πρωτ., καὶ συνημμένο : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 221. Βλ. καὶ Στέφανος Μουράκης (Τζίμοβα) πρὸς Δ/τὴ Σπάρτης, 28 Φεβρ. 1831, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 242, ἀρ. 20. Διαδόθηκε ἐπίσης ὅτι οἱ στασιαστὲς πῆραν «βοηθήματα» ἀπὸ Ἀγγλους καὶ χρήματα ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο. Ὅλα

μὲ διάφορους ἀπεσταλμένους προσπαθοῦσαν νὰ ξεσηκώσουν τοὺς συμπατριῶτες τοὺς ἐναντίον τῆς Κυβερνήσεως. Χρησιμοποίησαν τὸν ἐπίσκοπο Λαγίας καὶ τοὺς παπάδες τῆς περιοχῆς, οἱ ὅποιοι μὲ τὴν ἀπειλὴ τοῦ ἀφορισμοῦ καὶ τῆς αἰώνιας καταδίκης παρωθοῦσαν τοὺς θρησκόληπτους κατοίκους νὰ ἀκολουθήσουν τοὺς Μαυρομιχαλαίους²¹⁰. Ὁ ἴδιος ὁ Κατσάκος, μαζί μὲ τὸν ληστὴ Μπόγρη, προχώρησαν στὴ Μέσα Μάνη, γιὰ νὰ στρατολογήσουν ὁπαδοὺς. Πέτυχαν νὰ συγκροτήσουν ἀξιόμαχο στρατιωτικὸ σῶμα καὶ μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Λυκούργου καὶ τοῦ Λεωνίδα ζωγραφισμένη στὴ σημαία τοὺς μπῆκαν στὴν Ἀνατ. Μάνη καὶ χτύπησαν τὸ Μαραθονήσι²¹¹. Ἡ ἀντίσταση τοῦ Δ/τῆ τῆς Σπάρτης, ποὺ τὸν ἐνίσχυε τὸ Δ' τάγμα καὶ ἱππικὸ, καθὼς καὶ οἱ κανονιοβολισμοὶ τῶν πλοίων τοῦ Κ. Κανάρη ἀπὸ τὸ λιμάνι, δὲν μπόρεσαν νὰ ἀνακόψουν τὴν ὁρμὴ τῶν ἀντικυβερνητικῶν. Ὁ Κατσάκος μὲ τοὺς ἄνδρες του διέσπασε τελικὰ τὴν ἄμυνα καὶ κατέλαβε (13 Μαρτίου 1831) τὰ πρῶτα σπίτια στὸ Μαραθονήσι²¹². Δέχθηκε ὅμως νὰ ἀποσύρῃ τὶς δυνάμεις του, ἀφοῦ πρῶτα ἀπέσπασε ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς κωμοπόλεως ἀναφορὰ μὲ τὴν ὁποία ζητοῦσαν πρόνοια γιὰ τοὺς φτωχοὺς Μανιάτες (ἐθνικὴ γῆ, δικαιώματα, δικαστήρια κλπ.), τὴν ἀπελευθέρωση τῶν Μαυρομιχαλαίων καὶ τὴν ἐπάνοδο τοῦ Τζαννετάκη²¹³. Ἀναφέροντας τὸν τελευταῖο ὁ Κατσάκος προσπαθοῦσε νὰ τὸν ρίξῃ στὴ δυσμένεια τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἔτσι νὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ ἀγωνιστῇ γιὰ τὴν ἰδιαίτερη πατρίδα του. Διέδωσε μάλιστα ὅτι ἀνάμεσα στὸν Πετρόμπεη καὶ τὸν Τζαννετάκη ὑπῆρχε ἔγ-

αὐτὰ ἀποδείχθηκαν ψευδῆ. Βλ. Ν. Γ. Παγκαλάκης (Μαραθονήσι) πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια, 31 Μαρτ. 1831, πρωτ. : ΓΑΚ, Ἔκτ. Ἐπίτροποι, φάκ. 95.

210. Ἰάκ. Κορνῆλιος (Μαραθονήσι) πρὸς Κυβερνήτη, 6 Μαρτ. 1831, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 242, ἀρ. 3. Βλ. καὶ Ἰάκ. Κορνῆλιος (Μαραθονήσι) πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 1523, 25 Μαρτ. 1831, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264.

211. Ἰάκ. Κορνῆλιος (Μαραθονήσι) πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 1408, 9 Μαρτ. 1831, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 263.

212. Δ/τῆς Λακεδαίμονος κλπ. πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 2767, 14 Μαρτ. 1831, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264. Βλ. καὶ τὶς ἀναφορὰς τοῦ Δ/τῆ Ἰάκ. Κορνῆλιου, ποὺ προσπαθοῦσε, ἐπιρρίπτοντας τὴν εὐθύνη σὲ λίγους «κακόφρονες» Μαραθονησιῶτες, νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἀποτυχία του (πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 1443 καὶ 1468, 14 καὶ 17 Μαρτ. 1831, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264). Πρβλ. τὶς ἀπόψεις τοῦ ἴδιου τοῦ Κατσάκου (Λιμένι) πρὸς Ἡλία [Δημητράκαράκο], 20 Μαρτ. 1831, πρωτ., συνημμένο στό : Νικ. Πιέρρου Μαυρομιχάλης πρὸς Παν. Πικουλᾶκη, 5 Ἀπρ. 1831, πρωτ. : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 221. Βλ. αὐτόθι καὶ Ἡ. Σαλαφατίνος πρὸς Δ. Χρησιτίδη, 22 Μαρτ. 1831, πρωτ.

213. Δ/τῆς Λακεδαίμονος κλπ. πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 2806, 17 Μαρτ. 1831, πρωτ., καὶ συνημμένο : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264. Πρβλ. Μαραθονησιῶτες πρὸς Κυβερνήτη, 15 Μαρτ. 1831, πρωτ., συνημμένο στό : Ἰάκ. Κορνῆλιος (Μαραθονήσι) πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 1496, 22 Μαρτ. 1831, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264.

γραφη συμφωνία για την από κοινού προάσπιση των συμφερόντων της Μάνης ²¹⁴.

Σε ένισχυση των κυβερνητικών δυνάμεων ξφθασε στο Μαραθονήσι ο στρατηγός Ν. Σταματελόπουλος έπικεφαλής δύο ρουμελιωτικών ταγμάτων. Μαζί με τον Δ/τή Ίάκ. Κορνήλιο και τον Κ. Κανάρη αποφάσισαν να αποκλείσουν το Λιμένι και από την ξηρά και να απομονώσουν έτσι πλήρως τους στασιαστές ²¹⁵. Για την εφαρμογή του σχεδίου τους στηρίχθηκαν βασικά στις δυνάμεις των κυβερνητικών Μανιατών, ιδιαίτερα στους αντιπάλους των Μαυρομιχαλαίων. Η απόπειρα όμως του Π. Πικουλάκη και του Πιερράκου να καταλάβουν την Τσίπα, την Τσίμοβα και το Λιμένι δέν έφερε αποτέλεσμα ²¹⁶. Όπωςδήποτε περισσότερο αποτελεσματική θά ήταν η χρησιμοποίηση των ταγμάτων, αλλά ο Κυβερνήτης είχε διατάξει να εξαντληθούν πρώτα όλα τα «έμμεσα» μέτρα για την ειρήνευση της Μάνης ²¹⁷. Εξάλλου υπήρχε κίνδυνος από τη διείσδυση των ρουμελιωτικών στρατευμάτων στα χωριά της Μάνης να προκληθεί αντίδραση όλων των κατοίκων, κυβερνητικών και αντικυβερνητικών. Ήδη οι Μαυρομιχαλαίοι υπέβαλλαν την αντίδραση αυτή ²¹⁸, και δέν ήταν δύσκολο ο ισχυρός τοπικισμός να οδηγήσει

214. Άστυνόμος Τρινήσων προς Δ/τή Λακεδαιμόνος κλπ., 13 Μαρτ. 1831, άντ., συνημμένο στο ύπ' άρ. 2764 της 14 Μαρτ. 1831. Την υπεράσπιση του Τζαννετάκη βλ. στην προηγούμενη (σημ. άρ. 213) αναφορά των Μαραθονησιωτών. Ό Πετρόμπεης στη β' κατάθεσή του (4 Φεβρ. 1831, πρωτ. : ΓΑΚ, Γραμμ. Δικαίου, φάκ. 94) ανέφερε ότι ο Τζαννετάκης του είχε υποσχεθί «να είναι σύμφωνος εις όλα τα καλά της όμονοίας δια τα μέλλοντα καλά της Σπάρτης». Βλ. και παράρτημα άρ. 17.

215. Ίάκ. Κορνήλιος (Μαραθονήσι) προς Κυβερνήτη, άρ. 1522, 25 Μαρτ. 1831, πρωτ., και συνημμένα : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264. Βλ. και Ν. Γ. Παγκαλάκης (Μαραθονήσι) προς Αύγ. Καποδίστρια, 31 Μαρτ. 1831, πρωτ. : ΓΑΚ, Έκτ. Έπίτροποι, φάκ. 95.

216. Ν. Γ. Παγκαλάκης (Καλαμάτα) προς Ίω. Γενατά, 7 Άπρ. 1831, πρωτ. : ΓΑΚ, Γραμμ. Δικαίου, φάκ. 98. Βλ. και Πινγνους (;) προς Α. Π. Μαγνιατόπουλον (Ναύπλιο), 7/8 Άπρ. 1831, πρωτ., συνημμένο μαζί με ένα άλλο έγγραφο στο ύπ' άρ. 42 της 15 Άπρ. 1831 : ΓΑΚ, Γραμμ. Δικαίου, φάκ. 98.

217. Για τον Ίω. Καποδίστρια επιθυμητό θά ήταν να λάβουν μέρος στον αποκλεισμό των στασιαστών οι πρόκριτοι της Μάνης «κινούμενοι από αιδόρητον θέλησιν». Βλ. Κυβερνήτης προς Ίάκ. Κορνήλιο, 12 Μαρτ. 1831, πρωτ., ιδ. : ΑΙΕΕ, άρ. 2295.

218. Ίάκ. Κορνήλιος (Άλμυρό) προς Κυβερνήτη, 17 Φεβρ. 1831, πρωτ. : Άρχ. Καποδ., φάκ. 242, άρ. 5. Βλ. και την ύπουλη και για αντίποινα δολοφονία ενός Ρουμελιώτη εικοσιπένταρχου στο Μαραθονήσι, επειδή σέ φιλονικία ανάμεσα σέ στρατιώτες των ταγμάτων και Μανιάτες πληγώθηκε ένας από τους τελευταίους : Νικ. Σταματελόπουλος (Μαραθονήσι) προς Γραμμ. Στρατιωτικών, άρ. 666, 26 Μαρτ. 1831, πρωτ. : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 221. Βλ. και Ίάκ. Κορνήλιος (Μαραθονήσι) προς Κυβερνήτη, άρ. 1545, 26 Μαρτ. 1831, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264.

ὅλους τοὺς Μανιάτες σὲ ἔνοπλη ἀντίσταση. Κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς συνθήκες δὲν ἔδειχναν καθόλου φρόνηση οἱ συνεχεῖς ἀπειλὲς τοῦ Κ. Κανάρη καὶ Ἰάκ. Κορνήλιου, οἱ ὁποῖοι μὲ προκηρύξεις καλοῦσαν τοὺς Μανιάτες νὰ συλλάβουν μόνοι τους τοὺς ταραξίεις, διαφορετικὰ θὰ θεωροῦνταν συνένοχοι καὶ θὰ τιμωροῦνταν ἀπὸ τὰ κυβερνητικὰ στρατεύματα ²¹⁹.

Ὁ Κυβερνήτης στὴ Μάνη. Ἐπαφὲς στασιαστῶν μὲ ἀντιπολιτευομένους

Στις ἀρχὲς Ἀπριλίου 1831 ὁ Κυβερνήτης ἔφθασε μὲ τὸ ἀτμόπλοιο «Ἑρμῆς» στὸ Μαραθονήσι. Βρῆκε τὰ πράγματα τῆς Μάνης πολὺ διαφορετικὰ ἀπ' ὅ,τι τὰ παρουσίαζαν οἱ αἰσιόδοξες, τὶς περισσότερες φορές, ἀναφορὲς τῶν διοικητικῶν του ὀργάνων ἢ τῶν προσωπικῶν του ἀπεσταλμένων ²²⁰. Ἀφοῦ ἔδωσε ὁδηγίες στὸν Ν. Σταματελόπουλο, τὸν Ἰάκ. Κορνήλιο καὶ τὸν Κ. Κανάρη, τοὺς κάλεσε νὰ φροντίσουν ὥστε οἱ πληρεξούσιοι τῆς Μάνης νὰ τὸν συναντήσουν στὰ Μεσσηνιακὰ Φρούρια γύρο στὶς 13 - 14 Ἀπριλίου ²²¹. Ὁ ἴδιος παρέλαβε μερικοὺς πληρεξουσίους τῆς Δυτ. Μάνης καὶ ἀπέπλευσε γιὰ τὴ Μεθώνη. Εἶχε πληροφορηθῇ μὲ ἰδιαίτερη ἀνησυχία τὶς ἐπαφὲς ὀρισμένων Γάλλων μὲ τοὺς Μανιάτες τοῦ Λιμενιοῦ καὶ φοβόταν μήπως οἱ Μαυρομιχαλαῖοι ἐξαπάτησαν τοὺς φιλελεύθερους ξένους ὡς πρὸς τὰ πραγματικὰ αἷτια τοῦ κινήματός τους. Ὑπῆρχε μάλιστα ἡ εἶδηση ὅτι δυὸ μέλη τῆς γαλλικῆς τοπογραφικῆς ὑπηρεσίας, ποὺ βρέθηκαν στὸ Λιμένι, ὄχι μόνο ἔδειξαν κατανόηση στὸν ἀγώνα τῶν στασιαστῶν,

219. Κ. Κανάρης πρὸς Μανιάτες, ἀρ. 410, 20 Μαρτ. 1831 καὶ Ἰάκ. Κορνήλιος πρὸς Μανιάτες, ἀρ. 1486, 21 Μαρτ. 1831, ἀντ., συνημμένα στὸ ὑπ' ἀρ. 1491 τῆς 22 Μαρτ. 1831 : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264. Βλ. καὶ «Γεν. Ἐφημερίς», ἀρ. 24 (28 Μαρτ. 1831), σσ. 129 - 130, ὅπου παρατίθενται ἀποσπάσματα τῆς προκηρύξεως τοῦ Κ. Κανάρη. Μὲ τὶς παραπάνω προκηρύξεις τόσο ὁ Ἰάκ. Κορνήλιος ὅσο καὶ ὁ Κ. Κανάρης προσπαθοῦσαν νὰ ὑποκινήσουν καὶ τὸ ταξικὸ μίσος τῶν φτωχῶν Μανιατῶν ἐναντίον τῶν μεγάλων οἰκογενειῶν.

220. Βλ. παραπάνω τὶς ἀναφορὲς τοῦ Ἰάκ. Κορνήλιου καὶ τοῦ Ἰω. Τομπάκη. Πρβλ. τὶς ἐκθέσεις τοῦ Ν. Π. Παγκαλάκη, ποὺ ἔφθασε τελευταῖος μὲ μυστικὴ ἀποστολὴ στὴ Μάνη, στὰ ΓΑΚ, Γραμμ. Δικαίου, φάκ. 98· Ἐκτ. Ἐπίτροποι, φάκ. 95· καὶ Σὺλλ. Βλαχ., φάκ. 221. Ὁ Παγκαλάκης διαπίστωσε ἀσυμφωνία ἀνάμεσα στὸν Κ. Κανάρη, Ν. Σταματελόπουλο καὶ Ἰάκ. Κορνήλιο (πρὸς Ἰω. Γενατᾶ, 1 Ἀπρ. 1831, πρωτ., ἰδ. : ΓΑΚ, Σὺλλ. Βλαχ., φάκ. 221). Γιὰ τὴ μετάβαση τοῦ Ἰω. Καποδίστρια ἀπὸ Μαραθονήσι βλ. Ἐπιτομὲς 21/6, 21/12.

221. Κυβερνήτης πρὸς Ν. Σταματελόπουλο κ. ἄ., ἀρ. 3505, 11 Ἀπρ. 1831, σχ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 265. Οἱ πρόκριτοι τῆς Ἀν. Μάνης δὲν παρουσιάστηκαν ἀμέσως γιὰ νὰ ἀναχωρήσουν μὲ τοὺς συναδέλφους τῶν τῆς Δυτ. Μάνης γιὰ τὴ Μεθώνη. Βλ. Ἰάκ. Κορνήλιος κ. ἄ. (Μαραθονήσι) πρὸς Κυβερνήτη, 9 Μαρτ. (=Ἀπρ.) 1831, πρωτ. : ΓΑΚ, Σὺλλ. Βλαχ., φάκ. 221.

ἀλλὰ καὶ τοὺς βοήθησαν νὰ ἀποκρούσουν μὲ κανόνια τὴν ἐπίθεση τοῦ Π. Πικουλάκη καὶ τοὺς ὑπέδειξαν, σὲ περίπτωση κινδύνου, νὰ ὑψώσουν γιὰ προστασία τὴν τρίχρωμη σημαία τῆς Γαλλίας ²²². Ὁ Κυβερνήτης συνάντησε (16 Ἀπρ.) τὸν στρατηγὸ Schneider καὶ τὸν μοίραρχο Lalande καὶ προσπάθησε νὰ τοὺς ἀποδείξῃ πόσο κινδύνευε ἡ τάξη καὶ ἡ σιυχία στὴν Ἑλλάδα, ἂν φαινόταν ὅτι ὁ γαλλικὸς στρατὸς καὶ στόλος βοηθοῦσαν μὲ ὁποιοδήποτε τρόπο τοὺς «ταραξίες». Ὁ Schneider ἔσπευσε νὰ ἀνακαλέσῃ ἀμέσως τοὺς δύο τοπογράφους, ἐνῶ ὁ Lalande ὑποσχέθηκε νὰ στείλῃ πλοῖο στὸ Λιμένι μὴπως φρονηματίσῃ μὲ ὑποδείξεις τοὺς Μαυρομιχαλαίους. Ἡ συμπαραστασις ὅμως αὐτῇ τῶν δύο ἀρχηγῶν δὲν ἀρκοῦσε. Κατὰ τὸν Κυβερνήτη οἱ «ἐπαναστατικὲς παρωδίες» θὰ ἔπαυαν ἀμέσως, μόνο ἂν οἱ Συμμ. Δυνάμεις ἔδιναν κοινὲς ὁδηγίες στοὺς διπλωματικοὺς ἀντιπροσώπους των (ἀντιπρέσβεις καὶ μοιράρχους) ὅτι, ἐωσότου ἀποφασιστῇ ἡ ὀριστικὴ τύχη τῆς Ἑλλάδος, δὲν θὰ ἀναγνώριζαν καμιὰ ἄλλη Κυβέρνηση ἐκτὸς ἀπὸ «τὴν καθεστῶσαν ἐκ τῶν ψηφισμάτων τῆς ἐν Ἀρχαίᾳ Συνελεύσεως» ²²³.

Ἀπὸ τὴ Μεθώνη ὁ Ἰω. Καποδίστριας ἀντικατέστησε στὴ διοίκηση τῆς Μάνης τὸν Ἰάκ. Κορνήλιο μὲ τὸν Ἰω. Εὐγενίδη, μέχρι τότε Δ/τὴ Ἀνδρούσης. Καὶ ὁ νέος Δ/τῆς διατάχθηκε νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἀπαλλαγὴ τῆς Μάνης ἀπὸ τοὺς στασιαστὲς «διὰ μέσου τῶν ἰδίων Σπαρτιατῶν». Μὲ τὴ σύμπραξιν τῶν προκρίτων ὁ Ἰω. Εὐγενίδης θὰ ὀργάνωνε ἓνα εἶδος ὀριοφυλακῆς ἀπὸ τριακόσιους περίπου Μανιάτες καὶ θὰ ἀπέκοπτε κάθε ἐπικοινωνία τοῦ Λιμενιοῦ καὶ τῆς Τσίμοβας μὲ τὴν ὑπόλοιπὴ Μάνη. Ἡ αὐστηρὴ ἀπομόνωση ἦταν βέβαιο ὅτι θὰ ἀπέλπιζε τοὺς Μαυρομιχαλαίους καὶ τοὺς ὁπαδούς των. Ἄν σὲ 30 - 40 ἡμέρες δὲν ἀπέδιδαν τὰ μέτρα αὐτά, ἡ Κυβέρνηση θὰ πειθόταν ὅτι οἱ πρόκριτοι τῆς Ἀνατ. καὶ Δυτ. Μάνης σιωπηρὰ ἦταν σύμφωνοι μὲ τοὺς «ταραχοποιούς», καὶ θὰ ἀπομόνωνε μὲ τὰ τάγματά της ὅλη τὴ Μάνη ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπὴ Πελοπόννησο, ἐνῶ συγχρόνως θὰ ἀπέσυρε τοὺς ὑπαλλήλους της. Ὅσοι πρόκριτοι τῆς Δυτ. Μάνης βρέθηκαν στὴ Μεθώνη ἄκουσαν ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Κυβερνήτη τίς παραπάνω ὁδηγίες καὶ προειδοποιήσεις καὶ ὑποσχέθηκαν τὴ σύμπραξιν τους. Τοὺς ὑπόλοιπους, τῆς Ἀνατ. κυρίως Μάνης, θὰ ἐνημέρωνε ὁ Ἰω. Εὐγενίδης ²²⁴.

222. Ἰάκ. Κορνήλιος κ. ἄ. (Μαραθονήσι) πρὸς Κυβερνήτη, 6 Ἀπρ. 1831, πρωτ. : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 221. Πρβλ. αὐτόθι : Νικ. Πιέρρου Μαυρομιχαλῆς (Κάβαλλος) πρὸς Παν. Πικουλάκη (Μαραθονήσι), 5 καὶ 7 Ἀπρ. 1831, πρωτ. : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 221.

223. Κυβερνήτης (Μεθώνη) πρὸς πρίγκιπα Σοῦτσο (Παρίσι), 16 Ἀπρ. 1831 : Ἰω. Καποδίστριας, Ἐπιστολές, τόμ. Δ', σσ. 175-178. Κατὰ τὸν Dawkins (Ἐπιτομὲς 21/12) ὁ Schneider ἀπέριψε ὡς ἀβάσιμη τὴν κατηγορία τοῦ Ἰω. Καποδίστρια ὅτι Γάλλοι ἀξιωματικοὶ συνεργάζονταν μυστικὰ μὲ τοὺς στασιαστὲς τῆς Μάνης.

224. Κυβερνήτης (Μεθώνη) πρὸς Ἰω. Εὐγενίδη, ἀρ. 3516 καὶ 3518, 16 καὶ

Τὰ νέα μέτρα τῆς Κυβερνήσεως δὲν φόβισαν τοὺς στασιαστές. Ἀπέτυχαν καὶ ὅλες οἱ προσπάθειες ποὺ ἐγιναν γιὰ νὰ δελεασθοῦν μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς. Ἀντίθετα παρέμειναν ἀκλόνητοι, ἄρρηκτα δεμένοι μεταξύ τους μὲ φοβεροὺς ὅρκους²²⁵. Οἱ ἐνέργειές τους ἦταν συντονισμένες καὶ κατευθύνονταν στὴν ἀρχὴ ἀπὸ σῶμα 80 «ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ», τὸ ὁποῖο ἀργότερα παραχώρησε τὴ θέση του σὲ τριμελῆ προσωρινὴ ἐπιτροπὴ (Ἀν. Μαυρομιχάλης, Δ. Πικουλᾶκης, Πασχάλης Γερακαράκης). Στις 24 Ἀπρ. 1831 συνέλευση Μανιατῶν στὴν Τσίμοβα ἐξέλεξε στὴ θέση τῆς τριμελοῦς νέα πολυμελῆ ἐπιτροπὴ ποὺ ὀνομάστηκε «Συνταγματικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Σπάρτης»²²⁶. Μὲ τὸν ὅρο «Συνταγματικὴ» οἱ Μαυρομιχαλαῖοι, ποὺ φαίνεται ὅτι κατεῦθυναν ἀπόλυτα τὶς ἐνέργειες τῶν συμπολιτῶν τους, ἐπιχειροῦσαν νὰ δώσουν ἄλλη διάσταση στὴν ἀνταρσία τους σὲ μιὰ περίοδο ποὺ ἡ ἐντεινόμενη ἀντιπολίτευση κατὰ τοῦ καποδιστριακοῦ καθεστώτος μπορούσε νὰ στεγάζει στοὺς κόλπους της καὶ νὰ δικαιολογήσει κάθε ἀντικυβερνητικὴ ἐνέργεια. Ἦδη εἶχαν ἀρχίσει οἱ πρῶτες ἐπαφές μὲ τοὺς ἡγέτες τῆς Ἀντιπολιτεύσεως στὸ Ναύπλιο. Ἀπὸ τοὺς τελευταίους ὁ Θ. Φαρμακίδης πιθανότατα μὲ ἐπιστολές του παρωθοῦσε τοὺς Μανιάτες νὰ ἀγωνιστοῦν γιὰ τὰ «καταπατούμενα δίκαια τοῦ ἔθνους καὶ τὰ ἐδικά» τους. Τοὺς προέτρεπε νὰ μὴ δεχθοῦν συμβιβασμό, γιατί θὰ τοὺς ἐξαπατοῦσαν καὶ θὰ τοὺς ἔκαναν εἰλωτες, ἀλλὰ νὰ ζητήσουν τὴν προστασία τῶν φιλελεύθερων Γάλλων καὶ πολεμοφόδια ἀπὸ τοὺς Ὑδραίους. Τόνιζε μάλιστα ὅτι μὲ τὴν προσχώρηση τῶν τελευταίων στὸν ἀντικυβερνητικὸ ἀγῶνα δὲν θὰ ἀργοῦσε ἡ πραγματοποίησις τοῦ ἐπιθυμητοῦ σκοποῦ. Συγχρόνως τοὺς ἔστειλε καὶ τὰ πρῶτα ἀντίτυπα τοῦ «Ἀπόλλωνος», ποὺ ὕστερα ἀπὸ τὴν κατάσχεσή του στὸ Ναύπλιο εἶχε βρῆ ἀσφαλές

17 Ἀπρ. 1831, πρωτ. : ΑΙΕΕ, ἀρ. 95 καὶ 96. Τὸ ὑπ’ ἀρ. 3517 (18 Ἀπρ. 1831) διάταγμα διορισμοῦ τοῦ ‘Ιω. Εὐγενίδου βλ. στὴ «Γεν. Ἐφημερίδα», ἀρ. 39 (27 Μαΐου 1831). Βλ. καὶ Κυβερνήτης (Μεθώνη) πρὸς πληρεξουσίους Δυτ. Μάνης, ἀρ. 3515, 16 Ἀπρ. 1831, σχ.· Κυβερνήτης (Μεθώνη) πρὸς Κ. Κανάρη, ἀρ. 3513, 16 Ἀπρ. 1831, σχ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 265.

225. Νικήτας Σταματελόπουλος (Μαραθονήσι) πρὸς Κυβερνήτη, 30 Ἀπρ. 1831, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 85: «... καὶ σνοικέσια ἐπροβάλαμεν καὶ χρήματα ἱκανὰ ὑπεσχέθημεν, ἀλλὰ ἐστάθη ἀδύνατον νὰ ἡμπορέσωμεν νὰ καταλάβωμεν τὴν παραμικροτέραν θέσιν περὶ τὸ Αἰμένι...». Βλ. καὶ παραπομπές σημ. 228.

226. Νικ. Πιέρρου Μαυρομιχάλης (Κάβαλλος) πρὸς Παν. Πικουλᾶκη, 7 Ἀπρ. 1831, πρωτ. : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 221. Βλ. καὶ παραπομπές στίς σημ. 228, 230, 231. Ὡς μέλη τῆς «Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Σπάρτης» ἐμφανίζονται στὰ διάφορα ἔγγραφα οἱ : Ἀ. Π. Μαυρομιχάλης, Δημήτριος Πικουλᾶκης, Π. Κοσονάκος, Δημήτριος Πουλικάκος, Πασχάλης Γερακαράκης, Θωμᾶς Τζουμάκος, Νικολὸς (Ν)τεκουλάκος, Γιαννοῦτσος Δεμέστιχας, Γιάννης Καπετανάκης, Ἰωάννης Κ. Μαυρομιχάλης. Βλ. καὶ Ἐπιτομὲς 21/21β, σημ. 1. Ὁ ἀριθμὸς πάντως τῶν μελῶν δὲν φαίνεται ὅτι ἦταν σταθερός. Βλ. καὶ ἔκθεσις Μ. Σικελιανοῦ πρὸς Ε’ Ἐθνικὴ Συνέλευσις, [7 Ἰαν. 1832] : Ἀρχεῖον Κοινότητος Ὑδρας, τόμ. ΙΕ’, σ. 500. Δὲν

καταφύγιο στην "Υδρα.²²⁷ Στις απαντήσεις τους οι στασιαστές τόνιζαν την απόφασή τους να αγωνιστούν για το «καταπατηθὲν σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος» καὶ εἰδοποιοῦσαν ὅτι ἔστειλαν ἐπιστολὴ στὸν Γάλλο στρατηγὸ ἀπὸ φόβο μὴπως ὁ Κυβερνήτης παρουσιάσῃ τὸ φιλελεύθερο κίνημά τους ὡς «μερικὸ καὶ κλεπτικόν». Συγχρόνως ζητοῦσαν ἐπίμονα πολεμοφόδια καὶ χρήματα²²⁸. Ἐκκλήση γιὰ ἐνισχύσεις καὶ κοινὴ δρᾶση ὑπὲρ τοῦ συντάγματος ἀπηύθυναν στοὺς Ὑδραίους πολλοὶ ὁπαδοὶ τῶν Μαυρομιχαλαίων²²⁹, καθὼς καὶ ἡ «Συνταγματικὴ Ἐπιτροπὴ»²³⁰, ἡ ὁποία παράλληλα μὲ προκηρύξεις τῆς καλοῦσε καὶ τοὺς ἄλλους Μανιάτες νὰ ἐνωθοῦν μαζί τῆς καὶ νὰ στείλουν τοὺς πληρεξουσίους τῶν στὸ Λιμένι²³¹. Πολλὰ ἀπὸ τὰ ἐγγραφα τῶν στασιαστῶν πιάστηκαν ἀπὸ τοὺς κυβερνητικούς²³². Ἐνα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ξέφυγαν

ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ ἄλλοῦ ἢ πληροφορία τοῦ Pellion (ἐνθ' ἄνωτ., σ. 243) ὅτι στὴν ἀρχὴ τῆς στάσεως ὁ Κων. Μαυρομιχάλης ὀνομάστηκε ἀρχηγὸς τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων στὸ Λιμένι.

227. [Θεόκλητος] Φ[α]ρμ[ακίδης] (Ναύπλιο) πρὸς [Μανιάτες], [ἀρχές Μαρτ. 1831], ἀντ., συνημμένο στὸ: Σ. Θεαγένης (Ἄλμυρό) πρὸς Βιάρο Καποδίστρια, 24 Μαρτ. 1831: ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 221 (βλ. παράρτημα ἀρ. 21). Βλ. καὶ [Θεόκλητος] Φ[α]ρμ[ακίδης] πρὸς ἄγνωστο (Μάνη), [Μάρτ./Ἀπρ. 1831], ἀντ.: Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 322, ἀρ. 6α (βλ. παράρτημα ἀρ. 22). Γιὰ τὴν ἐπανεκδόση τοῦ «Ἀπόλλωνα» βλ. Χρ. Κ. Λούκου, «Ἡ διώξις τῆς ἐφημερίδας “Ὁ Ἀπόλλων,”», ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 210-214. Γιὰ τὴν ἀνάγνωση ἐλληνικῶν καὶ γαλλικῶν ἐφημερίδων στὸ Λιμένι βλ. Ἰω. Εὐγενίδης (Μαραθονήσι) πρὸς Κυβερνήτη, 30 Ἀπρ. 1831, πρωτ.: Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 322. Γιὰ τὴν ἐπαφὴς Λιμενιωτῶν μὲ ἀντιπολιτευομένους βλ. καὶ Προς. Γραμμ. Δ/σύνης πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 7011, 13 Αὐγ. 1831: Ἀρχεῖον Κοινότητος Ὑδρας, τόμ. ΙΕ', σ. 416. Γιὰ τὴν προσπάθειες τῶν Μαυρομιχαλαίων νὰ δώσουν ἄλλο περιεχόμενο στὴ σύγκρουσή τους μὲ τὸν Κυβερνήτη βλ. τὴν ἐξοχὴ ἀνάλυση τοῦ J. A. Petropoulos, ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 120-121.

228. Πιγνυος(;) πρὸς Α. Π. Μαγνιατόπουλον (Ναύπλιο), 7/8 Ἀπρ. 1831, πρωτ.: δυσανάγνωστο ὄνομα πρὸς ἀγνώστους, 9 Ἀπρ. [1831], πρωτ., συνημμένα καὶ τὰ δύο στὸ ὑπ' ἀρ. 42 τῆς 15 Ἀπρ. 1831: ΓΑΚ, Γραμμ. Δικαίου, φάκ. 98. Πρβλ. τὸ ἐγγραφο τῆς σημ. 233. Βλ. κυρίως τὸ ἐγγραφο ἀρ. 4896 τῆς σημ. 233.

229. Κλῆρος, πρόκριτοι, ὁπλαρχηγοὶ κ. ἄ. Σπάρτης πρὸς προκρίτους καὶ πλοιάρχους Ὑδρας, 8 Ἀπρ. 1831, πρωτ., συνημμένο στὸ ὑπ' ἀρ. 42 τῆς 15 Ἀπρ. 1831: ΓΑΚ, Γραμμ. Δικαίου, φάκ. 98.

230. Συνταγματικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Σπάρτης (Λιμένι) πρὸς προκρίτους καὶ πλοιάρχους Ὑδρας, ἀρ. 29, 23 Μαΐου 1831, πρωτ.: ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 221 (βλ. παράρτημα ἀρ. 25).

231. Συνταγματικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Σπάρτης (Λιμένι) πρὸς Σπαρτιάτες, ἐγκύκλιος ἀρ. 1, 4 Μαΐου 1831, ἀντ.: Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 444, ἀρ. 2 (βλ. παράρτημα ἀρ. 24). Βλ. καὶ Συνταγματικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Σπάρτης (Λιμένι) πρὸς κατοίκους τῆς ἐπαρχίας Ζυγοῦ, ἀρ. 14, 9 Μαΐου 1831, ἀντ.: Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 444, ἀρ. 3.

232. Δ/τῆς Σπάρτης πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 1677, 17 Ἀπρ. 1831, πρωτ., καὶ συνημμένα: ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 265. Βλ. καὶ Δ/τῆς Καλαμάτας καὶ Νησίου πρὸς Γραμμ. τῆς Ἐπικρατείας, ἀρ. 42, 15 Ἀπρ. 1831, πρωτ.: ΓΑΚ, Γραμμ. Δικαίου, φάκ. 98.

βρίσκεται στο Ἱστορικό Ἀρχεῖο Ἀλ. Μαυροκορδάτου²³³ καὶ ἐνισχύει τὴν ἄποψη ὅτι ὁ Φαναριώτης πολιτικός δὲν ἦταν ἀμέτοχος στὰ γεγονότα τῆς Μάνης. Ὁ Θ. Φαρμακίδης, ἐξάλλου, βρισκόταν κάτω ἀπὸ τὴν πολιτική του καθοδήγηση.

Σὲ ἀδιέξοδο κατέληξε καὶ ἡ μεσολαβητικὴ προσπάθεια τοῦ Γερουσιαστῆ Τζαννετάκη Γρηγοράκη. Ὁ Κυβερνήτης, μὲ πολλὰς ἐπιφυλάξεις, εἶχε ἐπιτρέψει τὴν ἐπάνοδό του στο Μαραθονῆσι. Δίσταζε, γιατί κυκλοφόρησαν φήμες ὅτι ὁ Γερουσιαστὴς ὑποσχέθηκε στοὺς ἀρχηγοὺς τῆς Ἀντιπολιτεύσεως νὰ ἐπιτύχη τὴν ἀποστολὴ ἀναφορῶν ὑπὲρ τοῦ συντάγματος ἀπὸ ὅλες τὶς ἐπαρχίες τῆς Μάνης καὶ ἔτσι νὰ ἀναιρέση τὶς φιλοκυβερνητικὰς ἀναφορὰς ποὺ εἶχε ἀποσπάσει ὁ Ἰάκ. Κορνῆλιος ἀπὸ τοὺς Μανιάτες, καὶ νὰ δώσῃ χαρακτῆρα νομιμότητας στὸ κίνημα τοῦ Λιμενιοῦ²³⁴. Ὁ Τζαννετάκης ἤλθε στὴ Μάνη στὶς ἀρχὲς Μαΐου φανερά δυσανεστήμενος ποὺ δὲν μπόρεσε νὰ διαλύσῃ τὶς κυβερνητικὰς ὑποψίες γιὰ τὴν εἰλικρίνεια τῶν προθέσεών του. Ἐπιθυμοῦσε τὴν εἰρήνευση τῆς ἰδιαίτερης πατρίδας του, ἀλλὰ μὲ τέτοιο τρόπο ὥστε ὁ ἴδιος νὰ αὐξήσῃ τὴ δύναμή του. Ἦθελε τὴν ἐξασθένιση τῶν Μαυρομιχαλαίων ἀλλ’ ὄχι τὴ συντριβὴ τους, γιατί φοβόταν ὅτι θὰ ἀκολουθοῦσε καὶ ἡ δική του συντριβὴ²³⁵. Παρουσιάστηκε ὡς ἀνεξάρτητος στὶς ἐνέργειές του, κρυφὰ ὅμως συνεργαζόταν μὲ τὸν Δ/τὴ τῆς Σπάρτης. Στὰ μέσα Μαΐου ὁ Τζαννετάκης συναντήθηκε μὲ τὸν Ἀναστάσιο Μαυρομιχάλη καὶ ἄλλα μέλη τῆς «Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς». Πρότεινε : ὁ Ἀναστάσιος μαζί μὲ τὸν Κατσάκο νὰ μεταβοῦν στο Ναύπλιο καὶ νὰ ζητήσουν τὴ συγγνώμῃ τῆς Κυβερνήσεως. Ἄν γινόταν αὐτό, ὑπῆρχε βásiμη ἐλπίδα νὰ συγχωρηθοῦν οἱ ὑπόδικοι συγγενεῖς τους καὶ νὰ μὴν παραμεληθοῦν τὰ συμφέροντα τῆς Μάνης. Γιὰ νὰ πεισθῇ μάλιστα ἡ Κυβέρνηση, θὰ στελλόταν ἱκετικὴ ἀναφορὰ ἀπ’ ὅλους τοὺς Μανιάτες, ποὺ θὰ ζητοῦσαν νὰ «χαρισθοῦν» σ’ αὐτοὺς ὅλα τὰ ἀδικήματα τῶν Μαυρομιχαλαίων. Ὁ Ἀναστάσιος δὲν ἔφερε ἀντίρρηση

233. Φάκ. 17, ἀρ. ἐγγράφου 4896 (17 Ἀπρ. 1831). Στὸ περιθώριο τοῦ ἐγγράφου ὑπάρχει ἡ ἐξῆς ἰδιόγραφη σημείωση τοῦ Πετρόμπεη : «Δώσατε το τοῦ ἀρχιναύαρχου κυρίου Μιαούλη, διὰ νὰ [ν] τὸ στείλῃ εἰς τοὺς φιλοπάτριδας καὶ φιλελευθέρους, φιλόνομους ἥρωας τῆς ἀκαταμάχητου λαντράς Ὑδρας, διὰ νὰ καταχωριστῇ καὶ τὸ παρὸν εἰς τὴν ἐφημερίδα, ὅσα κρίνει εὐλογο ὁ συντάκτης». Φαίνεται ὅτι ἡ ἐπιτήρηση τοῦ Πετρόμπεη στὸ Ἴτς - Καλὲ δὲν ἦταν καὶ τόσο αὐστηρή. Ὁ Ἀ. Παπαδόπουλος - Βρετὸς (Mémoires, τόμ. Β’, σσ. 169 - 170) προσπάθησε νὰ ὑπερτονίσῃ τὸ ρόλο τοῦ Ἀλ. Μαυροκορδάτου στὴν προετοιμασία τῆς ἐξεγέρσεως τῶν Μανιατῶν.

234. Κυβερνήτης (Ναύπλιο) πρὸς Ἰω. Εὐγενίδη (Μαραθονῆσι), 6 καὶ 14 Μαΐου 1831, πρωτ., ἰδ. : ΑΙΕΕ, ἀρ. 100, 102. Βλ. καὶ Κυβερνήτης πρὸς Τζαννετάκη, 18 Μαΐου 1831, ἀντ. : ΑΙΕΕ, ἀρ. 104, συνημμένο στὸ ὑπ’ ἀρ. 103.

235. Ἰω. Εὐγενίδης (Καλαμάτα) πρὸς Κυβερνήτη, 8 Μαΐου 1831, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 322.

στην αρχή, επιφυλάχθηκε όμως να απαντήσει, γιατί έπρεπε να ακούση και τη γνώμη του Κατσάκου²³⁶. Η απάντηση ήλθε λίγες ημέρες αργότερα και ήταν αρνητική: φοβούνταν να παρουσιαστούν στην Κυβέρνηση. Με ανησυχία πληροφορήθηκε την άκαμψία των συγγενών του ό Κων. Μαυρομιχάλης, που ήταν ακόμη φυλακισμένος στο πλοίο του Κ. Κανάρη. Παρακάλεσε να του επιτραπή ή έξοδος στην ξηρά, απ' όπου πίστευε ότι θα μπορούσε να έλθη σέ επαφή με τόν 'Αναστάσιο ή τόν Κατσάκο και να τούς πείση να φανούν φρονιμότεροι. "Υστερα από πιέσεις ό Κ. Κανάρης δέχθηκε και ό Κων. Μαυρομιχάλης αποβιβάστηκε στο Μαραθονήσι. Δρακόντεια μέτρα ασφαλείας είχαν ληφθή²³⁷. Όπως ήταν φυσικό, κανείς από τούς αντικυβερνητικούς δέν τόλμησε να παρουσιαστή²³⁸.

Βλέποντας ό Κυβερνήτης ότι οί στασιαστές παρέμεναν αδιάλλακτοι, έδωσε έντολή στον Δ/τή τής Σπάρτης να καλέση με έγκύκλιο όλους τούς πιστούς στην Κυβέρνηση Μανιάτες να απομονώσουν τούς Μαυρομιχαλαίους και τούς όπαδούς των, και να τούς αναγκάσουν έτσι σέ ύποταγή και μετάνοια²³⁹. Οί κυβερνητικοί όμως Μανιάτες, αν και έδειχναν προθυμία στην ύπογραφή αναφορών που καταδίκαζαν τις ένέργειες των Λιμενιωτών, ζητούσαν οί περισσότεροι μισθούς, πολεμοφόδια και τρόφιμα ως άντάλλαγμα για να αναλάβουν δράση²⁴⁰. Έτσι οί φράσεις του Κυβερνήτη για «*χρέος πατριωτικό*» και «*τις άφίνει εις μόνους τούς Σπαρτιάτας τήν έντιμον φροντίδα του ν' αποκαταστήσουν οί ίδιοι τήν εύταξίαν εις Λιμένα και Τζίμβο*» δέν έφεραν τά άναμενόμενα άποτελέσματα²⁴¹. Ζήλο έδειξαν μόνο οί δηλωμένοι έχθροι των Μαυρομιχαλαίων Πιερράκος, Π. Πικουλάκης και Ν. Βοϊδής, οί όποιοι δημιούργησαν με τις ένέργειές τους άντιπερισπασμούς στους άντικυβερνητικούς, χωρίς όμως να μπορούν να άπειλήσουν

236. 'Ιω. Εύγενίδης (Μαραθονήσι) προς Κυβερνήτη, 12 Μαΐου 1831, πρωτ. : 'Αρχ. Καποδ., φάκ. 322, άρ. 7.

237. 'Ιω. Εύγενίδης (Μαραθονήσι) προς Κυβερνήτη, 14 Μαΐου 1831, πρωτ. : 'Αρχ. Καποδ., φάκ. 322, άρ. 9. Βλ. και Κ. Κανάρης (Μαραθονήσι) προς Κυβερνήτη, άρ. 6, 11 Μαΐου 1831, πρωτ. : 'Αρχ. Καποδ., φάκ. 151 άρ. 6.

238. 'Ιω. Εύγενίδης (Μαραθονήσι) προς Κυβερνήτη, 15 Μαΐου 1831, πρωτ. : 'Αρχ. Καποδ., φάκ. 322.

239. Κυβερνήτης προς 'Ιω. Εύγενίδη, άρ. 3701, 21 Μαΐου 1831, σχ., και συνημμένο σχέδιο έγκυκλίου τήν όποία ό Δ/τής θα έστελνε στους προκρίτους, κληρο, όπλαρχηγούς και δημογέροντες 'Ανατολ. και Δυτ. Σπάρτης : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 267. Τήν έκδοση τής έγκυκλίου αυτής είχε ζητήσει επίμονα ό Δ/τής τής Σπάρτης. Βλ. Κυβερνήτης προς 'Ιω. Εύγενίδη, 18 Μαΐου 1831, πρωτ., ιδ. : ΑΙΕΕ, άρ. 103.

240. Βλ. σημ. 242.

241. Βλ. τó ύπ' άρ. 3701 (21 Μαΐου 1831) έγγραφο του Κυβερνήτη στην σημ. 239,

ἀποφασιστικά τὸ κέντρο τῆς στάσεως. Συνεχῶς πρόβαλλαν σχέδια δράσεως καὶ ἦταν ἀχόρταγοι στίς ἀπαιτήσεις τους. ‘Ο Πιερράκος εἶχε ἤδη στρατολογήσει 300 ἄνδρες, ἀλλὰ δὲν προχώρησε περισσότερο ἀπὸ τὸν Μέξαπο. Μπροστὰ σ’ αὐτὴ τὴν κατάσταση ὁ Δ/τῆς τῆς Σπάρτης πίστεψε ὅτι μόνον ὁ Τζαννετάκης θὰ μπορούσε, ἂν ἐπαιρνε βοήθεια, νὰ κινητοποιήσει περισσότερους Μανιάτες γιὰ νὰ ἐξαναγκάσουν τοὺς στασιαστὲς σὲ ὑποταγή. Στίς ἀναφορὲς του συνεχῶς τόνιζε ὅτι ὁ Τζαννετάκης ἐγγυόταν ἐπιτυχία, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ὀπλαρχηγοὶ ξόδευαν τὰ ἐθνικὰ χρήματα σὲ ἀσιμαχίες. Ἀντίθετη ἦταν ἡ γνώμη τοῦ Ν. Σταματελόπουλου καὶ τοῦ Γ. Ἀθανασιάδη, οἱ ὁποῖοι ἐπέμεναν στὴν ὑποστήριξη τῶν κινημάτων τοῦ Πιερράκου²⁴². ‘Ο Κυβερνήτης θέλησε νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸν τελευταῖο, ἀλλὰ ἐνθάρρυνε παράλληλα καὶ τὸν Τζαννετάκη, ὁ ὁποῖος πῆγε στὸ Ναύπλιο γιὰ νὰ ἐκθέσῃ αὐτοπροσώπως τὰ σχέδιά του γιὰ τὴν εἰρήνευση τῆς Μάνης²⁴³. Σὲ κανέναν ὅμως δὲν ἔδινε τίς ἀπαραίτητες δυνάμεις γιὰ νὰ ἀναλάβῃ ἀποφασιστικὴ δράση²⁴⁴.

Ἡ Μάνη δὲν ἦταν τὸ ἀποκλειστικὸ ἀντικείμενο τῆς προσοχῆς τοῦ ‘Ιω. Καποδίστρια. Στὴ Στερεὰ Ἑλλάδα εἶχε στασιάσει ὁ Τσάμης Καρατάσος, ἐνῶ ἡ Ὑδρα δὲν ὑπάκουε πλέον στίς κυβερνητικὲς διαταγές. Τὸ Ταμεῖο εἶχε ἐλάχιστους πόρους, ποὺ ἔπρεπε νὰ ξοδευτοῦν γιὰ τίς ἀπόλυτα ἀπαραίτητες ἀνάγκες τοῦ κράτους. ‘Ο Κυβερνήτης, ἐξάλλου, περίμενε τὴ «θεραπεία» τῶν ἐλληνικῶν πραγμάτων ἀπ’ ἔξω, ἀπ’ ὅπου, ὅπως ἔλεγε, εἶχε ἔλθει καὶ ἡ «ἀσθένεια»²⁴⁵. Ἡ ἀξιοπρέπειά του ὅμως καὶ ἡ συναίσθηση ὅτι ἡ πλειοψηφία τῶν Ἑλλήνων ἦταν μὲ τὸ μέρος του δὲν τοῦ ἐπέτρεψαν, πρὸς τὸ

242. ‘Ιω. Εὐγενίδης (Μαραθονήσι) πρὸς Κυβερνήτη, 18, 22 Μαΐου, 2, 5, 9, 26 καὶ 30 Ἰουν. 1831, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 322. Πολὺ ἀργότερα ὁ ‘Ιω. Εὐγενίδης ἀλλάξε γνώμη γιὰ τὸν Τζαννετάκη (πρὸς Κυβερνήτη, 29 Αὐγ. 1831, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 322, ἀρ. 47). Γιὰ τίς ἀπόψεις τοῦ Ν. Σταματελόπουλου βλ. ἀναφορά του πρὸς Κυβερνήτη, ἀρ. 839, 16 Ἰουν. 1831, πρωτ. : ΓΑΚ, Σὺλλ. Βλαχ., φάκ. 221. Βλ. καὶ αὐτόθι Ν. Σταματελόπουλος (Μαραθονήσι) πρὸς ‘Ιω. Εὐγενίδη, ἀρ. 823, 8 Ἰουν. 1831, ἀντ.

243. ‘Ιω. Εὐγενίδης (Μαραθονήσι) πρὸς Κυβερνήτη, 22 Μαΐου 1831, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 322· Κυβερνήτης πρὸς ‘Ιω. Εὐγενίδη, 28 Μαΐου καὶ 1 Ἰουν. 1831, πρωτ., ἰδ. : ΑΙΕΕ, ἀρ. 107, 108. Γιὰ τὰ σχέδια τοῦ Τζαννετάκη βλ. ‘Ιω. Εὐγενίδης (Μαραθονήσι) πρὸς Κυβερνήτη, 26 Μαΐου 1831, πρωτ. : ΓΑΚ, Σὺλλ. Βλαχ., φάκ. 221.

244. Καὶ ὁ Δ/τῆς τῆς Σπάρτης, καίτοι τόνιζε τὴν ἀνάγκη νὰ χρησιμοποιηθῇ ὁ Τζαννετάκης, ἔγραψε στὸν Κυβερνήτη (5 Ἰουν. 1831, Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 322) νὰ μὴ δώσῃ στὸν Γερουσιαστὴ τόση «ἐξουσία, ὥστε νὰ κινῇ τὰ πράγματα κατὰ τὴν ἀρέσκειάν του, διότι εἶναι Μανιάτης, ἀπληστος συνάμα καὶ ιδιόρρηθμος...».

245. Κυβερνήτης πρὸς ‘Ιω. Εὐγενίδη, 18 Ἰουν. 1831, πρωτ., ἰδ. : ΑΙΕΕ, ἀρ. 111.

παρὸν τουλάχιστον, νὰ στηριχθῇ στὴ στρατιωτικὴ βοήθεια ποὺ τοῦ πρόσφερε ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνηση ²⁴⁶. Χρησιμοποίησε πάντως τὴν πρόταση γιὰ νὰ ἀποθαρρύνῃ τοὺς στασιαστὲς τοῦ Λιμενιοῦ ²⁴⁷. Οἱ ἐλπίδες του ὅμως ματαιώθηκαν, γιατί, πρὶν φθάσῃ ἡ σχετικὴ ἐγκύκλιός του στὴ Μάνη, ἤλθε (Μάιος 1831) στὸ Λιμένι γαλλικὸ πολεμικὸ μπρίκι καὶ ὁ διοικητὴς του, ἀντὶ νὰ προτρέψῃ τοὺς Μαυρομιχαλαίους σὲ ὑπακοή, φαίνεται ὅτι ἄκουσε μὲ εὐμένεια τὶς δικαιολογίες τους. Ἡ «Συνταγματικὴ Ἐπιτροπὴ» ἄρπαξε τὴν εὐκαιρία γιὰ νὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς ὁπαδούς της καὶ μὲ ἐγκύκλιό της διασάλπισε σ' ὅλη τὴ Μάνη ὅτι οἱ φιλελεύθεροι Γάλλοι ἐπαίνεσαν τοὺς ἀγῶνες της γιὰ συνταγματικὲς ἐλευθερίες. Ἔστειλε μάλιστα καὶ δυὸ ἐπιστολὲς στὸν μοίραρχο Lalande μὲ τὶς ὁποῖες ζητοῦσε τὴ βοήθεια τῶν Γάλλων γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ ἀντικυβερνητικοῦ της ἀγώνα καὶ ἐξέφραζε τὴν ἀγανάκτηση τῶν Μανιατῶν γιὰ τὴν σύλληψη τῶν Μαυρομιχαλαίων ²⁴⁸. Συγχρόνως ἀνανέωσε τὶς προσπάθειές της γιὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ βοήθεια ἀπὸ τοὺς Ὑδραῖους ²⁴⁹.

Τελευταία προσπάθεια συμβιβασμοῦ ἀποτυγχάνει

Τὸν Μάιο - Ἰούλιο 1831 καταβλήθηκε προσπάθεια γιὰ τὴν ἐπίτευξη συμβιβασμοῦ ἀνάμεσα στὴν Κυβέρνηση καὶ τοὺς Μαυρομιχαλαίους ποὺ βρίσκονταν στὸ Ναύπλιο καὶ τὸ Ἄργος. Πρῶτος ὁ Ἰω. Μαυρομιχάλης, φυλακισμένος στὸ Παλαμῆδι, ζήτησε ἐπιείκεια γιὰ τὴν οἰκογένειά του καὶ ὑποσχέθηκε ἀφοσίωση. Παραπονέθηκε γιατί ἔμεναν ἐλεύθεροι ὁ Μαυροκορδάτος, ὁ Ζωγράφος, ὁ Ζαΐμης, ὁ Τρικούπης, ὁ Δεληγιάννης, οἱ ὁποῖοι, ὅπως ἔλεγε, ἐξαπάτησαν τὸν «ἀπλοϊκὸν» Πετρόμπεη καὶ τὸν ἔφεραν σὲ σύγκρουση μὲ τὴν Κυβέρνηση ²⁵⁰. Στὴ συνέχεια ὁ Γ. Μαυρομιχάλης, ποὺ

246. Κυβερνήτης πρὸς Schneider, 8 Ἰουν. 1831 : Ἰω. Καποδίστρια, Ἐπιστολές, μετάφρ., τόμ. Δ', σσ. 202 - 203. Βλ. καὶ Ἐπιτομὲς 21/20.

247. Κυβερνήτης πρὸς Ἰω. Εὐγενίδη, 28 Μαΐου καὶ 1 Ἰουν. 1831, πρωτ., ἰδ. : ΑΙΕΕ, ἀρ. 107, 108. Βλ. καὶ Ἰω. Εὐγενίδης (Μαραθονήσι) πρὸς Κυβερνήτη, 5 Ἰουν. 1831, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 322.

248. Συνταγματικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Σπάρτης (Λιμένι) πρὸς Σπαρτιάτες, ἀρ. 41 (ἐγκύκλιος), 27 Μαΐου 1831, ἀντ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 322, ἀρ. 14β. Βλ. καὶ Ἐπιτομὲς 21/21 - 21/21ε. Τὴν ἀντίδραση τοῦ Κυβερνήτη βλ. σὲ ἐγγραφὸ του πρὸς Ἰω. Εὐγενίδη, 9 Ἰουν. 1831, πρωτ., ἰδ. : ΑΙΕΕ, ἀρ. 109· Ἐπιτομὲς 21/21α. Βλ. καὶ Κυβερνήτης πρὸς Lalande, 1 Ἰουλ. 1831 : Ἰω. Καποδίστρια, Ἐπιστολές, μετάφρ., τόμ. Δ', σ. 216.

249. Ν. Σταματελόπουλος (Μαραθονήσι) πρὸς Κυβερνήτη, 26 Μαΐου 1831, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 85.

250. Ἰω. Μαυρομιχάλης (φυλακὴ Παλαμῆδιου) πρὸς Κυβερνήτη, 10 Μαΐου 1831, πρωτ. : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 221 (βλ. παρύρημα ἀρ. 23),

βρισκόταν υπόδικος στὸ Ἄργος, ἄφησε νὰ ἐννοηθῇ ὅτι ἐπιθυμοῦσε νὰ μεσολαβήσῃ γιὰ νὰ παύσῃ ἡ στάση στὸ Λιμένι. Ὁ Ἰω. Καποδίστριας εἶχε ἀμφιβολίες γιὰ τὴν εἰλικρίνεια τῶν Μαυρομιχαλαίων. Παρόλα αὐτὰ ἀποφάσισε νὰ μὴν ἀποκρούσῃ τὶς προτάσεις τους²⁵¹. Ἐνέκρινε τὴν αἴτηση τοῦ Γ. Μαυρομιχάλη νὰ ἐγκατασταθῇ οἰκογενειακῶς στὸ Ναύπλιο²⁵², ὅπου μεταφέρθηκε καὶ ὁ Κων. Μαυρομιχάλης, καὶ ἀνέθεσε στὸν εὐρισκόμενο τότε στὴν πρωτεύουσα Τζαννετάκη τὴ διεξαγωγή τῶν σχετικῶν συνομιλιῶν²⁵³. Ἡ ὀγκούμενη ἀντιπολίτευση σὲ πολλὰ μέρη τοῦ κράτους καθιστοῦσε ἐπιτακτική, ἔστω καὶ μὲ θυσίες, τὴν εἰρήνευση τῆς Μάνης. Ὁ Ἰω. Καποδίστριας ἦταν διατεθειμένος νὰ συγχωρήσῃ τοὺς Μαυρομιχαλαίους, ἂν ἀναγνώριζαν τὰ σφάλματά τους καὶ ἔφευγαν ὅλοι ἀπὸ τὴ γενέτειρά τους. Οἱ Μαυρομιχαλαῖοι ὅμως φαίνεται ὅτι ἀρνήθηκαν νὰ ὁμολογήσουν ὅτι ἔσφαλαν καὶ ἡ μεσολαβητικὴ προσπάθεια τοῦ Τζαννετάκη δὲν κατέληξε σὲ οὐσιαστικὰ ἀποτελέσματα²⁵⁴. Ὁ Γερουσιαστὴς ἐπέστρεψε στὴ Μάνη καὶ μάταια προσπάθησε καὶ πάλι νὰ πείσῃ τὴ «Συνταγματικὴ Ἐπιτροπὴ» νὰ διαλυθῇ προτείνοντας ὡς ἀντάλλαγμα τὴν παράλληλη διάλυση τῶν ἑνοπλίων σωμάτων τοῦ Πιερράκου καὶ τῶν ἄλλων κυβερνητικῶν ὀπλρχηγῶν²⁵⁵. Ἀπογοητευ-

251. Κυβερνήτης πρὸς Ἰω. Εὐγενίδη, 21 Μαΐου 1831, πρωτ., ἰδ. : ΑΙΕΕ, ἀρ. 105 : «Ἐὰν οἱ ἐδῶ Μαυρομιχάλοι δὲν ψεύδονται, φαίνονται καὶ αὐτοὶ εὐδιάθετοι νὰ ἴδωσι τελειωμένον τοῦ Λιμενίου τὸ σκάνδαλον. Ὁ Γεώργιος Μ(αυρομιχάλης) μ' ἐμήνυσε σήμερον ὅτι δὲν τολμᾷ νὰ ζητήσῃ τὴν ἄδειαν νὰ τὸν ἀκροασθῶ. Ἐκαμα νὰ τὸν ἀποκριθοῦν ὅτι δὲν ἀρνοῦμαι τὴν ἀκρόασιν εἰς κανένα. Θέλει λοιπὸν προσφέρει πάλιν τὰς ἐκδουλεύσεις του καὶ ἴσως ὑποσχεθῇ νὰ κάμῃ τοὺς ἐδικούς του νὰ παραιτήσωναι τὸ Λιμένι. Κανένα λόγον δὲν ἔχω διὰ νὰ τὸν δώσω ἐμπιστοσύνην. Μ' ὅλα ταῦτα θέλω τὸν ἀκούσει...».

252. Γ. Μαυρομιχάλης (φυλακὴ Ἄργους) πρὸς Τοποτηρητὴ Ἄργους, 27 Μαΐου 1831, ἀντ., συνημμένο στὸ ὅπ' ἀρ. 2502, τῆς 29 Μαΐου 1831 : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 267· Γραμμ. Ἐπικρατείας πρὸς Τοποτηρητὴ Ἄργους, ἀρ. 5423, 2 Ἰουν. 1831, σχ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 268.

253. Κυβερνήτης πρὸς Ἰω. Εὐγενίδη, 9 Ἰουν. 1831, πρωτ., ἰδ. : ΑΙΕΕ, ἀρ. 109.

254. Κυβερνήτης πρὸς Ἰω. Εὐγενίδη, 23 Ἰουν. 1831, πρωτ., ἰδ. : ΑΙΕΕ, ἀρ. 112 : «Πρῶτον πάντων σᾶς λέγω ὅτι οἱ Μαυρομιχάλοι ἐπιμένουν εἰς τὴν τυφλήν των ἰσχυρογνωμοσύνην, μὴδὲ εἶναι πλέον ἐλπίς νὰ τοὺς δώσωμεν νὰ καταλάβουν τὰ ἀληθινὰ των συμφέροντα διὰ τῆς πειθοῦς. Ὅλα τὰ πρὸς τοῦτο μέσα εἶναι ἤδη ἐξητλημένα...». Πρβλ. μὲ προσοχὴ τὶς πληροφορίες τοῦ Ἀν. Κοντάκη (Ἀπομνημονεύματα, στὴ σειρὰ «Ἀπομνημονεύματα τῶν Ἀγωνιστῶν τοῦ 21», ἀρ. 11, Ἀθήνα 1957, σ. 73) καὶ τοῦ Ἰω. Μακρυγιάννη (Ἀπομνημονεύματα, τόμ. Β' τοῦ Ἀρχείου τοῦ Στρατηγοῦ Ἰωάννου Μακρυγιάννη, ἔκδ. Γ. Βλάχογιάννη, Ἀθήνα 1907, σσ. 264-265). Βλ. καὶ ἔφημ. «Ὁ Ἀπόλλων», ἀρ. 22 (23 Μαΐου 1831), σσ. 89-90· Ἐπιτομὲς 21/20.

255. Ἰω. Εὐγενίδης (Μαραθονήσι) πρὸς Κυβερνήτη, 3 Ἰουλ. 1831, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 322, ἀρ. 27. Βλ. καὶ ἄλλες προτάσεις τοῦ Τζαννετάκη πρὸς τοὺς Λιμενιώτες : Ἰω. Εὐγενίδης (Μαραθονήσι) πρὸς Κυβερνήτη, 14 Ἰουλ. 1831, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 322,

μένος πρότεινε στην Κυβέρνηση το ακόλουθο σχέδιο : να συγκληθῇ συνέλευση τῶν κατοίκων τῆς Ἀνατ. καὶ Δυτ. Μάνης γιὰ νὰ ἀπαιτήσῃ τὴ διάλυση τῆς «Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς» καὶ τὴ συγγνώμῃ τῆς Κυβερνήσεως γιὰ τοὺς στασιαστές ἂν οἱ τελευταῖοι ἀρνοῦνταν νὰ διαλυθοῦν, ἢ συνέλευση θὰ ἀποφάσιζε πόλεμο ἐναντίον τους. Γιὰ τὴν ἐπιτυχία ὅμως τοῦ σχεδίου χρειάζονταν χρήματα, μὲ τὰ ὁποῖα θὰ τρέφονταν καὶ θὰ ἐξοπλίζονταν οἱ Μανιάτες ποὺ θὰ συγκεντρώνονταν. Ὁ Δ/τῆς τῆς Σπάρτης συνεβούλευσε τὴν Κυβέρνηση ἢ νὰ δεχθῇ τὸ σχέδιο τοῦ Τζαννετάκη ἢ νὰ προχωρήσῃ στὸν ἀποκλεισμό τῆς Μάνης ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπη Πελοπόννησο ²⁵⁶.

Ὁ Ἰω. Καποδίστριας δὲν ἔσπευσε νὰ ἀπαντήσῃ στὸν Τζαννετάκη. Στὸ Ναύπλιο ὁ Γεώργιος καὶ ὁ Κων. Μαυρομιχάλης ἐπανελάβαν τὶς προτάσεις τους γιὰ εἰρήνευση. Μὲ τὴ μεσολάβηση τοῦ Γ. Αἰνιᾶν ζήτησαν νὰ μεταβοῦν μαζί μὲ κυβερνητικὸ ἀντιπρόσωπο στὴ Μάνη καὶ ὑποσχέθηκαν, ἀφοῦ ἡ Κυβέρνηση δώσῃ στοὺς συγγενεῖς τους ἀμνηστία, νὰ τοὺς φέρουν ὅλους στὴν πρωτεύουσα ²⁵⁷. Ὁ Κυβερνήτης δέχθηκε καὶ ἔδωσε ἐντολὴ στὸν Γ. Αἰνιᾶν νὰ παραλάβῃ τοὺς δυὸ Μαυρομιχαλαίους καὶ νὰ ἀναχωρήσουν γιὰ τὴ Μάνη. Ὁ Γ. Αἰνιᾶν ἦταν ἐξουσιοδοτημένος νὰ ὑποσχεθῇ ὅτι ἡ Κυβέρνηση συγχωροῦσε τοὺς στασιαστές, ἀφοῦ ὅμως οἱ Μαυρομιχαλαῖοι ποὺ βρίσκονταν στὸ Λιμένι (Κατσάκος, Ἀναστάσιος, Δημήτριος) θὰ δήλωναν ἐγγράφως μεταμέλεια καὶ μαζί μὲ τὸν Κων/νο καὶ Γεώργιο θὰ ἔρχονταν στὸ Ναύπλιο. Ἐκεῖ θὰ συναντοῦσαν τὸν Πετρόμπεη καὶ τὸν Ἰω. Μαυρομιχάλη καὶ ὅλοι μαζί θὰ μετέβαιναν *«ἐν πλήρει ἐλευθερίᾳ»* στὴν Αἴγινα, ὅπου ἡ Κυβέρνηση θὰ φρόντιζε νὰ ζήσουν ἀξιοπρεπῶς ²⁵⁸. Μὲ τὴν ἀπομάκρυνση ὅλων τῶν Μαυρομιχαλαίων ἀπὸ τὴ Μάνη φαινόταν ἐπόμενο ὅτι θὰ ἔπαυαν οἱ συγκρούσεις καὶ θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ ληφθοῦν προσωρινὰ μέτρα διοικήσεως, ἑωσότου ἡ Ἐθν. Συνέλευση, ποὺ εἶχε ὀριστῇ γιὰ τὸν Ὀκτώβριο, ἀσχοληθῇ μὲ τὰ προβλήματα αὐτῆς τῆς ἐπαρχίας ²⁵⁹.

Πρὶν ὅμως ἀναχωρήσῃ ὁ Γ. Αἰνιᾶν μὲ τοὺς Μαυρομιχαλαίους γιὰ τὸ Λιμένι, οἱ Ὑδραῖοι κατέλαβαν τὸ ναύσταθμο τοῦ Πόρου (14/15 Ἰουλ. 1831).

256. Ἰω. Εὐγενίδης (Μαραθονήσι) πρὸς Κυβερνήτη, 7 Ἰουλ. 1831, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 322, ἀρ. 28.

257. Γεώργιος καὶ Κων/νος Μαυρομιχάλης πρὸς Κυβερνήτη [5 Ἰουλ. 1831], πρωτ., συνημμένο στὸ : Γ. Αἰνιᾶν (Ναύπλιο) πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια, 5 Ἰουλ. 1831, πρωτ. : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 93 (βλ. παράρτημα ἀρ. 26)· Κυβερνήτης πρὸς Ἰω. Εὐγενίδη, 20 Ἰουλ. 1831, πρωτ., ἰδ. : ΑΙΕΕ, ἀρ. 117. Βλ. καὶ Δ. Κ ο κ κ ῖ ν ο υ, Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις, τόμ. 6ος, Ἀθήνα 1969, σσ. 671 - 672.

258. Γ. Αἰνιᾶν (Ναύπλιο) πρὸς Δημ. Αἰνιᾶνα (Μύκονο), 18 Ἰουλ. 1831: Ἀρχειὸν Κοινότητος Ὑδρας, τόμ. ΙΕ', σσ. 346 - 347· Κυβερνήτης πρὸς [Γ.] Αἰνιᾶνα καὶ Κυβερνήτης πρὸς Ἰω. Εὐγενίδη, 21 Ἰουλ. 1831 : Ἰ ω. Κ α π ο δ ῖ σ τ ρ ι α, Ἐπιστολές, μετάφρ., τόμ. Δ', σσ. 241 - 243.

259. Αὐτόθι.

Τὸ πλῆγμα ἦταν μεγάλο γιὰ τὴν Κυβέρνηση, ποὺ κινδύνευε νὰ χάσῃ τὸν ἔλεγχο τῆς θάλασσας. Ἀμέσως συγκέντρωσε ὅλη τῆς τὴν προσοχὴ στὴν ἀποκρουσὴ τῆς ἐπιδρομῆς καὶ ἔφθασε στὴν ἀνάγκη νὰ ζητήσῃ τὴ συμπαράσταση τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Συμμ. Δυνάμεων. Μέσα στὰ γεγονότα αὐτὰ ὁ Ἰω. Καποδίστριας ἀνέβαλε τὴν ἀποστολὴ τῶν Μαυρομιχαλαίων στὴ Μάνη ²⁶⁰ καὶ ὅταν, μετὰ τὴ δραματικὴ ἀνατίναξη τῶν ἐθνικῶν πλοίων ἀπὸ τὸν Μιαοῦλη (1 Αὐγ. 1831), ἦλθε σὲ ἀνοιχτὴ ρῆξη μὲ τοὺς ἀντιπολιτευομένους τῆς Ὑδρας, φαίνεται ὅτι ἐγκατέλειψε ὀριστικὰ τὴ μεσολαβητικὴ προσπάθεια τοῦ Γ. Αἰνιάν ²⁶¹. Στὴν ἀπόφασί του αὐτὴ σημαντικὸ ρόλο θὰ ἔπαιξαν οἱ ἀναφορὲς τοῦ Δ/τῆ τῆς Σπάρτης, ὁ ὁποῖος τόνιζε ὅτι τίποτε ὠφέλιμο δὲν μποροῦσε νὰ προκύψῃ ἀπὸ τὴν μετάβαση τῶν δύο Μαυρομιχαλαίων στὸ Λιμένι. Ὑπῆρχε μάλιστα κίνδυνος νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς τους καὶ νὰ συλληφθῇ ὁ κυβερνητικὸς ἀντιπρόσωπος ποὺ τοὺς συνόδευε ²⁶². Ἐπειτα ὁ Τζαννετάκης ἔβλεπε μὲ δυσαρέσκεια ὅλη αὐτὴ τὴ μεσολάβηση, ποὺ ἐξουδετέρωνε τὰ δικά του σχέδια γιὰ τὴν εἰρήνευση τῆς Μάνης, καὶ γιὰ νὰ αὐξήσῃ τὴν ὑποψία τῆς Κυβερνήσεως, ἀποκάλυψε στὸν Ἰω. Εὐγενίδη ὅτι οἱ Μαυρομιχαλαῖοι τοῦ ἔστειλαν κρυφὰ ἀπὸ τὸ Ναύπλιο φύλλα τοῦ «Ἀπόλλωνος» καὶ τοῦ παράγγειλαν «νὰ ἔχῃ ἐτοιμοὺς τὰς ἐπαρχίας εἰς συνέλευσιν καί, ἅμα κατεβῶσι, νὰ συγκροτηθῇ, διὰ νὰ τελειώσῃ ὁ γνωστός των σκοπός» ²⁶³. Ὁ Τζαννετάκης ὅμως παρὰ τὸν ζήλο του δὲν κέρδισε τὴν ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη τοῦ Κυβερνήτη, ὁ ὁποῖος φοβόταν νὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ σχεδίου του γιὰ συνέλευση ὅλων τῶν Μανιατῶν. Ὁ Ἰω. Καποδίστριας, ἐξάλλου, δὲν εἶχε πόρους γιὰ νὰ χρηματοδοτήσῃ ὅλη αὐτὴ τὴν προσπάθεια. Τὴν εἰρήνευση τῆς Μάνης ἀνέθεσε στὸν

260. Κυβερνήτης πρὸς Ἰω. Εὐγενίδη, 23 Ἰουλ. 1831, πρωτ. : ΑΙΕΕ, ἀρ. 118 : «Τὸ μέτρον τὸ ὁποῖον διὰ τοῦ παρελθόντος ταχυδρόμου σᾶς ἐκουοποίησα, τουτέστι τὴν τῶν Μαυρομιχ(άληδων) ἀποστολήν, δὲν θέλει ληφθῇ, εἰμὴ ὅταν ἴδωμεν ὅπως οὖν ποῖαν μορφήν λαμβάνουν τὰ τοῦ Πόρου πράγματα...». Γιὰ τὰ γεγονότα τοῦ Πόρου βλ. Ἐπιτομὲς 22/7 - 22/7κβ, 22/9 - 22/9ζ.

261. Ὁ ἐκδότης τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἰω. Καποδίστρια σημειώνει σὲ ὑποσημείωση (ἐλλήν. μετάφραση, τόμ. Δ', σ. 242) ὅτι «τοῦτο [δηλ. ἡ ἀποστολὴ τοῦ Γ. Αἰνιάν καὶ τῶν δύο Μαυρομιχαλαίων στὴ Μάνη] ἐγένετο μὲν, ἀλλ' ἀπετέλεσεν οὐδέν». Τὰ ἴδια φαίνεται νὰ ὑποστηρίξῃ καὶ ὁ Prokesch - Osten (Ἐπανάσταση, μετάφρ., τόμ. Β', σ. 500). Δὲν βρῆκα στοιχεῖα ποὺ νὰ ἐνισχύουν αὐτὴ τὴν ἀποψη. Ἀντίθετα, εἶναι πολὺ πιθανότερο ὅτι ματαιώθηκε ἡ μεσολάβηση. Ὁ Ἰω. Εὐγενίδης, ὁ ὁποῖος λεπτομερῶς ἀναφέρει στὸν Κυβερνήτη ὅλα τὰ συμβαίνοντα στὴ Μάνη, δὲν θὰ παρασιωποῦσε στὰ ἔγγραφά του ἓνα τόσο σπουδαῖο γεγονός.

262. Ἰω. Εὐγενίδης (Μαραθονήσι) πρὸς Κυβερνήτη, 24 καὶ 31 Ἰουλ. 1831, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 322, ἀρ. 41 καὶ 34.

263. Ἰω. Εὐγενίδης (Μαραθονήσι) πρὸς Κυβερνήτη, 17, 24 Ἰουλ. καὶ 7 Αὐγ. 1831, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 322, ἀρ. 31, 41 καὶ 38.

Παν. Ἀναγνωστόπουλο, πού ἦταν ἀπὸ τοὺς περισσότερο ἀφοσιωμένους συνεργάτες του. Ὁ τελευταῖος θὰ ἀντικαθιστοῦσε τὸν Ἰω. Εὐγενίδη, πού παραιτήθηκε, καὶ θὰ προσπαθοῦσε νὰ συνενώσῃ ὅλες τὶς πιστὲς στὴν Κυβέρνηση δυνάμεις, ὥστε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐκλογὴ κυβερνητικῶν πληρεξουσίων ἀπὸ τὴ Μάνη γιὰ τὴν προσεχῆ Ἑθνικὴ Συνέλευση. Οἱ πληρεξούσιοι, ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκλογὴ τους, θὰ ζητοῦσαν ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση νὰ συγχωρήσῃ τοὺς Μαυρομιχαλαίους, καὶ αὐτὴ θὰ δεχόταν²⁶⁴. Ὅλα αὐτὰ ἦταν ἡμίμετρα, ἀλλὰ καὶ τὰ μόνα πού μποροῦσε νὰ διατάξῃ ὁ Ἰω. Καποδίστριας. Ἡ Ὑδρα, πού ἦταν τὸ κέντρο τῆς Ἀντιπολιτεύσεως, ἔπρεπε πρῶτα νὰ ἀναγκαστῇ σὲ ὑποταγὴ. Μόνη τῆς ἡ Μάνη δὲν ἀποτελοῦσε σοβαρὴ ἀπειλή. Ἄν μάλιστα καταλάβαιναν οἱ Μαυρομιχαλαῖοι ὅτι δὲν εἶχαν νὰ ἐλπίσουν κανένα κέρδος ἀπὸ μιὰ συμμαχία μὲ τοὺς Ὑδραίους, θὰ ἔσπευδαν νὰ ζητήσουν τὴ μεσιτεία τῶν ἄλλων Μανιατῶν γιὰ νὰ ἐπιτύχουν ἀμνηστία. Γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγο ἐνθαρρύνθηκε καὶ ὁ Τζαννετάκης νὰ ἐπαναλάβῃ τὶς μεσολαβητικὲς του προσπάθειες²⁶⁵.

Ὁ συσχετισμὸς δυνάμεων στὴ Μάνη ἄλλαξε ἀπότομα, ὅταν οἱ ἀρχηγοὶ τῆς Ἀντιπολιτεύσεως στὴν Ὑδρα ἀποφάσισαν νὰ χρησιμοποιήσουν τοὺς ἀντικυβερνητικοὺς Μανιάτες γιὰ τὴ δημιουργία ἀντιπερασπασμοῦ, ὥστε νὰ ἐξασφαλιστῇ ἡ ἐκλογὴ «συνταγματικῶν» πληρεξουσίων ἀπὸ τὶς νότιες ἐπαρχίες τῆς Πελοποννήσου. Τὸ ὑδραϊκὸ μπρίκι «Ἀπόλλων» μὲ πλοίαρχο τὸν Ἑμμ. Γ. Βούλγαρη κατόρθωσε νὰ συλλάβῃ ἢ νὰ ἐπιτύχῃ τὴ λιποταξία τριῶν ἐθνικῶν πλοίων, στὰ ὁποῖα ὑπηρετοῦσαν κυρίως Ὑδραῖοι, καὶ ὅλα μαζὶ ἐπλευσαν στὸ Λιμένι. Ἡ «Συνταγματικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Σπάρτης» ἀνέκτησε τὴν αὐτοπεποιθήσῃ της καὶ στηριζόμενη στὰ χρήματα καὶ πολεμοφόδια πού ἔφεραν οἱ Ὑδραῖοι ἄρχισε νὰ στρατολογή ἄνδρες ἀπὸ τὴ Μέσα Μάνη. Τὸ συντονισμὸ ὅλων τῶν ἐνεργειῶν εἶχε μιὰ τριμελὲς ἐπιτροπὴ πού ἦλθε μὲ τὸν «Ἀπόλλωνα» καὶ ἦταν φορέας τῶν ὁδηγιῶν τῆς ὑδραϊκῆς κοινότητος²⁶⁶. Μὲ τὴν κάλυψη τῶν ἀντικυβερνητικῶν πλοίων οἱ ἐξε-

264. Κυβερνήτης πρὸς Ἰω. Εὐγενίδη, 10 Αὐγ. 1831, πρωτ., ἰδ. : ΑΙΕΕ, ἀρ. 121. Γιὰ τὸ διορισμὸ τοῦ Π. Ἀναγνωστόπουλου βλ. δ/μα ἀρ. 4194 (5 Αὐγ. 1831) : «Γεν. Ἐφημερίς», ἀρ. 62 - 63 (19 Αὐγ. 1831), σ. 388. Βλ. καὶ Γραμμ. Ἐπικρατείας πρὸς Ἰω. Εὐγενίδη, ἀρ. 6032, 6 Αὐγ. 1831, σχ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 272.

265. Κυβερνήτης πρὸς Ἰω. Εὐγενίδη, 13 Αὐγ. 1831, πρωτ., ἰδ. : ΑΙΕΕ, ἀρ. 122. Γιὰ τὰ παράπονα τοῦ Τζαννετάκη βλ. ἀναφορὲς του πρὸς Κυβερνήτη, 13 καὶ 31 Ἰουλ. 1831, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 353. Πρβλ. ἀπάντησις Κυβερνήτη (πρὸς Ἰω. Εὐγενίδη, 3 καὶ 10 Αὐγ. 1831, πρωτ., ἰδ. : ΑΙΕΕ, ἀρ. 120, 121).

266. Χρ. Κ. Λούκου, «Ἡ κατάληψις τῆς Καλαμάτας ἀπὸ τοὺς Μανιάτες τὸ 1831 καὶ ἡ ἐπέμβασις τῶν Γάλλων στὶς διενέξεις τῶν Ἑλλήνων», *Μνήμων* Α' (1971) 75-77. Πρβλ. Ἰω. Εὐγενίδης (Μαραθονήσι) πρὸς Κυβερνήτη, 9, 14 καὶ 17 Αὐγ. 1831, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 322, ἀρ. 40, 42, 37. Μετὰ τὴν ἀφιξὴ ἐνισχύσεων ἀπὸ τὴν Ὑδρα ὁ Ἀναστάσιος Μαυρομιχάλης παράτησε κάθε προσπάθεια συμφιλι-

γερθέντες Μανιάτες κατέλαβαν πρῶτα τὸ Ἄλμυρὸ καὶ στὶς 2 - 3 Σεπτ. 1831 μπῆκαν στὴν Καλαμάτα, τὴν ὁποία λεηλάτησαν φοβερά. Σὲ λίγο ὁμως ἀναγκάστηκαν νὰ ἀποχωρήσουν, γιατί κατέφθασαν γαλλικὲς δυνάμεις ποὺ ἔστειλε ὁ στρατηγὸς Guéhéneuc γιὰ νὰ προστατεύσουν τοὺς ἀθώους πολίτες. Ἡ ἐπέμβαση τῶν Γάλλων ἐγινε χωρὶς νὰ εἰδοποιηθῇ προηγουμένως ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση καὶ ἀντὶ νὰ φρονηματίσῃ, φαίνεται ὅτι ἐνθάρρυνε τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν στασιαστῶν. Οἱ περισσότεροὶ Γάλλοι ἀξιωματικοὶ δὲν ἔκρυσαν τὴ συμπάθειά τους γιὰ τοὺς συνταγματικοὺς στόχους τῆς Ἀντιπολιτεύσεως καὶ μὲ τὴ συμπεριφορὰ τους ἔδιναν τὴν ἐντύπωση ὅτι εἶχε ἀλλάξει καὶ ἡ ἐπίσημη πολιτικὴ τῆς Γαλλίας ἀπέναντι στὴν Κυβέρνηση Ἰω. Καποδίστρια. Ὁ στρατηγὸς Guéhéneuc μάλιστα ἀρνήθηκε νὰ παραδώσῃ στὰ κυβερνητικὰ στρατεύματα τὴν Καλαμάτα²⁶⁷. Τὰ πράγματα ἐγιναν δύσκολα γιὰ τοὺς ἐπιδρομεῖς, ὅταν ἐφθασαν στὴν περιοχὴ ὁ Θ. Κολοκοτρώνης μὲ τοὺς ἄντρες του καὶ ὁ Ρῶσος ναύαρχος Ricord. Ὁ τελευταῖος ἀπομόνωσε τὰ ἀντικυβερνητικὰ πλοῖα στὸ λιμάνι τοῦ Ἄλμυροῦ καὶ δυὸ συνέλαβε· ἄλλα δυὸ κατατράφηκαν ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς Ὑδραίους, ποὺ διέφυγαν στὴν ξηρὰ. Χάνοντας τὸν ἔλεγχο τῆς θάλασσας οἱ στασιαστὲς κρύφθηκαν καὶ πάλι στὰ βουνά τους. Πολλοὶ ἐγκατέλειψαν τοὺς Μαυρομιχαλαίους. Κοντὰ τους ἔμειναν λιγότεροι ἀπὸ ἑκατὸ συγγενεῖς καὶ ἀφοσιωμένοι ὁπαδοὶ τους. Ἡ προσπάθεια ὁμως τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη νὰ ἐξουδετερώσῃ ὀριστικὰ τὰ κέν-

ώσεως μὲ τὴν Κυβέρνηση. Στὸν Τζαννετάκη εἶπε ὅτι, ἂν σταθεροποιηθῇ ὁ Κυβερνήτης, «δὲν μένει τίποτες ἄλλο εἰς τοὺς ἔχοντας ἐπιρροὴν καὶ φέροντας τὰ πρωτεία εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰμὴ νὰ πέσουν εἰς τὴν θάλασσαν· ἀλλ' ἐλπίζει [ὁ Ἀναστάσιος] ὅτι τὰ πράγματα εἶναι τελειωμένα κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν των, καὶ ὥς στοχασθῇ [ὁ Τζαννετάκης] ὅτι τότε θέλει μείνῃ μόνος του ...» : Ἰω. Εὐγενίδης (Μαραθονήσι) πρὸς Κυβερνήτη, 22 Αὐγ. 1831, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 322, ἀρ. 45. Βλ. αὐτόθι μὲ προσοχὴ τὴν πληροφορίαν ὅτι, ὅπως ἀνέφερε ὁ Τζαννετάκης, ὁ Ἀναστάσιος Μαυρομιχάλης «τῷ ἐπαρουσίασε μὲ τὸν χαρακτῆρα τοῦ Γεωργάκη [Μαυρομιχάλη] ἐν γράμμα ἄνευ ὑπογραφῆς, μὲ τὸ ὅποιον τοὺς προτρέπει νὰ συνδεθῶσι καλῶς μὲ τοὺς Ὑδραίους, νὰ τοὺς περιποιηθῶσι καὶ νὰ στοχασθοῦν ὥς ἰδιὸν των πρόσωπον τὸν Ἐμμαν. Γ. Βούλαρην, καὶ τὰ κινήματά των νὰ γίνωνται μὲ δραστηριότητα καὶ ἄνευ βραδύτητος». Πρβλ. αὐτόθι, στὸ ὑπ' ἀρ. 36α ἔγγραφο, καὶ τὴ γνώμη τοῦ Γ. Δημητρακαράκου, ποὺ ἦταν συγγενὴς τοῦ Πετρόμπεη : «Ἀν παρουσιασθῇ καμμία ἄλλη ἀρχὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα, τότε ἐλπίζομεν κάποιαν μεταβολὴν εἰς τὴν τύχην μας· εἰ δὲ καὶ μείνῃ ὁ Καποδίστριας, ἀλλοίμονον εἰς ἡμᾶς».

267. Χ. Κ. Λ ο ὄ κ ο υ, ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 77 - 87, 89 - 90. Πρβλ. Ἰω. Εὐγενίδης (Μαραθονήσι) πρὸς Κυβερνήτη, 19 καὶ 28 Αὐγ. 1831, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 322, ἀρ. 44, 46. Γιὰ ὑποπτες ἐπαφὲς Γάλλων μὲ Λιμενιῶτες βλ. Ἰω. Εὐγενίδης (Μαραθονήσι) πρὸς Κυβερνήτη, 14 καὶ 22 Αὐγ., 1831, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 322, ἀρ. 42, 45. Βλ. καὶ Νικόλαος Κουτζουλιέρης (Τζίμοβα) πρὸς Τζαννετάκη, 11 Αὐγ. 1831, ἀντ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 322, ἀρ. 37α.

τρα της ανταρσίας δὲν καρποφόρησε. Παρὰ τὶς ὑποσχέσεις του ὁ ναύαρχος Ricord δὲν κατέστρεψε μὲ τὰ πυροβόλα τῶν πλοίων του τοὺς πύργους τῶν Μαυρομιχαλαίων στὸ Λιμένι καὶ ἄλλου, ἀλλὰ προτίμησε, ὕστερα ἀπὸ συνάντησιν μὲ τὴ μητέρα καὶ ἄλλους συγγενεῖς τοῦ Πετρόμπεη, νὰ μεσολαβήσῃ γιὰ τὴ συμφιλίωσιν τοῦ Κυβερνήτη μὲ τὴ μεγάλη οἰκογένεια τῆς Μάνης. Διαλλακτικὸς παρουσιαζόταν, ἀπὸ ἀνάγκη, καὶ ὁ μέχρι τότε ἀγέρωχος Κατσάκος²⁶⁸.

Ἡ δολοφονία τοῦ Κυβερνήτη

Ὁ Ricord φθάνοντας στὸ Ναύπλιο συνάντησε τὸν Πετρόμπεη καὶ τὸν Κυβερνήτη καὶ πέτυχε μιὰ φόρμουλα συνδιαλλαγῆς. Ὁ Πετρόμπεης θὰ ὁμολογοῦσε ὅτι ἔσφαλε καὶ ὁ Κυβερνήτης θὰ συγχωροῦσε τοὺς Μαυρομιχαλαίους γιὰ τὰ ἀτοπήματά τους. Ὁ Πετρόμπεης ἀποφυλακίστηκε καὶ ὁδηγήθηκε στὴ ναυαρχίδα τοῦ Ricord, ποὺ εἶχε ὀριστῇ ὡς τόπος συναντήσεως. Ἀντικαποδιστριακὸ ὅμως δημοσίευμα ἀγγλικῆς ἐφημερίδας ἔκανε τὸν Κυβερνήτη νὰ ἀλλάξῃ γνώμη καὶ διέταξε νὰ ὁδηγηθῇ καὶ πάλιν ὁ Πετρόμπεης στὸ Ἴτς - Καλέ. Τὸν ἐξευτελισμὸ αὐτὸν τοῦ γέροντα Μαυρομιχάλη παρακολούθησαν μὲ ἀγανάκτησιν ὁ ἀδελφὸς του Κων/νος καὶ ὁ γιὸς του Γεώργιος, οἱ ὅποιοι παρέμεναν στὸ Ναύπλιο ὑπὸ ἀστυνομικὴ ἐπιτήρησιν²⁶⁹. Φαίνεται ὅτι τότε παραμέρισαν καὶ τοὺς τελευταίους δισταγμοὺς καὶ λίγες μέρες ἀργότερα, στίς 27 Σεπτ. 1831, δολοφόνησαν τὸν Ἰω. Καποδίστρια.

Δύσκολο εἶναι νὰ ἐξακριβωθοῦν τὰ πραγματικὰ κίνητρα τῶν δύο δολοφόνων. Ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ ἄποψιν τῶν ὑποστηρικτῶν τοῦ Κυβερνήτη ὅτι ὁ φόνος ὑπῆρξε ἀποτέλεσμα συνωμοσίας, τὴν ὁποία ὀργάνωσε ἡ Ἀντιπολίτευση σὲ συνεργασία μὲ ὀρισμένους Γάλλους ἀξιωματικούς²⁷⁰.

268. Χ. Κ. Λ ο ύ κ ο υ, ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 84 - 86, 87 - 88, 91 - 92. Γιὰ τὴ δραστηριότητα τοῦ Ricord ὑπὲρ τῆς Κυβερνήσεως Ἰω. Καποδίστρια βλ. Ρ. Ricord (Ἄλμυρὸ) πρὸς Τζαννετάκη, 11 Σεπτ. 1831, ἄντ., καὶ ἀπάντησιν τοῦ Τζαννετάκη, 16 Σεπτ. 1831, ἄντ.: Ἄρχ. Καποδ., φάκ. 322, ἀρ. 51α. Γιὰ τὶς ἐπαφὲς τοῦ Ricord μὲ τοὺς Μαυρομιχαλαίους βλ. Ἰω. Εὐγενίδης (Μαραθωνῆσι) πρὸς Κυβερνήτη, 15 Σεπτ. 1831, πρωτ.: Ἄρχ. Καποδ., φάκ. 322, ἀρ. 49. Γιὰ τὴ δύσκολη θέσιν στὴν ὁποία εἶχε περιέλθει ὁ Κατσάκος βλ. Ἰω. Εὐγενίδης (Μαραθωνῆσι) πρὸς Κυβερνήτη, 18 Σεπτ. 1831, πρωτ.: Ἄρχ. Καποδ., φάκ. 322, ἀρ. 51.

269. Βλ. Fr. Thiersch, De l'État Actuel de la Grèce, τόμ. 1-2, Λειψία 1833, ἑλλην. μετάφρ. Ἀ. Σπήλιου, τόμ. Α', Ἀθήνα [1972], σσ. 76-77· Ἀ. Παπαδοπούλου - Βρετοῦ, Mémoires, τόμ. Β', σσ. 319 κ.ἑξ.· G. Finlay, Ἐπανάστασις, μετάφρ., τόμ. Β', σσ. 232-233· Κ. Mendelssohn-Bartholdy, Ἱστορία, μετάφρ., τόμ. Β', σσ. 385-389· Pellion, ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 245-246.

270. Βλ. [Ἰω. Φιλήμοнос], Ἐπιστολὴ τοῦ κυρίου Α. Θ. Δημητρίου..., σσ. 35-36· Θ. Κολοκοτρώνη, Ἀπομνημονεύματα, εἰς Γεωργίου Τερ-

Ὅμως οἱ ἀνακρίσεις πού ἐγίναν ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση Αὐγ. Καποδίστρια καὶ οἱ ὁποῖες παρατάθηκαν ὥς τοὺς πρώτους μῆνες τοῦ 1832 δὲν φαίνεται ὅτι κατέληξαν, παρὰ τὶς πολλαπλὲς ἐνδείξεις, σὲ πειστικὰ στοιχεῖα πού νὰ ἀποδεικνύουν τὴν παραπάνω ἄποψη²⁷¹. Ὁ ἐμφύλιος, ἐξάλλου, πόλεμος πού ἀκολοῦθησε καὶ ἡ ἐπικράτηση τῶν «συνταγματικῶν» ἐμπόδισαν παραπέρα ἔρευνα τῆς ὑποθέσεως αὐτῆς. Ἐτσι, χωρὶς νὰ ἀποκλεισθοῦν συνωμοτικὲς ἐπαφές τῶν δύο Μαυρομιχαλαίων μὲ ὀρισμένους ἀντικυβερνητικούς, κυρίως Πελοποννήσιους προκρίτους²⁷², εἶναι πιθανότερο ὅτι τὰ κίνητρα τῶν δολοφόνων ἦταν μᾶλλον προσωπικὰ παρὰ ἰδεολογικά. Ἦθελαν μὲ τὴν πράξη τους αὐτὴ νὰ ἐκδικηθοῦν, σύμφωνα μὲ πανάρχαιο ἔθιμο τῆς Μάνης, τὸν ὑπεύθυνο γιὰ τὴν ταπείνωση τῆς

τ σ έ τ η, Ἐπονημονεύματα Ἀγωνιστῶν τοῦ 1821, ἐπιμ. Ντίνου Κονόμου, Ἀθήνα 1970, σσ. 218 - 221· Ἀ. Παπαδοπούλου - Βρετοῦ, ἐνθ. ἀνωτ., σσ. 289 κέξ.· Ἐκθεση Μ. Σικελianoῦ πρὸς τὴν Ε' Ἐθνοσυνέλευση, [7 Ἰαν. 1831] : Ἀρχεῖον Κοινότητος Ὑδρας, τόμ. ΙΕ', σσ. 511-512· Éd. Driault - M. Lhéritier, ἐνθ' ἀνωτ., τόμ. Β', Παρίσι 1925, σ. 71· Prokesch - Osten, Ἐπανάσταση, μετάφρ., τόμ. Β', σ. 502· Ἐπιτομὲς 24/42α. Ὁ Ν. Σπηλιάδης στὸν τελευταῖο τόμο τῶν Ἀπονημονευμάτων του, πού δὲν ἔχει ἀκόμα ἐκδοθῇ, ἀναφέρει πολλὲς μαρτυρίες οἱ ὁποῖες κατὰ τὴ γνώμη του ἀποδεικνύουν τὴν ὑπαρξὴ συνωμοσίας. Βλ. σημειώσεις Γιάννη Βλαχογιάννη στὰ Ἐνθουμήματα Στρατιωτικά τοῦ Νικ. Κασμοῦλη (τόμ. Γ', σσ. 430 - 465). Ὁ Γ. Μαυρομιχάλης δὲν ἀποκάλυψε στὴ διαθήκη του τὰ αἷτια τῆς πράξεώς του. Βλ. Σ. Β. Κουγέα, «Ἡ διαθήκη τοῦ ἐκ τῶν φονεῶν τοῦ Καποδίστρια Γεωργίου Μαυρομιχάλη», *Πελοποννησιακὰ Α'* (1956) 347 - 377. Σὲ σημαντικὲς, ἀντίθετα, ἀποκαλύψεις προέβη ὁ συνεργὸς τῶν Μαυρομιχαλαίων Ἰω. Καραγιάννης. Οἱ ἀποκαλύψεις ὅμως αὐτὲς δὲν μποροῦν νὰ ἀποτελέσουν ἀδιάσειστο ἀποδεικτικὸ ὕλικό, γιὰ τὴν ἐξέλιξη ἀπὸ τὴν καταδίκη τοῦ Καραγιάννη σὲ θάνατο καὶ ἐπομένως ὅταν αὐτὸς βρισκόταν σὲ ἰδιάζουσα ψυχολογικὴ κατάστασι καὶ προσπαθοῦσε νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἐκτέλεση. Ὁ Καραγιάννης, μεταξὺ ἄλλων, κατέθεσε : «... Ἐγὼ, ὅταν ἤκουσα ὅτι θὰ σκοτώσουν τὸν Κυβερνήτην, τοὺς [Μαυρομιχαλαίους] ἠρωτοῦσα ἂν ἔχουν τὴν δουλειὰν καλὰ δεμένην, καὶ αὐτοὶ μ' ἀπεκρίθησαν : «Πρέ, τρελλὸς εἶσαι, δὲν λυπούμεθα καὶ ἡμεῖς τὴν ζωὴν μας; Μήπως θέλωμεν καὶ ἡμεῖς νὰ σκοτωθῶμεν; Ἡμεῖς ἔχομεν ἀκόμη νὰ φάγωμεν καὶ νὰ πῶμεν, καὶ ἂν δὲν εἴμεθα συναγροικημένοι μὲ τὰ γράμματα καὶ ὠρμισμένοι μὲ τὸν Πολιτάρχην, μὲ τὸν Καλαμογδάρτην, μὲ τὸν Λόντον καὶ μὲ τοὺς Ἰγγλέζους καὶ Φραντσέζους, ἀπεφασίζαμεν ποτὲ νὰ κάμωμεν κανέν τέτοιον πρᾶγμα ;...» (:«Ἐξακολούθησις τῆς Δικογραφίας ἀφορῶσης τὴν δολοφονίαν τῆς Α. Ε. τοῦ Ἀειμνήστου Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος Κόμητος Κυρίου Ἰωάννου Ἀν. Καποδίστρια» : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 362, ἀρ. 3).

271. Αὐτόθι, ὅπου οἱ καταθέσεις καὶ ἄλλων ὑπόπτων (ἢ μαρτύρων. Πρβλ. καὶ τὶς καταθέσεις πού βρίσκονται στὰ ΓΑΚ, Ἀρχ. Μάμουκα (Κ 80Γ), φάκ. 122. Βλ. καὶ «Γεν. Ἐφημ.», ἀρ. 84 - 85 (4 Νοεμ. 1831)· ἀρ. 9, 10, 12, 13, 14 (3, 6, 13, 17, 20 Φεβρ. 1832)· ἀρ. 20, 21, 23 (12, 16, 23 Μαρτ. 1832).

272. Τὸ πρόβλημα, ἂν συμμετεῖχαν ἢ ὄχι ἡ ἐπίσημη Ἀντιπολίτευσις καὶ ξένοι παράγοντες στὴ δολοφονία τοῦ Κυβερνήτη, θὰ ἐξετάσω ἀναλυτικότερα στὴ μονογραφία πού ἐτοιμάζω μὲ θέμα τὴν Ἀντιπολίτευσις κατὰ τοῦ Ἰω. Καποδίστρια (1828-1831).

οικογένειάς τους²⁷³. Ἡ προσωπική ὁμως ἐκδίκηση πῆρε πολιτικό περιεχόμενο μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα πάθους καὶ ἐντάσεως ποὺ καλλιέργησε μὲ τὰ συνθήματά της ἡ Ἀντιπολίτευση καὶ ποὺ ἀπέτυχε νὰ ἐκτονώσῃ ἡ Κυβέρνηση μὲ τὴν ἀκαμψία της.

273. Βλ. ὅσα ἀναφέρουν οἱ : Ν. Κασομούλης, Ἐνθυμήματα Στρατιωτικά, τόμ. Γ', σσ. 431 - 465· Ἰω. Μακρυγιάννη, Ἀπομνημονεύματα, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 273· Pellion, ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 246 - 250· Κ. Mendelssohn-Bartholdy, Ἱστορία, μετάφρ., τόμ. Β', σσ. 396 - 399· Ἑπ. Κυριακίδης, Ἱστορία τοῦ Συγχρόνου Ἑλληνισμοῦ, τόμ. Α', Ἀθήνα 1972, σσ. 159 - 164. Βλ. καὶ Ἐπιτομὲς 23/10. Πρβλ. τὶς ἐνδιαφέρουσες ἀπόψεις τοῦ Α. Πολυζωίδη (ἐφημ. «Ὁ Ἀπόλλων», ἀρ. 59, 30 Σεπτ. 1831, σ. 243) καὶ τοῦ Σ. Β. Κουγέα (ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 360 - 361, σημ. 2). Ὅπως τονίστηκε ἤδη (βλ. παραπάνω, σ. 1), οἱ Μαυρομιχαλαῖοι ἦταν πρόθυμοι νὰ στηρίξουν τὸ καθεστῶς τοῦ Ἰω. Καποδίστρια, ἂν αὐτὸς τοὺς ἐξασφάλιζε στὸ νέο κράτος τὴν κοινωνικὴ θέση ποὺ διεκδικούσαν. Οἱ ἰδεολογικὲς ἢ πολιτικὲς προτιμήσεις φαίνεται ὅτι εἶχαν γι' αὐτοὺς δευτερεύουσα σημασία. Ἔτσι ὑπῆρξαν πιστὰ τὸ βασιρικό καθεστῶς, ὅταν ἡ Ἀντιβασιλεία καὶ ὁ Ὅθων, ποὺ κυβέρνησαν αὐταρχικότερα ἀπὸ τὸν Ἰω. Καποδίστρια, παραχώρησαν σ' αὐτοὺς γαίτες καὶ ἀξιώματα. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ περίπτωση τοῦ Κατσάκου, ποὺ ἐγίνε ὑπασπιστὴς τοῦ Ὁθωνα. Βλ. Σ. Β. Κουγέα, «Ὁ τάφος ἐνὸς Ἑλλήνου ἀγωνιστοῦ εἰς τὸ Μόναχον», *Ἡμερολόγιον Μεγάλῃς Ἑλλάδος* (1936) 433 - 446. Γιά τὶς γαίτες ποὺ δόθηκαν στοὺς Μαυρομιχαλαίους βλ. Μαν. Π. Δρεπανιᾶ, «Τὸ κράτος προικοδοτεῖ τοὺς Μαυρομιχαλαίους», *Λακωνικά*, ἔτος Ε', τεύχ. 27 (Μάιος - Ἰούν. 1968), σσ. 87 - 88· Ε. Γ. Πρωτοψάλτη, «Ἡ διαθήκη τοῦ Πετρόμπεη», *Λακωνικά*, ἔτος Ι', τεύχ. 57 (Μάιος - Ἰούν. 1973), σσ. 82 - 84· G. L. Maurel, ἐνθ' ἄνωτ., μετάφρ., τόμ. Α', σ. 150 σημ. 32. Τὴν ἐλλειψὴ ἰδεολογικοῦ περιεχομένου στὴν ἀντιπολίτευση τῶν Μαυρομιχαλαίων τονίζει καὶ ὁ C. M. Woodhouse (Capodistria, σσ. 387 - 388).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΩΝ *

Ἀρ. 1

Ἐπιστολὴ Πετρόμπεη πρὸς Ἰω. Καποδίστρια

Ἰούνιος 1828, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 545, ἀρ. 9

Ἐξοχώτατε !

Εὐχαρίστως ἐδέχθην τὴν ὑπ' ἀριθ. 2.985 ἀξιοσέβαστόν μοι διαταγὴν σας καί, ἀναπτύξας αὐτὴν μὲ τὸ προσήκον σέβας, εἶδον ἐμπεριέχουσιν ἐν συνόψει ἀπάντησιν τινα μόνον εἰς τὸ περὶ τοῦ ἐν Παρισίοις σπουδάζοντος υἱοῦ μου μετὰ τοῦ διδασκάλου του κεφάλαιον, περὶ δὲ τῶν ὅσων ἄλλων ἀνεφερόμην πρὸς τὴν ἐξοχότητά σας οὐδεμίαν ἀπάντησιν, οὔτε καταφατικὴν οὔτε ἀποφατικὴν, οὐδὲ καὶ αὐτὸν τὸν μέσον ὅρον ἔχουσιν, δηλαδὴ τὴν παραμυθίαν εἰς τὰς περιστοιχούσας με κατεπειγούσας ἀνάγκας.

Καὶ περὶ μὲν τοῦ πρώτου, ὁποῦ εἶναι ἡ ὑπόθεσις τοῦ υἱοῦ μου καὶ δούλου σας Δημητράκη μετὰ τοῦ διδασκάλου του, θεωρῶν τρόπον τινα τὴν ὁποίαν ἐκθέτετε δυσκολίαν ὡς προερχομένην ἐκ τῆς ἀνεχειρίας τοῦ Ἑθνικοῦ Ταμείου, τοῦ ὁποίου ἡ κατάστασις, μὴ δυναμένη νὰ ἀνταπ[ρ]οκριθῇ μὲ τὴν προθυμίαν της, μόλις ἡμπορεῖ νὰ σκεφθῇ ἡ Κυβέρνησις περὶ τούτου, ὅταν ὁ δοῦλος σας θέλῃ ἀναφερθῇ πρὸς αὐτὴν περὶ τῆς ποσότητος τῶν ἐξόδων των, μὲ ἔκαμε τόσην θλιβεράν ἐντύπωσιν αὐτό, ὥστε δὲν ἐξαρκεῖ ἡ δύναμίς μου μήτε νὰ σᾶς τὴν παραστήσω· καθότι ἡ ἐξοχότη<ς> σας, καθὼς δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι τὸ ἐνθυμεῖσθε πολλὰ καλά, πρὸ τессάρων ἤδη μηνῶν ἐξ οἰκείας σας προαιρέσεως ἐλάβετε τὴν καλωσύνην καὶ ἀναδέχθητε τὴν πατρικὴν κηδεμονίαν τῶν ρηθέντων, εἰς τοὺς ὁποίους συγχρόνως ἔγραψε καὶ ὁ δοῦλος σας, διὰ τῆς ἐξοχότητός σας, ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς θέλει ὁδηγοῦνται παρ' αὐτῆς, ἐνῶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος διετάξατε μὲ

* Κατὰ τὴν ἔκδοση τῶν ἐγγράφων τὰ ὀρθογραφικὰ σφάλματα διορθώθηκαν σιωπηρῶς, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς περιπτώσεις πού εἶναι ἀντιληπτὰ καὶ ἀκουστικῶς. Ἡ ἀνωμαλία ὡς πρὸς τὴ χρῆση τοῦ εὐφωνικοῦ ν στὸ τρίτο ἐνικὸ πρόσωπο τακτοποιήθηκε σιωπηρῶς. Στὰ κύρια ὀνόματα ἀκολουθήθηκε ἡ ἐπικρατοῦσα σήμερα ὀρθογραφία, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ὑπογραφές. Ἀναπτύχθηκαν ἐντὸς παρενθέσεως οἱ βραχυγραφίες· δὲν ἀναπτύχθηκαν οἱ συγκεκομμένες λέξεις. Διορθώθηκαν ἡ στίξις καὶ ἡ παραγραφοποίηση τοῦ κειμένου.

Ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν σχετικῶν πρὸς τὸ ἐξεταζόμενο θέμα ἐγγράφων προτιμήθηκαν κυρίως ἔγγραφα τοῦ Πετρόμπεη, γιὰ νὰ φανοῦν καλύτερα οἱ ἀπόψεις τῶν Μαυρομιχαλαίων, πού εἶναι καὶ οἱ λιγότερο γνωστές.

ρητήν διαταγήν σας διὰ νὰ ἔλθουν καὶ ἄλλοι δώδεκα νέοι ἀκόμη ἀπὸ τὴν Σπάρτην ἐπ' αὐτῷ τούτῳ, διὰ νὰ καθυποβληθοῦν καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τὴν πατρικὴν σας κηδεμονίαν. Καὶ τώρα νὰ βλέπω καὶ δι' αὐτὸν τὸν ἴδιον δυσκολίας, ἀπορῶ καὶ τί νὰ ὑποθέσω δὲν ἤξεύρω! Βέβαια κανένα ἄλλο, εἰμὴ ὅτι ἔχω τὴν ἀτυχίαν εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις διὰ νὰ ὑποφέρω καὶ σωματικῶς καὶ ἠθικῶς. Ἄν ἤθελεν ἔλθουν καὶ οἱ ἄλλοι δώδεκα νέοι ἀπὸ τὴν Σπάρτην, κατὰ τὴν ἀπόφασίν σας, τί ἔμελλε νὰ γένη;

Ἐξοχώτατε, ἐγὼ δὲν ἔχω μήτε τόσῃν πείρᾳν μήτε τὴν ἀπαιτουμένην ἱκανότητα, διὰ νὰ σᾶς εἰπῶ πόσα ἔξοδα ἔξαρκοῦν διὰ τὴν τελειοποίησιν τοῦ υἱοῦ μου καὶ διδασκάλου του ἢ εἰς τὰ Παρίσια ἢ εἰς τὴν Ἑλβετίαν,¹ ἀλλὰ, καυχώμενος ὅτι ἐστάθην πάντοτε φίλος τῆς πατρίδος, ἰδιαίτερος δὲ καὶ πρὸς τὴν ἐξοχότητά σας ἀφωσιωμένος καὶ πρὶν καὶ τώρα καὶ ἑσαεὶ, μένω ἀναπαυμένος, εἰς αὐτὸ τὸ φρόνημά μου ἐπιστηριζόμενος, καὶ ὅπως σᾶς φωτίσῃ ὁ θεὸς κάμετε καὶ δι' αὐτοὺς καὶ διὰ τὰς λοιπὰς ἰδιαίτερας μου ἀνάγκας, περὶ τῶν ὁποίων σᾶς προαναφερόμην. Δὲν θέλει ὅμως καταδεχθῆναι νὰ βαρύνω τὸ Ἑθνικὸν Ταμεῖον, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ ὅσα ἔχω νὰ λαμβάνω ἀπ' αὐτὸ ὅς ἐκπεσθοῦν τὰ ὅσα ἔξαρκέσουν διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς σπουδῆς τῶν ρηθέντων./

Μὴν καταδέχεσθε περὶ πλέον νὰ ἐνοχλοῦμαι καὶ ἐγὼ τώρα εἰς τὰ γηρατεῖα μου ἀπὸ τοὺς χρεωφειλέτας καθημερινῶς, ἐκ τῶν ὁποίων πρῶτος εἶναι ὁ κύριος Πρασακάκης, ἀλλὰ διατάξετε ἢ ἀπὸ τὸ Ταμεῖον ἢ ἀλλαχόθεν, πόθεν ἐγκρίνετε, διὰ νὰ λάβω τοῦλάχιστον πεντακόσια τάλληρα, δυνάμει τῶν ὁποίων νὰ ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τὰς καθημερινὰς ἐνοχλήσεις τῶν χρεωφειλέτων, καὶ ὅς ἐκπεσθοῦν καὶ αὐτὰ ἀπὸ τὰ ὅσα ἔχω νὰ λαμβάνω. Καὶ οὕτως θέλει δυνηθῆναι νὰ ἀποπληρώσω καὶ τὴν πόλιτζαν² τοῦ κυρίου Πρασακάκη ἀπὸ διακόσια τάλληρα ὁποῦ μοῦ ἐτράβηξε τώρα διὰ ἔξοδα τοῦ Δημητράκη καὶ διδασκάλου του.

Παρακαλῶ λοιπὸν θερμῶς νὰ διατάξετε νὰ θεραπευθοῦν αἱ ρηθεῖσαι ἀνάγκαι μου, πρὶν ἀναχωρήσετε ἀπ' αὐτοῦ, διότι εὐρίσκομαι εἰς μεγάλην ἀμνηχανίαν. Καὶ ἐν τοσοῦτῳ μένω μὲ τὸ βαθύτατον σέβας

Τῇ Ἰουνίου 1828, Αἴγεναν ὁ πατριώτης καὶ δοῦλος σας
π. μαυρομηχάλης

Ἄρ. 2

Ἐπιστολὴ Πετρόμπεη πρὸς Βιάρο Καποδίστρια καὶ Ἰω. Γεναῖ

10 Σεπτ. 1828, πρῶτ. : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 220

Πανευγενέστατοι κύριοι!

Ἀρχύτερις σᾶς ἔδωσα αἰτίαν νὰ ὁμιλήσωμεν προφορικῶς καὶ

1. Στὸ χφ. Ἑβελτίαν.

2. Polizza· συναλλαγματική.

ἀδιαφορήσατε. Σᾶς ἔγραψον καὶ μετὸν υἱόν μου καὶ δοῦλον σας Γεωργάκην εἰς τὸν Πόρον, εἰδοποιῶντας σας τὰς ἀναποφεύκτους ἀνάγκας μας καὶ ὑπέρογκα χρέη. Οὐδὲν ἀπάντησίν σας ἤξιώθην. Πολυλάκις ἐπαραστήσαμεν καὶ εἰς τὸν Σ. Κυβερνήτην μας ἐνγράφως καὶ διὰ ζώσῃ φωνῇ. Παρομοίως καὶ ἡ ἐξοχότης του ἀδιαφορεῖ. Λοιπὸν καὶ μετὸ παρὸν μοι ἀδελφικὸν λαμβάνω τὸ θάρρος καὶ σπεύδω νὰ σᾶς εἰδοποιήσω τὰ ἐφεξῆς :

Μετὴν αἴσιαν ἔλευσιν τῆς ἐξοχότητός του εἰς τὴν φίλην πατρίδα μας ἐγὼ καὶ ὁ υἱός μου Γεωργάκης εἵμεθα ἐξωδευμένοι ἐδῶ εἰς τὴν Αἴγινα σαράντα τρεῖς χιλιάδες γρόσια, δηλαδὴ τοὺς ὀκτὼ μῆνας, καὶ σχεδὸν τὰ χρεωστώμεν. Ἐχομεν λάβει ὀκτὼ χιλιάδες ἑπτακόσια γρόσια καὶ τρεῖς χιλιάδες ὅπου ἔδωσε τοῦ Πρασακάκη διὰ χρέος <τοῦ> εἰς τὰ Παρίσια υἱοῦ μου, τὰ δὲ ἔξοδα τοῦ γενικοῦ ὁσπιτίου μας εἰς τοὺς ὀκτὼ μῆνας, ἐὰν ὀρίζετε, πάρετε λογαριασμὸν καὶ θέλει γνωρίσητε τὸ δίκαιον, θεωρῶντας τὰ ὑπέρογκα ἀναπόφευκτα ἔξοδά μας καὶ τὴν ὑστέρησιν. Τὰ ὑπέρογκα ἔξοδα καὶ χρέη τοῦ φρουρίου Μονεμβασίας, ἐλευθερώνοντάς το ἀπὸ τοὺς κακούργους καὶ ληστάς, ἔξοδα ἕως νὰ τὸ ἐλευθερώσωμεν μετὸν πολιορκίαν, ὅπου εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστὸν, μαντινίροντάς¹ το ἐξ ιδίων μας καὶ μῆνας δέκα ὀκτὼ, μένει νὰ λαμβάνωμεν ἐξ αὐτῶν διακόσιες δέκα χιλιάδες γρόσια, καὶ μόνον χίλια τάλληρα ἔδωσεν ὁ Σ. Κυβερνήτης μας τοῦ αὐταδέλφου μου κα(πετὰ)ν Ἰωάννη[ν]. Ἐδικά μου ξεχωριστὰ ἀπὸ τὰ πρόπερσι ἐξωδευμένα εἰς τοὺς πολέμους τοῦ Ἰμβραήμη, ἀφίνοντάς με ὁ κύ(ρι)ος Κουντουριώτης εἰς τὸ ποδάρι του καὶ πεσόντες ἐνδόξως τὰ παιδιὰ μου, Ἰωάννης καὶ Θανασούλης², καὶ ὁ ἐξάδελφός μου κα(πετὰ)ν Πιέρρος Βοϊδῆς μετὰ ἄλλους ἑκατὸν πενήντα ἀνθρώπους μας ἐπιλέκτους, πεσόντας εἰς τὸν πόλεμον τοῦ Ἀρχιμανδρίτη Φλέσσα καὶ εἰς τὸ Νεόκαστρον, καθὼς καὶ εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ υἱοῦ μου καὶ δούλου σας Γεωργάκη[ν], συμποσοῦνται ἑκατὸν δέκα χιλιάδες γρόσια. Τὰ περυσινὰ εἰς τὴν Ἀντικυβερνητικὴν Ἐπιτροπὴν, βαστῶντας καὶ μετὸ σπαθὶ τὰ καθεστῶτα, ἕως νὰ φθάσῃ ὁ Κυβερνήτης μας, ἔξοδα ἐδικά μου, τοῦ υἱοῦ μου Γεωργάκη καὶ αὐταδέλφου μου Κωνσταντίνου τῶρα εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα ὑπερβαίνουν τὰς ἑκατὸν χιλιάδας. Συμποσούμενα ὅλα ὑπὲρ τὰς τετρακοσίας χιλιάδες γρόσια, ἐξὸν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐξολοθρευτικοῦ ἀγῶνος, κατ' ἐξοχὴν διὰ τοὺς Μαυρομιχάληδες, εὐτυχία ὅμως διὰ τοὺς κλέπτας, μπιρμπάντας καὶ πολλοὺς ἄλλους, ὅπου σχεδὸν ἔχομεν

1. Mantenere· διατηρῶ, συντηρῶ, ἐφοδιάζω.

2. Προφανῶς ἐννοεῖ τὸν Θανασούλη Καπετανάκη, ποὺ ἔπεσε στὸ Μανιάκι. Ὁ Ἰωάννης Μαυρομιχάλης, γιὸς τοῦ Πετρόμπεη, πληγώθηκε θανάσιμα στὴν πολιορκία τοῦ Νεοκάστρου ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους (1825).

νὰ λάβωμεν ὅλη ἡ οἰκογένειά μου δύο ἡμισυ μιλιούνια γρόσια, ἐξωδευμένα εἰς τοὺς κατὰ καιρὸν πολέμους καὶ ἐκστρατείας, καὶ μὲ τὴν χύσιν τοῦ πολυτιμοτέρου αἵματός μας. Αὐτὰ θέλει ζητήσωμεν καὶ νὰ τὰ λάβωμεν διὰ τῆς Θείας Προνοίας εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς φίλης πατρίδος μέσον τοῦ Σ. Κυβερνήτου μας.

Λοιπὸν, ὡς ἄνωθεν, ἀπὸ τὰς τετρακόσιας περίπου χιλιάδας τὰ γρόσια, τώρα σιμὰ ἐξωδευμένα εἰς τοὺς πολέμους καὶ εἰς τὰς περιστάσεις διὰ τὴν ὠφέλειαν τῆς πατρίδος καὶ τῶν καθεστώτων, ἔχοντας ἀποδείξεις καὶ τῶν κατὰ καιρὸν Διοικήσεων, ἀπὸ αὐτὰ ζητᾶμεν μίαν ἱκανὴν δόσιν τώρα ἐκ τοῦ προχείρου, δηλαδὴ τὰ ἡμισυ ἢ τὸ ἓνα τρίτον νὰ μᾶς δοθοῦν, ἐξοικονο[υ]μοῦντες εἰς ὅλα τὰ μέρη ὅπου βαστάμεν τὰ ὑπέρογκα ἀναπόφευκτα ἐξοδά μας, ὅπου καὶ αὐτὰ τὰ δαπανῶμεν εἰς τὴν δούλευσιν τῆς πατρίδος, βαστώντας μπουντούς ἀπὸ τὴν μίαν ἄκραν ἕως τὴν ἄλλην, διαφεντεύοντας τὸ ἐσωτερικὸν διὰ τὰς καταχρήσεις καὶ ἐξωτερικῶς ἀπὸ τὸν κοινὸν ἐχθρόν, ὅπου καὶ αὐτὰ εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστόν, ὅταν ἄθῳα καὶ πατριωτικῶς ἐξετάζονται. Λοιπὸν νὰ εἴμεθα καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἱκανοί, / ἐκτελῶντας προθύμως καὶ μὲ τὸν ὅμοιον ζῆλον τὰ πατριωτικὰ χρέη καὶ διαταγὰς τοῦ Κυβερνήτου μας μὲ περισσοτέραν εὐχαρίστησιν καὶ γενναιότητα. Τὰ δὲ λοιπὰ ρέστα ὅπου μένουν νὰ λαμβάνωμεν ἀπὸ τὰς τετρακόσιες περίπου χιλιάδες τὰ γρόσια θέλει μᾶς δίδονται εἰς ράτες¹, ὅπου μὲ αὐτὰ νὰ ἀπαντῶμεν ὅλα τῆς οἰκογένειάς μου τὰ ἐξοδα, πληρώνοντας καὶ μέρος ἀπὸ τὸ μπόρτζι² μας, ὡς εἶναι καὶ αὐτὸ ἀναπόφευκτον, χρεωστῶντας πολλὰ καὶ εἰς Εὐρωπαίους μὲ ὁμολογίας. Λοιπὸν ἀπὸ τὰ παρόντα ἰδιά μας χρήματα λαμβάνοντάς τα εὐχαρίστως νὰ τὰ δαπανῶμεν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς δουλεύοντας τὴν πατρίδα καὶ τὸν ἐξοχώτατον Κυβερνήτην μας.

Ἐπομένως θέλει ἀποφασισθῇ διὰ τὸν ἀδελφὸν καὶ δοῦλον σας γέρον Μαυρομιχάλην, σὺν τοῖς λοιποῖς ὅλοις τῆς οἰκογένειάς μου, ἓναν ἐτήσιον κατ' ἔτος μισθόν, ἀνάλογον τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῶν ἐκδουλεύσεων τῶν Μαυρομιχάληδων, ὡς ἐλεύθεροι καὶ ἀνεξάρτητοι ἀπ' αἰῶνος καὶ ἐν ταυτῷ ἡγεμῶν τῆς ἐλευθέρας Σπάρτης, θυσιάσαντες ταῦτα πάντα διὰ τὴν πατρίδα, ὅπου μὲ αὐτὰ νὰ ζῶμεν καὶ νὰ μαντινίρωμεν τὴν πολυάριθμον οἰκογένειάν μας, χήρας καὶ ὀρφανὰ τῶν θυσιασθέντων συγγενῶν μας, κατὰ τὸ ἴδιον τοῦ ἐπαγγέλματός μας, ἀποδίδοντας ἢ πατρὶς τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς καὶ ὁ Σ. Κυβερνήτης μας κατὰ τὸ πατρικὸν καὶ τῆς παλαιᾶς φιλίας μας χρέος του, μένοντας καὶ ὅλη ἡ πατρὶς εἰς κάθε καιρὸν κατὰ τοῦτο εὐχάριστη καὶ ὑπόχρεη· μήτε γρὺ ποτὲ δὲν θέλει ἀκούσει ἐνάντιον ἀπὸ τοὺς πατριώτας.

1. Rata· ἀναλογία, δόση.

2. Borç· χρέος.

Στοχασθῆτε λοιπόν, κύριοι, τὰς πολλὰς ἐλαφρὰς δικαίας αἰτήσεις μου, ἀφοῦ ζυγίσετε μὲ τὰ αἰσθήματα τῆς εἰλικρινοῦς φρονήσεώς σας τὰ πολλὰ μεγάλα μου δικαιώματα, ἐκδουλεύσεις καὶ θυσίας, καὶ εἰς τὴν ἐλευθέραν ἡγεμονίαν ὅπου εὕρισκόμεθα, μὲ τετρακόσιες πενήντα χιλιάδες γρόσια ἱράτι¹ κατ’ ἔτος· καὶ ἐπαριθμήσατε τὴν κατάστασιν τῶν Κολοκοτρωναίων εἰς τὴν Ζάκυνθον καὶ ἄλλων πολλῶν Μοραϊτῶν καὶ Ρουμελι<ω>τῶν εἰς Κορφοῦς, διὰ νὰ κάμετε κρίσιν ὀρθὴν καὶ δικαίαν, ὅπου τολμῶ νὰ εἰπῶ, ἀφοῦ τοὺς ἔβγαλον εἰς τὴν Ἑλλάδα, δὲν εἶχον τζαρούχι· καὶ τὴν σήμερον πῶς βρίσκονται σᾶς εἶναι γνωστόν, ὅπου σχεδὸν ὅλοι αὐτοὶ εἶναι πληρωμένοι ἀπὸ τὴν πατρίδα πολλὰ περισσότερον ἀπὸ τὰς ἐκδουλεύσεις των, καθὼς καὶ τὴν σήμερον τρώγουν ταῖνι σιτηρέσιον² καὶ μισθὸν ὅλοι αὐτοί. Ὅμοίως καὶ Κολοκοτρώνης, Κολιόπουλος, ἀφοῦ ἔγιναν ὑπέρπλουτοι μὲ τὴν ληστείαν, τρώγοντας ἑπτὰ χρόνια εἰς τὰς ἐπαρχίας, χωρὶς νὰ λύσῃ ἢ μύτῃ τοὺς εἰς θυσίαν, ἰδοὺ καὶ τὴν σήμερον τρώγουν ἑξακόσια ταῖνια καὶ σιτερέσια ἀπὸ τὸν Κυβερνήτην μας, ἴσως καὶ μισθοὺς, οἱ δὲ Μαυρομιχάληδες, ἀνεξάρτητοι καὶ ἡγεμόν, θυσιάσαντες τὸ πᾶν διὰ τὴν πατρίδα, νὰ δανείζωνται, διὰ νὰ ἐξοδεύουν, καὶ τὴν σήμερον νὰ ὑστερῶνται μεγάλως.

Ὅθεν, παρακαλῶ σας θερμῶς, κάμετε σκέψιν μὲ τὴν ὀρθὴν καὶ δικαίαν σας φρόνησιν καὶ γενῆτε ἐργοτελεσταὶ εἰς τὰς πολλὰς ἐλαφρὰς δικαίας προτάσεις μου. Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι θέλει προσπαθήσετε ἐπὶ πόνου εἰς τὰ παρόντα δικαιότατα καὶ θεάρεστα ἔργα, ἐκτελώντας ὅσον τάχιστα τὰς ὠφελίμους γενικῶς δικαίας αἰτήσεις μου κοντὰ εἰς τὸν Σ. Κυβερνήτην μας, ὡς νόμιμον καὶ δικαιοτάτη ἢ αἵτησίς μας, τολμῶ νὰ εἰπῶ, προξενῶντας τὸ γενικὸν καὶ μερικὸν ὄφελος καὶ μὴν ὑποφέροντας εἰς τὸ ἐξῆς τὴν τόσῃν ἀνάγκῃν καὶ ἔνδειαν, ὅπου ἐξετάσετε, παρακαλῶ, καὶ βεβαιωθῆτε. Ὅμοίως θέλει δώσετε καὶ διαταγὴν νὰ ἐλευθερωθῇ καὶ ὁ αὐτάδελφός μου Κωνσταντῖνος μὲ τὸ πλοῖον ἀπὸ τὴν ἄδικον συκοφαντίαν καὶ περιφρόνησιν, μὴν ὑποφέροντες νὰ δοκιμάζουν οἱ Μαυρομιχάληδες παρομοίας περιφρονήσεις εἰς τὰς λαμπρὰς ἡμέρας τοῦ Καποδίστρια[ν]. Θέλει δώσετε καὶ ἄλλην διαταγὴν νὰ πάρωμεν τὸ σπίτι εἰς τὸ Ναύπλιον, ὅπου ἐκαθήμεθα πέντε χρόνια, ἢ καὶ ἄλλο ὅμοιον αὐτοῦ, διὰ νὰ τὸ ἔχωμεν κατοικίαν μας. Ἀλλέως καὶ μὴ τούτου γενομένου, ὃ μὴ γένοιτο, οἱ Μαυρομιχάληδες δὲν δύνονται εἰς τὸ ἐξῆς μὲ τὴν ὅμοιαν ὑπόληψιν των νὰ ζήσουν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ ἴσως εἰς τὴν Ἀμερική, ἀναχωρῶντας μὲ χιλιάδας ψυχάς, καὶ ἄς δώσουν λόγον οἱ αἵτιοι./

Ἦθελε δώσῃ μεγαλωτάτην ὠφέλειαν καὶ εὐχαρίστησιν εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Μεσσηνίας ὁ Σ. Κυβερνήτης μας καὶ χαλινὸν τῶν Σπαρτια-

1. Irad· εἰσόδημα, πρόσδοδος.

2. Μία ἔννοια ἀποδίδεται μὲ δυὸ λέξεις. Ταῖνι (tayin) = σιτηρέσιο.

τῶν, ἐὰν ἀπεφασίσῃ νὰ διορίσῃ διευθυντὴ τῶν τριῶν φρουρίων τῆς Μεσσηνίας, τολμῶ νὰ εἰπῶ, τὸν ἐνάρετον, δίκαιον, φιλήσυχον καὶ εὐπειθέστατον εἰς τοὺς νόμους, δουλεύσαντα καὶ αὐτὸν¹ τὴν πατρίδα μὲ κινδύνους καὶ ἀριστείας, τὸν αὐτάδελφόν μας καὶ δοῦλον σας κα(πετὰ)ν Ἀντωνάκην, ὅπου καὶ ὅλοι οἱ λαοὶ τὸν ὑπεραγαποῦν. Διορίζοντας καὶ ἄπασαν τὴν οἰκογένειάν μας νὰ καθίσουν εἰς τὸ φρούριον Κορώνης, εἰς τὰ σπῖτ<ι>α τοῦ Ἀχμέτμπεη, μᾶς ὑποχρεοῖτε τὰ μέγιστα, ὅπου νὰ ἀπολαύσουν καὶ οἱ δυστυχεῖς εἰς τῶν ὀκτῶ ἔτη βασάνων μίαν ἡμέραν ἡσυχῇ καὶ εὐχάριστῃ, διὰ νὰ λυτρωθοῦν ἀπὸ τὴν ξηρὰν καὶ ἄνυδρον γῆν τῆς Μάνης καὶ ἀπὸ ἄλλα πολλότατα δεινά. Ἐχοντας πεποίθησιν καὶ αὕτη ἡ αἰτησίς μου νὰ ἐκτελεσθῇ, τόσον καὶ μένω μ' ὄλον τὸ σέβας

Τῇ 10 Σεπτεμβρίου 1828
ἐξ Αἰγίνης

ὁ δοῦλος σας καὶ ἀδελφὸς
π. μαυρομιχάλης

Ἄρ. 3

Ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς Γ. Μαυρομιχάλη πρὸς Ἰω. Γενοβέλη

20 Ὀκτ. 1828, ἀντ., συνημμένο στὸ ὑπ' ἀρ. 1912 τῆς 22 Ὀκτ. 1828 : ΓΑΚ,
Γεν. Γραμμ., φάκ. 143

Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Γ. Μαυρομιχάλη

Εὐγενέστατε,

Πρὸς τούτοις σᾶς παρακαλῶ καὶ δι' ἓν ἄλλο, ὅτι ἐγὼ νὰ λαμβάνω διαταγὰς σας διὰ ὁποιαδήποτε [ὑ]πόθεσιν ἐμπεριεχόμενον τὸ ὄνομα τοῦ Νικολάκη² μὲ τὸ ἰδικόν μου, δὲν μοὶ εἶναι ὑποληπτικόν, καὶ μάλιστα τὸ τοιοῦτον φέρει μεγάλην διαίρεσιν καὶ εἰς τοὺς ἐπιλοίπους συγγενεῖς μου, οἵτινες ὑπερέχουν τοῦ Νικολάκη. Ἐγὼ καὶ ὅλοι οἱ συγγενεῖς μου τοῦτο δὲν τὸ δεχόμεθα, διότι αὐτὸν δὲν τὸν ἀριθμοῦμε οὔτε εἰς τὸν εἰκοστὸν τῆς οἰκογενείας μας· καὶ σᾶς παρακαλῶ σφοδρῶς τοῦτο νὰ παύσῃ, διότι ἡμπορεῖ νὰ ὑποπέσωμεν ἄνευ βραδύτητος εἰς φόνους. Σᾶς τὸ εἶπον, ἁμαρτίαν δὲν ἔχω, καὶ διορθώσατέ το.

Τῇ 20 8 βρίου, Λιμένι

Ὡς υἱὸς σας

Γεώργιος Μαυρομιχάλης

Ἄρ. ἀντιγρ(ά)φ(ου)

Ἴσον ἀπαράλλακτον τῷ πρωτοτύπῳ

388

Ὁ Γραμ(ματεὺς) τοῦ Ἐκτ. Ἐπιτρ. Λακ(ωνίας)
καὶ πρ. τῆς Κάτω Μεσ(σηνίας)

Τῇ 22 8 βρίου, Μαραθ.

Γεώργιος Οἰκονόμου

<Τ.Σ.>

1. Χφ. δουλεύσαντες καὶ αὐτός.

2. Νικόλαος Πιέρρου Μαυρομιχάλης.

Ἀρ. 4

Ἀναφορὰ Ἰω. Γενοβέλη πρὸς Ἰω. Καποδίστρια

8 Μαρτ. 1829, πρωτ., συνημμένο σὲ ἐγγράφον τοῦ ἰδίου πρὸς τὸν ἴδιο τῆς 27 Ἰαν.
1829 : ΓΑΚ, Σὺλλ. Βλαχ., φάκ. 82

Πρὸς τὸν ἐξοχώτατον Κυβερνήτην, κύριον Ἰ. Α. Καποδίστριαν
Τῇ 8 Μαρτίου 1829, Μαραθὸν(ήσι)

Ἦτον ὁλότελα περιττὸν νὰ ἐξιστορή<σω> τὴν ὁποίαν ὁ κύριος καπετὰν Τζαννετάκης ἔκαμε τῆς παρελθούσης εὐπίστου¹ του διαγωγῆς, διότι ἄρκει τὸ ἄμειπτον τῆς παρουσίας του, διὰ νὰ τὴν ἀποδείξῃ. Ἐγὼ τὸν συμβούλευσα ν' ἀναβάλλῃ, τοῦλάχιστον κατὰ τῶρα, τὴν διεξοδικήν του ἀναφορὰν καὶ νὰ περιμεῖνῃ καιρὸν ἀρμοδιώτερον, ὅτε τὸ πολυφρόντιστον τῆς ἐξοχότητός της μετριώτερον ὁπωσοῦν· ἀλλ' ἡ ἐπιμονή του μ' ἔκαμε νὰ τῆς τὴν διευθύνω.

Αἱ τρεῖς οἰκογένειαι τῆς Σπάρτης, Μαυρομιχάλη, Μούρτζινου καὶ Τζαννετάκη, ἐνόσφ ἀκολουθοῦν τὸ παλαιὸν φατριαστικόν των πνεῦμα καὶ ἐφ' ὅσον ζῶσι ἐντὸς τῆς πατρίδος των, θέλουσιν εἶσθαι δυστυχεῖς, διότι εἶναι βιασμένοι νὰ προμηθεύῃ ἕκαστος τὰς χρείας τοῦ κόμματός του ἐξ ἰδίων του. Ὁ Μούρτζινος ἐκ τούτου ἔφθασεν εἰς τὴν ἀπελπισίαν καὶ ὁ Τζαννετάκης κρούει τὰ πρόθυρά της, ὁ δὲ Μαυρομιχάλης θέλει καταντήσῃ εἰς τὴν ἰδίαν κατάστασιν, διαρκοῦντος τοῦ συστήματός των, ἀναγκασμένοι ὄντες, ἐδρiscόμενοι ἐντὸς τῆς πατρίδος των, νὰ περιθάλπουν, ὡς εἶπον, τὰ κόμματά των μ' ἔξοδα ὑπερβαίνοντα τὰς δυνάμεις των. Ἐνεκα τούτου λοιπὸν πᾶσα θεραπεία ἀποκαθίσταται περιττή καὶ ἀνωφελὴς εἰς αὐτούς. Τὸ καθαυτὸ πανάκειον τῆς ἰάσεώς των κρέμαται εἰς τὴν θέλησίν των, καὶ πρὶν καταστρέψῃ ἡ εὐνομία τὸ ἀξιωματικὸν σύστημά των. Ἀλλὰ κακῇ τύχῃ τὰ πάθη των / εἶναι τόσον κορυφωμένα, ὥστε, ἐὰν δὲν εἶναι ἀδύνατος ἡ μεταξὺ των διαλλαγὴ, τοῦλάχιστον κατὰ τὸ παρὸν πολλὰ δύσκολος. Εὐχῆς ἄξιον ἤθελεν εἶσθαι, ἐὰν συνέπιπτε περὶ στασις διὰ νὰ ζήσουν πρὸς καιρὸν ἐκτὸς τῆς πατρίδος των μέ τινα νόμιμον ἢ εὐλογον πόρον ἐξοικονομήσεως. Τοῦτο ἤθελε τοὺς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἔξοδα τὰ ὁποῖα εἶναι αἱ πρῶτισται αἰτίαι καὶ πηγαὶ τοῦ ἀφανισμοῦ των καὶ ἐπροξένησαν τὴν ρύσιν τόσων αἱμάτων, καὶ ἐπομένως ἤθελεν ἐπιφέρει καὶ ἄλλα καλὰ ἀποτελέσματα, πολιτικῶς θεωρούμενον τὸ πρᾶγμα.

Δὲν μοὶ ἐφάνη ἀδιάφορον διὰ τὴν Σεβ. Κυβέρ. νὰ τῆς γνωστοποιήσω τὰ προκαθαρκτικὰ αἷτια ἐκ τῶν ὁποίων προέκυψαν καὶ προκύπτουν αἱ χρεῖαι αὐτῶν τῶν τριῶν οἰκογενειῶν καὶ παρακαλῶ τὸ εὐμενὲς τῆς ἐξοχότητός της νὰ μοὶ συγχωρήσῃ τὴν τόλμην. Ἐν τοσοῦτῳ δὲ τῆς ὑποσημειοῦμαι μὲ βαθύτατον σέβας

τῆς ἐξοχότητός της
ταπεινὸς καὶ ὑπόχρεος δοῦλος
Ἰ. Γενοβέλης

1. Χφ. ἀπίστου.

Ἀρ. 5

Ἐπιστολὴ Πετρόμπεη πρὸς Ἰω. Καποδίστρια (Μεσσηνία)

20 Μαρτ. 1829, πρωτ., συνημμένο στὸ ὑπ' ἀρ. 7

Ἐξοχώτατε !

Ὅτε ἔμελλες ν' ἀποδημήσης τὸ τελευταῖον ἀπ' ἐδῶ, ἐνθυμεῖσθε, νομίζω, ὁποῦ ἔλαβον τὴν τιμὴν τῆς προσωπικῆς σας ἐντεῦξεως, καθ' ὃν καιρὸν σᾶς ἐπευχήθην τὸ αἷσιον εὐδιδόν σας ὅπου τὰ χρέη σας ὑπαγόρευον· τότε, λέγω, ἐνθυμεῖσθε ὁποῦ σᾶς ἔκαμα μίαν σύντομον ἐπεξήγησιν τῶν αἰσθημάτων μου καὶ τὴν τελείαν ἀφιέρωσιν τῆς οἰκογενείας μου εἰς τὰ νεύματά σας. Σύμφωνοι μ' αὐτὰ τὰ διατρέξαντα οἱ αὐτάδελφοί μου καὶ υἱοί μου, πρὶν τοὺς δώσω τὴν παραμικρὰν νύξιν ἐγὼ περὶ αὐτῶν, ἔτρεξαν ὅλοι ὁμοθυμαδὸν πρὸς ὑπάντησιν τῆς ἐξοχότητός σας, ὁδηγηθέντες ἀπὸ τὰ ἴδια αἰσθήματα τὰ ὁποῖα εἶναι ἐμφωλευμένα πρὸ πολλοῦ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Μαυρομιχάληδων, ἐφ' ὅσον ἀποβλέπει τὴν ἐξοχότητά σας. Εὐρίσκονται λοιπὸν ὅλοι πρὸ πολλῶν ἡμερῶν εἰς τὰ Φρουντζαλοκάμαρα, περιμένοντες νὰ λάβουν τὴν τιμὴν εἰς προϋπάντησιν τῆς ἐξοχότητός σας καὶ νὰ δώσουν καὶ ἤδη πραγματικά δείγματα τῆς ὑποκλίσεώς των καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν.

Χρεωστῶ λοιπὸν νὰ σᾶς παρακαλέσω πάλιν θερμῶς, ἐξοχώτατε, κατ' ἐπανάληψιν τῶν ὅσων συντόμως σᾶς ἐκφράσθην εἰς τὴν στιγμὴν τῆς ἐντεῦθεν ἀποδημίας σας, δηλαδὴ νὰ εὐαρεστηθῆτε νὰ διατάξετε καὶ ἀπὸ τὴν οἰκογενεῖάν μου διὰ ν' ἀπεράσουν εἰς τὰς ὁδηγίας τοῦ κόμητος Αὐγουστίνου μὲ ὅσους στρατιώτας ἀποφασίσετε, καὶ νὰ μὴ καταδεχθῆτε παραιτέρω νὰ εἶναι ἀμέτοχοι οἱ Μαυρομιχάληδες ἀπὸ τὴν σημαντικὴν ταύτην στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν ἐπάνω εἰς τὴν Ρούμελην, ἐνῶ παντοῦ συνεισέφερον μὲ τὸ αἷμα των εἰς τοὺς παρελθόντας δεινотάτους χρόνους, καὶ τώρα, ἐπὶ τῶν λαμπρῶν ἡμερῶν τῆς ἐξοχότητός σας, εἶναι ἀνυπόφερτον πρᾶγμα νὰ στέκωνται ἔξω ἀπὸ τὸ λαμπρὸν αὐτὸ στάδιον, τὸ ὁποῖον διέτρεξαν ἐνδόξως μέχρι τοῦδε. Ἐπομένως παρακαλῶ πάλιν θερμῶς νὰ λάβετε τὴν πατρικὴν πρόνοιαν διὰ νὰ φέρετε εἰς τὴν πρώτην ἁρμονίαν καὶ ἔνωσιν τὰ ἀνιψιδιά μου, ἐλευθερώνοντας καὶ τὸν αὐτάδελφόν μου καὶ δοῦλον σας κ(α)π(ετὰν) Γιάννην.

Τὰ ζητήματά μου εἶναι ἐλαφρὰ καὶ δίκαια καὶ ἐλπίζω νὰ τὰ ἐκτελέσετε, καὶ ἔσεσθε βέβαιοι ὅτι θέλετε μ' ἀναπαῦσαι καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν, ὅταν εὐαρεστηθῆτε νὰ μοὶ τὸ εἰδοποιήσετε. Αὐτοῦ περιορίζεται ἡ ἡσυχία μου καὶ εὐλαβηθῆτε τὴν γεροντικὴν μου ἡλικίαν, διὰ νὰ μὲ χαροποιήσετε. Ἐν τοσοῦτῳ δὲ μένω μὲ βαθύτατον σέβας

Τῇ 20 Μαρτίου 1829

ἐν Αἰγίνῃ

ὁ δοῦλος σας

π. μαυρομιχάλης

Ἄρ. 6

Ἐπιστολὴ Πετρόμπεη πρὸς Ἀντώνιο, Κωνσταντῖνο καὶ Γεώργιο
Μαυρομιχάλη (Μεσσηνία)

20 Μαρτ. 1829, πρωτ., συνημμένο στὸ ὑπ' ἀρ. 7

Φίλτατοί μοι αὐτάδελφοι μὲ τὰ παιδία μας, σᾶς ἀσπάζομαι.

Καὶ τὴν προχθές, εἰς τὰς 16 τοῦ ἱσταμένου, σᾶς ἔγραφον ἐκτετα-
μένως διὰ θαλάσσης μὲ τὸν φίλον μας κ(α)π(ετὰν) Τραχηλάκην, Σάμιον,
περικλείοντάς σας καὶ τὰς προκηρύξεις διὰ τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν τοῦ
Σ. Κυβερνήτη μας, ἐκ τῶν ὁποίων πληροφορεῖσθε σαφέστερα, ἀκολου-
θῶντας καὶ ἐνεργῶντας προθύμως τὰς πατρικὰς μοι ὁδηγίας, ἀποβλέ-
ποντας εἰς τὴν κοινὴν σωτηρίαν καὶ ἀθάνατον δόξαν, ὡς ἀπαρχῆς
καυχώμενος τοιοῦτος ἀπεδείχτην.

Σπεύδω δὲ καὶ μὲ τὸ παρόν μοι τὰ ὅμοια νὰ σᾶς ἐνθυμίσω καὶ
ὁδηγήσω πατρικῶς κατὰ τὸ χρέος μου, καὶ διὰ τοῦ ταχυδρομείου σᾶς
ἔρχεται μέσον τοῦ παιδίου μου καὶ ἀδελφοῦ σας κ. Ψύλλα, ὃν καὶ
ἀσπάζομαι πατρικῶς. Ἔχω καὶ χρηστὰς ἐλπίδας ὅτι θέλει ἐνεργήσει καὶ
ἡ εὐαίσθητός του πατριωτικὴ[ν] ψυχὴ[ν] κοντὰ εἰς τὸν Σ. Κυβερνήτην
μας νὰ μετακαλέσῃ τὴν προτέραν του σοφὸν καὶ συνετὴν πατρικὴν
του εὐνοίαν εἰς ὅλους ἡμῶν, κατ' ἐξοχὴν εἰς τὸν ξεχωριστόν του Γε-
ωργάκην μας, Ἀντικυβερνήτην του, ὁποῦ καὶ ἀπὸ τὸν Ἀγκῶνα ἦτον ὁ
πρωταίτιος διὰ τὴν αἴσιαν ἔλευσίν του εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ὅθεν, παιδιὰ μου, συμφώνως μὲ τὸν ἀδελφόν σας κ. Ψύλλαν θέλει
ἐκτελέσετε τὴν εὐθεϊαν ὁδὸν καὶ ἀγαθὴν διὰ τὴν κοινὴν ἡμῶν ὑπόληψιν
καὶ εὐτυχίαν, ἀφωσιωμένοι¹ καθ' ὅλην τὴν ἑκτασιν εἰς τὴν γεν. ὠφέλειαν
τῆς φίλης πατρίδος, εἰς τὴν κυριότητα καὶ ἰσχὺν τῶν νόμων καὶ λαμπρᾶς
ὑπολήψεως τοῦ Σ. Κυβερνήτου μας. Ἐνεκα τούτων θέλει πασχίσετε διὰ
προσταγῆς τῆς Α. Ε. νὰ ἀγαπηθοῦν τὰ ἀνίψια μας εἰλικρινῶς καὶ
ἀθῶως, νὰ ἐλευθερωθῇ ὁ αὐτάδελφός μας κ(α)π(ετὰν) Γιάννης, νὰ γένῃ
ἐκστρατεία[ν] καὶ ἀπὸ τὴν Σπάρτην, πολλοὺς ἢ ὀλίγους, ὑπὸ τὴν ὁδη-
γίαν τοῦ κόντε Αὐγουστίνου, ἐβγαίνοντας ἀπὸ τὸ σπίτι μας ὁ Κων-
σταντῖνος, ὁ Διομήδης, ἂν ἐδυνάμωσεν, ὁ Κ. Πιερράκος ἢ ὁ Γεωργάκης
Καπετανάκος, ὁ Κωνσταντῖνος Ροδιτάκος, Στέφανος Πικουλάκος καὶ
ἄλλοι ἄξιοι πολεμισταὶ μὲ φρόνησιν καὶ στρατηγηματικοὶ ὑπὸ τὴν
ἀρχηγίαν τοῦ αὐταδέλφου μας Κωνστ(αντίνου)· νὰ γένῃ καὶ ἓν σχο-
λεῖον τῆς Σπάρτης εἰς τὴν Παλιόχωραν, ὁποῦ δὲν ἔχει κατάλληλον καὶ
ὠραιότερον μέρος ἢ Ἑλλάς, καὶ διὰ ἔπαινον καὶ μνημόσυνον ἀθάνα-
τον./ Πρὸς τοῖς ἄλλοις νὰ μᾶς δανείσῃ ἡ Α.Ε. καὶ τοῦλάχιστον πενήντα
χιλιάδες γρόσια, πληρώνοντας ἀναπόφευκτα μερικά μας χρέη, προ-
φθάνοντας καὶ τὴν πολυάριθμον οἰκογένειάν μας, μάλιστα εἰς τὰς

1. Χφ. ἀφωσιωμένοι.

ἀγίας ἡμέρας ὅπου ἔρχονται, ἔχοντας ἔλλειψιν καθ' ὅλα, καὶ ἀπὸ ἀλλοῦ δὲν ἐλπίζομεν.

Ταῦτα πάντα ἐνεργήσετε δραστηρίως μὲ ὅλην τὴν φρόνησιν, καθ' ἣν πολλάκις κ' ἐγὼ τὰ ἐνέργησα καὶ προφορικῶς καὶ ἐγγράφως, πλὴν διὰ τῆς ἀτυχίας ἀπέτυχον. Ἐὰν ὅμως καὶ τώρα, ὃ μὴ γένοιτο, ἀπετύχωμεν, τετέλεσται καὶ ὁ θεὸς βοηθός. Τότε γράψετε μοι νὰ ἔλθω κ' ἐγὼ κάτω, διὰ νὰ φύγωμεν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ὅθεν βλέπουν τὰ ὀμμάτιά μας, καὶ ἃς βασιλεύσουν ὅσοι ἤλθαν ἐφέτος μὲ τὰς μεγάλας θυσίας.

Ἐὰν δὲν εὐκολυνθῇ ὁ κ(α)π(ετὰν) Τραχηλάκης νὰ πιάσῃ καὶ ἀπὸ τὴν Μονεμβάσιαν, βλέποντας ὁ ἀτυχῆς αὐτάδελφός μας κ(α)π(ετὰν) Γιάννης τὰ γράμματα διὰ παρηγορίαν του, ὅπου δὲν τοῦ ἔγραψον τόσον καιρὸν καὶ στοχασθῇ ὅτι τὸν ἀλησμόνησα, ἀμέσως ἀπὸ αὐτοῦ ἐπιτηδεὺς νὰ τοῦ τὰ στείλετε, ἐνεργῶντας καὶ αὐτὸς κατὰ τὰς ὁδηγίας μου τὴν ἀπελευθέρωσίν του, καὶ νὰ διορισθῇ πληρεξούσιος τῆς Σπάρτης μας τῶν ὅπλων, ὅπου ἐὰν συγχωρηθῇ εἰς τὴν Συνέλευσιν νὰ εἶναι καὶ ἄλλοι πληρεξούσιοι τῶν ὅπλων, νὰ εἶναι κ' αὐτὸς ἔχων τὸ μεγαλύτερον δικαίωμα <εἰς> τὰ ἀνδρεῖα ὅπλα τῆς Σπάρτης μας.

Προλαβόντως σᾶς ἔγραψον ὅτι θέλει στείλω ἀπ' ἐδῶ τὰς παραγγελίας ὅπου μοῦ ἔγραψον αἱ γερόντεσσες, καὶ ἐπειδὴ ἐστάθῃ ἀδύνατον νὰ οἰκονομηθῶ χρήματα, ὑστερημένος καὶ τὰ καθαυτὸ καθήμερινὰ ἰδιαίτερά μου ἔξοδα, ἐπάσχισα καὶ μὲ διορίαν νὰ τοὺς τὰ ἀποκριθῶ· δὲν ἐστάθῃ δυνατόν, καὶ ἃς τὸ ἡξεύρουν διὰ ρεγουλάν σας. Καὶ ἂν ὁ Σ. Κυβερνήτης μας, ὡς ἄνωθεν, σᾶς εὔρεθῇ ἀπὸ ὅσα χρειάζονται, τὰ βρίσκετε αὐτοῦ καλλιώτερα καὶ φθηνότερα. Ἀλλέως κ' ἐγὼ παιδιὰ μου δὲν ἡξεύρω τί νὰ κάμω καὶ τί ἄλλο νὰ σᾶς εἶπω, καὶ ὁ θεὸς βοηθός. Ὑγιαίνετε.

Ἐν Αἰγίνῃ 20 Μαρτίου 1829.

ὁ ἀδελφὸς καὶ πατὴρ σας
πετρόμπεης μαυρομηχάλης /

Ἐπήγαινε ὁ κ(α)π(ετὰν) Κώστας Βότζαρης εἰς τοῦ κόντε Αὐγουστίνου καὶ τὸν ἐπαρακάλεσα θερμῶς νὰ προσφέρῃ τὰ πατρικὰ σεβάσματα μοι καὶ ἀσπασμοὺς πρὸς τὴν ἐκλαμπρ(ότητά) <του>, καὶ ἐκ μέρους ὅλης τῆς οἰκογένειάς μας καὶ ὅλης τῆς Σπάρτης καὶ σχεδὸν ὅλης τῆς Ἑλλάδος νὰ τὸν παρακαλέσῃ διὰ νὰ γράψῃ πρὸς τὸν Σ. Κυβερνήτην μας, ἐλευθερώνοντας τὸν αὐτάδελφόν μας κ(α)π(ετὰν) Γιάννη ἐκ τοῦ φρουρίου Μονεμβασίας, ὅπου τότε καὶ ὁ ἴδιος νὰ κινήσῃ εἰς τὴν ἐκστρατείαν μὲ τὰ λοιπὰ ἀδελφία μας καὶ παιδιὰ καὶ μὲ ὄσους ἀγαπᾷ ἀνδρεῖους Σπαρτιάτας. Πλὴν ἀγνοῶ τὸ ἀποτέλεσμα,¹ καὶ ὁ θεὸς βοηθός εἰς τὰ μεγάλα μας δικαίωματα.

1. Χφ. ἀποτέλεσμα.

Λοιπόν, ἐὰν δὲν ἀποφασισθῇ ἡ ἐκστρατεία καὶ ἀφοῦ ἐκλεχθῶν οἱ πληρεξούσιοι τῆς Σπάρτης μας, Λακωνίας καὶ Μεσσηνίας, ἔρχεσθε ὅλοι ἀντάμα, ὁ ἀδελφός μας κ(α)π(ετὰν) Γιάννης, Κωνσταντῖνε καὶ Γεωργάκη, ὁποῦ σὺν θεῷ ἐλπίζομεν νὰ εἴσθε καὶ διωρισμένοι πανψηφεὶ ἀπὸ τὴν Σπάρτην μας καὶ πληρεξούσιοι, προσπαθώντας διὰ τὴν γεν. ὠφέλειαν καὶ δόξαν τῆς Ἑλλάδος καὶ Σπάρτης. Ὅσον μὲν διὰ λόγου μου, ἐὰν μὲν διορίση ὁμοφώνως πανψηφεὶ ἡ Σπάρτη μας, διὰ νὰ πρετεντέρω¹ τὴν ἰσχὺν τῶν συνετῶν νόμων καὶ τὰ μεγαλώτατα δικαιώματα τῆς Σπάρτης, δὲν τὸ ἀποφεύγω. Ἀλλέως καί, φθόνος γὰρ οὐκ οἶδεν, προτιμᾷ τὸ συμφέρον, ὑπερισχύοντας ὁ ἀληπασάνικος ὀργανισμὸς τοῦ Γενοβέλη, ἄξιά τους οἱ ἴδιοι θέλει τὸ μετανοήσουν· ἐγὼ, ὅπως καὶ ἂν ἔλθῃ, πρῶτα ὁ θεός, τὰ δικαιώματά μου δὲν χάνονται.

Ἐκ τούτου πασχίσετε ὥς ἐν συντόμῳ μὲ ὅλην τὴν φρόνησιν εἰς ἐκτέλεσιν τῶν πατρικῶν μοι ὁδηγίων, προπάντων τὴν ἀπόκτησιν ἐκ ψυχῆς πατρικὴν εὐνοίαν τοῦ Σ. Κυβερνήτη μας σὺν τὰ λοιπὰ ἀποτελέσματα, διὰ νὰ ἔλθουν οἱ νόμοι, δικαιοσύνη εἰς τὴν εὐθεΐαν ὁδὸν καὶ ἀγαθὴν. Ταῦτα καὶ θεόθεν καλὴν μας ἀντάμωσιν

ὁ αὐτός

π. μ.

<Στὸ ἀριστερὸ περιθώριο τῆς πρώτης σελίδας :>

Ἐὰν ἔλθῃ ράστι² καὶ οἰκονομήσετε δανεικῶς ἀπὸ τὸν Σ. Κυβερνήτην μας γρόσια, ὅτι ἀπὸ ἄλλο μέρος δὲν ἐλπίζομεν, μήτε ἀπὸ τὸ μανσοῦπι³ μας, ἀλλ’ οὔτε ἀπὸ ἱράτι⁴ μας, οἰκονομώντας τὸ σπίτι μας· καὶ σὺν θεῷ μὲ τὸν ἐρχομόν σας ἐνταῦθα ἔχω σκοπόν, πρῶτα ὁ θεός, καὶ διὰ τῶν ταπεινῶν μας εὐχῶν νὰ στεφανωθῇς Γεωργάκη τὴν ἀρραβωνιαστικὴ σου, καὶ εἴθε κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν μας γένοιτο.

Ἀρ. 7

Ἐπιστολὴ Πιερρόμπεη πρὸς Ἀντώνιο, Κωνσταντῖνο καὶ Γεώργιο Μαυρομιχάλη (Μεσσηνία)

22 Μαρτ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 82

Καὶ αὖθις σᾶς εὐχομαί !

Γραμμένα τὰ παρὸν καὶ βουλωμένα, ὁποῦ τὴν προχθὲς ἦλθεν ἀπὸ Κρανίδι ὁ υἱὸς τοῦ Γιάννη Κρανιδιώτη, λείπων ἀπὸ Μονεμβάσιαν δέκα ἡμέρας, παρασταίνοντάς μας μὲ ἀπαρηγόρητον λύπην τὴν ἀθλιο-

1. Pretendere· διεκδικῶ, ἀπαιτῶ, ὑποστηρίζω, ὑπερασπίζω.

2. Εὐκαιρία.

3. Mansip· ὑπουργημα, ἀξίωμα.

4. Βλ. σημ. 1 τῆς σ. 71.

τητάτην κατάστασιν τοῦ αὐταδέλφου μας κ(α)π(ετὰν) Γιάννη, ὅπου καὶ Περσιάνος νὰ ἦτον ἡ προδότης τῆς πατρίδος, εἰς τὴν τοιαύτην περιφρόνησιν δὲν ἤθελεν ὑποπέσει Μαυρομιχάλης, χαριζόμενος διὰ τὰς τόσας ἐκδουλεύσεις καὶ τὰ ἐξῆς. Σχεδὸν ὅπου δὲν ἔμπορεῖ κανεὶς νὰ ὑπάγῃ νὰ τὸν ἰδῇ· ἔξι βάρδιες μακρόθεν, τριγύρω εἰς τὴν θύραν καὶ παράθυρα, φυλάττουν. Γράμμα δὲν λαμβάνει, ἀλλ' οὔτε ἔμπορεῖ νὰ δώσῃ.

Αὐτὰ μὲ διηγεῖται ὁ Κρανιδιωτάκος, τοῦ ὁποῖου τὰ ἐπαρήγγειλε νὰ μοῦ τὰ εἴπῃ, μὴν ἡξεύροντας καὶ ἡμεῖς ἐδῶ πῶς εὕρισκόμεθα, μήπως καὶ δοκιμάζωμεν καὶ ἡμεῖς τὰ παρόμοια. Κάπως εἴμεθα προδότηι τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Κυβερνήσεως, χωρὶς νὰ τὸ ἡξεύρωμεν; Καὶ τῇ ἀληθείᾳ πῶς εἶμαι ζωντανὸς εἶναι καὶ αὐτὸ ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλιώτερα θαύματα. Ὁ Μαυρομιχάλης νὰ δοκιμάζῃ τὰ παρόμοια, καὶ εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ Καποδίστρια!

Ὅθεν μὲ χαμένα ὅλα μου τὰ ἥπατα σᾶς γράφω, ὀδηγῶντας σας πατρικῶς, διὰ νὰ φανερώσετε καὶ αὐτὰ τοῦ Κυβερνήτη, καὶ ἔτι μᾶλλον καὶ αὐτὸ τὸ ἰδιὸν μου γράμμα, καὶ ἃς δώσῃ μίαν καὶ σταθερὰν ἀπόφασιν, ὅπως τὸν φωτίσῃ ὁ θεὸς, πλὴν τάχιστα, διὰ νὰ γλυτώσωμεν, διότι παρηγορίαν καὶ ὑπομονὴν δὲν ἔχω εἰς τὸ ἐξῆς. Τόσον καὶ μὲ ἀπελπισίαν σᾶς γράφω

Ἐν Αἰγίνῃ 22 Μαρτίου 1829

ὁ ἀδελφὸς καὶ πατήρ σας

π. μ.

<Στὸ περιθώριον ἀριστερά : >

Ἐπομένως μὲ λέγει ὁ Κρανιδιωτάκος, ὅπου τοῦ ἔλεγεν ὁ δυστυχὴς ἀδελφός μας, ἂν φανερωθῇ ἐμπράκτως παραμικρὸν ἔγκλημα, ὁ θάνατος εἶναι εὐτυχία[ν] εἰς ἓναν φιλότιμον· ἀλλὰ ἐπιθυμεῖ νὰ τοῦ βγαίνουν τὰ ὀμμάτια καὶ νὰ περιπατῇ εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν διὰ παράδειγμα ὅλου τοῦ κόσμου, καὶ ὁ θεὸς ἴλεως.

Ἄρ. 8

Ἐπιστολὴ Κωνσταντίνου καὶ Ἀναστασίου Μαυρομιχάλη πρὸς Πέτρο καὶ Γεώργιο Μαυρομιχάλη

17 Ἰουν. 1829, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 159, ἀρ. 12

Ἐκλαμπρότατε ἀδελφε καὶ σεβαστέ μοι πάτερ,

Τὸ ἀπὸ 5 τοῦ παρόντος σημειωμένον πατρικὸν ἡμῖν γράμμα σας τὴν προχθὲς ἀσμένως ἐλάβομεν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ εἶδομεν καλῶς. Ἡ φήμη ἴσως σᾶς ἔφερε μέχρις ὥρας εἰς τὰς ἀκοάς σας τὸ τραγικώτατον ἔργον τὸ ὁποῖον εἶχον σχεδιάσει τὰ εὐπειθῇ τέκνα τῆς Κυβερνήσεως, τὰ ὁποῖα πείθονται εἰς τὰς διαταγὰς τῆς μὲ ἀπλᾶς λέξεις καὶ ὄχι μὲ ἔργα. Διὸ σᾶς ἐξιστοροῦμεν ἐν συνόψει τὴν συνωμοσίαν τὴν ὁποίαν ἐκίνησαν ἐναντίον μας.

‘Ο Μούρτζινος, Κουμουνδουράκης και Σταυριανός Καπετανάκης, φθάσαντες εις Μαραθονήσι, αντάμωσαν τους όμοίους των, Τζαννετάκη, Νικολάκαρον και Βοϊδῆ, και μέσα εις τὸ Νησάκι συνωμόσαντο διὰ τὸν τέλειον αφανισμόν μας, διὰ νὰ πιάσουν πρώτον τὸ Λιμένι και νὰ φονεύσουν όποιους εὔρουν και συγχρόνως νὰ κάμουν τὰ όμοια και εις τὰ ἄλλα μέρη, Κιτριές και Καλαμάταν. Ἐργάτην ταύτης τῆς απανθρώπου μιανῆς πράξεως απεφάσισαν τὸν ἐν κακοῖς γηράσαντα Νικόλαον Βοϊδῆ, διὰ νὰ εὔρη τὸν τρόπον με ἀπιστίαν νὰ πιάση τὸ Λιμένι και νὰ φονεύση όποιους εὔρη. Ἀφοῦ ἔβαλαν τοῦτο εις ἐνέργειαν, ἐπῆγαν όλοι εις τὸν Μυστρᾶ και ἀντάμωσαν τὸν Γενοβέλη, και φαίνεται ὅτι συνεμέθεξε και οὗτος εις τὰς μυσαρὰς των πράξεις. Ἀφοῦ δὲ ἐκεῖθεν διεσκορπίσθησαν ἕκαστος εις τὰ ἴδια, κατέβη και ὁ Βοϊδῆς μετὰ τοῦ Τζαννετάκη εις Μαραθονήσι και εὔρε τὸν Πατρίκαρον ἀπὸ Χαριά, ὁ όποῖος τοῦ ὑπεσχέθη με ἄλλους 6 στρατιῶτες νὰ πιάση τὸ Λιμένι και νὰ φονεύση ἐμὲ τὸν Κωνσταντῖνον· και οὕτως ὁ Βοϊδῆς τοῦ ἔδωσεν ἔγγραφον εις χεῖρας του, ἀφοῦ ἔμβουν εις Λιμένι, νὰ τοῦ δίδῃ τόσα γρόσια, τῶν δὲ λοιπῶν νὰ λαμβάνουν τὰ μερίδιά των ἀπὸ τὸ πρᾶγμα τὸ όποῖον ἤθελεν εὔρεθῆ. ‘Ο Πατρίκαρος κατ’ ἀρχὰς ἐδίσταζε, λέγων πρὸς τὸν Βοϊδῆ ὅτι, ἀφοῦ κάμωμεν τοῦτο, εἴμεθα χαμένοι ἄνθρωποι, και οὗτος τὸν ἐπληροφóρει ὅτι, εις αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν, ἐνῶ ἐνέχονται όλοι οἱ καπεταναῖοι τῆς Σπάρτης, εἶναι και με τὴν ἄδειαν τοῦ Γενοβέλη, και τέλος καταντοῦσε τὴν ὑπόθεσιν ὅτι και ἡ Κυβέρνησις τὸ ἡξεύρει.

Προσεγγίζουσα δὲ ἡ ὑπόθεσις αὕτη νὰ λάβῃ τὸ τέλος τῆς, ἦλθεν εις αἴσθησιν ὁ Πατρίκαρος και τὸ προπαρελθὸν Σάββατον ἦλθεν ἐνταῦθα και τὸ ἐξωμολογήθη εις ἐμέ, τὸν ἀδελφόν σας Κωνσταντῖνον, και εις τὸν ἐξάδελφόν μας κ. Δημητράκη, ὅτι ἡ ἀπόφασίς των ἦτον διὰ τὴν προπαρελθοῦσαν Κυριακὴν τῆς Ἀποκρέας νὰ ἐκτελέσουν τὴν μιανὰν των πρᾶξιν. Ἀλλά, μὴν ἐλπίζοντες / εις τοιαύτην ἐποχὴν ἐν τοιούτον ἀπάνθρωπον και ἐναντίον τῶν νόμων ἔργον, εἵπομεν τοῦ Πατρικάρου ὅτι, ἂν εἶσαι ἀληθής, πρέπει νὰ ἔλθῃς με τους ἐξ ἀνθρώπους, καθὼς μᾶς λέγεις, τους όποιους νὰ συλλάβωμεν και νὰ μαρτυρήσουν και αὐτοὶ τὴν ἀλήθειαν, διὰ νὰ παρρησιασθῇ εις τὴν Σ. Κυβέρνησιν, και τότε εἴμεθα χρεῶσται τῆς ζωῆς μας εις [σ] ἐλόγου σου και θέλει σὲ γνωρίζωμεν χάριν διὰ παντός. Μᾶς εἶπε δὲ ὅτι και ὁ Βοϊδῆς θέλει ἔλθῃ ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὴν βάρδια τοῦ Λιμενίου νὰ κάθῃται καί, ἅμα ἀκούσῃ ἐν ντουφέκι νὰ πέσῃ ἀπὸ τὸν πύργον μας, τότε νὰ κατέβῃ και αὐτός. Ἀνεχώρησε λοιπὸν ὁ Πατρίκαρος ἀπὸ τὸ ἐν μέρος και ἀπὸ τὸ ἄλλον ἔστειλα ἐγὼ Κωνσταντῖνος διὰ μερικούς ἀνθρώπους ἀπὸ Κελεφά, Βοΐτυλον και Καρέα, οἵτινες ἀψηφώνοντας ἦλθον, και μερικούς ἔβγαλα νὰ φυλάξουν διὰ τὸν Βοϊδῆ.

Τὴν Κυριακὴν, πρὶν τῆς λειτουργίας, ἔφθασαν οἱ φίλοι καὶ καθὼς ἦτον ὠδηγημένοι ἀκολούθησαν, τρεῖς διὰ τὸν πύργον καὶ τέσσαρες διὰ τὰ κάτω ὀσπίτια. Ἀφοῦ ἐμβῆκαν εἰς τὸ παλάτι, εἶδον τοὺς στρατιώτας ὅπου εἶχομεν, ἔμειναν νεκροὶ καὶ οὕτω τοὺς ἐπιάσαμεν ὅλους, τοὺς ἐπήραμεν τὰ ἄρματα καὶ τοὺς ἐβάλαμεν εἰς τὴν φυλακὴν. Ἐπειτα ἦλθεν ἡ δημογεροντία μὲ τὸν ὑγειονομολιμενάρχην καὶ ἔλαβεν ἰδιαιτέρως τὰς ἐξομολογήσεις ἐκάστου καί, ἀφοῦ ἔκαμε τὴν ἀναφορὰν τῆς πρὸς τὸν Διοικητὴν κ. Πεταλᾶ, συνεπιστέλλουσα ¹ καὶ τὰς ἐξομολογήσεις τῶν συλληφθέντων, διὰ νὰ τὰ πέμψῃ τὴν Δευτέραν πρωΐ, αἴφνης, τὴν Κυριακὴν, εἰς τὰς 5 ἡ ὥρα τῆς νυκτός, ἔφθασεν ἐνταῦθα ἡ πολεμικὴ γολέτα Ἑλπίς μὲ τὸν Διοικητὴν καὶ ἀνεψιὸν μας Ἀναστάσιον διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν πληρεξουσίων τῆς ἐπαρχίας μας. Ὁ Διοικητής, πληροφορηθεὶς τὰ ρηθέντα, ἔμεινεν ἐκστατικὸς καὶ ἀκίνητος, καί, ξημερώνοντας τὴν Δευτέραν, ἀμέσως ἐδόθη εἰς τὴν ἐξέτασιν ταύτης τῆς ὑποθέσεως. Ἐλαβε μαρτυρίας ἀπ' ἐκείνους οἵτινες εἶδον τὸν Βοῖδῃ εἰς τὸ Μοναστηράκι τῆς Τζίπας, διότι ἐκ τῆς ἀμελείας τῶν στρατιωτῶν δὲν ἐδυνήθησαν νὰ τὸν συλλάβουν. Ἐπειτα ἔκαμε δευτέραν ἐξομολόγησιν τῶν συλληφθέντων ἔμπροσθεν τῆς ἐπαρχιακῆς δημογεροντίας καί, ἀφοῦ ἐκπλήρωσεν ἐν ἀκριβεῖ ὅλα τὰ εἰς τοῦτο ἀπαιτούμενα χρέη του, ἐξέδωσε διαταγὰς διὰ τὴν συνάθροισιν τῶν ἐκλογέων.

Καὶ τὴν παρελθοῦσαν Τρίτην τὸ ἑσπέρας ἀνέβημεν μετὰ τοῦ Διοικητοῦ εἰς Τζίμοβαν, τὴν Τετράδῃ ἐσυνάχθησαν ὅλοι οἱ ἐκλογεῖς, τὴν Πέμπτην ἐγένινεν ἡ συνέλευσις μέσα εἰς τὸν ναὸν τῶν Ἀγίων Ταξιαρχῶν. / Καί, ἀφοῦ ὁ Διοικητής μας μᾶς ἀνέγνωσε κατὰ τάξιν τὰς ἀπαιτουμένας ὁδηγίας τῆς Σ. Κυβερνήσεως, προσεκλήθη παρ' ὅλων τῶν ἐκλογέων νὰ τοὺς παραχωρήσῃ ὀλίγην ὥραν νὰ συνομιλήσουν μόνοι των καὶ ἡμπορεῖ νὰ εὑρουν δύο ἄτομα νὰ τὰ προβάλουν παμψηφεί, χωρὶς νὰ γένῃ ψηφοφορία. Ἐδέχθη ὁ Διοικητής τὴν πρότασιν των καὶ ἀνεχώρησε, μείναντες δὲ μόνοι οἱ ἐκλογεῖς, δὲν ἐδυσκολεύθησαν νὰ εὑρουν τοὺς πληρεξουσίους των, ἀλλ' ἀμέσως ἐφώναξαν «τὸν μπέη μας καὶ τὸν πεηζαδὲ Γεωργάκη», ὀλίγη δὲ ἄργητα ἐγένε διὰ τὸ περὶ δεκατίας κεφάλαιον, μήπως οἱ πληρεξούσιοι δεχθῶσι τὸ πρόβλημα τοῦτο, καθὼς καὶ ἄλλα τινὰ, τὰ ὅποια δὲν ἔχουν ὕλην. Ἀφοῦ τοὺς διεσκεδάσαμεν τὰς ἰδέας των μὲ ἀληθεῖς λόγους, πρὸς περισσοτέραν των εὐχαρίστησιν τοὺς ἐκάμαμεν καὶ τὸ ἔγγραφον τὸ ὁποῖον σᾶς στέλλεται παρ' ὅλων τῶν ἐκλογέων ὑπογεγραμμένον, τὸ ὁποῖον ἐγένε μετὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν πληρεξουσίων. Διασκεδασθέντων τῶν ἰδεῶν των, ὥς εἴρηται, ἐκρά-

1. Χφ. συνεπιστέλλων.

ξαμεν τὸν Διοικητὴν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν ναόν, καί, ἀφοῦ ἀνεγνώσθῃ ὁ ὄρκος, ἐφώναξαν ἅπαντες: «Γνωρίζομεν ἀξίους διὰ πληρεξουσίου μας τὸν μπέη καὶ πεηζαδὲ Γεωργάκη», καί, εἰπόντες τρεῖς τὸ «ἄξιοι», ἐτελείωσαν ἡ συνέλευσις.

Τὴν Παρασκευὴν τὸ πρωὶ κατέβημεν μὲ τὸν Διοικητὴν ἐνταῦθα καὶ πρὸς τὸ γεῦμα ἐφθασε καὶ ὁ ἀδελφὸς καὶ θεῖος μου κ. Ἰωάννης ἀπὸ Μαραθονήσι μετὰ τῆς φαμιλίας του, τὸν ὁποῖον ἐπερίμεναν ὁ Διοικητὴς ἀπὸ τὸ πρωὶ νὰ ἔλθῃ νὰ τὸν ἰδῇ καὶ τὸν ἐδέχθῃ μὲ τρεῖς κρότους κανονίων, καί, συνομιλήσαντες ὀλίγον, ἀνεχώρησεν ὁ Διοικητὴς πρὸς τὸ δειλινὸν δι’ Ἀλμυρόν, ὑποσχεθεὶς νὰ μᾶς στείλῃ μετὰ δύο ἡμερῶν τὰ ἔγγραφα τῆς πληρεξουσιότητος. Ἡμεῖς δέ, συσκεφθέντες, ἐκρίναμεν εὐλογον καὶ ἰδοὺ στέλλομεν τὸν ἡμέτερον Εὐστάθιον νὰ διαβῇ ἀπὸ Καλαμάταν νὰ λάβῃ τὰ πληρεξουσιότητος ἔγγραφα καὶ νὰ σᾶς τὰ φέρῃ, διότι ἡμεῖς τώρα δὲν ἠξεύρομεν τόσοι νὰ ἔλθωμεν καὶ πόσοι νὰ μείνωμεν, μὲ τὸ ἀνέλπιστον ὅπου ἔμελλε νὰ μᾶς συνέβῃ. Πλὴν κατὰ τοῦτο θέλει ὁδηγηθῶμεν ἀπὸ νέα γράμματά σας, καὶ ὅπως ἀκολουθήσουν οἱ φίλοι μας, ἂν ἔλθουν καὶ αὐτοὶ ἐπάνω, ἢ πόσοι θὰ ἔλθουν καὶ ποῖοι, καὶ ἂν εἶναι ἀνάγκη, νὰ μᾶς ἰδεάσῃτε μὲ πρῶτον νὰ ἔλθωμεν, καθότι ἡμπορεῖ νὰ κινήσωμεν καὶ πρὶν λάβωμεν τὴν ἀπόκρισιν τῆς παρούσης μας· ἡμπορεῖ καὶ νὰ μείνωμεν, καὶ καθ’ ὅλα νὰ μᾶς ὁδηγήσετε.

Τοὺς συλληφθέντας ἐπιβούλους τῆς ζωῆς μας τοὺς ἔλαβεν ὁ Διοικητὴς εἰς τὴν γολέταν, διὰ νὰ τοὺς παραδώσῃ εἰς τὸ Πρωτόκλητον Κριτήριον καὶ παρὰ τοῦ Κριτηρίου νὰ προσκληθοῦν οἱ ἀποδειχθέντες ἐνοχοὶ τῆς συνωμοσίας. Οἱ ἐξομολογήσεις τῶν συλληφθέντων παρασταίνουν ὅτι ὁ Βοϊδῆς τοὺς ἔλεγεν ὅτι εἶναι συμμέτοχοι ταύτης τῆς ὑποθέσεως ἅπαντες οἱ ρηθέντες, ἀλλὰ πραγματικῶς καὶ ἀποδεικτικῶς δὲν φαίνονται, ἀλλὰ μόνον ὁ Βοϊδῆς, τοῦ ὁποίου ἐπιάσθῃ ἔγγραφον.

Ἐγὼ ἀδελφός σας Κωνσταντῖνος ἀνεφέρθην εἰς τὸν Διοικητὴν, δίδων εἰς τὴν ἐξουσίαν του τοὺς συλληφθέντας συνωμώτας, καὶ συγχωρῶ ὥς ἐκ μέρους μου τόσον αὐτοὺς καθὼς καὶ ὅσοι ἄλλοι ἐνέχονται. / Ταῦτα καὶ θεόθεν εἶητε ὑγιαίνοντες καὶ εὐημεροῦντες.

Ἐν Λιμένι τῇ 17 Ἰουνίου 1829 Οἱ ἀδελφοί σας καὶ εὐπειθὲς υἱός σας

Κωνστ(αντῖν)ος μαυρομηχάλις

Ἄνα Π. Μαυρο

Ἀρ. 9

**Ἀπόφαση κγ' τοῦ Πρωτοκλήτου Δικαστηρίου Κάτω Μεσσηνίας
σχετικὰ μὲ τὴ συνωμοσίαν κατὰ τῶν Μαυρομιχαλαίων**

26 Ἰουλ. 1829, ἀντ., συνημμένο στὸ ὑπ' ἀρ. 233 τῆς ἴδιας χρονολογίας :

ΓΑΚ, Ἑκτ. Ἐπίτροποι, φάκ. 84

Ἀρ. κγ'

Ἑλληνικὴ Πολιτεία

Τὸ Πρωτόκλητον Δικαστήριον τῆς Κάτω Μεσσηνίας

Θεωρήσαν τὴν ὑπ' ἀρ. 205 ἀναφορὰν τῆς Δημογεροντίας Μαΐνης πρὸς τὸν κατὰ τὴν Δυτικὴν Σπάρτην Προσωρινὸν Διοικητὴν, εἰδοποιούσης ὅτι, ἀνακαλύψασα συνωμοσίαν τινὰ κινημένην κατὰ τῆς οἰκογενείας Μαυρομιχάλη, συνέλαβε τοὺς ἐπὶ τούτῳ ἐνόπλους παραγενομένους εἰς Τζίμοβαν καὶ Λιμένι καὶ ἐξετάσασα αὐτοὺς ἔλαβεν¹ ἐγγράφους τὰς ὁμολογίας τῶν.

Θεωρήσαν καὶ τὰς ὑπ' ἀρ. 25, 26 καὶ 27 ἐξετάσεις, γενομένας παρὰ τῆς Δημογεροντίας Μαΐνης καὶ τοῦ Διοικητοῦ τῆς Δυτικῆς Σπάρτης εἰς Τζίμοβαν, ἐν αἷς δείκνυται ὅτι ὁ Πατρίκιος Γκιτάκος, Κουτράρος² Τζιριγωτάκος, Κυριάκης Δικαϊάκος, Παναγιώτης Δημητρακαράκος, Νικόλαος Παυλάκος, Μπουκουβάλας Χαριάτης καὶ Τζιλιβῆς Γεωργακάκος, παρακινημένοι ἀπὸ τὸν Νικόλαον Μαυρομιχάλην Βοϊδῆν, συνώμοσαν ἐναντίον τῆς οἰκογενείας τῶν Μαυρομιχάληδων, ἐφ' ᾧ καὶ παρεγένοντο ἐνοπλοι εἰς Λιμένι, ὁ δὲ Πατρίκιος Γκιτάκος, μεταμεληθεὶς, ἔδωκε τὴν εἰδησιν πρὸς τε τὸν κύριον Κωνσταντῖνον Μαυρομιχάλην καὶ πρὸς τὸν Δημογέροντα Μαΐνης κύριον Δημήτριον Πικουλάκη.

Θεωρήσαν καὶ τὴν ὑπ' ἀρ. 56 ἀναφορὰν τοῦ κυρίου Κωνσταντίνου Μαυρομιχάλη, ἐν ἣ φαίνεται ὅτι ἐκ τῶν συλληφθέντων συνωμοτῶν ὁ μὲν Μπουκουβάλας ἀσθενεῖα περιέπεσεν, ὁ δὲ Τζιλιβῆς διέφυγε τὰς χεῖρας τῶν στρατιωτῶν καὶ ἐδραπέτευσε, καὶ ὅτι ὁ κύριος Κωνσταντῖνος, συγχωρῶν ἀνεξικάκως ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἐπιβουλευθέντας τὴν ζωὴν αὐτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, ἰδίως ἐξαιτεῖται τὴν ἄφεσιν τοῦ Πατρικίου λόγῳ εὐγνωμοσύνης, ὡς εἰδοποιήσαντος αὐτῷ τὰ τῆς προδοσίας.

Θεωρήσαν καὶ τὸ εἰς χεῖρας τοῦ Πατρικίου εὑρεθὲν ἐγγραφον τοῦ Νικολάου Βοϊδῆ γεγραμμένον εἰς Μελίσσι τῇ 5 Ἰουνίου 1829 καὶ βεβαιωμένον μὲ τὴν ὑπογραφήν του, δι' οὗ ὑπόσχεται πρὸς τὸν Πατρίκιον χίλια γρόσια, ἐὰν ἐμβωσιν εἰς Λιμένι.

Θεωρήσαν καὶ τὸ ὑπ' ἀρ. 530 ἐγγραφον τοῦ Διοικητηρίου Δυτικῆς Σπάρτης καὶ Καλαμάτας, δι' οὗ καὶ τὰ ἀνωτέρω ἐγγραφα διευθύνθησαν

1. Χφ. ἔλαβαν.

2. Παρακάτω (σ. 84) ἀναφέρεται ὡς Κουτράκος.

πρὸς τὸ Δικαστήριον καὶ αἱ ἀφορᾶσαι τὴν ὑπόθεσιν ταύτην εἰδοποιήσεις ἐγένοντο.

Θεωρήσαν καὶ τὰς ὑπ' ἀρ. 201 καὶ 276 ἀναφορὰς τῶν κυρίων Ἀντωνίου καὶ Ἀναστασίου Μαυρομιχάληδων, δι' ὧν, συγχωροῦντες τοὺς κατ' αὐτῶν κινήθεντας, ἐξαιτοῦνται δι' εὐγνώμοσύνην τὴν ἄφεσιν τοῦ Πατρικίου, καὶ τὴν ἐπ' αὐταῖς γενομένην πρᾶξιν τοῦ Δικαστηρίου ὑπ' ἀρ. Θ'.

Ἐχον ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν ὑπ' ἀρ. 80 πρόσκλησιν, δι' ἧς διωρίσθη Ἐξεταστικὸς Δικαστὴς τῶν ἐγκληματίων ὁ Συνδικαστὴς κύριος Χαράλαμπος Μιλιάνης, τὴν ὑπ' ἀρ. 174 ἀναφορὰν αὐτοῦ, δι' ἧς προβάλλει πρωταίτιον τῆς συνωμοσίας αὐτῆς τὸν Νικόλαον Βοϊδῆν, καὶ τὸ κατ' αὐτοῦ ἐκδεδομένον τῇ 9 Ἰουλ(ίου) ἔνταλμα ἐμφανίσεως ὑπ' ἀρ. 107.

Θεωρήσαν καὶ τὴν ὑπ' ἀρ. 237 ἀναφορὰν τοῦ Ἐξεταστικοῦ Δικαστοῦ, δι' ἧς, κατηγορῶν ὡς συναιτίους καὶ συνενόχους καὶ τοὺς ἐπτά ἐξονοματισθέντας, ἐξαιτεῖται τῶν μὲν ἀπόντων δύο, Μπουκουβάλα καὶ Τζιλιβῆ, τὴν σύλληψιν, ἐφ' ᾧ ἐξεδόθη καὶ τὸ ὑπ' ἀρ. 174 κατ' αὐτῶν ἔνταλμα, τῶν δὲ παρόντων πέντε τὴν ἀνήκουσαν παιδείαν.

Θεωρήσαν καὶ τὰς παρ' αὐτοῦ γενομένας ἐξετάσεις, ἐν αἷς οἱ μὲν τέσσαρες, ὁ Κουτράρος Τζιριγωτάκος, ὁ Κυριάκος Δικαιάκος, ὁ Παναγιώτης Δημητρακαράκος καὶ ὁ Νικόλαος Παυλάκος, ἐπιβεβαιοῦσιν αὐτοστοματεῖ τὸ ἔνοχον αὐτῶν καὶ ὑπεύθυνον, ὁ δὲ Πατρίκιος κηρύττει αὐτὸν ἄθῳ, ὡς μεταμεληθεὶς καὶ ἐξομολογησάμενος τὴν συνωμοσίαν.

Ἐχον ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν ὑπ' ἀρ. 359 ἀναφορὰν τῶν ὑπευθύνων, ἐξαιτουμένων τὴν ἄδειαν εἰς τὸ νὰ διορίσωσι συνήγορον εἰς ὑπεράσπισιν ἑαυτῶν, καὶ τὴν ὑπ' ἀρ. 175 πρόσκλησιν πρὸς τὸν Διοικητὴν τῆς Δυτικῆς Σπάρτης καὶ Καλαμάτας, διὰ νὰ κοινοποιήσῃ πρὸς αὐτοὺς τὸ ἐγκλεισθὲν αὐτῷ ἀντίγραφον τῆς ἀναφορᾶς τοῦ Ἐξεταστικοῦ Δικαστοῦ.

Θεωρήσαν καὶ τὴν ὑπ' ἀρ. 398 ἔγγραφον αὐτῶν ἀπολογίαν, δι' ἧς, ὁμολογοῦντες ἑαυτοὺς ἐνόχους καὶ ὑπευθύνους, ἐξαιτοῦνται τὸ ἔλεος τῶν νόμων καὶ τὴν εὐσπλαγχνίαν.

Ἀκοῦσαν καὶ τὰ προφορικὰ προβλήματα αὐτῶν, ἐξ ὧν οἱ μὲν τέσσαρες ὁμοφώνως ἐξήτουν συμπάθειαν εἰς τὸ ἐγκλημά των, ὁ δὲ Πατρίκιος ἐπρόβαλεν ὅτι εἶναι ἀνεύθυνος, ὅχι μόνον διότι μετεμελήθη καὶ διὰ τῆς εἰδοποιήσεώς του διεσκέδασε τὰ μελετηθέντα καὶ ἐνδεχόμενα δεινὰ, ἀλλ' ἀπαντῶν εἰς τὴν κατηγορίαν τοῦ Ἐξεταστικοῦ Δικαστοῦ, ἐπρότεινεν ὅτι ἐξησφάλισε δι' ὀρκωμοσίας καὶ τὴν ζωὴν τῶν συνωμότην, τοὺς μετέφερε δὲ εἰς Λιμένι μόνον εἰς παράστασιν τῆς ἀληθείας, ὑποσχόμενος ν' ἀποδείξῃ αὐτὸ τοῦτο καὶ δι' ἀξιοπίστου μαρτυρίας.

Ἐχον ὑπ' ὄψιν καὶ τοὺς περὶ ἐγκλημάτων ἐκδεδομένους διαφόρους

νόμους ρητῶς διαλαμβάνοντας : « Ἐν τοῖς ἐγκλήμασιν οὐ τὸ γεγονός, ἀλλ' ἡ διάθεσις σκοπεῖται »· καὶ « οὐδὲν διαφέρει τὸ φονεῦσαι καὶ τὸ παρασχεῖν αἰτίαν φόνου καὶ τὸ ἐντείλασθαι »· καὶ « ἐάν τις συνομοσάμενος μετὰ στρατιωτῶν ἢ ἰδιωτῶν ἢ βαρβάρων φονεύσῃ, καθοσιώσεως κρινέσθω καὶ κεφαλικῶς τὴν δι' αἵματος ὑπομένετω τιμωρίαν ».

Παρατηρήσαν δὲ καὶ τὸ Ἀπάνθισμα τῶν Ἐγκληματικῶν Νόμων, τοὺς ἐκ προμελέτης φονεῖς, εἴτε ἐπιτυχόντας εἴτε ἀποτυχόντας, εἰς πολυχρόνιον φυλακὴν καταδικάζον, ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ληστές, τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν μόνον φονευομένου.

Δικάζει κατ' ἐπιείκειαν

Α'. Οἱ αὐτοστοματεῖ ὁμολογήσαντες ἑαυτοὺς ὑπευθύνους εἰς τὸ τῆς συνωμοσίας καὶ ἐπιβουλῆς ἐγκλημα Κουτράκος Τζιριγωτάκος, ἀπὸ τοῦ χωρίου Δρυαλὶ τῆς ἐπαρχίας Ἀνατολικῆς Σπάρτης, Κυριάκης Δικαϊάκος, ἀπὸ τοῦ χωρίου Δρυάλο τῆς ἐπαρχίας Μαΐνης, Παναγιώτης Δημητρακαράκος, ἀπὸ χωρίου Νύφι τῆς ἐπαρχίας Ἀνατολικῆς Σπάρτης, καὶ Νικόλαος Παυλάκος, ἀπὸ τοῦ χωρίου Ἄλικα τῆς ἐπαρχίας Μαΐνης, νὰ μένωσιν ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς παρούσης ἀποφάσεως τρεῖς ὁλοκληρούς χρόνους εἰς φυλακὴν ἐντὸς τοῦ φρουρίου τῆς Μοθώνης.

Β'. Νὰ ἐκδοθῶσι δεύτερα ἐντάλματα συλλήψεως κατὰ τὸν τύπον τῆς διαδικασίας κατὰ τοῦ Νικολάου Βοϊδῆ, τοῦ κατηγορουμένου / ὡς πρωταιτίου τῆς συνωμοσίας, καὶ κατὰ τῶν συναιτίων, Μπουκουβάλα Χαριάτη καὶ Τζιλιβῆ Γεωργακάκου.

Γ'. Νὰ μένῃ εἰς φυλακὴν ὁ Πατρίκιος Γκιτάκος, ἕως οὗ παραστήσῃ ὑπὲρ τῆς ἀθωότητός του τὴν ὁποῖαν ἐν τῷ μέσῳ τῆς δίκης ὑπέσχετο μαρτυρίαν.

Δ'. Ἀντίγραφα τῆς παρούσης νὰ δημοσιευθῶσι, τοιχοκολλούμενα εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Καλαμάτας καὶ Τζίμοβας καὶ ὅπου ἄλλοι δεῖ.

Τῇ 26 Ἰουλ(ίου) 1829, Καλαμάτα

(Τ. Σ.) Ὁ Πρόεδρος

Γ. Σκαλίδης

Ἀθανάσιος Κυριακὸς

Βενετζᾶνος Γ. Καπετανάκη

Ἰωάννης Καλογερόπουλος

Ὁ Γραμματεὺς καὶ ἀντ' αὐτοῦ

Κωνσταντῖνος Ἀθ. Κυριακὸς

Ἵσον ἀπαράλλακτον τῷ πρωτοτύπῳ

Τῇ 26 Ἰουλ(ίου) 1829, Καλαμάτα

Ὁ Γραμματεὺς καὶ ἀντ' αὐτοῦ

<Τ.Σ.>

Κωνσταντῖνος Ἀθ. Κυριακὸς

Ἀρ. 10

Ὁδηγίαις Ἰω. Καποδίστρια πρὸς Λυκοῦργο Δογοθέτη,
Ἐκτακτο Ἐπίτροπο Λακωνίας καὶ Κάτω Μεσσηνίας

24 Σεπτ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 220

Ἀρ. 14584

Ἑλληνικὴ Πολιτεία

Ὁ Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος

Πρὸς τὸν Ἐκτακτο Ἐπίτροπον τῶν τμημάτων τῆς Λακωνίας
καὶ τῆς Κάτω Μεσσηνίας

Ἐμπιστεύουσα εἰς σὲ τὴν διεύθυνσιν τῶν δύο τμημάτων τῆς Λακωνίας καὶ τῆς Κάτω Μεσσηνίας ἡ Κυβέρνησις ἐλπίζει ὅτι θέλεις ἐννοήσῃς ὥς ἐκ τοῦτου ὁποῖαν ὑπόληψιν ἔχει περὶ τῆς ἱκανότητος, τοῦ ζήλου καὶ τῆς ἀφοσιώσεώς σου εἰς τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος.

Τῆς ἀγαθῆς ταύτης ὑπολήψεως θέλεις βέβαια ἀναδειχθῇ ἄξιος διὰ τοῦ ἀποτελέσματος τῶν φροντίδων σου ὑπὲρ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς εὐταξίας καὶ ἡσυχίας εἰς τὰς ἐπαρχίας ταύτας, τὰς ὁποίας ἡ ἔνδεια, τὸ πνεῦμα τῆς στάσεως καὶ τῆς πονηρίας, ὥς καὶ ἡ ἐξ ἀρχαίας ἔξεως κλίσις πρὸς τὴν ληστείαν καταπιέζουσιν ἐλεεινῶς.

Ἐπισυνάπτεται ἐνταῦθα σύντομος ἔκθεσις¹ ἀξιοθρηνητῶν συμβεβηκότων καὶ ἐγκλημάτων. Ἡ Κυβέρνησις δὲν ἔλαβε μέχρι τοῦδε κανὲν αὐστηρὸν μέτρον πρὸς τιμωρίαν τῶν ἐνόχων, διότι ἠθέλησε καὶ θέλει πρὸ πάντων νὰ πληροφορηθῇ περὶ τῶν αἰτίων ἀπὸ τὰ ὁποῖα παρεσύρθησαν οἱ δυστυχεῖς οὗτοι εἰς τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος ἐγκλήματα. Ἄν τὰ αἷτια ταῦτα εἶναι τρόπον τινὰ προσωπικά, τὸ κακὸν θέλει ἐκκοπῇ πρόρριζον, συλλαμβανομένου καὶ τιμωρουμένου τοῦ ἐνόχου. Ἐὰν δὲ τὰ γενόμενα προῆλθον ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς φατρίας ἢ ἀπὸ ἄλλην τινὰ γενικὴν αἰτίαν, τὰ μερικὰ μέτρα θέλουν αὐξήσῃ μάλλον τὸ κακόν, ἀναγκάζοντα τὴν Κυβέρνησιν νὰ περιπέσῃ εἰς ἓν ἀπὸ τὰ δύο, δηλ(αδὴ) ἢ νὰ δείξῃ ἀνοχὴν ἀνοίκειον τοῦ χαρακτῆρος τῆς ἢ νὰ μεταχειρισθῇ αὐστηρὰ μέσα ἐπισχετικὰ ἐκτελεστικῆς δυνάμεως, τὰ ὁποῖα καὶ ἔξοδα ἀπαιτοῦν ὑπερβαίνοντα τοὺς χρηματικούς της πόρους καὶ θέλει τὴν κάμει νὰ φανῇ τρόπον τινὰ πολεμία ὥς πρὸς τὰς ἐπαρχίας ταύτας. Πρὶν δὲ νὰ καταντήσῃ εἰς τοιοῦτον ἄκρον, ἀνάγκη, καθὼς προεῖπομεν, νὰ πληροφορηθῇ περὶ τῶν ἀληθῶν αἰτίων τῶν εἰς τὴν εἰρημένην ἔκθεσιν ἀναφερομένων συμβάντων.

Ὅφείλεις ἄρα νὰ ἀσχοληθῇς περὶ τὴν ἐξέτασιν ταύτην καὶ νὰ μᾶς διευθύνῃς τὰς ἀναγκαίας πληροφορίας, ὅτε καὶ θέλομεν σὲ δώσῃ ἀναλόγους ὁδηγίας. /

Ἐν τοσοῦτῳ προϋργιαίτατον εἶναι νὰ προσπαθήσῃς, ἅμα φθάσης

1. «Ἐκθεσις ἐν συνόψει τῶν κατὰ τὴν Λακωνίαν ταραχῶν καὶ ἀλληλομαχιῶν ὅσαι συνέβησαν ἀπὸ τοῦ 1828 ἔτους», ἀχρονολόγητο : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 220,

εἰς τὰ δύο τμήματα, νὰ περιστείλῃς τὴν ὁρμὴν τῶν παθῶν, διαλάττων τὰς φαρτίαις ἢ τοῦλάχιστον ἐμποδίζων τὰς πρὸς ἀλλήλους συγκρούσεις. Ἐπειδὴ δὲ οἱ νόμοι ἀπεφάσισαν νὰ διευθετῶνται δι' αἵρετοκρισίας τὰ κατὰ τὰς ἀποζημιώσεις τὰς ὁποίας χρεωστεῖ ὁ εἰς εἰς τὸν ἄλλον, θέλεις προσπαθῇσαι ὅλαις δυνάμεσι ὥστε νὰ ἐνεργῇται τὸ μέτρον τοῦτο.

Θέλεις μεταχειρισθῇ ἐπομένως τὴν ἐξουσίαν τῶν δικαστηρίων, εἰς τὰ ὁποῖα θέλεις διευθύνει τοὺς ἐνάγοντας, συντελῶν συγχρόνως εἰς τὸ νὰ ἐμφανίζωνται οἱ ἐναγόμενοι εἰς τὰ δικαστήρια καὶ εἰς τὸ νὰ ἐνεργῶνται τὰ τῆς σωτηρίου δικαιοσύνης.

Μεταξὺ τῶν εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπαγομένων ὑποθέσεων εἶναι ἀναντιρρήτως καὶ τινες αἱ ὁποῖαι πηγάζουν ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς φαρτίαις. Ὅταν συμπίπτουν τοιαῦται, πρέπει, πρὶν τὰς καθυποβάλλῃς εἰς τὰ δικαστήρια, νὰ λαμβάνῃς παρ' ἡμῶν ἰδιαιτέρας ὁδηγίας.

Τὸν λαὸν θέλεις εὖρει βέβαια εὐπειθῇ, ἀλλὰ θέλει κατασταθῇ μᾶλλον ἢ καὶ ἐντελῶς εὐάγωγος, ὅταν ἀπαλλαγῇ τοῦ ζυγοῦ, τὸν ὁποῖον μακρὰ δουλεία καὶ πολυετὴς δυστυχία ἐπέβαλον εἰς αὐτόν.

Διὰ νὰ προμηθεύσῃ δὲ ἡ Κυβέρνησις εἰς τὸν λαὸν τὸ τοιοῦτον ἀγαθόν, ἐπιθυμεῖ νὰ λάβῃ τὰ μέσα ὅσα ἀπαιτοῦνται, διὰ νὰ δώσῃ εἰς τινὰς ἑκατοστίας σπαρτιατικῶν οἰκογενειῶν ἐκ τῶν ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν ἐπαρχιῶν γῆν πρὸς καλλιέργειαν εἰς τὴν Κάτω Μεσσηνίαν καὶ εἰς τὴν Μονεμβασίαν.

Τοιοῦτος δὲ πρέπει νὰ εἶναι ὁ τρόπος τῆς ἐκλογῆς τῶν οἰκογενειῶν καὶ τοῦ μετοικισμοῦ τῶν, ὥστε καὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἀπὸ τὴν ὁποίαν θέλουν ἀναχωρήσει νὰ παρειαχθῇ διαρκῶς νόμιμος ἐσωτερικὴ διοίκησις καὶ ὁ τόπος ὅπου θέλουν ἀποκατασταθῇ αἱ οἰκογένειαι αὐταὶ νὰ εὐδαιμονήσῃ.

Δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπιχειρήσωμεν ἤδη πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀπαιτεῖ τόσα ἔξοδα, ἀλλ' ἐπιθυμοῦμεν κἄν νὰ προπαρασκευάσωμεν τὴν ἐκτέλεσίν του. Ἐπομένως σὲ παραγγέλλομεν νὰ ἀσχοληθῇς περὶ τοῦτο, λαμβάνων τὰς ἀναγκαίας πληροφορίας μὲ φρόνησιν ἅμα καὶ προσοχήν, διὰ νὰ μᾶς προβάλλῃς τὸ σχέδιον κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ Κυβέρνησις ἠθέλεε δυνηθῇ νὰ ἐνεργήσῃ τὸ οὐσιῶδες τοῦτο μέτρον, ἅμα λάβῃ εἰς χεῖρας τὰ ἀπαιτούμενα χρήματα.

Ἐπὶ ὑποθέσει ὅτι πρόκειται νὰ μετοικισθῶσι δυσχίλια οἰκογένειαι, χίλια ἐκ τῶν ἀνατολικῶν καὶ ἰσάριθμοι ἐκ τῶν δυτικῶν ἐπαρχιῶν, θέλεις μᾶς εἰπεῖ πόσα χρήματα εἶναι ἀνάγκη νὰ προκαταβάλλῃ ἡ Κυβέρνησις, διὰ νὰ δώσῃ εἰς αὐτάς τὰ μέσα τοῦ νὰ καλλιεργοῦν τὰς κληρουχίας τῶν, προσδιορίζων συγχρόνως καὶ τὴν ἔκτασιν τῆς χορηγηθησομένης γῆς.

Ἐκτὸς τούτου θέλεις μᾶς ἐκθέσει καὶ τὸν τρόπον καθ' ὃν ἐκλέ-

γουςα ἡ Κυβέρνησις τὰς οἰκογενείας ταύτας, ἡμπορεῖ νὰ εἶναι βεβαία περὶ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ σκοποῦ.

Μετὰ τὰς γενικὰς ταύτας θεωρίας ὀφείλομεν νὰ σὲ κοινοποιήσωμεν τὴν γνώμην μας περὶ ὧσων ἀνάγονται εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν τῶν ἐπαρχιῶν.

Ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας θέλει σὲ δώσει τὰς γενικὰς ὁδηγίας ὅσας εἶχε λάβει ὁ προκάτοχός σου, συγχρόνως δὲ καὶ κατάλογον τῶν κατ' ἀμφοτέρα τὰ δύο τμήματα ὑπαλλήλων τῆς Κυβερνήσεως. Ἀφοῦ δὲ περιέλθῃς ἅπαξ τὰς ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν σου ἐπαρχίας καὶ ἐπισκεφθῇς τὰ πάντα, θέλεις μᾶς προβάλλει τὰς διοικητικὰς μεταρρυθμίσεις, ὅσας ἤθελες κρίνει ἀρμοδιωτέρας εἰς τὴν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τῆς δημοσίου ὑπηρεσίας καὶ ἱκανὰς νὰ εὐχαριστήσουν τοὺς κατοίκους· ἕως τότε δὲν θέλει<ς> ἐπιχειρήσει καμμίαν μεταβολήν.

Ἀπὸ τὰς ἀναφορὰς τὰς ὁποίας ἐλάβομεν ἐσχάτως ἐπληροφορήθημεν ἀποχρώντως ὅτι εἰς τὰ διάφορα μέρη τῶν ὑπὸ σὲ τμημάτων, μάλιστα εἰς τὸν Μυστράν, ὑπάρχουν ἔριδες περὶ τῶν δημογεροντιῶν. Ἐπειδὴ δέ, μακρὰν ὄντες, δὲν δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ποῖοι πταίουν, ἤθελεν εἶσθαι καλὸν νὰ μὴ γένουν εἰς κανὲν μέρος μεταβολαί, ἕως ὅτου λάβωμεν παρὰ σοῦ τοῦ ἰδίου θετικὰς πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεως τῶν πραγμάτων εἰς ἐκάστην ἐπαρχίαν. Ἄν ὅμως ἀναγκασθῇς ἀπὸ τὸ κατεπεῖγον τῶν περιστάσεων, ἔχεις τὴν ἄδειαν νὰ διορίσης προσωρινῶς δημογεροντίας.

Οἱ Σπαρτιᾶται φρονοῦν ὅτι μόνοι αὐτοὶ πρέπει νὰ εἶναι ἐξηρημένοι τῶν φόρων καὶ τὴν ἄλογον ταύτην ἀπαίτησιν ἐπροσπάθησαν οἱ πληρεξούσιοί των, καθὼς δὲν ἄγνοεῖς, νὰ ἐπικυρώσουν διὰ νόμου εἰς τὴν ἐν Ἀργεὶ Ἐθνικὴν Συνέλευσιν.

Ἡ ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Ἐπιτροπὴ θέλει σὲ δώσει σύντομον, ἀλλ' ἀκριβῆ ἀπογραφὴν ὧσων φόρων πληρώνουν ἢ δὲν πληρώνουν οἱ Σπαρτιᾶται. Ἀφοῦ ἐπέλθῃς τὴν ἀπογραφὴν ταύτην καὶ φθάσῃς ἐν ταυτῷ εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον σου, θέλεις μᾶς ἀναφέρει περὶ τοῦ οὐσιώδους τούτου ἀντικειμένου. /

Τὸ Γενικὸν Φροντιστήριον παρηγγέλθη ἤδη νὰ σὲ δηλοποιήσῃ τὴν διάταξιν τὴν ὁποίαν ἐξεδώκαμεν διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἐσωτερικῆς τῶν τμημάτων φρουρᾶς, καὶ μετ' αὐτοῦ ἀνάγκη νὰ συνεννοηθῇς περὶ τῶν Σαμίων στρατιωτῶν, ὅσοι μέλλουν νὰ σὲ συνοδεύσουν.

Ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας θέλει σὲ κοινοποιήσει ὅλας τὰς εἰς τοὺς συναδελφούς σου ἐσχάτως σταλείσας ἐγκυκλίους.

Ἐν Αἰγίνῃ τῇ 24 7βρίου 1829

Ὁ Κυβερνήτης
<Τ. Σ.> Ι. Α. Καποδίστριας

Ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας
Ν. Σηληιάδης

Ἄρ. 11

Ἐπιστολὴ Πιερρόμπεη πρὸς Ἰω. Καποδίστρια

27 Σεπτ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 221

Ἐξοχώτατε !

Καταθλιβόμενος ἀπαρηγορήτως καὶ εἰς ἀηδίαν ἐκατήντησα, βαρύνοντας καὶ τὴν ἰδίαν μου ζωὴν, ὅπου, ἀφοῦ ἐγινεν ἡ ἔλευσίς σας εἰς τὴν Ἑλλάδα μέχρι τοῦδε, πάντοτε μὲ θάρρος υἱικὸν ἐγγράφως σᾶς ἔκθετα, καθὼς καὶ προφορικῶς σᾶς ἐκφραζόμεν συνεχῶς, τὴν ἀναπόφευκτον ἀνάγκην καὶ ἔλλειψιν τῆς πολυαρίθμου οἰκογενείας μου, ὡσαύτως καὶ τὰ εἰλικρινῆ, σταθερὰ καὶ γενναῖα αἰσθήματα τῆς ἀφοσιώσεώς μας εἰς τὴν πατρίδα καὶ Κυβέρνησιν, ὑπερασπιζόμενοι μέχρι θανάτου· πλὴν οὐδεμίαν ἐκτέλεσιν ἀπόλαυσα. Ἀνεφέρθη καὶ εἰς τὴν Συνέλευσιν τοῦ ἔθνους μας, ὅπου καὶ ὁμοφώνως παμψηφεί ἀπεφάσισαν νὰ λάβω τὰ δίκαιά μου.

Ὅθεν καί, μὴν ἔχοντας εἰς τὸ ἐξῆς ὑπομονὴν καὶ παρηγορίαν εἰς τὴν ἀνυπόφορον στέρησιν, προστρέχω καὶ αὖθις διὰ τῆς ταπεινῆς μου ἐπιστολῆς νὰ ἐμφανισθῶ πρὸς τὴν ὑμετέραν ἐξοχότητα μὲ τὴν τελείαν ἀπόφασιν, ἥτις θέλει εἶναι ἡ πρώτη καὶ ἡ τελευταία.

Πρὸ πάντων θερμῶς σᾶς παρακαλῶ διὰ νὰ μᾶς προφθάσετε ὅσον τὸ συντομώτερον ἀνάλογα τῶν δικαίων μας καὶ ἀνάγκης χρηματικὰ μέσα, δυνάμει τῶν ὁποίων νὰ προφθασθῶμεν καὶ παρηγορηθῶμεν εἰς τὴν μεγίστην μας ταύτην ἀναπόφορον στέρησιν, καθότι ὀφείλομεν καὶ ἀπειρον χρέος, μάλιστα καὶ εἰς Εὐρωπαίους. Ὅμοίως θέλει μᾶς δώσητε καὶ ἓν ὀσπίτιον εὐρύχωρον ἀπὸ τὰ καλλιώτερα εἰς Ναύπλιον, φέροντας τὴν οἰκογενεῖάν μου νὰ κατοικήσωμεν. Τὰ δὲ χρηματικὰ μέσα καὶ τὸ ὀσπίτιον θέλει ἐκπεσθοῦν ἀπ' ὅσα ἔχομεν λαμβάνειν, ἀπεφασίζοντας πρὸς τούτοις καὶ ἓν ἀνάλογον καὶ σταθερὸν πόρον, διὰ νὰ ζῶμεν τιμίως κατὰ τὸ ἴδιον τοῦ χαρακτῆρος μας καὶ ἐπαγγέλματος. Ἀλλέως καί, ὃ μὴ γένοιτο, μᾶς ἀπεράσετε μὲ τὸ σήμερον καὶ μὲ τὸ αὔριον καὶ εἰς τὸ ἐξῆς, εἴμεθα εἰς τελείαν ἀπελπισίαν ν' ἀναχωρήσωμεν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ ν' ἀποθάνωμεν εἰς ξένην γῆν, οἱ δὲ αἴτιοι ἅς δώσουν λόγον εἰς θεὸν καὶ ἀνθρώποις. /

Σᾶς ἐνθυμίζω ὅμως ἓνα γράμμα σας, τὸ ὁποῖον μὲ ἀποκρένεσθε ἀπὸ τὴν Τζενέβραν¹ καὶ τὸ φυλάττω ἀπὸ τὰ 1826 καὶ εἰς τὴν τελευταίαν περίοδον μοὶ λέγητε : «Εὐχομαι νὰ διαφυλάττῃ ὁ ἅγιος θεὸς ἀδιάσειστον τὴν ὑγιείαν σας δι' ὑπηρεσίαν καὶ καύχημα τῆς Ἑλλάδος». Ἐπομένως δὲ καὶ εἰς τὰ στατιστικὰ ἄρθρα τὰ ὁποῖα ἐδόθησαν εἰς

1. Χφ. Τζενέβραν.

τοὺς πρέσβεις τῶν φιланθρώπων καὶ προστάτων μας συμμάχων βασιλέων, εἰς τὸ εἰκοσιοκτὼ ἄρθρον ἐπροσαφαιρέσατε, παρασταίνοντας μεγάλην φήμην διὰ τὸν δοῦλον σας καὶ τῆς Σπάρτης, τὰ ὅποια θέλει εἶναι αἰωνίως ἀνεξάλειπτα εἰς τὴν ἱστορίαν. Διὰ τοιούτον τόσον καιροῦ διάστημα τοσαύτην ἀδιαφορίαν εἰς τὸν πιστόν σου καὶ παλαιὸν φίλον γέρον Μαυρομιχάλην καὶ οἰκογενεῖαν του; Εἴκοσι ἕξι ἤδη μήνας δοκιμᾶς καὶ ἐκζάμινα¹ δὲν ὑποφέρεται.

Εἰς τὰ ἐννέα ἐπῆγα εἰς Κορφοῦς, συνθέτοντας μὲ τὸν γκενεράλ Ντορτζιλὸν² μεγάλα καρτέγια³ καὶ συμφωνίας, ἀκορδάροντας⁴ εὐχαρίστως τὰ ὅσα ἐζήτησα διὰ τὴν ἀντίκρουσιν τοῦ Βελῆ πασᾶ, ὁποῦ τότε ἦτον εἰς τὸν Μορέα ἐναντιούμενος εἰς πόλεμον μὲ τὸ τζιράκι του, ἕναν μπέγη τῆς Μάνης ὀνόματι Ζερβάκος⁵· καὶ διὰ τῆς Θείας Προνοίας μὲ πόλεμον ἐνίκηθησαν καὶ τελείως ἀφανίσθησαν. Ἐπῆγα καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν δύο χρόνια καὶ ἐκεῖ διὰ τῆς παντοδυναμίας τοῦ οὐρανοῦ κατὰ κράτος διὰ πάντα ἐξωντώθησαν, κατὰ τὰ ἐπίχειρα τῆς ἀσεβῆς των κακίας.

Λοιπὸν ὁ γκενεράλ Τζορτζιλὸν μόνον ἐξήντα τέσσερες ἡμέρες μὲ ἐκζαμινάρησε, ἔπειτα ἐκορδάρησε ὅλα τὰ πατριωτικά μου ζητήματα, βοηθώντας ἀπὸ τότε τὴν Ἑλλάδα καὶ ὑπερασπιζόμενοι, δίδοντάς με καὶ δύο милιόνια πολεμοεφόδια καὶ εἰς μετρητά. Τώρα δὲ ὁ κοινὸς καὶ μερικός μας πατέρας νὰ παραμελῇ μόνον εἰς τὸν Μαυρομιχάλην τὰς μεγάλας του θυσίας καὶ ἐκδουλεύσεις; Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ δὲν θέλει τὸ ὑποφέρει, ἀλλ' οὔτε ὁ Μαυρομιχάλης νὰ ζῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ τοιαύτην περιφρόνησιν καὶ στέρησιν· ἀλλὰ μυριάκις εἶπον καὶ ἐλάλησον, ἁμαρτίαν καὶ ἐντροπὴ οὐκ εἶχον.

Ἐξοχώτατε! Ἐνθ' ἐκκληροῖτε τὴν ἐκτέλεσιν τῶν μεγάλων μου δικαιωμάτων καὶ νομιμότητος, κατὰ τοῦτο θέλει μείνουν ὑπερευχάριστοι πάντες οἱ Ἕλληνες, σχεδὸν καὶ ἡ Εὐρώπη.

Εὐελπὶς ὢν ἀναμένω ὅσον τάχος τὴν ἐκτέλεσιν τῆς πατρικῆς σας κηδεμονίας. Ὑποσημειοῦμαι μὲ ὅλον τὸ βαθύτατον σέβας

Τῇ 27 Σεπτεμβρίου 1829
ἐν Ἀργεῖ

πρόθυμος καὶ τῶν ἐπιταγῶν σας
δοῦλος

π. μαυρομιχάλης

1. Ἐξετάσεις, ἀνακρίσεις.

2. Φραγκίσκος - Ξαβέριος Δονζελὼ (Donzelot) : Γάλλος στρατηγὸς (1764 - 1843), ὁ ὁποῖος διατέλεσε Διοικητὴς Ἰονίων Νήσων (1807 - 1814).

3. Πιθανῶς ἀπὸ τὸ carteggio· ἀλληλογραφία.

4. Accordare· παραχωρῶ, παρέχω, συμφωνῶ.

5. Κωνσταντῖνος Ζερβάκος, μπέης τῆς Μάνης ἀπὸ 1808 - 1810.

Ἀρ. 12

Ἐπιστολὴ Ἰω. Καποδίστρια πρὸς Πετρόμπεη

2 Ὀκτ. 1829, ἰδ., σχ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 159, ἀρ. 8

Ἰδιαιτέρα

Πρὸς τὸν Πετρόμπεην Μαυρομιχάλην

Ἐν Αἰγίνῃ τῇ 2 Ὀκτωβρίου 1829

Ἀπαντῶ εἰς τὸ γράμμα σας τῶν 27 7β(ρίου). Εἰς αὐτὸ βλέπω με λύπην μου ὅτι συγγέετε πολλὰ πράγματα καί, συγγέων αὐτά, ἀποβλέπετε εἰς ἓνα σκοπόν, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ἐκπλήρωσιν με εἶναι ἀδύνατον νὰ συντελέσω.

Ἐὰν ἡ Συνέλευσις ἀπεφάσισε παμψηφεί νὰ λάβετε τὰ δικά σας, αὐτὴ δὲν ἐπροσδιώρισε μήτε τὸν καιρὸν μήτε τοὺς πόρους. Ἀλλὰ σεῖς ζητεῖτε παρευθὺς καὶ πόρους χρηματικούς καὶ κατάλυμα εἰς τὸ Ναύπλιον. Ὅσον μὲν διὰ τοὺς πόρους, δὲν ὑπάρχουν πόροι εἰς τὴν ἐξουσίαν μου καὶ ὅσα βοηθήματα ἐλάβετε ἕως τώρα, ὁμοῦ με τὰς 10 χιλ(ιά)δ(ας) φράγκα, τὰ πληρωθέντα εἰς τὸν Γάλλον Γκοδεμποῦ¹ διὰ τὴν πειρατεῖαν τὴν ἀποδοθεῖσαν εἰς τὸν ἀδελφόν σας Ἰωάννην, αὐτὰ ἐλήφθησαν μέρος ἀπὸ τὰ γαλλικὰ βοηθήματα καὶ μέρος ἐκ τῶν ἰδίων μου χρημάτων. Τὰ βοηθήματα τῆς Γαλλίας ἔπαυσαν καὶ τὰ ἐδικὰ μου / μέσα ἐξηντλήθησαν. Ὅσον δὲ περὶ τοῦ κα<τα>λύματος, ἡ Κυβέρνησις δὲν ἔδωκεν ἕως τώρα εἰς οὐδένα ἐκ τῶν ἐν τοῖς πράγμασι καί, ἂν ἤθελε νὰ τοὺς δώσῃ, δὲν ἤξεύρει ποῦ νὰ τὸ εὔρῃ, ἐπειδὴ μόλις ἡμπορεῖ νὰ οἰκονομήσῃ τὰ ἀναγκαιοῦντα διὰ τὴν δημόσιον ὑπηρεσίαν.

Διὰ τῶν ἀνωτέρω ἀποκρίνομαι εἰς τὸ γράμμα σας καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ μὴν ἐπανέλθετε εἰς τὰ ἴδια.

Σᾶς ἀσπάζομαι

Ἀρ. 13

Ἐπιστολὴ Πετρόμπεη πρὸς Ἰω. Καποδίστρια

11 Ὀκτ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 222

Ἐξοχώτατε,

Ἐπειδὴ κ' εὐαρεστήθητε ἡξιωνόντάς με ἀπαντήσεώς σας τῶν 2 τοῦ ἱσταμένου, ἔλαβον ἀφορμὴν καὶ θάρρος νὰ σᾶς ξαναγράψω τὴν παροῦσαν μου ταύτην δουλικὴν μου ἐπιστολήν, ἔχοντας ἀποχρῶντας λόγους καὶ δικαιολογίας· μολοντοῦτο ζητῶ συγγνώμην.

Μὲ γράφετε, ἐξοχώτατε, ὅτι «συγγέετε πολλὰ πράγματα» ἡ ἐπιστολή μου «καὶ συγγέων αὐτὰ ἀποβλέπετε εἰς ἓναν σκοπόν», εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ἐκπλήρωσιν σᾶς εἶναι ἀδύνατον νὰ συντελέσητε². Ἀληθῶς

1. Godebout.

2. Ὁ Πετρόμπεης ἐδῶ δὲν μπόρεσε νὰ ἀποδώσῃ ὀρθὰ σὲ πλάγιο λόγο ὅσα τοῦ ἔγραψε ὁ Κυβερνήτης (βλ. προηγούμενο ἔγγραφο).

εἶπας ὅτι εἰς ἕναν σκοπὸν πολλὰ δικαιοτάτον ἀποβλέπει, καὶ μάλιστα λέγει μία[ν] χωρική παροιμία[ν]: «Ὅταν πεινάῃ ὁ λαὸς κ’ ὅταν στενοχωρηται, κανεῖνεν δὲν ἐντρέπεται, κανεῖνε δὲν φοβεῖται». Ἐξόχως τοὺς ἐδικούς μας ἀγῶνας καὶ θυσίας νὰ τοὺς γοδέρουν¹ οἱ τοῖς πᾶσι γνωστοί, ὁ θεὸς ἴλεως καὶ βοηθὸς εἰς τὸ δίκαιον.

Ἐγὼ δὲ καὶ προσωπικῶς θέλει λάβω τὴν τιμὴν μίαν ἡμέραν νὰ σὲ τὰ ἐκφρασθῶ καὶ ἔπειτα νὰ σὲ ζητήσω τὴν συγχώρησιν καὶ ὁ θεὸς συγχωρέσαι, καὶ ἀμέσως ν’ ἀναχωρήσω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Εἶναι ἀδύνατον εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ζήσω εἰς τὴν πατρίδα μὲ παρόμοιον ἔνδειαν καὶ τὰ λοιπά, ἀφοῦ σᾶς εἶναι ἀδύνατον νὰ συντελέσητε εἰς τὰ μεγαλῶτατα δικαιώματά μου, λέγοντάς μου καὶ τόσα ἄλλα πικρά, ὅτι δὲν περισσεύουν καταλύματα εἰς Ναύπλιον ἀπὸ τὰ δημόσια. Ἡμεῖς δὲν εἴμεθα οἱ πρῶτοι δημόσιοι, ἀλλὰ αὐτοὶ ὅπου κάθονται εἰς τὰ σεράγια μὲ μπερτέδες καὶ τζάμια ὁ μὲν καὶ ὁ δέ;

Διὰ πειρατεῖαν, παρακαλῶ, μὴν λέγης, ὅτι δὲν καταδεχόμεθα, ἀλλὰ ὁ Μπουφάντης εἶναι ὁ αἷτιος καὶ εἰς τὴν Πάτραν εὐρίσκεται, ἃς ἀπολογηθῇ· τὸ δὲ κριτήριον ἀδίκησε μεγάλως τὸν ἀδελφόν μου καὶ δοῦλον σας Κωνσταντῖνον, κρατῶντας τὸ πλοῖον του καὶ ἀρέστο πέντε μῆνας καὶ τὸν ἄλλον² εἰς Μονεμβάσιαν ἐννέα, καθότι αὐτῶν τοὺς ἔπρεπον βραβεῖα καὶ ἀμοιβαί.

Μὲ φανερώνετε ὅτι καὶ ἡ Συνέλευσις «δὲν ἐπροσδιώρισε μήτε τὸν καιρὸν μήτε τοὺς πόρους». Ὁ καιρὸς, Σ. Κυβερνήτα μας, εἶναι προσδιωρισμένος ἀπ’ ὅλον τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, ἀφοῦ ἔστειλον τὸν υἱόν μου καὶ δοῦλον σας Ἀναστάσιον εἰς Τριπολιτζάν, θυσιάσας αὐτὸν διὰ τὴν πατρίδα ἐκουσίως, ὅπου καὶ τῶν Τουρκῶν τὰ ὄμματα ἐσφαλίσθησαν μὲ κατράμι καὶ δὲν ἐφωδιάσθησαν. /

Κατὰ τοὺς 1821, Φεβρουαρίου 10, καὶ πάλιν ἀμέσως ἔστειλον ἐπιτηδες ἕναν μου ἀνεψιὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν, δίδοντας τὴν εἰδησιν τοῦ υἱοῦ μας καὶ δούλου σας Γεωργάκη, καὶ μὲ μεγάλον κίνδυνον τῆς ζωῆς του ἐδραπέτευσε, καθότι ὁ ἐρχομὸς τοῦ Γεωργάκη ἐπροξένησε τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν Ἑλλάδα· καὶ ἔπειτα κατὰ διαφόρους πολέμους καὶ ἀρίστευσε καὶ ἐκινδύνευσεν εἰς τέλειον θάνατον, ἀφοῦ ἔπεσεν εἰς χεῖρας τοῦ Ἰμβραήμη, ἀλλὰ ἡ Θεία Πρόνοια μ’ ἐλυπήθη καὶ τὸν ἐλευθέρωσεν.

Ἐπειτα εἰς τὸ αὐτὸ ἔτος, 23 Μαρτίου, ὅπου ἐδιώρισα εἰς δύο κολόνας τὰ ἐμπειροπόλεμα ὅπλα τῆς Σπάρτης ἀπὸ τὸ μέρος τῆς δυνατῆς θέσεως Μπαρδούνιας καὶ Μυστρός, ἀρχηγούς διορίζοντας τοὺς αὐταδέλφους μου Κυριακούλη καὶ Κωνσταντῖνον, κυριεύοντας διὰ τῆς παντοδυναμίας τοῦ ὑψίστου ἐκεῖνα τὰ ἀπόρρητα μέρη ἀναιμωτί, ὅπου

1. Godere· χαίρομαι, ἀπολαύω, καρποῦμαι, νέμομαι.

2. Τὸν Ἰωάννη Μαυρομιχάλη.

Ἀρ. 14

Ἐπιστολὴ Κων/νου Μαυρομιχάλη πρὸς Πετρόμπεη

5 Ὀκτ. 1829, πρωτ., συνημμένο στὸ ὑπ' ἀρ. 13

Ἐκλαμπρότατε ἀδελφέ,

Ἐλάβομεν ἅπαντα τὰ γράμματά σας, ἐξ ὧν εἶδομεν τὰ ἐν αὐτοῖς, καί, ἀποκρινόμενοι, σᾶς λέγομεν ὅτι εἶναι περιττὸν νὰ μᾶς γράφητε τὰ αὐτὰ εἰς τὰ γράμματά σας, ὁδηγώντας μας νὰ ἐξακολουθῶμεν ἀόκνως εἰς τὰς σ. διατάξεις τοῦ Σ. Κυβερνήτου μας. Ἡμεῖς, ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν ἐξ ἀρχῆς τὰς ὁδηγίας σας, δὲν ἐλείψαμεν οὔτε λείπομεν ἀπὸ τοῦ νὰ ἐνεργῶμεν καὶ ὑπὲρ δύναμιν τὰ πρὸς στήριξιν καὶ ἐντελῇ εὐπείθειαν τῶν διαταγῶν τῆς Σ. Κυβερνήσεως, μολονότι ἡ Σ. Κυβέρνησις δὲν μᾶς ἀντήμειψε μέχρις ὅτου ἀναλόγως τῶν πρὸς τὸ ἔθνος ἐκδουλεύσεών μας, χορηγοῦσα ἀνάλογα μέσα τῆς οἰκονομίας τῆς οἰκογενείας μας καὶ βαθμοὺς πολιτικοὺς ἀναλόγους τῶν χαρακτῆρων μας. Ἡμεῖς ὅμως, πεποιθότες εἰς τὸ φιλοδίκαιον τῆς Σ. Κυβερνήσεώς μας, θέλει ἐνεργῶμεν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς μέχρι τέλους τὰ ἴδια μὲ ἀοκνίαν καὶ ζῆλον πατριωτικόν, καὶ δὲν ἐλπίζομέν ποτε νὰ ἀποτύχωμεν τῶν ἀληθῶν δικαίων μας. Τοῦτο ὅμως νὰ προσπαθήσετε εἰς τὴν Σ. Κυβέρνησιν, διὰ νὰ μᾶς προμηθεύσῃ τὰ ἀνάλογα μέσα τῶν κατεπειγουσῶν παρουσῶν ἀναγκῶν μας, ὅπου δι' αὐτῶν νὰ ἐρεθισθῇ κατὰ δίκαιον λόγον ἡ προθυμία μας. Ταῦτα καὶ θεόθεν ὑγιαίνετε

Ἐν Καλαμάτᾳ τῇ 5 Ὀκτωμ. 1829

οἱ ἀδελφοί σας ¹

Κωνστ(αντῖν)ος μαυρομιχάλις

Ἀρ. 15

Ἐπιστολὴ Πετρόμπεη πρὸς Γραμματεῖα τῆς Ἐπικρατείας

22 Ὀκτ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 224

Πρὸς τὴν Γενικὴν Γραμματεῖαν τῆς Ἐπικρατείας,

Ἐχθὲς πρὸς τὸ ἐσπέρας ἤξιώθην ἐπιστολὴν της σημειωμένη τῶν 20 τοῦ ἤδη πνέοντος περιέχουσιν ² καὶ ἀντίγραφον τοῦ Σ. Κυβερνήτου μας διατάττοντας τὸν κ. Πεταλᾶ, ὡσαύτως καὶ τοῦ αὐταδέλφου μου Ἰωάννη γράφοντας εἰς τὸν δασμοτελῶνη, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐκατάλαβον καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἔμεινα ἐκθαμβος, μᾶλλον καὶ ἐκστατικὸς εἰς τὸ ὕψος τῆς διαταγῆς, διὰ τὴν τοσαύτην ἀσπλαχνίαν πρὸς εὐπειθῆ καὶ αἱματοκυλισμένα τέκνα της. Διὸ καί, ἀποκρινόμενος, λέγω, τὸ μείζον πάντων τῶν ἀρετῶν ἐστὶ ἡ διάκρισις, πρὸ πάντων ἡ δικαιοσύνη εἰς τοὺς πάντας καὶ εἰς οἰκογένειαν θυσιασθεῖσα ἕνεκα ταύτης.

1. Προφανῶς λείπει ἡ ὑπογραφή τοῦ Ἀντωνίου Μαυρομιχάλη, ποὺ ἔμενε στὴν Καλαμάτα.

2. Χφ. περιέχων.

Ἄφοῦ, κύριε, ἤμουν ἡγεμῶν ἀνεξάρτητος εἰς ὅλην τὴν Σπάρτην, ἀπὸ Τρίνησα ἕως Ἀγιάσῳ¹, μὲ πεντακοσίας χιλιάδας γρόσια εἰσόδημα κατ' ἔτος, καὶ ὥς πρῶτος τῆς ἐπαναστάσεως μὲ τοσαύτας δουλεύσεις καὶ θυσίας, δὲν εἶναι δίκαιον ἀπὸ τὴν πατρίδα νὰ ζῶμεν εὐτυχῶς κατὰ τὸ ἴδιον τοῦ χαρακτηῖρος μας, ἐπαγγέλματος καὶ τὰ λοιπά; Ἀλλὰ νὰ καταντήσωμεν εἰς τοσαύτην ἔνδειαν καὶ ἀνοικονομησίαν, τοῦτο δὲν περιγράφεται. Ἄλλ' οὔτε δύναμαι νὰ ἐκθέσω, ὑποφέρων τὰ καθημερινὰ πικρὰ γράμματα τῶν γερόντισσων καὶ λοιπῶν, ὅπου μὲ γράφουν, βγάνοντάς μου τὴν ψυχὴν, διὰ νὰ τοὺς προφθάσω καὶ τὰ ἐξῆς· ἀκαταπαύστως μὲ ἀνησυχοῦν ἀπαρηγορήτως.

Ὅθεν κ' ἐγώ, κατὰ χρέος βιαζόμενος,² παρακαλῶ θερμῶς συνεχῶς τὸν Σ. Κυβερνήτην μας διὰ νὰ μᾶς δώσῃ ἀπ' ὅσα ἔχομεν ἐξωδευμένα καὶ μὲ ποταμηδὸν αἵματα ζυωμένα, ἀπεφασίζοντας καὶ σταθερὸν πόρον. Δὲν ἐστίαθῃ εἰσέτι δυνατὸν νὰ εὐσπλαχνισθῇ κατὰ χρέος, τολμῶ εἰπεῖν, εἰς δίκαια πασιφανῇ καὶ εἰς τὴν ἔμφορον συνέσιν καὶ εὐεργεσίαν τοῦ Σ. Κυβερνήτου μας ἀφιερωμένα· στέλλων καὶ ὀλίγα ἀπὸ τὰ πολλὰ γράμματα τῶν παιδίων καὶ πληροφορεῖται συχνὰ καὶ ἡ Α. Ε. τὴν μεγίστην ἀνάγκην.

Ἀλλὰ δύο χρόνια ἀπὸ τὴν αἴσιαν ἔλευσιν τῆς Α. Ε. ἐκαταντήσαμεν πένητες πενήτων, βιαζόμενοι οὕτω πῶς ν' ἀναχωρήσωμεν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ἀποθνήσκοντες εἰς ξένην γῆν· καὶ αὕτη ἡ ἀπελπισία μὲ παρακινεῖ νὰ εἶπω διὰ βέβαιον ὅτι ἡ κατάρρα τοῦ σουλτάνου μὲ παιδεύει, μὲ τὸ νὰ ἔγιναι πρωταίτιος δύο φορὰς τοῦ ἀφανισμοῦ του, παραγγέλοντας καὶ κατὰ τοῦτο ἡ ἀγία καὶ ἱερὰ ἡμῶν πίστις, ὅτι οὔτε εἰς πιστὸν οὔτε εἰς ἄλλοεθνῇ νὰ ἐπιβουλευώμεθα. / Καὶ τὸ λέγω, κύριε, τοῦτο οὐχὶ δι' ἄλλο, διότι εἶμαι πολλὰ εὐχάριστος εἰς τὰς πράξεις ἐμοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας μου, θυσιάσαντες τὰ πάντα ὑπὲρ τῆς φίλης μας πατρίδος καὶ ὑπὲρ τοῦ Σ. Κυβερνήτου μας. Οὐχὶ λέγω δι' ἄλλο, εἰμὶ διότι δὲν δύναμαι νὰ εὕρω εἰς ἄλλο τι ὑπεύθυνον τὸν ἑαυτὸν μου ἢ τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας μου παρὰ εἰς μόνον τὸ κατὰ τοῦ σουλτάνου.

Λοιπὸν ἀπὸ ὅλα τὰ προρρηθέντα δίκαια ἐβιάσθην ἐκ τοῦ ἄρτου νὰ γράψω εἰς τὴν οἰκογενειάν μου διὰ νὰ λάβῃ ἄρτον, καὶ ἄρτον ἐφήμερον, τακτικῶς ἀπὸ τὴν Σπάρτην, δυνάμει τῶν ὁποίων νὰ θεραπεύσουν τὴν ἀνάγκην, ἕως ὅτου ἡ Θεία Πρόνοια ἐμπνεύσῃ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Σ. Κυβερνήτου μας, ἀπεφασίζοντας καὶ εἰς ἡμᾶς τὸ δίκαιον καὶ θεάρεστον τῆς εὐεργεσίας του ἀνταπόδομα, καθὼς καὶ ἡ Συνέλευσις ἀπεφάσισε διὰ τῆς συναινέσεως τῆς Α. Ε. Ἡμεῖς ἔχομεν νὰ λαμβάνωμεν ἄρκετά, τὰ

1. Γιά τὸ τοπωνύμιον αὐτὸ βλ. Σ. Β. Κ ο υ γ έ α, «Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν τοπογραφίαν τῆς ΒΔ. Μάνης», *Ἑλληνικά* 6 (1933) 321.

2. Χφ. βιοζόμενος.

ὅποια εἶναι καὶ σᾶς εἶναι γνωστά, καὶ ἀπὸ τὴν Σάμον, ἀπὸ τὸ χωρίον Μυστρὸς Γεωργίτζι, ἀπὸ τὸν Πρασιόν· μήτε ἀπ' αὐτὰ οὐδεὶς τρόπος ἔγινε.

Περὶ δὲ τοῦ Γοδεβούτ, Γάλλου, ἤμπορεῖτε νὰ πεισθῆτε ὅτι ὁ Μπουφάντης εἶναι ὁ αἰτιος, ὅστις εὐρίσκεται εἰς τὴν Πάτραν, καὶ αὐτὸς ἄς ἀπολογηθῇ. Περὶ δὲ τοῦ αὐταδέλφου μου Κωνσταντίνου λέγω πὼς ἀδίκως ἔπαθεν, ὕστερον ἀπὸ ἔνδοξον καὶ ἐπικίνδυνον ἀγῶνα, ἐξοδεύσας ἰδίως πολλὰ ἀγωνιζόμενος εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐξημιώθη ὑστάτως καὶ τὸ πλοῖον του μὲ οὐκ ὀλίγην καταφρόνησιν εἰς Αἴγιναν· καὶ τέλος ὅλοι ἡμεῖς ἐκ διαβολῶν ἀνυπάρκτων καὶ ψευδῶν ἐπάθαμεν καὶ πάσχομεν τόσα ὥς ποτέ, εἰς ἐλεεινὴν στάσιν ἐλθόντες.

Ὅθεν καὶ ἡ μόνη στιγμή εἶναι καὶ ὑπάρχει, κύριε Ἀρχιγραμματέα, τώρα, καὶ ἂν εὐχαριστηθῇ καὶ θελήσῃ ὁ Σ. Κυβερνήτης μας, διὰ νὰ γενῶμεν καὶ διὰ νὰ μένωμεν αἰωνίως ἀληθῇ προβάτων ποιμὴν καὶ ποιμὴν εἰς ὅλους ἡμᾶς νὰ εἶναι ἡ ἐξοχότης του, ἄς ἀποφασίσῃ. Καί, ὥς Ἀρχιγραμματεὺς ὁποῦ εἶσαι καὶ γνωρίζεις τὴν ἐξ ἀρχῆς εὐπειθῆ ἀπάθειάν μου, ἂν ἤμπορῃς, ὁμίλησε τὸ δίκαιον εἰς Α. Ε. Ἐγὼ μάλιστα, ἂν εἶχον κατάλυμα ἀνάλογον, ἤθελεν / εἶμαι αὐτοῦ νὰ σᾶς τὰ εἰπῶ καὶ προφορικῶς, καὶ ἂν εὐαρεστεῖτο καὶ ἡ Α. Ε., νὰ τὰ ἀκούσῃ.

Μάθετε καὶ αὐτό, ὅτι ὁ υἱὸς μου Δημήτριος εἰς τὰ Παρίσια δοκιμάζει τὰ ὅμοια, καί, ὥς μὲ εἶπεν ὁ Σ. Κυβερνήτης μας ἀπὸ τὰ πέρυσι, ὁ κύριος Ἐϋνάρδος μέχρι τὸν παρελθόντα Αὐγούστιον δὲν τὸν εἶχε δώσει τίποτε. Χρεωστῶνται καὶ τοῦ κ. Πρασακάκη ἀρκετά, ὅστις μὲ τὰ ζητεῖ ἀνυπομόνως. Ἐν τοσοῦτῳ δὲ ὑποσημειοῦμαι μὲ σέβας

1829 8βρίου 22, Ἄργος

ὁ εὐπειθὴς πολίτης
π. μαυρομηχάλης

Ἀρ. 16

**Ἐπιστολὴ Ἀντωνίου, Κωνσταντίνου καὶ Ἀναστασίου
Μαυρομιχάλη πρὸς Ἰω. Καποδίστρια**

27 Ὀκτ. 1829, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 224

Ἐξοχώτατε καὶ σεβαστὲ ἡμῖν Κυβερνήτα,

Διὰ τῆς παρουσίας ἡμῶν ταπεινῆς ἀναφορᾶς λαμβάνομεν τὴν τιμὴν καὶ τόλμην οἱ ὑποσημειούμενοι δοῦλοι σας νὰ ἀναγγεῖλωμεν πρὸς τὴν Α. Ε. καὶ νὰ καθυποβάλωμεν δεινοπαθῶς ὑπ' ὄψιν τῆς τὰ ἀκόλουθα.

Ἐξοχώτατε, καιρίως εἶναι καταπεπληγωμένη ἡ ψυχὴ μας καὶ δυσφόρητον κατήντησεν εἰς ἡμᾶς τὸ παράπονον εἰς τὴν καταδρομὴν τῆς εἰμαρμένης, διότι ἐπὶ τῶν λαμπρῶν ἡμερῶν σας ὕστερούμεθα τὴν

κυβερνητικήν σας εϋνοϊαν καὶ ἐμπιστοσύνην, τὴν ὁποίαν ἐλπίζομεν βασιμῶς νὰ πλουτῶμεν ὑπὲρ πάντα ἄλλον· καὶ ἔνεκα ταύτης τῆς ἀπευκταίας ὑστερήσεως μᾶς ἔχετε καὶ ἀπομεμακρυσμένους ἀπὸ τοὺς ἀναλόγους εἰς ἡμᾶς διοικητικούς χαρακτηῖρας, διὰ νὰ φανῶμεν, ὡς ἐξ ἀρχῆς ἐδείχθημεν, ἄξιοι τῆς κυβερνητικῆς ἐμπιστοσύνης καὶ πρόθυμοι εἰς τὴν ὠφέλειαν καὶ σωτηρίαν τοῦ ἔθνους μας. Ἀλλὰ κατὰ κακὴν τύχην θεωροῦμεν μὲ δυσαρέσκειάν μας δικαίαν πολλοὺς, τοὺς ὁποίους ἡμεῖς ἐκ πρώτης ἀφετηρίας τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος διατάττοντες ὁδηγοῦσαμεν, νὰ ἐξακολουθῶσι τὸ πρὸς τὴν πατρίδα ἱερὸν χρέος τῶν καὶ ἤδη χαίρονται τὴν κυβερνητικήν σας ἐμπιστοσύνην, διὰ τῆς ὁποίας ἐνεδύθησαν καὶ τοὺς διοικητικούς χαρακτηῖρας, οἵτινες ἀνήκουσιν εἰς ἡμᾶς μᾶλλον διὰ τὰς γνωστὰς σας πρὸς τὴν πατρίδα πιστάς ἐκδουλεύσεις καὶ θυσίας μας.

Ἡμεῖς μολαταῦτα, βλέποντες ὅτι ἡ Α. Ε. ἐπιθυμεῖ οὕτως, ὑποφέρομεν γενναίως τὴν ὑστέρησιν ὄλων ἐκείνων τῶν ὁποίων δύνανται νὰ θεραπεύσουν ἀποχρώντως τὴν δικαίαν φιλοτιμίαν μας καὶ τὴν παντελεῖ ἄλλειψιν τῶν ἀναγκαίων μέσων τῆς οἰκογενείας μας. Ἀλλ' ἤδη ἐσχάτως καταντήσαντες εἰς τὸ ἀνοικονόμητον καὶ μὴ ἔχοντες ἄλλον τινὰ πόρον ἐξοικονομήσεως, τούτου ἔνεκα καὶ ὄχι διὰ καμμίαν ἄλλην ὑπόψογον αἰτίαν ἀπεράσθησαν ἐπάνω μας ἀπὸ τὸ Δασμοτελώνειον τοῦ Λιμενίου περὶ τὰς τέσσαρας χιλιάδας γρόσια, μὲ τὰ ὁποῖα ἐθεραπεύσαμεν ἕν μέρος τῶν κατεπειγουσῶν ἀναγκῶν μας./Ἀλλὰ μὲ μεγάλην μας δυσαρέσκειαν εἶδομεν τὸ ἴσον τῆς σ. διαταγῆς σας πρὸς τὸν Προσ. Διοικητὴν τῆς Δυτικῆς Σπάρτης κ.τ.λ. διὰ τὰς 2048 γρ(όσια) τὰ ὁποῖα ἔλαβεν ὁ ἀδελφός μας καὶ θεῖος μου Ἰωάννης, καὶ δὲν ἐλπίζαμεν πώποτε νὰ ἐκλάβῃ ὁ Σ. Κυβερνήτης μας μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν ρηθεῖσαν πρᾶξιν μας, ὡς συμβᾶσαν ἐκ μόνης τῆς μεγάλης ἐλλείψεως τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων μας.

Διὸ παρακαλοῦμεν τὴν Σ. Κυβέρνησιν ὅτι ὄχι μόνον νὰ μὴ δυσαρεστηθῇ ἔτι πρὸς, ἀλλ' ἐπικαμπτωμένη τῶν δικαίων μας, νὰ στρέψῃ καὶ πρὸς τὴν οἰκογένειαν τῶν Μαυρομιχάληδων ἕν ἱλαρὸν ὄμμα καὶ νὰ μὴν ὑποφέρῃ νὰ διαρκέσῃ τοῦ λοιποῦ ἢ μέχρι τοῦδε ὑστέρησις τῆς κυβερνητικῆς πρὸς τὴν οἰκογένειάν μας προστασίας σας. Καὶ μὲ τὸ βαθύτατον σέβας ὑποσημειούμεθα

Τῇ 27 Ὀκτωβρίου 1829,

ἐν Καλαμάτᾳ

δοῦλοι σας

ἀντώνιος μαυρομιχάλης

Κωνστ(αντίν)ος μαυρομιχάλης

Ἀνα. Π. Μαυρο.

Ἀρ. 17

Ὁδηγίες Πετρόμπεη πρὸς τοὺς συγγενεῖς του

[Μάρτιος 1830], ἀντ.,¹ συνημμένο στό : Πετρόμπεης πρὸς Ἀναστάσιο Π. Μαυρομιχάλη, 28 Ἰουλ. 1830, πρωτ. : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 220

Καὶ αὐθις σᾶς ἀσπάζομαι ὁλοψύχως, πρῶτον ὁ θεός, καὶ διὰ τῶν ταπεινῶν μας εὐχῶν.

Προσέχετε ἀκριβῶς διὰ τὴν ἀσφάλειάν σας, ὅτι οἱ ἀσεβεῖς, παράνομοι, ἀνοσιούργοι ἐλύσσαξαν, ὅπου διὰ τῆς βουλῆς τῆς Θείας Πρόνοιας καὶ τὸ ξίγκωμα τῶν φαλαγγῶν παρὰ τῶν προμαχόνων, κατ' ἐξοχὴν τῆς προμαχομένης, ἐσκοτώθησαν καὶ οὐκ ἔχουν ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι. Ἀλλὰ σὺν θεῷ προσπαθεῖσθε τὴν γενικὴν σύμπνοιαν καὶ τὰ παρὸν γραφόμενά μου ἔχετε κάτω εἰς τὴν ψυχὴν σας μυστικά. Εἶπετε τοῦ Λυμπεράκη, ἐδικοῦ μας καὶ κάποτε γραμματέα τοῦ μακαρίτου Μούρτζινου, ὅτι δὲν τοῦ ἦλθε ράστι² τοῦ Μπουκουβαλέα καὶ Ντουράκη, καί, ἂν εἶναι εἰς τὰς ὑποσχέσεις τοὺς πιστοί, ἐνεργεῖτε καὶ μὲ τοὺς ἀδελφοὺς Πατριαρχεοὺς καὶ Τζαννεταίους τὴν γενικὴν σύμπνοιαν καὶ ἁρμονίαν διὰ τὴν παντοτινὴν δόξαν καὶ εὐτυχίαν τῆς Σπάρτης μας, ὅπου εἰς αὐτὸ ἐν ἀγρυπνίᾳ καὶ ἐπὶ πόνου καταγινόμεθα γράφοντες καὶ ἐνεργοῦντες δραστηρίως ὅθεν ἀνήκει· καὶ πρῶτα ὁ θεός, καὶ ἀφοῦ εἶναι σύμπνοια καὶ ὑπακοή, ἀφεύκτως ἐκτελεῖται.

Εἴτε καί, ὃ μὴ γένοιτο, ἐπιμένουν εἰς τὰ ἀνόητα συνηθισμένα τοὺς παθηκὰ καὶ κακίαις, ἀλλοίμονον εἰς αὐτοὺς ὅπου θέλει καταντήσουν εἴλωτας καὶ ἄς ὧφονται. Εἴμεθα ἐκ τῆς ἁμαρτίας καὶ ἐκτροπῆς, διὰ δὲ τὸν ἑαυτὸν μας, πρῶτα ὁ θεός, κατὰ τὴν θείαν παροιμίαν, «πλούσιοι ἐπτώχευσαν καὶ ἐπείνασαν, οἱ δὲ ἐκζητοῦντες τὸν Κύριον οὐκ ἐλαττωθήσονται παντὸς ἀγαθοῦ». Νὰ ἔχετε τὰς ἐνγκαρδίους μας καὶ τῶν σεβαστῶν γεννητόρων μας εὐχάς, εἰς ὅλα ταῦτα νὰ καταγίνεσθε μὲ τὸν καπιτάν Τζαννετάκη, ὡς σᾶς προέγραφον· ἐμείναμεν σταθεροὶ καὶ ἀκλόνητοι εἰς πῦρ καὶ εἰς θάνατον, τοῦ ἔμπνευσα εἰς τὴν ψυχὴν του ἀγαθό, ἀρετὴ, πίστη, τιμὴν, καὶ ὑποσχέθη νὰ φυλάξῃ ἕως ἐσχάτης του ἀναπνοῆς καὶ τὴν χύσιν τῆς ὑστέρας σταλαματίας τοῦ αἵματός του καὶ θενὰ τὸ φυλάξῃ. Ὡμίλησα καὶ μὲ τὴν ἐξαδέλφην μου Ἀθανασούλαινα Κουμουτουράκινα, ὅπου ἦλθε ἐδῶ καὶ κατεβαίνει. Ὑπεσχέθη καὶ αὕτη διὰ τὰ νέα παιδία τοὺς νὰ βρίσκονται καὶ αὐτὰ εἰς τὴν πατρικὴν μας εὐνοίαν καὶ ἀκλόνητον εὐπείθειν. Λοιπὸν ὀδηγήσετέ τα εἰς τὴν εὐθείαν ὁδὸν καὶ ἀγάπην. Νὰ βαστοῦν τὰ ἀπερασμένα συνηθισμένα τοὺς νομίζοντας τοὺς

1. Δυὸ ἄλλα ἀντίγραφα τοῦ ἰδίου ἐγγράφου βλ. στὰ ΓΑΚ, Γραμμ. Δικαίου, φάκ. 82 (συνημμένο στό : Ἰω. Τομπακάκης πρὸς Γραμμ. Δικαιοσύνης, 5 Ὀκτ. 1830) καὶ Γεν. Γραμμ., φάκ. 237 (συνημμένο στό : Π. Σεκούρης πρὸς Κυβερνήτη, 19 Ἀπρ. 1830).

2. Βλ. σημ. 2 τῆς σ. 77.

άλλους Σταυροπηγιώτες ως είλωτες και τὰ λοιπά ¹. Τώρα θέλει υπάρξουν νόμοι σοφοῦ και συνετοῦ με δικαιοσύνην. Λοιπὸν ὁδηγήσετέ τα κατὰ χρέος πατρικόν· ὁμοίως και τοὺς Χριστοδουλιάνους ἐλκύσατε, διὰ νὰ ἐλθοῦν εἰς μεταμέλειαν και αἴσθησιν, διὰ νὰ μὴ τὸ μετανώσουν ἀνωφελῶς.

Μάθετε, μάθετε ὅμως και αὐτοὶ ὅπου βέβαιον καθὼς και ἡμεῖς θέλει ἀγανακτήσετε διὰ τὴν ἀπόφασιν τῶν ὁρίων, ἀποφασίζοντες οἱ σύμμαχοι πολλὰ τιποτένια και ἀνύπαρκτα, ἐξὸν ἀπὸ τὸ Μισολόνγγι, τὰ ὅρια μίαν ὥρα και μόνον, ὁ Ἑπακτος χαμηλά, ὁ χασαπᾶς ² τοῦ Σαλῶνου, ἡ Φήβα, Λιβαδία και ἡ Ἀθήνα με τὴν Εὐβοίαν, πλὴν οἱ Τοῦρκοι εἰς τὴν Εὐβοίαν κάμνουν νὰ ἔχουν τὰς ἰδιοκτησίας των. Ὡστόσο πομπιεμένα ³ ὅρια και ἀπὸ πολλοὺς τοὺς σεβαστήτους γίνεται θρήνος. Ἐξόχως ἐγὼ πρετεντέρω ⁴ ἀναφανδὸν τὰ ὅρια ἀπὸ Βόλον ἕως τὰ Πέντε Πηγὰδια και τὴν Κρήτην και τὰ μερίδια τῆς Τζίπας μας.

Β. Β. ⁵ Με σύνταγμα σοφοῦ και συνετοῦ.

Πλὴν ἐσᾶς πατρικῶς ὁδηγῶ νὰ πορεύεστε εἰς αὐτὸ σιωπηλῶς με ὅλην τὴν φρόνησιν σοβαρά, χωρὶς νὰ δείχνετε τὴν γνώμην σας, ἐπειδὴ και ᾄδεται λόγος νὰ εἶναι ἐλπίς οἱ τρεῖς ὅπου εἶναι διωρισμένοι νὰ ἐλθοῦν διὰ νὰ ἀναχωρίσουν τὰ σύνορα, ὁ Ροῦσος ὁ Ἀγγλος και Γάλλος, θέλει τὰ ἀποφασίσουν ὡς εἶναι ἡ γνώμη μας και τὸ δίκαιον, εἰδὲ αὐτὰ τὰ σύνορα ὅχι τοῦ ὀλοσπόνδου δὲν τοῦ εἶναι εἴτε ζοῦνε, ἀλλὰ δὲν φθάνει / και τὸ ἐδικόν σας αὐτό. Β. Π. ⁶ τοῦ Κουλουμίου και τῆς Κυπάρισσος με ὅλα ταῦτα, κατὰ τὴν χ(ω)ρικὴν παροιμίαν «ἐπῆγε ἡ πλῶρη, ἃς ὑπάγη και ἡ πρύμη», και ὁ θεὸς βοηθός μας εἰς τὴν προπάντων διὰ ἀγάπην θεοῦ. Προσέχετε, Κωνσταντῖνο, διὰ τῆς Θείας Πρόνοιαις και τῶν ταπεινῶν μας εὐχῶν. Τὸ περαστικὸν τῆς κυρὰ νύμφης μου· μ' ἐβεβαίωσεν ὁ καπιτὰν Τζαννετάκης περὶ τὴν ἄρρωστη γυναῖκα ὅπου εὗρῖσκειται εἰς Μαραθονήσι και εὐθὺς στείλετε νὰ ἔλθῃ, ἀλλ<ἀ> και διὰ

1. Τῇ φράσει αὐτῇ, ὅπως και ἄλλα σκοτεινὰ σημεῖα τῆς ἐπιστολῆς του (σημ. 5, 6) διευκρίνισε ὁ Πετρόμπεης κατὰ τὴν ἀνάκρισίν του ἀργότερα. Συγκεκριμένα ἀνέφερε : «Πρέπει νὰ εἶναι σφάλμα τοῦ γραφέως, διότι ἐγὼ ἐννοῶσα νὰ μὴ νομίζουν τοὺς ἄλλους Σταυροπηγιώτας . . . ὡς είλωτας, ἀλλὰ νὰ τοὺς θεωροῦν ὡς πατριώτας». Βλ. β' κατάθεσι Π. Μαυρομιχάλη, 4 Φεβρ. 1831, πρωτ. : ΓΑΚ, Γραμμ. Δικαίου, φάκ. 94.

2. Προφανῶς ἐννοεῖ κασαμπᾶς (kasaba)· κωμόπολη.

3. Ἀξία πομπεύματος, χλεῦς.

4. Βλ. σημ. 1 τῆς σ. 77.

5. Ἐννοεῖ τὸν Βασιλιὰ τῆς Ἑλλάδος Λεοπόλδου.

6. Ἐννοεῖ τὸν Ἰωάννη Μαυρομιχάλη, τὸν ὁποῖο ὀνομάζει «Βασιλέα Πάσης Ξεροκαμπίας, τοῦ Κουλουμίου και τῆς Κυπάρισσος».

τὸν ἑαυτὸν σου, Κωνσταντῖνε, ἀκριβῶς νὰ προσέχης μ' ὅλην τὴν ρέγου-
λαν, διότι μανθάνω νὰ ἀχάμνυσε· καὶ ὁ θεὸς μεθ' ἡμῶν. Ὑγιαίνειτε

ὁ πατὴρ σας καὶ ἀδελφὸς
Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης

Ἄρ. 18

Ἐπιστολὴ Πετρόμπεη πρὸς Ἀναστάσιο Μαυρομιχάλη

[Ἰούλιος 1830], πρωτ., ἰδιόγραφο, συνημμένο σὲ ἔγγραφο τοῦ ἰδίου πρὸς τὸν ἴδιο
τῆς 28 Ἰουλ. 1830, πρωτ. : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 220

Φίλτατε υἱέ μου Ἀναστάση, εὐχομαί σε πατρικῶς καὶ ὀλοψύχως.
Ἄφοῦ ἤλθον καὶ βρίσκονται ἀκόμη εἰς[σ] Ἄργος ὁ θεῖος σου
Κωσταντῖνος μὲ τὸν Κατζάκο, ἕως νὰ ἔλθῃ ὁ Κυβερνήτης, ὅπου
ἐμίσηψε πρὸ ἑξὶ ἡμέρες μὲ τὸ βαπόρε διὰ Νιόκαστρο, τὰ γενόμενα
οὐκ ἀπογένονται. Καὶ ἀπὸ τὸ ἐκτεταμένο γράμμα μου εἰς[σ] ὄνομά
σου καὶ θεῖου σου Κωσταντίνου πληροφορεῖσαι, ἀλλὰ τοῦ θεῖου σου
κ(α)π(ετάν) Γιάννη νὰ μὴν τοῦ διαβάσης ὅσα ἐσυμβούλευα καὶ ὠδη-
γοῦσα τὸ θεῖο σου Κωσταντῖνο, διὰ νὰ μὴν ἔλθῃ κανεῖς ἐνταῦτα καὶ
καλὰ νὰ προσέχῃ τὴν κεφαλόνιτικὴ ἐνωμένη μὲ τῆς Σπηλιᾶς φιά-
κα¹ καὶ ὅσα λοιπὰ εἶναι ἐνάντια νὰ παροξύνουν τὴν ἀλλόκοτον καὶ
ἀνόητον φαντασίαν του. Ἀλλὰ ἐσὺ καὶ ὁ Ροδίτης², ἐὰν φρονῇ καλῶς
καὶ πιστῶς, ὁ θεῖος σου Δημητράκης Πικουλάκης, νὰν τὸν ὀδηγή-
σετε, διὰ νὰ φερθῇ μὲ ὅλην τὴν φρόνησιν τῆς πολιτικῆς καὶ διπλωμα-
τικῆς, καθὼς τοῦ γράφω καὶ ὀδηγῶ εἰς ξεχωριστὸ γράμμα μου κοινῶς
μὲ τοῦ Μανκιόρου³, Τζαννετάκη καὶ λοιπῶν. Τώρα θέλει φανῇ καὶ
ἡ Β⁴, φιάκα καὶ προκοπὴ ἀπανταῖνοντας οἱ φιάκες τῆς Σπηλιᾶς, Κεφα-
λονιάς καὶ τοῦ Κουσκούνιου.

Προπάντων ἐσεῖς ὅλοι νὰ εἴστε μαζί του, ὅταν πάγετε εἰς Μαρα-
θονήσι, διὰ νὰ μὴν τὸν καταφέρουν καὶ αὐτὸν νὰν τὸν κουβαλήσουν
ἐδῶ καὶ διὰ νὰ μὴν κάμῃ τὰ ὅσα θέλει ὁ Τζαννετάκης μὲ τὸν κου(μ)-
πάρο του Κορνήλιο. Ἀλλὰ ἐσὺ Ἀναστάση, ὁ ξάδελφός σου Γιαννά-
κης καὶ ὁ θεῖος σου Δημητράκης νὰ εἴστε μαζί του καὶ ὅσοι ἄλλοι
ἀκόμα ἄξιοι καὶ πιστοὶ ἀπὸ τὸ χάσικο⁵ ὑπήκοόν του, οἱ σταθεροὶ
καὶ ἄξιοι μπουλουξήδες, καπεταναῖοι καὶ λοιποὶ ὅσοι πιστοί. Ἄς
ξοδεύσῃ ἀκόμα διὰ τὴν γενικὴν δόξαν τῆς Σπάρτης καὶ τῆς οἰκο-
γένειάς μας, τώρα μάλιστα εἰς τὸ κρισιμώτερον ποῦντο, καθὼς ἐξώ-

1. Ἐννοεῖ τὸν Ἄνδρ. Μεταξᾶ καὶ τὸν Ἰω. Καποδίστρια. Σπηλιά = τοποθεσία
στὴν πόλιν τῆς Κέρκυρας. Βλ. καὶ ἄλλες διευκρινήσεις στὴ β' κατάθεσιν τοῦ Πετρό-
μπεη, 4 Φεβρ. 1831, πρωτ. : ΓΑΚ, Γραμμ. Δικαίου, φάκ. 94.

2. Πιθανότατα πρόκειται γιὰ τὸν Ἰωάννη Κ. Μαυρομιχάλη.

3. Πιέρρος Μαγγιόρος Γρηγοράκης.

4. Βλ. σημ. 6 τῆς σ. 98.

5. Has' καθαρός, γνήσιος, εἰδικός.

δευσε εις τὸ Βαθὺ διὰ τὸν μάλιο - Γενοβέλη, πάντοτε ὅμως καὶ διὰ τὰ γενικὰ δίκαια τῆς Σπάρτης. Νὰ πρετεντέρη πρῶτον καὶ τὰ μεγάλα τῆς οἰκογένειάς μας ὅπου δὲν τὰ ἔχουν ἄλλοι πολλοὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα μαζευμένοι ἀπὸ τὴν μίαν ἄκρα ἕως τὴν ἄλλη, μένοντας ἀδικημένοι καθ' ὅλα καὶ μᾶς <κα>ταχράστησαν οἱ τυχοδιῶκται καὶ κλέφ[π]ται καὶ ἡμεῖς ὑστερημένοι λιμοκτονοῦμε. Ἀνκαλὰ μυριάκις ὁδηγίας ἀπαρχῆς σᾶς προέγραψον περὶ τούτου καὶ ἄλλων, προσέχοντας ἀκριβῶς καὶ ἐπαγρύπνως διὰ τὴ σύνπνοιαν, προπάντων ὅτι <εἶ>ναι φιάκα, διὰ νὰ διαιρεθῇ ἡ ἀνότητος καὶ ἀχαρίστος Σπάρτη, ἂν δυνηθοῦν νὰ σηκώσουν καὶ τῆς οἰκογένειάς μας τὴν ἐπιρροή, σέβας καὶ ὑπόληψη, ὅτι ἐτρόμαξαν οἱ λα[γ]οὶ εἰς τὸ κίνημά τους, Ἔλος καὶ Μονεβάσια, μόλον ὅπου ἦτον ἀκατάστατο καὶ χαμερπὲς διὰ τὸ κουβέλι¹ τὸ γέννημα. Ὡσαύτως νὰ μεταχειριστῇ ὁ καπετὰν Γιάννης καὶ ὅλοι σας τὴ γλῶσσα ὅπου εἶχε / εἰς τὴν Αἴγενα, δίδοντας ἐλεημοσύνη τῶν πτωχῶν νὰ κάνουν δώδεκα μετάνοιες διὰ τὸν Κυβερνήτη, ἕξι διὰ τὸν μπέη καὶ δύο διὰ τὸν Σαλαφατίνο.

Αὐτὰ νὰ μεταχειριστῇ καὶ καλὰ νὰ τραβᾷ καὶ νὰ ξεστριλώνη τὰ μάτια, διὰ νὰ μὴν τὸν ἐνπλέξῃ ὁ Μεταξᾶς εἰς τὴ φιάκα, ἐπειδὴ καὶ χρειάζεται νὰ ἐξαγοράσωμε τῶν δύο μηνῶν ἡμερῶν καὶ καιρόν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ τῶν ἀχαρίστων Ἰουδαίων. Καὶ ἀπὸ τότε καὶ ὕστερις, πρῶτα ὁ θεός, αὐτὴ τετέλεσται, ἄς τοὺς συνχωροῦν μὲ κρῦο φάβα τῆς Μάνης. Ἀλλὰ ἕως τοὺς δύο μῆνες χρειάζεται μεγάλη φρόνηση μὲ τὴν πολιτικὴ καὶ διπλωματικὴ. Τώρα θέλει φανῇ ὁλονὼν σας ἡ προκοπή, ἐξόχως τῆς Β.Π. ².

Καὶ νὰ σέχαρῶ, Ἀναστάση μου, ὑπόφερε γενναίως ἀκόμη, μὴν ὀλιγοπιστῆς. Μιμήσου τὸν Σ. πατέρα σας, πόσα ἔχω τραβισμένα σαράντα χρόνια. Μερικὰ τὰ ἔφθασες καὶ τὰ ἐνθυμᾶσαι. Χάρις εἰς τὰς βουλὰς τῆς Θείας Προνοίας πῶς [σ]εστάθην ὡς ἦρωας μὲ πολέμους καὶ θανάτους ἀπαρχῆς καὶ χωρὶς καρβέλι. Ἐπῆγα καὶ εἰς τὴν Μπόλη μὲ χωρὶς ναῦλο καὶ μὲ μισὸ βρακὶ καί, σὺν θεῷ, ἐβγῆκα καὶ ἐκεῖ τροπαιοῦχος καὶ νικητῆς εἰς τὸ μπεηλίκι μου, πρῶτα ὁ θεός, ἐνδόξως καὶ εἰς ὅλη τὴν Εὐρώπη εἰς τὴν Ἐπανάσταση ὑπερένδοξος. /

Ἐλπίζω εἰς τὴν κυρίαν μας Θεοτόκον καὶ εἰς τὰς θερμὰς ἀδιαλείπτως δεήσεις τῶν σεβαστῶν μας γερόντισσων, ὅπου καὶ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μείνωμε ὑπέρλαντροι, φθάνει αὐτοῦ τώρα νὰ μὴν κάμετε λάθη, καθὼς μᾶς βασανίζει <τ>ὸ λάθος τοῦ Γιωργάκη καὶ ἡ ἀκροασίλα, ὅπου δὲν μὲ ἤκουσε νὰ στεφανωθῇ τὴ γεναίκα του, ἀφοῦ τὴν ἀρρεβωνιάσαμε, καθ' ἣν ἐπαρακαλοῦσαν οἱ γέροντες ὀλημερινῶς κ' ἐγὼ τὸν ἐβίαζα ἀνυπομόνως. Ἔχω μάρτυρα τὸν μέντορά του καὶ κουμπάρο σου Καλαμο-

1. Χφ. θουβέλι.

2. Ἐννοεῖ τὸν Ἰωάννη Μαυρομιχάλη (βλ. σημ. 6 τῆς σ. 98).

γδάρτη. Ἀλλὰ ἤθελε χαρὲς μεγάλες, ἔξοδα κατοστὲς χιλιάδες, ὅπου δὲν τὰ οἰκονομοῦσαμε ποτὲ καὶ εἰς τὲς τοιαῦτες περιστάσεις. Λοιπὸν τὸ λάθος αὐτὸ μᾶς κινδυνεύει εἰς τὸ παρόν. Καὶ ἀρχύτερις τριάντα μῆνες ἀπὸ τὸν ἐρχομὸν ἔνεκα τούτου καὶ ἄλλα μύρια παραδείγματα, ὅπου δὲν με ἤκουγαν. Καὶ ὁ Β¹ ἤθελε νὰ κάθεται εἰς τὴ Μονεβασία. Ἰδοὺ τί ἐδοκίμασε. Ὁ Κωνσταντῖνος νὰ πάγῃ εἰς τὴ Δυτικὴν Ἑλλάδα με τὸ καράβι του χωρὶς διαταγὴ καὶ ἔξοδα· ἦτον φερμένος καὶ ὁ Κυβερνήτης, ἐνπῆκε στὸ φθόνο. Ἐδιωρθώθημεν² καὶ εἰς αὐτό. Εἰς [σ]έμῃ θέλω νὰ με βρῇ-τε ἕναν φάλλο³ προξενῶντας ἀπαρχῆς ἕνα κακόν. Ἀλλὰ σὺν θεῷ πάντα ἐνδόξως καὶ νικητῆς χωρὶς ποτὲ ἐντροπῇ. Ἄν σταθῇτε ὁμως καὶ σεῖς τώρα αὐτοῦ ἄξιοι, ὠφελεῖτε καὶ ἡμᾶς ἐδῶ μεγάλως διὰ τὰς ἐνεργείας καὶ ἐλπίδας τοῦ Κωνσταντίνου, μένει κερδεμένος καὶ ὁ Γιωργάκης τὴν κρίση.

Ἀρ. 19

Ἐπιστολὴ Πετρόμπεη πρὸς Ἀγγ. Καποδίστρια

28 Δεκ. 1830, πρωτ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 7, ἀρ. 1

Ἐκλαμπρότατε !

Ὡς ἐντόνως διετάξατε διὰ τὴν εἰς ἄλλην οἰκίαν μεταφορὰν τοῦ ἀνεψιοῦ μου Ἡλία, ἀσθενοῦς ὄντος, ἀπαιτῶ ἐκ μέρους τῆς εὐαισθήτου ψυχῆς σας καὶ τὴν ἀπελευθέρωσίν του, οὐσαν μάλιστα καὶ κατὰ πάντα λόγον δικαιοτάτην, ὥς δεδικασμένης οὔσης τῆς ὑποθέσεως, καθὼς καὶ τὴν ἀποβολὴν τῆς στρατιωτικῆς φυλάξεως τοῦ υἱοῦ μου Γεωργάκη καὶ τὴν ἐκ Πετσῶν ἀπόλυσιν τοῦ ἀδελφοῦ μου κ(α)π(ετάν) Γιάννη, διότι ταῦτα, ὥς καλῶς ἐπίστασθε, εἶναι ἀνάρμοστα καὶ ἄδικοα.

Ἐπίσης δὲ γνωρίζετε καὶ τὴν δεινοτάτην τῆς ἐλλείψεώς μου ἀνάγκην καὶ κάμετε νὰ προφθασθῶ ὅσον τάχος καὶ ἐπαξίως τῶν ἀναγκῶν καὶ δεινῶν ἐμοῦ τε καὶ τῆς ἀναξιοπασχούσης πολυαριθμοῦ οἰκογενείας μου, ἐξ ὅπου ἔχω ἄπειρα τὰ δίκαια, ὥς ἡ Δ' Ἑθνικὴ Συνέλευσις τὸ ἀπεφάσισε καὶ ὥς ἡ Α. Ε. πολλάκις μᾶς ὑπεσχέθη.

Τὰς δύο ταύτας αἰτήσεις μου, ὥς δικαίας, σᾶς παρακαλῶ θερμῶς νὰ τὰς ἐνεργήσητε ἀμέσως, καὶ τὰς ἀπαιτῶ νὰ ἐκπεραιωθοῦν ἀράραυθα δι' ὑμῶν. Ὑποσημειοῦμαι δὲ μ' ὅλον τὸ σέβας

Ἐν Ἀργεὶ τῇ 28 Δεκεμβρίου 1830

ὁ ταπεινὸς δοῦλος σας
π. μαυρομηχάλης

Ἀρ. 20

Ἀναφορὰ Πετρόμπεη πρὸς Ἰω. Καποδίστρια

6 Φεβρ. 1831, πρωτ. : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 261

Ἐξοχώτατε,

Λέγει τὸ ἄψευδέστατον στόμα τοῦ Κυρίου μας εἰς τὸ ἅγιόν του

1. Ἰωάννης Μαυρομιχάλης.

2. Χφ. ἐδιωρθώθημα.

3. Fallo· σφάλμα, ἁμαρτία.

Εὐαγγέλιον : «Ὁ γνοὺς καὶ ποιήσας πολλὰ δαρήσεται, ὁ μὴ γνοὺς καὶ ποιήσας ὀλίγα δαρήσεται». Καὶ πάλιν λέγουν οἱ σοφώτεροι ἄνδρες τοῦ κόσμου. «Ὁ καταδιώκων τοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους καταπολεμεῖ τὸν οὐρανόν, καὶ τὸ καλλιώτερον μάθημα νὰ μάθῃ ὁ ἄνθρωπος εἶναι νὰ μάθῃ νὰ ἀλησμονῇ τὰ κακά». Μολαταῦτα τολμῶ νὰ εἶπω ὅτι ἡμεῖς ποτὲ δὲν ἐπταίσαμεν εἰς τὴν φίλην πατρίδα, ἀλλ' ἐθυσιάσαμεν τὸ πᾶν δι' αὐτὴν καὶ πάντοτε εἰς ὅλας τὰς κατὰ καιρὸν Κυβερνήσεις εἴμεθα πρόθυμοι νὰ ἐπιστηρίζωμεν τοὺς νόμους, τὴν σύμπνοιαν καὶ εὐταξίαν τῆς πατρίδος, ἐξόχως εἰς τὰς ἡμέρας τῆς ἐξοχότης σας, καθότι καὶ ὁ μισευμὸς μου εἰς τὰ δέκα ἔξι ἔγινεν ἀθῶος, διὰ νὰ ὑπάγω εἰς τὴν δυστυχῆν οἰκογένειάν μου, ὅπου μὲ θερμὰ δάκρυα αἱ γερόντισσαι καθ' ἑκάστην μ' ἐβίαζον, καὶ μὲ τὴν παρουσίαν μου νὰ τοὺς περιθάλλω καὶ ἀσφαλίσω ἀπὸ τὰς συχνὰς ἐπιβουλάς καὶ συνωμοσίας τῶν ἐναντίων παλιανθρώπων Μανιατῶν, καθήμενος εἰς τὴν ἐξορίαν τῶν Κιτριῶν, ὁδυρόμενος πικρῶς ἀπέναντι τῶν ἀγώνων μου καὶ θυσιῶν.

Ταῦτα πάντα ἐφύλαξα μεθ' ὅλης τῆς οἰκογενείας μου ἀπὸ [ἐκ] νεαρᾶς μου ἡλικίας, ὥς εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστά. Ποίαν ἡμῖν χάρις ἐστί; Εἰς τὸν Ἰτζ - Καλὲ ὁ γέρων Μαυρομιχάλης εἰς ἀνταμοιβήν, ὥς κατάδικος καὶ κατάκοιτος ἀπὸ ἀνυπόφορους πόνους εἴκοσι ἤδη ἡμέρας ἀπὸ τὰ δεινὰ μου πάθη τοῦ ρευματισμοῦ, μὴν ἔχοντας παρηγορίαν καὶ οὔτε στιγμὴν ἀνάπαυσιν, εὕρισκόμενος καὶ εἰς ἓν κονάκι, ὥς νὰ ἦτον ἀνεμόμυλος. /

Διατί τόσῃ σκληρὰν ἀσπλαχνίαν; Καὶ νὰ μᾶς βάνετε καὶ εἰς τὰς ἐφημερίδας! Δὲν ἔχω καὶ τὰς αἰσθήσεις μου ἀπὸ τοὺς πόνους μου. Τί ἄλλα νὰ σᾶς γράψω, ἀλλὰ καὶ τοῦτο τολμῶ νὰ σᾶς παρακαλέσω, διὰ νὰ κυβερνήσῃς πατρικῶς τοὺς Ἑλληνας ὅπου σὲ ἤφερον. Καὶ νὰ ἐλευθερώσῃς τὸν υἱόν μου Γεωργάκην, καθίζοντας εἰς τὸ σπίτι του μὲ τὴν ἀδύνατον φαμιλίαν του· νὰ ἐλευθερώσῃς παρομοίως καὶ τοὺς δούλους μου Παναγιωτάκην καὶ Ματθαῖον, ὥς μὴν ἔχοντας διόλου πταισίμον· νὰ φέρῃς καὶ τὸν ἀδελφόν μου κ(α)π(ετάν) Ἰωάννην ἀπὸ τῆς Σπέτζες· νὰ διορίσῃς καὶ ἐμένα εἰς τὸ πρῶτον κονάκι νὰ ἡσυχάσω ἀπὸ τὰ δεινὰ μου πάθη, μὲ τὸ νὰ εἶναι ζεστό. Σὲ λέγω πρὸς τούτοις, ἂν ὀρίσῃς, νὰ δείξῃς πατρικὴν εὐνοίαν καὶ εἰς ὅλην τὴν Σπάρτην, καὶ σὲ ὑπόσχομαι νὰ θερίσῃς γλυκυτάτους καρπούς. Καὶ ἐλπίζω τὴν πατρικὴν σας εὐνοίαν καὶ ἐκτέλεσιν εἰς τὰς δικαίας καὶ ὠφελίμους προτάσεις μου εἰς τὴν πατρίδα τάχιστα· καὶ ὑποσημειοῦμαι μὲ σέβας

Τῇ 6 Φεβρουαρίου 1831

ὁ ταπεινὸς δοῦλος σας

Ἐκ τῆς φυλακῆς τοῦ Ἰτζ - Καλὲ Ναυπλίου

π. μαυρομιχάλης

‘Αρ. 21

‘Επιστολὴ [Θεόκλητου Φαρμακίδου] πρὸς [Μανιάτες]

[ἀρχὲς Μαρτ. 1831], ἀντ., συνημμένο στό : Σ. Θεαγένης πρὸς Βιάρο Καποδίστρια, 24 Μαρτ. 1831 : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 221

Χαίρετε !

Μάθετε ὅτι προχθὲς¹ ἐβγήκε προκήρυξις ἀπὸ τὸν Πολυζωΐδη ἀπὸ τὴν Ὑδραν καὶ εἰς τὴν Ὑδραν ἄρχισεν ἡ ἐφημερίς ἐναντίον τῆς αὐθαιρεσίας καὶ ζητοῦν τὸ σύνταγμα. Λοιπὸν καὶ ἐσεῖς αὐτοῦ, Σπαρτιᾶται, μὲ γενναιότητα καὶ ἀνδρείαν νὰ ἐπιμένετε εἰς τὰ καταπατούμενα δίκαια τοῦ ἔθνους καὶ ἐδικὰ σας. Μὴ δώσετε εἰς κανένα πίστιν, ἐκτὸς ἂν ἔλθουν ἀπὸ ἐδῶ οἱ συγγενεῖς σας ἢ κανένας ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς φίλους σας. Εἰς ἄλλον ποτὲ πίστιν νὰ μὴ δώσητε, διότι βεβαίως εἰσθε χαμημένοι· διότι, ἐνῶ ἔχει ἀδίκως τοὺς συγγενεῖς σας εἰς τὰς φυλακάς, ποῖαν δικαιοσύνην ἐλπίζετε; Ἐσεῖς μάθετε ὅτι καμμία τῶρα δὲν μένει ἄλλο εἰς ἐσᾶς αὐτοῦ παρὰ ἔνωσιν, ἐπιμονὴν καὶ τὸ σύστημα νὰ κρατῆτε, καί, ὅσον εἶναι δυνατόν, νὰ κατατρέξετε τοὺς εἰς τὴν Σπάρτην ὑπαλλήλους τῆς Κυβερνήσεως. Καὶ τῶρα ὅπου ἤρχισεν ἡ Ὑδρα τελειώνει ὀγλήγορα τὸ πρᾶγμα. Ἄν οἱ συγγενεῖς σας δὲν σᾶς γράφουν, μὴν ὑποπτεύεσθε, διότι τοὺς φυλάττουν καὶ δὲν ἡμποροῦν· πλὴν εἶναι καλὰ, καὶ αὐτοῦ νὰ ἐργάζεσθε γενναίως. Καὶ μένω

Ναύπλιον

ὁ γνωστός σας

Πελασγός

φ. ρ. μ.

‘Αρ. 22

‘Επιστολὴ [Θεόκλητου Φαρμακίδου] πρὸς ἄγνωστο (Μάνη)

[Μάρτιος / Ἀπρίλιος 1831], ἀντ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 322, ἀρ. 6α

Φίλε ἀγαπητέ !

Ἐλαβον τὸ γράμμα σου καὶ εἶδον τὰ ἐν αὐτῷ καὶ τὰ ὅσα ἔτρεξαν αὐτοῦ, καὶ βεβαιωθῆτε ὅτι, ἐὰν παραχωρήσετε εἰς τὸ παραμικρόν, ὅχι μόνον μὲ ἀπιστίαν θέλει σᾶς σκοτώνουν οἱ Ρουμελιῶται καὶ λοιποὶ, πουλημένα κρέατα διὰ τριάντα γρόσια, ἀλλὰ καὶ παντελεῖ ἀφανισμόν θέλει πασχίσουν νὰ φέρουν καὶ εἰς τὰς γυναῖκες ὅλες τῆς λαμπρᾶς Σπάρτης. Σᾶς βεβαιῶ, φίλε, ὅτι εἰς ὀλίγες ἡμέρες παίρνει τέλος τὸ πρᾶγμα, διότι ἡ λαμπρὰ Ὑδρα εἶναι μὲ ἀμετάθετον ἀπόφασιν ἐναντίον τῆς αὐθαιρεσίας καὶ κατὰ τῆς ἐνεστώσης ἀρχῆς. Αἱ ἐφημερίδες σᾶς βεβαιοῦν ὅτι αὐτοὶ κατ’ οὐδένα τρόπον καὶ λόγον δὲν εὐχαριστοῦνται εἰς ὑποσχέσεις καὶ δοσίματα, ἀλλὰ μὲ μεγάλην φωνὴν ζητοῦν συνέ-

1. Στις 6 Μαρτ. 1831 κυκλοφόρησε στὴν Ὑδρα ἡ προκήρυξις τοῦ Πολυζωΐδη, ἐκδότῃ τῆς ἐφημ. «Ὁ Ἀπόλλων».

λευσιν καὶ σύνταγμα. Τέλος πάντων ἰδοὺ σᾶς στέλνω τὰς ἐφημερίδας καὶ βεβαιωθῆτε.

Τὸ Μισολόγγι ἐδίωξε τὸν Διοικητὴν, ἔτζι ἠκούσαμεν, πλὴν βεβαιωθῆτε ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θὰ κινηθοῦν ὅλοι. Εἰς ἐσᾶς τώρα κρέμεται πολὺ νὰ σταθῇτε γενναῖοι καὶ σύμφωνοι. Προσέξτε ὅμως νὰ μὴ δώσητε πίστιν σὲ κανέναν λαοπλάνον, ὥς ἔδωσεν ὁ Κωνσταντῖνος¹ εἰς τὸν Χασάνη Κανάρην, ὁ ὁποῖος ὁμοιάζει τοῦ Ἰούδα κατὰ τὴν προδοσίαν, κατὰ δὲ τὴν ἀξιοῖότητα τοῦ πλέον ἀναξίου· ὅστις κατήσχυνε καὶ τὸ ὄνομα Ψαριανὸς καί, καθὼς φαίνεται βέβαιον, αὐτὸς εἶναι μοῦλος. Λοιπὸν νὰ εἰσθε βέβαιοι ὅτι θέλει μεταχειρισθοῦν μυρίους ἀπατηλοὺς τρόπους, διὰ νὰ σᾶς διαιρέσουν καὶ ἀπατήσουν, ἀλλὰ σεῖς, γενναῖοι Σπαρτιᾶται, νὰ προσέξτε καὶ νὰ προτιμήσητε μυριάκις τὸν ἐνδοξον θάνατον παρὰ τὸν ἄτιμον θάνατον, ὁ ὁποῖος θέλει σᾶς γένει μὲ ἀπάτην, καὶ θὰ σᾶς καταντήσουν εἰλωτας. Ὁ κόσμος, ἀκούων ἐδῶ ὅτι στέκεσθε γενναῖοι, ἐνθουσιάζεται καὶ δὲν κάμνει ἄλλο παρὰ νὰ ἐπαινῇ καὶ νὰ ἐνεργοῦν παντοῦ διὰ νὰ σᾶς μιμηθοῦν. Μὴν ἀμφιβάλλετε ὅτι θέλουν σᾶς στείλουν καὶ πολεμοφόδια. Τέλος πάντων ὁ Κυβερνήτης ἔρχεται αὐτοῦ², διὰ νὰ σᾶς ἀπατήσῃ, ἀλλὰ σεῖς νὰ μὴ δώσητε πίστιν, χωρὶς πρῶτον νὰ ἰδῇτε αὐτοῦ τοὺς συγγενεῖς σας, οἵτινες ὅλοι εἶναι καλῶτατα καὶ ὑγιέστατα, πλὴν ὁ μὲν στὸν Ἰτζ-Καλέ, ὁ δὲ στὸ Παλαμήδι καὶ ὁ τρίτος στὸ Ἄργος περιφρουροῦμενοι. Προσέξτε καλῶς τὰς ἐπιβουλὰς, γενναῖοι Σπαρτιᾶται, καὶ ὅσους πιάσετε σπαθί καὶ φυλακή· καί, ἂν σᾶς κάμουν τὸν φίλον, νὰ μὴ πιστεύετε καὶ νὰ μὴ δέχεσθε στρατιώτας κοντὰ σας ἀπὸ ἐκείνους τῶν ἐναντίων, διὰ νὰ μὴ σᾶς φθειάσουν καμμίαν.

Περὶ τοῦ Λουκᾶ φθάνει ὅτι σᾶς λέγω ὅτι τὸν ἐκατάλαβα, διότι ἐπήγαινε συχνὰ καὶ ἐπρόδιδεν ὅσα ὁ καπετὰν Γιάννης τοῦ ἔλεγε, καὶ εἶναι βέβαιον, βέβαιον, καὶ νὰ τὸ πιστεύσετε· καί, ἂν δὲν ἦλθεν αὐτοῦ, φαίνεται νὰ τὸν ἐμπόδισεν ὁ καπ(ετὰν) Ἀντωνάκης στὴν οἰκίαν του, διὰ νὰ μὴ πάθῃ αὐτοῦ. Ἐσεῖς αὐτοῦ, χωρὶς νὰ ἰδῇτε τοὺς συγγενεῖς σας αὐτοῦ, νὰ μὴ στέρξετε, γενναῖοι Σπαρτιᾶται, εἰς τίποτε, διότι τετέλεσθαι. Ἄν ἐβγάλουν καὶ τὸν Κωνσταντῖνον, νὰ μὴ στέρξετε χωρὶς τοὺς ἄλλους. /

Ἄν ὁ Κυβερνήτης ἔλθῃ αὐτοῦ, νὰ μὴ τοῦ κάμῃτε ἀναφορὰν καὶ εἰς τοῦτο νὰ φυλαχθῇτε καλὰ, ἀλλὰ τὰ ζητήματά σας νὰ ὑπάγουν δύο ἢ τρεῖς μικροὶ νὰ τὰ εἰποῦν, πλὴν ὄχι ἐγγράφως· καὶ εἰς τοῦτο προσέξτε καλὰ καὶ πολὺ. Διὰ τοῦ Τζιρίγου ἂν στείλετε εἰς τὴν Ὑδρα καῖκι μὲ ἐγγλέζικη παντιέρα, σᾶς φέρνει ἀνυπόπτως πολεμοφόδια, καὶ

1. Κων/νος Μαυρομιχάλης.

2. Ὁ Ἰω. Καποδίστριας ἐφθασε στὸ Μαραθῶνσι στὶς ἀρχὲς Ἀπριλίου 1831.

κάμετέ το, διότι μόνον αὐτὸ ἐδυσκόλευε, δηλ. τὸ καῖκι. Κατόπι θέλω σᾶς στείλει καὶ τὰς ἐφημερίδας τῆς Σμύρνης¹, ὅπου λέγουν τὰ ἐξ ἀμάξης κατὰ τοῦ Καποδίστρια, κατὰ τοῦ Κανάρη καὶ ὑπὲρ τῆς οἰκογενείας τοῦ Μαυρομιχάλη καὶ ὅλης τῆς Σπάρτης.

Ἔδωσα στὸ παιδάκι δύο τάλληρα καὶ ὅταν, φίλε, θέλῃς νὰ μὲ γράφῃς, διὰ νὰ εἰδοποιῶ τοὺς συγγενεῖς σου², νὰ μὲ στέλλῃς διὰ τοῦ ἰδίου μέσου ὅπου ἔρχονται καλύτερα καὶ ἀνύποπτα, διότι μὲ παιδιὰ ἡμπορεῖ νὰ πιασθοῦν, καὶ νὰ μὲ γράφετε ἐκτεταμένως τὰ τρέχοντα αὐτοῦ, καὶ ἄς μάθουν οἱ γενναῖοι καὶ φιλοπάτριδες Σπαρτιάται ὅτι, ἂν δὲν ἐπιμείνουν, δὲν εἶναι πλέον νὰ σταθοῦν εἰς τὸν κόσμον καὶ ὅποιοι γένουν ζωλοτιάρηδες, θὰ χάσουν καὶ ζωὴν καὶ ἀτιμίας περισσοτέρας θέλει δοκιμάσουν καὶ δεκατιᾶς καὶ ξερματώματα, διὰ νὰ περπατοῦν ὥσάν εἰλωτες. Ἡ παροῦσα στιγμή εἶναι ἡ πλέον κρίσιμος καὶ ἀναγκαῖα, καὶ ὀγλήγορα τελειώνουν. Ὅθεν ὁ θεὸς μαζί σας καὶ ἀναμφιβόλως θέλει εἶναι μαζί σας, ἐπειδὴ, ὡς δίκαιος ὅπου εἶναι, βοηθεῖ τοὺς δικαίους.

Ὁ γνωστός σας

Πελασγὸς φ. ρ. μ.

Οἱ Ὑδραῖοι προφορικῶς ἀπάντησαν καὶ ὄχι ἐγγράφως. Λοιπὸν καὶ ἐσεῖς, γενναῖοι Σπαρτιάται, ἔτζι νὰ κάμετε καὶ ὅσα γίνονται αὐτοῦ νὰ τὰ γράφετε εἰς τὴν ἐφημερίδα, διὰ νὰ ἐμβαίνουν, καὶ νὰ τὰ προκηρύττετε συνεχῶς· μάλιστα καὶ πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῶν Γαλλικῶν στρατευμάτων νὰ κάμετε γράμμα καὶ νὰ ἐσωκλείετε διακηρύξεις, λέγοντες ὅτι τὴν ἀρχὴν τὴν ὁποίαν ἡ λαμπρά Γαλλία ἐκαθιέρωσε τῆς μὴ μεσολαβήσεως ὑπὲρ τῆς αὐθαιρεσίας, οἱ Σπαρτιάται, ζητοῦντες τὰ ἐθνικὰ δικαιώματα, ἀπαιτοῦν τὴν προστασίαν τῶν λαμπρῶν καὶ φιλελευθέρων Γάλλων κατὰ τῆς αὐθαιρεσίας καὶ ὑπὲρ τῶν δικαίων τοῦ λαοῦ. Τοῦτο νὰ γένη καὶ μὲ ὅσα ἄλλα, πλὴν γενικά, ἐγκρίνετε. Εἰς τὴν Ὑδραν νὰ στείλετε καὶ νὰ γράψουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ γέροντες μὲ τὴν ἐπικύρωσιν τῆς δημογεροντίας καὶ νὰ λέγουν, «πρὸς τοὺς ἐνδόξους προκρίτους καὶ γενναίους καπεταναίους τῆς λαμπρᾶς Ὑδρας», καὶ νὰ ζητῇτε μόνον πολεμοφόδια, καὶ βεβαίως σᾶς στέλλουν.

Ἄρ. 23

Ἀναφορὰ Ἰω. Μαυρομιχάλη πρὸς Ἰω. Καποδίστρια

10 Μαΐου 1831, πρωτ. : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 221

Ἐξοχώτατε !

Διατί μὲ ἄρεστάρατε εἰς τὸ Ἀνάπλι, εἰς τὰς Πέτζες καὶ εἰς τὸ

1. Ἐφημ. «Le Courrier de Smyrne».

2. Ὁ παραλήπτης τῆς ἐπιστολῆς ἦταν πιθανότατα Μαυρομιχάλης.

Παλαμήδι, καὶ τώρα ὀκτῶ μῆνες μὲ κρατεῖτε ἄδικα, ἐνῷ ἐγὼ δὲν πταίω; Καὶ ὁ Ζαΐμης, ὁ Ντεληγιάννης, ὁ Ζωγράφος, ὁ Τρικούπης καὶ ὁ Μαυροκορδάτος νὰ εὐρίσκωνται κάτω, ὁποῦ αὐτοὶ μὲ τὴν ψευδοπολιτικὴν τους ἐγελοῦσαν πάντα τὸν κόσμον καὶ ἐγέλασαν καὶ τώρα τὸν ἀδελφόν μου, ἐπειδὴ τὸν εὐρῆκαν ἀπλὸν καὶ καλόν. "Ἡ στείλετε καὶ αὐτοὺς ἐπάνω νὰ τοὺς ἔχω συντροφιά, καὶ τότε εὐχαριστοῦμαι νὰ καθίσω δέκα χρόνους, καὶ μὴν τοὺς φυλάγετε κάτω νὰ τρώγουν καὶ νὰ πίνουν καὶ νὰ δουλεύουν τὸ κακὸν τῆς Σ. Κυβερνήσεως καὶ νὰ κάμνουν χάζι μὲ τὸν Πετρόμπεην καὶ νὰ τὸν γελοῦν· ἦ, ὡς πολυεὐσπλαχνος καὶ δίκαιος, ἐλεηθῆτε τὴν οἰκογένειάν μας, ἢ ὁποῖα ἔκαμε τόσας θυσίας διὰ τὸ γένος, ἢ κατεβάσετε καὶ ἐμένα κάτω καὶ τότε βλέπετε ἂν εἴμεθα τῶν Μαυρομιχαλαίων τὸ σπίτι κόντρα τῆς Σ. Κυβερνήσεως ἢ θυσιάζεται διὰ αὐτὴν. Μένω δὲ μὲ τὸ βαθύτατον σέβας

Ἀπὸ τὴν φυλακὴν Παλαμηδίου Ἰωάν(νης) Μαυρομηχαλῆς
τῇ 10 Μαΐου '831

Ἀρ. 24

Ἐγκύκλιος τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Σπάρτης πρὸς τοὺς Μανιάτες

4 Μαΐου 1831, ἀντ. : Ἀρχ. Καποδ., φάκ. 444, ἀρ. 2

Ἀριθ(μὸς) 1

Ἡ Συνταγματικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Σπάρτης

Ἐγκύκλιος

Πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας

Ἡ κατὰ τὰς 24 τοῦ παρελθόντος Ἀπριλίου κροτηθεῖσα εἰς Τζίμβαν συνέλευσις τῶν πληρεξουσίων τῆς πατρίδος μας Σπάρτης ἔκρινε νὰ παραλάβῃ τὰ χρέη τῆς τριμελοῦς ἐπιτροπῆς μία ἐννεαμελὴς ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα συνταγματικῆ, ἔχουσα διάρκειαν ἕως εἰς τὴν τελείωσιν τοῦ προκειμένου σκοποῦ μας τοῦ συντάγματος διὰ Ἐθνικῆς τῆς Ἑλλάδος Συνελεύσεως, ἢ δὲ ἐκλογὴ τῶν ἀτόμων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐμελλε νὰ συνίσταται τὸ σύστημα τοῦτο, ἐνεκρίθη διὰ νὰ γενῇ κατὰ κάθε ἐπαρχίαν.

Ἡ ἐκλογὴ, κύριοι, ἔγινε, καὶ κατ' αὐτὴν, ἀναλαβόντες τὰ καθήκοντα τῆς παυσάσης τριμελοῦς ἐπιτροπῆς, ἢ ὁποῖα ἐξετέλεσε τὰ χρέη τῆς τόσον ἐσωτερικῶς ὅσον καὶ ἐξωτερικῶς πρεπόντως καὶ συμφερόντως καθ' ὅλον τὸ μικρὸν διάστημα τῆς διαρκείας τῆς, ἀρχίζομεν ἤδη τὴν ἐργασίαν τῶν.

Ὅθεν καί, σπεύδοντες νὰ σᾶς ἀποδώσωμεν τὴν εὐγνωμοσύνην μας, δὲν κρίνομεν περιττὸν νὰ σᾶς εἴπωμεν ὅτι ἡ σημερινὴ κρίσιμος περίστασις τῆς φίλης μας Ἑλλάδος μᾶς ὑπόσχεται μεγάλα πράγματα. Αὕτη, ἀδελφοὶ Σπαρτιάται, εἶναι ἐκείνη ἢ εὐδοκίμησις τῆς ὁποίας ὑπόσχεται εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας τὴν ἀπόλαυσιν τῶν καρπῶν ὅλων τῶν ἀπερασμένων λαμπρῶν θυσιῶν μας καὶ ἐγγυᾶται καὶ τὴν φύλαξιν τῆς

ἐλευθερίας μας, τὴν ὁποῖαν ἀποκτήσαμεν μὲ πόσα αἵματα, καὶ τὴν προσωπικὴν καὶ κτηματικὴν μας ἀσφάλειαν.

Αὕτη, ἀδελφοί, ἔχουσα τοιαύτην δύναμιν, ἐκινδύνευσε νὰ μᾶς ἀποστερήσῃ ἀπ' ὅλα αὐτὰ καὶ νὰ μᾶς ρίψῃ εἰς ζυγὸν χειρότερον ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῆς Τουρκίας, ἐάν, κοιμώμενοι ὕπνον βαθύν, δὲν ἐξυπνοῦσαμεν ἐγκαίρως καὶ ἐάν οἱ γενναῖοι Ὑδραῖοι καὶ Ψαριανοὶ δὲν ἀκολουθοῦσαν τὸ ἐπαινετὸν τοῦτο παράδειγμά μας.

Ἡ ἐπιμονὴ εἶναι καὶ θέλει εἶναι, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τόσον οἱ ὑπάλληλοι τῆς αὐθαιρεσίας, καθὼς καὶ ἡ ἰδίᾳ δὲν ἐντρέπονται νὰ σᾶς ὑποσχωνται καθημερινῶς πράγματα σημαντικά, ἀλλὰ χαμερπέστατα καὶ ἀπατηλά, καθὼς παραδείγματος χάριν αὐτὸς ὁ Κυβερνήτης ὑπεσχέθη εἰς τὸν κύριον Ἰωάννην <Γ>λήγορακάκην νὰ τοῦ δώσῃ τὴν ἐπαρχίαν Μαΐνης ὡς ἰδιοκτησίαν του, διὰ νὰ τὸν ἐμβάσῃ εἰς τὰ ὀσπίτιά του, καὶ τὰ λοιπά, ἀλλὰ τοῦ κακοῦ ἔδειξεν αὐτὴν τὴν μικροπρέπειαν.

Ἡ ἐπιτροπὴ κατὰ χρέος τῆς σπεύδει νὰ σᾶς συμβουλεύσῃ ὅτι δὲν πρέπει νὰ δίδετε καὶ εἰς τὸ ἐξῆς, καθὼς ἔως τώρα, καμμίαν ἀκρόασιν καὶ πειθῶ εἰς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Κυβερνήτου καὶ τῶν ἀρχῶν του, διότι εἶναι ὅλως διόλου ψευδεῖς, ἢ, καὶ ἂν εἶναι ἀληθεῖς, μολοντοῦτο πρόσκαιροι καὶ αἱ ὁποῖαι προξενοῦν κατηγορίαν εἰς τὸν χαρακτῆρα μας / καὶ ἀνωφελῆ μετάνοιαν, καὶ ὅτι πρέπει, ἂν σᾶς ἔρχεται καμμία διαταγὴ ἢ ἀπὸ τὸν Κανάρην ἢ ἀπὸ τὸν Νικήταν ἢ ἀπὸ τὸν κόλακα Ἰωάννην Εὐγενίδην, δεσποτάκον, ἀπὸ τὴν πολυπειρίαν τῶν ὁποίων ἔλαβε τὴν τύχην ἢ Σπάρτη νὰ διευθύνεται, νὰ μὴν δίδετε καμμίαν προσοχὴν εἰς αὐτήν, ἀλλ' εὐθὺς νὰ τὴν στέλλετε εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ταύτην, διὰ νὰ ἐνεργῇ τὰ πρέποντα, καθὼς νὰ μὴν ἔχετε καὶ καμμίαν συναναστροφὴν καὶ ἀντάμωσιν οἱ ἀληθεῖς πατριῶται μὲ τοὺς ἀντιπατριώτας καὶ ὑπουργοὺς τῆς αὐθαιρεσίας.

Αὐτά, ἀδελφοί, εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἡμποροῦν νὰ φέρουν εἰς τελειωτικὴν μορφήν τὴν ἐπιθυμίαν μας, τὰ ὁποῖα εὐχεται ἡ ἐπιτροπὴ νὰ φυλάξῃτε ἔως εἰς τὸ τέλος ἀπαραμοίωτας.

Ἐν Λιμένι τῇ 4 Μαΐου 1831

Σ.Φ.Γ.

Ἴσον ἀπαράλλακτ.¹

Ἴσον ἀπαράλλακτον τῷ πρωτοτύπῳ

Ἐν Κουτήφαρῃ ἐπαρχίᾳ Ζυγοῦ

1831 Μαΐου 17

ἡ ἐπιτροπὴ

Α. Π. Μαυρομιχάλης

Δημήτριος πικουλάκης

Π. Κοσονάκος

Δημητρίος Πουλικάκος

πασκάλης γερακαράκης

Θομᾶς τζουμάκος

νικόλας ντεκουλάκος

Γιαννοῦζος δερεσίτσας²

1. Παρατίθεται σχεδιογράφημα τῆς σφραγίδας.

2. Πρόκειται γιὰ τὸν Γιαννοῦτσο Δεμέστιχα.

Ἀρ. 25

Ἐπιστολὴ τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Σπάρτης
πρὸς τοὺς προκρίτους καὶ πλοιάρχους τῆς Ὑδρας

23 Μαΐου 1831, πρωτ. : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 221

Ἀρ(ιθμός) 29

Ἡ Συνταγμ. Ἐπιτροπὴ τῆς Σπάρτης

Πρὸς τοὺς φιλελευθέρους προκρίτους καὶ γενναίους πλοιάρχους
τῆς λαμπρᾶς νήσου Ὑδρας

Ὅποιοι ἄμεσοι λεγεῶνες ἐκινήθησαν ἐκ μέρους τῆς αὐθαιρεσίας μέχρι τοῦδε, διὰ νὰ πιέζωσι τὸν ὑπὲρ τοῦ συντάγματος ἀγαθὸν σκοπὸν μας, εἶναι γνωστοί σας, κύριοι, καθὼς καὶ αἱ γενναῖαι ἀποκρούσεις τοῦ ἐλευθερόφρονος λαοῦ τῆς Σπάρτης δὲν διαφεύγουσι τῆς γνώσεώς σας.

Οὗτοι, ἄρκετοὶ ὄντες διὰ νὰ διαβεβαιώσωσι εἰς κάθε εὐαίσθητον Ἕλληνα τὴν βδελυρὰν διάθεσιν τῆς ἐξουσίας, καθὼς καὶ ἄλλα διάφορα πραχθέντα καὶ ἀπαύστως πραττόμενα εἰς τὴν αἱματόφυρτον Ἑλλάδα, ἀναμφιβόλως δὲν ἐμπνέουσιν εἰς τὴν καρδίαν του ἐξαλειπτικὰς τήξεις κατ' αὐτῆς, ἀλλὰ καθημερινῶς μῖσος ἄσπονδον καὶ ἐγεῖρον εἰς τὸ ἐπὶ τὴν ματαίωσιν τοῦ ἀπανθρώπου πόθου της στάδιον.

Τοῦτο εἶναι ἱκαναὶ νὰ μᾶς κάμουν νὰ προσδοκῶμεν αἱ συνεχεῖς κατὰ τοῦ αὐθαιρέτου ἐκρηγνύμεναι ἐπαναστάσεις τῶν διαφόρων λαῶν τῆς πολυπαθοῦς μητρὸς μας Ἑλλάδος.

Ἡ διεύθυνσις τοῦ κοινοῦ τῆς Σπάρτης, καταδιωχθέντος τοῦ Διοικητοῦ κατὰ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος Δεκεμβρίου, ἀνετέθη εἰς τι σῶμα συνιστάμενον ἀπὸ ὀγδοήκοντα ἀντιπροσώπους τοῦ λαοῦ, τὸ ὁποῖον διήρκεσε τρεῖς σχεδὸν μῆνας. Τὸ σύστημα τοῦτο εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐπεθύμει τὴν μεθ' ὧν ἀλληλογραφίαν, εἶναι ὁμῶς καὶ ἀναντίρρητον ὅτι ἢ κατὰ τε ξηρὰν καὶ θάλασσαν πολιορκία κατέσταινε ματαίαν τὴν ἐφελκυστίνου. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παύσαντος Ἀπριλίου, τυχούσης εὐκαιρίας, ἐπροθυμοποιήθη νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐπιθυμίαν του, ἀλλ' ἐστάθη ἀδύνατον νὰ διαφύγῃ τὰς αὐθαιρέτους παγίδας.

Τὰ χρέη τοῦ συστήματος τούτου ἀνεδέχθη προσωρινῶς διὰ συνέλευσεως μία τριμελὴς ἐπιτροπὴ, ἣτις, συλλαβοῦσα τὸν ἴδιον σκοπὸν καὶ σπεύδουσα εἰς τὴν ἐκτέλεσίν του, ὑπέπεσεν εἰς τὴν αὐτὴν τῆς ἀπωλείας τύχην. Ἀναλαβοῦσα δὲ ἤδη ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη τὰ χρέη τῆς εἰρημένης τριμελοῦς ἐπιτροπῆς, ἔκρινεν ἀπαρομοιώτως ἐπωφελεῖ ταύτην τὴν συνυπάκουσιν καὶ δὴ, τυχούσης τῆς παρούσης εὐκαιρίας, σπεύδει εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ὁποίου πρὸ πολλοῦ σκοποῦ εἶχε.

Διὰ νὰ σᾶς εἴπῃ ὅτι ἡ φιλαρχία τοῦ αὐθαιρέτου, καταφρονοῦσα πᾶσαν κατ' αὐτοῦ λοιδορίαν, κωλύει τοῦ νὰ παραχωρήσῃ εἰς τοὺς δυσ-

τυχεῖς διὰ τὰς θυσίας Ἑλλήνας ἐκεῖνο διὰ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ ὁποίου ἔχυσαν τηλικαῦτα αἵματα, εἶναι περιττόν· ἀλλὰ νὰ σᾶς εἴπῃ ὅτι συγχρόνως μὲ τὸ κίνημα τῆς Σπάρτης, τὸ ὁποῖον θέλει γένειν τὴν ἐπιοῦσαν ἑβδομάδα, πρέπει νὰ ἐμφανισθοῦν κἂν πέντε πλοῖα σας εἰς τὰ μέρη μας, δυνάμει τῶν ὁποίων νὰ δυνηθῶμεν ὥστε νὰ διαλύσωμεν τὴν θαλασσίαν πολιορκίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν πιεζόμεθα τέσσαρας ἤδη μῆνας. Καὶ πρᾶγμα δυσάρεστον εἶναι τὸ νὰ καταντήσωμεν εἰς τὸν ἀπευκταῖον πόλεμον, ἀλλ' εὐάρεστον εἶναι τὸ νὰ παραβλέπωμεν τὸν καρπὸν τῶν πολυειδῶν παθῶν μας κατανεμόμενον ἀπὸ τινες οἱ ὁποῖοι ἐθεώρουν τὸν ἑπταετὴ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας πόλεμόν μας μὲ ὄμμα ἀναλγησίας καὶ τὴν φιλόστοργον μητέραν μας Ἑλλάδα ὑβρίζομένην καὶ ἀδικουμένην; Ὅχι βέβαια! Διὸ καὶ ἀναγκαίως ἔπεται ἀφ' ἐνὸς μέρους, ὡς εἴρηται, νὰ παρα/πλεύσῃ εἰς τὰ παράλιά μας ὁσονοῦπω ἢ ἀνωτέρα βοήθεια, πρὸς ταχεῖαν ἐργοτέλεσιν τοῦ προκειμένου ἐπιχειρήματος, ἀφ' ἑτέρου δὲ δὲν φαίνεται ἀπεικὸς τὸ νὰ ἐξαιτήσῃ ἡ ἐπιτροπὴ τὴν γενναίαν σας συνδρομὴν, ἀποβλέπουσαν τὰ πολεμεφόδια καὶ ὀλίγα τινὰ χρηματικὰ μέσα, διὰ τὰ ὁποῖα χρεώνεται τὸ κοινὸν τῆς Σπάρτης.

Ἐπιστηριζομένη δὲ εἰς τὰ φιλόπατρι αἰσθήματά σας, πείθεται εἰς τὴν αἴτησίν της· καὶ τοῦτοις ὑποσημειοῦται

Τῇ 23 Μαΐου 1831

ἡ Ἐπιτροπὴ

ἐν Λιμένι

<Τ.Σ.>

Ἄ. Π. Μαυρομιχάλης
δημήτριος πικουλᾶκης
Ἰω(άννης) Κ. μαυρομιχάλης
Π. Κοσονακος
Δημητριος Πουλικάκος
πασκαλὶς γερακαράκης
Θομᾶς τζουμᾶκος
γιᾶνης Καπετανακὶς
Γιαννοῦζος δεμεσίτιχας
νικολὸς τεκουλάκος

Ἀρ. 26

Ἐπιστολὴ Γ. Αἰνιᾶν πρὸς Ἀβγ. Καποδίστρια

5 Ἰουλ. 1831, πρωτ. : ΓΑΚ, Συλλ. Βλαχ., φάκ. 93

Ἐκλαμπρότατε,

Ἦλθα τὸ πρῶν νὰ σᾶς ὁμιλήσω καί, ἐπειδὴ δὲν εἴχετε καιρόν, σᾶς περικλείω τὸ παρὸν ἀντίγραφον ἀναφορᾶς ὅπου οἱ Μαυρομιχάληδες κάμνουν εἰς τὴν Κυβέρνησιν, τὸ ὁποῖον εἶναι καθὼς ἔλαβα τὴν τιμὴν νὰ ὁμιλήσωμεν. Ἡ ἐξοχότης του ἔκρινεν ἀρμοδιώτερον νὰ ὑπογραφοῦν μό-

νον οἱ δύο, διὰ νὰ μὴν ἀφαιρεθῇ ἡ ἐνοχὴ ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἐλπίζω ὅτι θέλετε συμπράξει εἰς τὸ ἐπωφελὲς τοῦτο κίνημα κατὰ τὸν τρόπον τὸν ὁποῖον ὑπαγορεύει ἡ βαθεῖα φρόνησίς σας. Μένω μὲ τὸ ἀνῆκον σέβας

Ἐν Ναυπλ. τῇ 5 Ἰουλ. 1831

ὁ εὐπειθέστατος δοῦλος σας

Γεώργιος Αἰνιάν

<Συνημμένο στὸ προηγούμενο : >

Ἐξοχώτατε,

Ἐσχάτως ἀνεφύησαν ταραχαὶ εἰς τὴν πατρίδα μας καὶ πολλοὶ τῶν οἰκείων μας παρεξετράπησαν ἀπὸ τὴν εὐθεϊαν ὁδὸν καὶ ἀντέπραξαν εἰς τὰ καθεστῶτα. Ἡμεῖς, ἀποφασίσαντες νὰ εἴμεθα εὐπειθεῖς καὶ ἀφωσιωμένοι εἰς τὴν Κυβέρνησιν, παρακαλοῦμεν τὴν Ὑμ. Ἐξ. νὰ διατάξῃ νὰ πηγαίνωμεν εἰς Σπάρτην ὁμοῦ μὲ ἓνα ἄνθρωπον ἔμφορον καὶ ἐμπιστευμένον τῆς Κυβερνήσεως· καί, ἀφοῦ οἱ πταίσαντες ζητήσουν τὴν συγχώρησιν ἀπὸ τὴν Σεβ. Κυβέρνησιν δι' ἀναφορᾶς τῶν καὶ ἐγκρίνη / ἡ Σεβ. Κυβέρνησις νὰ τοὺς δοθῇ ἀμνηστία, ὑποσχόμεθα νὰ φέρωμεν ὅλους αὐτοὺς εἰς τὴν καθέδραν τῆς Κυβερνήσεως καὶ νὰ εἶναι εἰς τὸ ἐξῆς εὐπειθέστατοι εἰς τὰς διαταγὰς της.

Γεώργιος Μαυρομιχάλης

Κωνσταντῖνος Μαυρομ.